

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

LAGSTIFTNING OM
ELEKTRISKA ANLÄGGNINGAR

BETÄNKANDE AVGIVET AV
ELLAGSTIFTNINGsutredning

Stockholm 1966

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1966

Kronologisk förteckning

1. Svensk ekonomi 1966—1970. Esselte. 294 s. Fi.
2. Export och import 1966—1970. Bilaga 1. Esselte. 92 s. Fi.
3. Yrkesutbildningen. Håkan Ohlssons boktryckeri, Lund. 586 s. E.
4. Ny myntserie. Beckman. 87 s. Fi.
5. Internationellt fredsforskningsinstitut i Sverige. Norstedt & Söner. 61 s. U.
6. Förenklad statsbidragsgivning till hälso- och sjukvården. Håkan Ohlssons boktryckeri, Lund. 157 s. S.
7. Utsökningsrätt IV. Esselte. 147 s. Ju.
8. Tillgången på arbetskraft 1960—1980. Bilaga 2. Esselte. 67 s. Fi.
9. Omsorger om psykiskt utvecklingshämmande. Esselte. 187 s. S.
10. Handens arbetskrafts- och investeringsbehov fram till 1970. Esselte. 82 s. Fi.
11. Tygförvaltningens centrala organisation. Svenska Reproduktions AB. 164 s. Fö.
12. Renbetesmarkerna. Svenska Reproduktions AB. 273 s. + 1 kartbilaga. Jo.
13. Utvecklingstendenser inom undervisning, hälso- och sjukvård samt socialvård 1966—1970. Bilaga 6. Esselte. 51 s. Fi.
14. Ny hyreslagstiftning. Norstedt & Söner. 473 s. Ju.
15. Undersökning angående hyressplittringen. AB Kopia. 205 s. Ju.
16. Ny folkbokföringsförordning m.m. Esselte. 241 s. Fi.
17. ArbetSPromemorior i författningsfrågan. Esselte. 94 s. Ju.
18. Strategi i väst och öst. Esselte. 173 s. Fö.
19. Statliga betänkanden 1961—1965. Kihlström. 170 s. Fi.
20. Decentralisering av naturalisationsärenden m. m. Norstedt & Söner. 50 s. Ju.
21. Oljebranschen. Esselte. 71 s. Fi.
22. Lagstiftning mot radiostörningar. Esselte. 91 s. H.
23. Markfrågan I. Norstedt & Söner. 330 s. Ju.
24. Markfrågan II. Bilagor. Norstedt & Söner. 231 s. Ju.
25. Sällskapsresor. Hæggström. 229 s. H.
26. Bostadsarrände m. m. Esselte. 247 s. Jo.
27. Skeppsholmens framtida användning. Kihlström. 114 s. + 1 utviksblad. Fö.
28. Läkemedelsförmånen. Beckman. 228 s. S.
29. Atomansvarighet III. Norstedt & Söner. 391 s. Ju.
30. Den framtida jordbrukspolitiken. Håkan Ohlssons boktryckeri, Lund. 361 s. Jo.
31. Den framtida jordbrukspolitiken. B. Esselte. 411 s. Jo.
32. Kommunerna och ungdomen. Esselte. 214 s. S.
33. Friluftslivet i Sverige. Del III. Anläggningar för det rörliga friluftslivet m. m. Svenska Reproduktions AB. 248 s. K.
34. Luftfartsverkets ekonomi och organisation. Esselte. 134 s. K.
35. Militärsjukvården. Esselte. 196 s. Fö.
36. Vägfraktavtalet I. Norstedt & Söner. 197 s. Ju.
37. De statliga undervisningssjukhusens organisation. Esselte. 132 s. S.
38. Utsökningsrätt V. Esselte. 81 s. Ju.
39. Lagstiftning om elektriska anläggningar. Esselte. 153 s. H.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1966:39

Handelsdepartementet

LAGSTIFTNING OM
ELEKTRISKA ANLÄGGNINGAR

BETÄNKANDE AVGIVET AV
ELLAGSTIFTNINGsutredningen

ESSELTE AB, STOCKHOLM 1966

STATENS OFFENTLIGA UTRÄDNINGAR 1968:39

Handläsdepartementet

LAGSTYFFNING OM
ELEKTRISKA ANLÄGGNINGAR

BETÄNKANDE AV
LAGSTYFFNINGEN

ISSUET AV STOCKHOLM 1968

Innehåll

Skrivelse till statsrådet och chefen för Kungl. Handelsdepartementet.	5
Författningsförslag	
Förslag till lag om elektriska anläggningar (ellag)	7
Förslag till kungörelse med tillämpningsföreskrifter till ellagen	15
Förslag till instruktion för statens elnämnd.	24
Förslag till lag om ändring i expropriationslagen	26
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § regeringsrättslagen.	29
Motiv	
Kap. 1 Inledning:	
Historik	30
Gällande bestämmelser	34
Direktiven för utredningen	38
Kap. 2 Allmän motivering:	
Lagstiftningens innehåll och utformning	40
Koncessionsregler	43
Allmänna synpunkter.	43
Koncessionsöverlåtelse	44
Koncessionsärendenas handläggning. Prisreglering m. m.	47
Gällande rätt 47. — Framställningar om ändringar 49. — Utredningen 55.	
Skyddsåtgärder m. m.	61
Gällande rätt och tidigare överväganden	61
Utredningen.	62
Särskilda bestämmelser beträffande vissa områden	65
Gällande rätt och tidigare överväganden	65
Utredningen.	71
Skadeståndsregler	75
Gällande rätt	75
De elektriska olycksfallen	78
Utredningen.	79
Kap. 3 Detaljmotivering:	
Förslaget till ellag	91
Förslaget till tillämpningskungörelse	121
Förslaget till instruktion för statens elnämnd	128
Förslaget till ändring av expropriationslagen.	132
Förslaget till ändring av 2 § regeringsrättslagen	135
Kap. 4 Sammanfattning	136
Särskilt yttrande av herr Månsson	142
Bilaga	
Olycksfall, orsakade av elektrisk ström. En sammanställning utarbetad inom Svenska elverksföreningen	146

Innehåll

5	Skrivelse till statsråd och chefen för Kungl. Läkarsällskapet
Föreläsningstafel	
7	Föreläsning om om elektriska anläggningar (Föreläsning)
15	Föreläsning om konstruktion för ströms uttag
21	Föreläsning om konstruktion för ströms uttag
25	Föreläsning om konstruktion för ströms uttag
29	Föreläsning om konstruktion för ströms uttag
Mått	
Kap. 1 Inledning	
30	Historik
34	Gällande bestämmelser
36	Diskussion för utredningen
Kap. 2 Allmän motivering	
40	Läskällningens innehåll och utformning
43	Konstruktionsregler
45	Allmänna synpunkter
47	Konstruktionsregler
49	Konstruktionsregler för läggning
51	Gällande till 57 — Konstruktionsregler för läggning
53	Syndigt att
55	Gällande till och tidigare utredningar
57	Utredningen
59	Särskilda bestämmelser beträffande ströms uttag
61	Gällande till och tidigare utredningar
63	Utredningen
65	Särskilda bestämmelser
67	Gällande till
69	Utredningen
71	Särskilda bestämmelser
73	Gällande till
75	Utredningen
Kap. 3 Detaljmotivering	
81	Föreläsning till efter
83	Föreläsning till tillämpningsregler
85	Föreläsning till konstruktion för ströms uttag
87	Föreläsning till ändring av konstruktionsregler
89	Föreläsning till ändring av 23 konstruktionsregler
Kap. 4 Sammanfattning	
91	Särskilt yttrande av herr Nilsson
Bilagor	
Ojycketal, orsakade av elektrisk ström. För samma innehåll utarbetad	
100	inom Svenska elverkställningen

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Handelsdepartementet

Den 25 november 1960 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för kommunikationsdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom departementet verkställa översyn av lagstiftningen om elektriska anläggningar m. m.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades samma dag som sakkunniga hovrättspresidenten Knut Elliot, ordförande, tekniske direktören i telestyrelsen Erik Esping, numera tekniske direktören i järnvägsstyrelsen Åke Karsberg, dåvarande tekniske direktören i Svenska Aktiebolaget Philips Hugo Larsson och direktören i Svenska elverksföreningen Hugo Månsson.

Som experter åt de sakkunniga förordnades den 9 juni 1961 förste länsassessorn vid länsstyrelsen i Kalmar län Birger Carle, den 17 juni 1963 överingenjören G. A. Pettersson och numera överingenjören Per Åkerlind, båda i telestyrelsen, samt den 18 december 1964 verkställande direktören i Svenska materielkontrollanstalten Matts-E Nygren.

Till sekreterare åt de sakkunniga förordnades den 30 december 1960 hovrättsrådet Sven-Erik Ellmén.

De sakkunniga har antagit benämningen *ellagstiftningsutredningen*.

Genom beslut den 15 oktober 1965 har Kungl. Maj:t — med ändring därtinnan av beslutet den 25 november 1960 — bemyndigat chefen för handelsdepartementet att tillkalla sakkunniga, experter och sekreterare m. m. i utredningen samt föreskrivit att kostnaderna skall bestridas från tionde huvudtitelns reservationsanslag till kommittéer m. m.

Utredningsuppdraget är nu avslutat. Utredningen omfattar två spörsmål. Det ena gäller översyn av 1902 års lagstiftning om elektriska anläggningar jämte följdförfattningar. Det andra avser frågan om åtgärder till förebyggande av radiostörningar. Förslagen har tryckts som separata betänkanden.

Med skrivelse den 29 april 1966 har ellagstiftningsutredningen till Herr

Statsrådet överlämnat betänkandet med förslag till lagstiftning mot radio-
störningar.

Utredningen får härmed vördsamt överlämna betänkande med förslag till
lagstiftning om elektriska anläggningar.

I utarbetandet av detta betänkande har av experterna deltagit herrar
Carle och Pettersson.

Till betänkandet är fogat särskilt yttrande av herr Månsson.

Stockholm den 20 juni 1966.

Knut Elliot

Erik Esping

Hugo Larsson

Ake Karsberg

Hugo Månsson

/Sven-Erik Ellmén

Förslag till

lag om elektriska anläggningar (ellag)

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 §.

Med elektrisk anläggning avses i denna lag anläggning och därmed jämförlig annan anordning för produktion, upplagring, omformning, överföring, distribution eller nyttjande av elektricitet.

Har elektrisk anläggning i olika delar olika ägare eller innehavare, skall varje sådan del anses som särskild anläggning.

Har innehavare av elektrisk anläggning i samband med avtal om leverans av elektrisk kraft från anläggningen förbehållit sig att utföra underhålls- eller ändringsarbeten med avseende å annan elektrisk anläggning eller del därav, skall sådan anläggning eller anläggningsdel utan hinder av stadgandet i andra stycket anses höra till den förstnämnda anläggningen.

2 §.

Elektriska anläggningar indelas med hänsyn till farlighetsgraden i starkströmsanläggningar och svagströmsanläggningar. Närmare bestämmelser härom meddelas av Konungen.

Om koncession

3 §.

Starkströmsanläggning må, såvitt gäller ledning för överföring eller distribution av elektrisk kraft, icke utföras eller begagnas utan tillstånd av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, kommerskollegium.

Tillstånd meddelas som *områdeskoncession*, då fråga är om ledningsnät för försörjning med elektrisk kraft inom visst område, och eljest som *linjekoncession*.

Konungen äger medgiva undantag från vad i första stycket sägs.

4 §.

Koncession må ej utan synnerliga skäl meddelas med mindre anläggningen är förenlig med en ändamålsenlig försörjning med elektrisk kraft och, då fråga är om områdeskoncession, området utgör en lämplig enhet.

Koncession för yrkesmässig överföring eller distribution av elektrisk kraft må meddelas endast den som finnes lämplig att utöva sådan verksamhet.

Koncession må icke överlåtas utan att Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, kommerskollegium funnit överlåtelsen kunna godtagas ur de i denna paragraf angivna synpunkterna.

5 §.

Koncession skall angiva det ändamål, som den av koncessionen omfattade anläggningen avser att tillgodose, samt meddelas för viss tid, ej överstigande fyrtio eller, om särskilda skäl föranleda därtill, sextio år.

Vid meddelande av koncession skola, under förbehåll av allmän och enskild rätt, föreskrivas de villkor för anläggningens utförande och begagnande, som av säkerhetsskäl eller eljest finnas påkallade ur allmän synpunkt.

Koncession befriar ej från skyldighet att iakttaga de allmänna bestämmelser, vilka äro eller kunna bliva meddelade i de hänseenden, som avses i andra stycket.

6 §.

Innehavare av områdeskoncession är pliktig att, om ej särskilda skäl äro till undantag, tillhandahålla elektrisk kraft åt envar som inom området har behov därav för normalt förbrukningsändamål.

Innehavare av linjekoncession är pliktig att, om det är förenligt med det ändamål för vilket koncessionen meddelats, tillhandahålla elektrisk kraft åt innehavare av områdeskoncession, i den mån så erfordras för att denne skall kunna fullgöra sina förpliktelser enligt första stycket, så ock eljest åt förbrukare, vars verksamhet är av större betydelse ur allmän synpunkt.

7 §.

För att skäligen villkor skola kunna åstadkommas vid fullgörande av förpliktelser, som avses i 6 §, är koncessionshavare skyldig att underkasta sig reglering av prissättning och övriga betingelser angående tillhandahållande av elektrisk kraft. Enahanda skyldighet åligger den som utan att innehava koncession tillhandahåller elektrisk kraft, vilken han mottagit från koncessionspliktig anläggning.

8 §.

Frågor som avses i 6 och 7 §§ prövas och avgöras av kommerskollegium på framställning av den vars rätt därav beröres eller då särskild anledning därtill eljest föreligger. I handläggningen av sådant ärende skall kommerskollegium biträdas av en nämnd, bestående av sju av Konungen för viss tid förordnade ledamöter (*statens elnämnd*). Vid förordnandet skall tillses att såväl leverantörintressen som förbrukarintressen bliva representerade.

Kommerskollegium äger bemyndiga nämnden att i kollegii ställe avgöra ärende som avses i 7 §.

Avtal stridande mot lagakraftägande beslut i ärende, som avses i denna paragraf, vare utan verkan.

Närmare föreskrifter angående statens elnämnd meddelas av Konungen.

9 §.

Gränserna för koncessionsområde må ändras av kommerskollegium, om det erfordras för ändamålsenlig distribution och kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

10 §.

Åsidosätter koncessionshavare i väsentlig mån föreskrift, som givits vid meddelande av koncession, eller förpliktelse, som eljest åligger honom enligt denna lag, eller har han under tre år i följd ej haft anläggningen i bruk, äger kommerskollegium återkalla koncessionen helt eller delvis.

11 §.

Föreligga särskilda skäl att utföra elektrisk anläggning redan innan erforderlig koncession meddelats, äger Konungen eller, efter Konungens be- myndigande, kommerskollegium meddela förklaring att hinder i sådant hän- seende ej möter; och må därefter, när anläggningen är färdig att tagas i bruk, i avvaktan på att ingiven ansökan om koncession slutligt prövas, till- stånd till dess nyttjande tillsvidare under tre år meddelas i den ordning Konungen föreskriver.

12 §.

Närmare föreskrifter angående koncessionsansökan samt ansökan om för- klaring och tillstånd varom sägs i 11 § ävensom angående handläggningen av sådana ansökningar meddelas av Konungen.

Om skyddsåtgärder m. m.

13 §.

Kan elektrisk anläggning genom inverkan på annan dylik anläggning or- saka skada å person eller egendom eller störning i driften, åligger det inne- havaren av den senast tillkomna anläggningen att svara för erforderliga åtgärder till förebyggande av sådan skada eller störning.

Innehavare av elektrisk anläggning, i vilken vid enfasigt fel kan upp- komma jordslutningsström med större styrka än 500 ampere, åligger dock att, sedan han vunnit kännedom om senare tillkommen svagströmsanlägg- ning eller starkströmsanläggning för en spänning av högst 600 volt mellan en ledare och jord eller vid icke direkt jordat system mellan två ledare, svara för erforderliga åtgärder till förebyggande av att hans anläggning ge- nom inverkan på den andra anläggningen medelst induktion eller förhöjda markpotentialer orsakar skada som sägs i första stycket eller annan stör- ning i driften än ljudstörning i svagströmsanläggning.

Innehavare av starkströmsanläggning, vilken under normal drift kan i annan elektrisk anläggning orsaka ljud- eller signalstörning som väsentligt överstiger vad som kan anses normalt för en trefasanläggning av den störande anläggningens effekt, är därjämte skyldig att, sedan han vunnit kännedom om senare tillkommen svagströmsanläggning eller starkströmsanläggning som sägs i andra stycket, svara gentemot denna för erforderliga åtgärder till förebyggande av sådan störning.

Twist rörande omfattningen och beskaffenheten av åtgärder, som avses i denna paragraf, prövas av kommerskollegium.

14 §.

Udergår elektrisk anläggning sådan ändring i fråga om utförande eller drift att ökad risk uppkommer för skada eller störning, som avses i 13 §, eller flyttas anläggningen från plats till annan, skall beträffande skyldighet att svara för i nämnda paragraf stadgade, av ändringen eller flyttningen föranledda skyddsåtgärder så anses som om ny anläggning tillkommit.

15 §.

Elektrisk anläggning skall i förhållande till annan sådan anläggning anses hava tillkommit vid den tidpunkt den tagits i bruk; dock att, om innehavaren dessförinnan anmält sin avsikt att utföra anläggningen, densamma skall gentemot den, som mottagit sådan anmälan, anses hava tillkommit vid den tidpunkt anmälan mottogs, under förutsättning att anläggningen tages i bruk senast fem år därefter.

Är anläggningen i skilda ledningssträckningar eller eljest till olika delar att enligt första stycket anse som tillkommen vid olika tidpunkter, skall varje sådan del i fråga om skyldighet att svara för skyddsåtgärder anses som särskild anläggning.

16 §.

Skyddsåtgärd som avses i 13 och 14 §§ bör utföras på sådant sätt att erforderligt skydd erhålles till lägsta kostnad. Skall i anledning härav åtgärden utföras vid annan anläggning än den vars innehavare enligt nämnda paragrafer är skyldig att svara för åtgärden, ankommer det på innehavaren av den andra anläggningen att om annat ej överenskommes utföra åtgärden.

Innehavaren av sistnämnda anläggning äger, i den mån åtgärden ej är till båtad för hans anläggning genom minskning av utgifter för dess underhåll och drift eller annan stadigvarande förbättring av driften, att av den som enligt 13 eller 14 § är skyldig att svara för skyddsåtgärden erhålla ersättning för nödvändiga utgifter.

Har i fall som avses i 13 § andra och tredje styckena innehavaren av den senare tillkomna anläggningen genom bristande planläggning vid utförandet av anläggningen eller på annat sätt föranlett att kostnaden för skyddsåtgärd

blivit väsentligt högre än som varit nödvändigt, svarar anläggningens innehavare för sådan merkostnad.

17 §.

Närmare föreskrifter om utförande och skötsel av elektriska anläggningar ävensom av anordningar avsedda att anslutas till sådan anläggning meddelas av Konungen eller den Konungen bemyndigar.

Konungen eller den Konungen bemyndigar äger tillika bestämma vilka villkor leverantör av elektrisk kraft äger uppställa för beviljande av entreprenörsrätt i fråga om utförande, ändring eller reparation av elektriska anläggningar.

18 §.

Med avseende å vissa elektriska anläggningar meddelas, utöver vad i denna lag stadgas, bestämmelser i lagen den 12 juni 1942 om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar.

Angående åtgärder till skydd för radiotrafik stadgas i radiostörningslagen.

Om anordnande av elektrisk anläggning inom vissa områden

19 §.

Innehavare av elektrisk ledning, som framdragits inom område för allmän eller annan till farväg nyttjad väg, vattentrafikled, järnväg eller spårväg, är där ej annat överenskommits skyldig att vid ändring av trafikleden vidtaga de ändringar och andra åtgärder med avseende å ledningen som erfordras för att ändringen av trafikleden skall kunna genomföras.

Kostnad för i denna paragraf avsedda åtgärder skall åvila ledningens innehavare såvida icke annat stadgas i 20 eller 21 §.

20 §.

Är ledningens syfte att förse allmän väg med belysning, är innehavaren berättigad till ersättning av väghållaren för de kostnader som åsamkas honom på grund av bestämmelsen i 19 § första stycket. Har ledningen jämväl annat syfte, skall ersättningen bestämmas efter vad som med hänsyn till omständigheterna finnes skäligt.

21 §.

Erfordras på grund av bestämmelsen i 19 § första stycket att ändring eller annan åtgärd vidtages med avseende å elektrisk ledning där denna korsar trafikled som sägs i 19 §, skola därmed förenade kostnader, utom vad avser flyttning av stolpe, stag eller dylikt som placerats inom trafikledens område, ersättas av den under vars förvaltning trafikleden står.

22 §.

Innehavare av elektrisk ledning, som framdragits inom område för vattentrafikled, är tillika skyldig att, om trafikleden framdeles i avsevärd om-

fattning kommer att befaras av fartyg som kräva större segelfri höjd än ledningen medgiver, mot ersättning för därav föranledda kostnader, vidtagna ändringar av ledningen som bestämmas av den Konungen bemyndigar.

23 §.

Föranleder elektrisk ledning, som framdragits inom område för trafikled som sägs i 19 §, ökade kostnader för trafikledens underhåll, skall kostnadsökningen ersättas av ledningens innehavare.

24 §.

Arbete med elektrisk ledning inom område för trafikled som sägs i 19 § skall, om den under vars förvaltning trafikleden står med hänsyn till trafiksäkerheten så finner erforderligt, utföras genom dennes försorg eller efter anvisningar av denne. Med arbetet förenade kostnader skola bestridas av ledningens innehavare i den mån ej annat föranledes av bestämmelserna i 19—22 §§.

25 §.

Innehavare av elektrisk ledning inom område, för vilket finnes fastställd stadsplan eller byggnadsplan, är pliktig att vidtaga de ändringar av ledningen som Konungen eller den Konungen bemyndigar finner erforderliga för genomförande av planen. Kostnaden för ändringarna skall åvila ledningens innehavare om stadsplanen eller byggnadsplanen antagits före ledningens framdragande eller om planen i de delar, den berör ledningen, överensstämmer med regionplan eller generalplan, som antagits före framdragandet. I annat fall skall kostnaden bestridas av vederbörande kommun.

26 §.

Är i annat fall än som avses i 19—25 §§ till följd av ändrade förhållanden elektrisk ledning, som framdragits över annans fastighet, till betydande olägenhet för denna, är ledningens innehavare pliktig att, mot ersättning för kostnad och skada som därigenom orsakas honom, på begäran av fastighetens ägare ändra eller flytta ledningen i den mån så erfordras för undanröjande av olägenheten och kan ske utan synnerligt men för ledningen.

Om skada genom inverkan av elektrisk ström

27 §.

För skada som orsakas genom inverkan av ström från elektrisk anläggning svarar innehavaren av den starkströmsanläggning eller därtill anslutna anordning, varifrån strömmen närmast kommit. Uppkommer skadan inomhus och är den anläggning, varifrån strömmen närmast kommit, avsedd uteslutande för nyttjande av elektrisk kraft, gäller dock vad nu sagts endast om spänningen där skadan inträffar samt, då skadan inträffar vid ansluten

anordning, spänningen i anslutningspunkten normalt är högre än 250 volt mellan en ledare och jord eller vid icke direkt jordat system mellan två ledare.

Har annan starkströmsanläggning eller därtill ansluten anordning än den, från vilken den skadevållande strömmen närmast kommit, medverkat till förekomsten av strömmen genom överledning, induktion eller eljest på ej åsyftat sätt och finnes icke någon ansvarig enligt första stycket, svarar innehavaren av förstnämnda anläggning eller anordning för skadan som om den inträffat där sådan medverkan skett.

28 §.

Vad i 27 § stadgas gäller icke

a) skada å starkströmsanläggning eller därtill ansluten anordning, om anläggningen eller anordningen där skadan inträffar är avsedd för spänning som sägs i 27 § första stycket;

b) skada å egendom genom inverkan av ström från sådan elektrisk anläggning eller därtill ansluten anordning, vilken utgör inrättning för godsbefordran eller är avsedd för dylik inrättnings behov, därest egendomen mottagits för befordran av inrättningens personal;

c) skada, som genom inverkan av ström från elektrisk anläggning eller därtill ansluten anordning uppkommer till följd av krigshandling, naturkatastrof eller jämförlig händelse och som innehavaren icke kunnat förebygga genom föreskrivna skyddsåtgärder.

29 §.

Ersättning skall bestämmas enligt allmänna skadeståndsrättsliga grunder; dock skall ringa medvållande från skadelidandes sida icke föranleda jämkning av honom tillkommande skadestånd.

30 §.

Har i fall, då någon nödgats utgiva ersättning enligt 27 §, annan starkströmsanläggning eller därtill ansluten anordning medverkat till förekomsten av den skadevållande strömmen genom överledning, induktion eller eljest på ej åsyftat sätt, äger den som utgivit ersättningen att söka beloppet åter av den andra anläggningens eller anordningens innehavare, i den mån så provas skäligen med hänsyn till graden av medverkan och övriga omständigheter.

31 §.

Ägare till elektrisk anläggning eller därtill ansluten anordning, vilken upplåter nyttjanderätt till anläggningen eller anordningen, är för skada, som därefter inträffar genom inverkan av elektrisk ström, ansvarig lika som innehavaren, dock ej med annan egendom än den som inbegripes under

nyttjanderätten. Vad ägaren på grund härav utgivit må han söka åter av anläggningens eller anordningens innehavare.

32 §.

Skadestånd som utgivits enligt 27, 30 eller 31 § må sökas åter av den enligt allmän lag på grund av vållande är skyldig att ersätta skadan.

33 §.

Talan om ersättning enligt 27 § skall vid äventyr av talans förlust väckas inom två år från det skadan inträffade.

Ansvarsbestämmelse

34 §.

Den som begagnar starkströmsanläggning utan att innehava tillstånd, där sådant erfordras, eller bryter mot föreskrift som givits vid meddelande av sådant tillstånd, straffes med böter, om gärningen ej är belagd med straff i brottsbalken.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den
2. Genom denna lag upphäves lagen den 27 juni 1902 innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.
3. Stadgandena i 6 § skola med avseende å tillstånd som meddelats före den 1 januari 1958 äga tillämpning allenast i den mån med tillståndet är förenad skyldighet för innehavaren att underkasta sig sådan förpliktelse som avses i nämnda lagrum. Vid bedömande härav skall tillståndet anses som områdeskoncession, om tillståndet avser yrkesmässig distribution inom visst område vilket skäligen bör försörjas med elektrisk kraft från tillståndshavarens ledningsnät, och eljest som linjekoncession.
4. Stadgandet i 7 § skall icke äga tillämpning på tillhandahållande av elektrisk kraft från anläggning för vilken tillstånd meddelats före den 1 juli 1939, med mindre därvid föreskrivits skyldighet för anläggningens innehavare att iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft vilka kunna bliva i laga ordning fastställda.
5. Förekommer i lag eller författning hänvisning till eller avses däri eljest stadgande som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället gälla.
6. Framställningar om prisreglering, som gjorts före ikraftträdandet av denna lag men då alltjämt äro beroende på prövning, skola upptagas av kommerskollegium för handläggning enligt denna lag.

Förslag till
kungörelse med tillämpningsföreskrifter till ellagen

Härigenom förordnas som följer.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 §.

I denna kungörelse avses med

1. *starkströmsanläggning*: elektrisk anläggning för sådan spänning, strömstyrka eller frekvens att den kan vara farlig för person eller egendom;
2. *svagströmsanläggning*: annan elektrisk anläggning än som sägs under 1;
3. *lågspänning*: spänning som i starkströmsanläggning uppgår till högst 250 volt mellan en ledare och jord eller vid icke direkt jordat system mellan två ledare;
4. *högspänning*: spänning som i starkströmsanläggning är högre än under 3. sägs.

Fråga huruvida viss anläggning med tillämpning av vad ovan sägs är att hänföra till starkströms- eller svagströmsanläggning avgöres i förekommande fall av kommerskollegium.

2 §.

Denna kungörelse äger icke tillämpning på

- a) starkströmsanläggning för järnvägs-, spårvägs- eller trådbussdrift utan gäller i fråga om sådan anläggning vad som föreskrives för varje fall särskilt;
- b) tillfällig svagströmsledning, som anlägges av militär personal; i fråga om anordnandet av sådan ledning äger militär myndighet enligt vad därom särskilt föreskrives efter samråd med kommerskollegium utfärda erforderliga bestämmelser.

3 §.

Närmare föreskrifter om utförande och skötsel av elektrisk anläggning utöver vad som stadgas i denna kungörelse meddelas av kommerskollegium efter samråd med övriga berörda myndigheter.

2 kap. Om koncession m. m.

1 §.

Ansökan om koncession, förklaring eller tillstånd, varom förmäles i 3 och 11 §§ ellagen, samt om godkännande av överlåtelse av koncession enligt 4 § tredje stycket samma lag ingives till kommerskollegium.

I ansökan om koncession, förklaring eller tillstånd skall anges det ändamål, som den med koncessionen avsedda anläggningen skall tillgodose.

2 §.

Ansökan om linjekoncession skall vara åtföljd av

- a) plan för det tillämnade företaget, innefattande teknisk beskrivning med kostnadsberäkning och karta utvisande sträckningen av föreslagen ledning;
- b) bestyrkta förteckningar på ägare och innehavare av de fastigheter över vilka ledningen skall framdragas eller i vilkas mark den skall nedläggas eller som eljest behöva tagas i anspråk för anläggningen, samt
- c) uppgift på de överenskommelser, som blivit träffade eller de hinder, vilka mött häremot, ävensom huruvida expropriation är erforderlig.

3 §.

Ansökan om områdeskoncession skall vara åtföljd av

- a) karta över området med angivande av sökanden tillhöriga högspänningsledningar jämte matande ledningar och stationer inom området samt huvudsaklig sträckning av högspänningsledningar vilka erfordras enligt den under b) nedan angivna planen;
- b) plan över områdets framtida försörjning med elektrisk kraft, samt
- c) uppgift om spänning och strömart.

4 §.

Över ansökan om koncession skall, därest icke ansökan uppenbarligen kommer att lämnas utan bifall, kommerskollegium bereda vederbörande länsstyrelse och kommuner som beröras av anläggningen, ägare och innehavare av fastigheter som angivas i 2 § så ock annan som kan lida men av företaget tillfälle att yttra sig.

Sedan förfarande enligt första stycket slutförts, skall i ärende, som enligt 8 § är förbehållet Kungl. Maj:ts avgörande, kommerskollegium överlämna handlingarna jämte eget utlåtande till Kungl. Maj:t.

Vad i första stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning då fråga uppkommer om ändring av gräns för koncessionsområde enligt 9 § ellagen.

5 §.

Vad i 2 och 3 §§ stadgas om skyldighet att förete karta samt vissa förteckningar och uppgifter så ock vad i 4 § föreskrives om inhämtande av yttranden gäller ej beträffande ansökan om koncession som berör ledning inom järnvägsområde för järnvägens eget behov.

6 §.

Ansökan om förklaring eller tillstånd enligt 11 § ellagen skall vara åtföljd av karta, varå anläggningen angivits, samt innehålla de uppgifter i övrigt

rörande anläggningen och dess ändamål, som må erfordras för prövning av sådan ansökan.

Ansökan om godkännande av överlåtelse av koncession enligt 4 § tredje stycket ellagen skall vara åtföljd av bestyrkt avskrift av överlåtelsehandlingen ävensom av den utredning i övrigt, som sökanden önskar åberopa angående överlåtelsens ekonomiska och drifttekniska innebörd.

Är ärende enligt 8 § andra stycket förbehållet Kungl. Maj:ts avgörande, skall, sedan erforderliga yttranden inhämtats, kommerskollegium överlämna handlingarna jämte eget utlåtande till Kungl. Maj:t.

7 §.

Koncession erfordras icke för

a) starkströmsledning å eller inom byggnad eller inom gårdstomt eller inhägnat område;

b) starkströmsledning inom område för industrianläggning eller allmän institution eller mellan delar av dylikt område, vilka skiljas åt allenast av trafikled, eller inom flygplats som godkänts till allmänt bruk eller tillhör staten eller eljest nyttjas för statsändamål;

c) starkströmsledning ingående i telekommunikationssystem;

d) starkströmsledning å byggnadsplats eller annat tillfälligt arbetsställe;

e) sådan starkströmsledning för högst 600 volts spänning mellan två ledare, som ägare eller brukare av jordbruksfastighet för att tillgodose fastighetens behov framdrager inom denna eller inom delar av samma jordbruksfastighet, vilka skiljas åt allenast av trafikled;

f) lågspänningsledning inom trafikled för belysning av trafikleden eller tillgodoseende av annat trafikens behov;

g) lågspänningsledning som användes uteslutande för signal-, manöver- eller mätändamål; samt

h) avgreningsledning till en före den 1 juli 1939 i laga ordning utförd lågspänningsanläggning.

8 §.

Kommerskollegium äger att, med i andra stycket angivna undantag, besluta i ärenden om meddelande av koncession, förklaring eller tillstånd, varom förmåles i 3 och 11 §§ ellagen, samt om godkännande av överlåtelse av koncession enligt 4 § tredje stycket samma lag.

Följande ärenden förbehållas Kungl. Maj:ts avgörande

a) ärenden, i vilka förekommer fråga om rätt till expropriation;

b) ärenden, i vilka förekommer fråga om medgivande att framdraga ledning över ecklesiastisk mark eller mark under förvaltning av Uppsala eller Lunds universitet, därest kommerskollegium och vederbörande stiftsnämnd eller universitet icke äro ense i frågan.

3 kap. Om anmälan m. m.

1 §.

Vill innehavare av områdeskoncession utföra högspänningsanläggning inom området, skall han göra skriftlig anmälan därom hos kommerskollegium. Vid anmälan skola fogas karta och teknisk beskrivning över anläggningen med däri ingående transformatorstationer. Om anmälan innehåll skall kommerskollegium underrätta telestyrelsen.

Vad nu sagts skall i tillämpliga delar gälla även vid ändring av högspänningsanläggning inom området.

Kommerskollegium äger meddela närmare föreskrifter om anmälningskyldighetens fullgörande.

2 §.

Koncessionshavare är pliktig att på anfordran tillhandahålla kommerskollegium de uppgifter av teknisk eller ekonomisk art, vilka erfordras för bedömning av frågor som avses i 6 och 7 §§ ellagen.

3 §.

Den som ämnar framdraga elektrisk ledning skall, enligt de föreskrifter kommerskollegium meddelar, göra anmälan därom till innehavare av redan befintlig sådan ledning för samråd om lämpliga skyddsåtgärder.

4 §.

Innehavare av starkströmsanläggning för vilken erfordras koncession är pliktig att till kommerskollegium utan dröjsmål anmäla vid anläggningen inträffat olycksfall genom inverkan av elektrisk ström ävensom sådan driftstörning, som kan hava väsentlig betydelse för den allmänna säkerheten.

Innehavare av starkströmsanläggning för yrkesmässig distribution är tillika pliktig att till kommerskollegium utan dröjsmål anmäla sådant till hans kännedom kommet olycksfall genom inverkan av elektrisk ström, som inträffat vid till anläggningen ansluten abonnentanläggning.

4 kap. Om elektrisk ledning inom vissa områden

1 §.

Angående tillstånd att framdraga elektrisk ledning inom område för allmän väg stadgas i lagen den 30 juni 1943 om allmänna vägar.

2 §.

Elektrisk ledning må icke utan tillstånd framdragas inom vattentrafikleds område eller inom område för staten tillhörig järnväg eller inom område för enskild järnväg, som blivit upplåten för allmän trafik, ej heller

inom område för spårväg, som genom koncession ställts under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kontroll.

Tillstånd meddelas beträffande vattentrafikled av sjöfartsstyrelsen, beträffande staten tillhörig järnväg av järnvägsstyrelsen samt beträffande enskild järnväg och spårväg av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Tillstånd erfordras dock ej för att fästa ytterligare svagströmsledning på redan uppsatta stolpar med sådan ledning.

3 §.

Innan någon påbörjar arbete med att framdraga elektrisk ledning inom område för allmän väg, järnväg eller spårväg, skall han göra anmälan därom till den, under vars förvaltning trafikleden står. Det åligger honom att efterkomma de anvisningar i fråga om arbetets utförande, som med hänsyn till trafiksäkerheten lämnas av denne.

Vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning då elektrisk ledning framdrages inom område för vattentrafikled. Sedan arbetet avslutats, skall i detta fall jämväl göras anmälan om ledningens slutliga förläggning. Anmälan göres till sjöfartsstyrelsen enligt av styrelsen meddelade närmare bestämmelser.

4 §.

Då elektrisk ledning framdrages, begagnas eller borttages inom område för allmän eller annan till farväg utnyttjad väg, vattentrafikled, järnväg eller spårväg, skall ledningens innehavare vidtaga, vidmakthålla och bekosta sådana anordningar, att fara eller hinder inte uppstår för trafiken eller för normalt underhåll av trafikleden.

5 §.

Då elektrisk luftledning framdrages inom skyddsområde för flygplats, vilken godkänts till allmänt bruk eller tillhör staten eller eljest nyttjas för statsändamål, skall iakttagas de närmare bestämmelser angående ledningens placering, som med hänsyn till flygsäkerheten meddelas av kommerskollegium efter samråd med luftfartsstyrelsen eller, såvitt avser militär flygplats, med chefen för flygvapnet.

6 §.

Finner sjöfartsstyrelsen erforderligt med förbud mot ankring i närheten av elektrisk ledning, som framdragits inom område för vattentrafikled, skall ledningens innehavare i enlighet med beslut, som styrelsen därom meddelar, utverka sådant förbud hos länsstyrelsen i länet.

7 §.

Kommerskollegium äger, efter samråd med sjöfartsstyrelsen, bestämma de ändringar av elektrisk ledning som avses i 22 § ellagen.

Kommerskollegium eller, efter kollegii förordnande, tillsynsman för elektriska starkströmsanläggningar äger bestämma de ändringar av elektrisk ledning, som kunna föränledas i fall som avses i 25 § ellagen.

5 kap. Om starkströms- och svagströmsledningars anordnande i förhållande till varandra

1 §.

Angående starkströms- och svagströmsledningars anordnande i förhållande till varandra skola, utöver med stöd av 1 kap. 3 § meddelade föreskrifter och vad i detta kapitel sägs, iakttagas de särskilda anvisningar, vilka lämnas av vederbörande tillsynsman för elektriska starkströmsanläggningar.

2 §.

Framdrages luftledning för högspänning så att den korsar luftledning för svagström eller framdrages luftledning för lågspänning så att den korsar luftledning för svagström invid allmän eller annan till farväg nyttjad väg, vattentrafikled, järnväg eller spårväg, skall starkströmsledningens innehavare på egen bekostnad antingen vid ledningens anläggning eller ock framdeles, i den mån så erfordras, bereda svagströmsledningen utrymme enligt de närmare föreskrifter som meddelas av kommerskollegium efter samråd med berörda myndigheter.

3 §.

Där luftledning för svagström är framdragen inom område för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, är ledningens innehavare pliktig att, i den mån så erfordras för att friledning för lågspänning skall kunna framdragas under svagströmsledningen, på bekostnad av lågspänningsledningens innehavare höja sin ledning vid korsningsstället.

4 §.

Skyddsanordning mellan starkströmsledning och svagströmsledning, vilken utföres fristående i förhållande till båda ledningarna, skall anses utgöra del av starkströmsledningen.

6 kap. Driftbestämmelser

1 §.

Innehavare av starkströmsanläggning skall tillse att till anläggningens drift hörande arbete å anläggningen utföres under ledning av person som äger nödig sakkunskap och erfarenhet ävensom kännedom om för arbetet gällande bestämmelser.

Skall innehavare av starkströmsanläggning jämlikt 6 § ellagen tillhanda-

hålla elektrisk kraft åt annan, äger kommerskollegium bestämma att driften skall förestås av särskild driftledare med den teoretiska och praktiska utbildning, som kollegium finner erforderlig.

2 §.

Skall i farlig närhet av luftledning för starkström arbete utföras å annan starkströmsledning eller svagströmsledning eller därtill hörande skyddsanordning, är innehavaren av förstnämnda ledning pliktig att, mot ersättning för därav föranledd kostnad eller förlust, på begäran av den andra ledningens innehavare sätta sin ledning ur drift så länge som erfordras för arbetet.

7 kap. Om tillsyn över starkströmsanläggning

1 §.

Tillsyn över starkströmsanläggning utövas av kommerskollegium samt under dess överinseende och ledning av befattningshavare hos kollegium eller statens elektriska inspektion (tillsynsman).

2 §.

Starkströmsledning, för vars framdragande koncession meddelats, må icke tagas i bruk, förrän tillsynsman, efter prövning ur säkerhetssynpunkt att hinder icke möter mot anläggningens begagnande, meddelat tillstånd därtill (drifttillstånd).

Har jämlikt 11 § ellagen meddelats förklaring att hinder icke möter mot framdragande av starkströmsledning innan koncession erhållits, och är anläggningen färdig att tagas i bruk samt ansökan om koncession ingiven, äger tillsynsman efter prövning som i första stycket sägs medgiva, att ledningen må i avvaktan på koncessionsärendets slutliga avgörande begagnas tillsvidare under högst tre år.

3 §.

Anläggning som sägs i 2 § skall av tillsynsman besiktigas så ofta kommerskollegium förordnar därom eller tillsynsman finner erforderligt. Besiktning skall ock ske, då sådan hos kommerskollegium eller tillsynsman påkallas av arbetarskyddsstyrelsen, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, sjöfartsstyrelsen eller vederbörande länsstyrelse. Företrädare för myndighet som påkallat besiktningen bör beredas tillfälle att närvara vid denna.

Med ledning av i denna kungörelse och av kommerskollegium meddelade bestämmelser så ock de särskilda föreskrifter som kunna hava givits beträffande anläggningen skall tillsynsman vid besiktningen kontrollera att anläggningen är utförd med tillräcklig säkerhet mot fara i följd av an-

läggningens drift. Därest tillsynsmannen så påfordrar, skola i hans närvaro företagas prov med anläggningen.

4 §.

Annan starkströmsanläggning än som sägs i 2 § må besiktigas i den omfattning kommerskollegium eller tillsynsman finner erforderligt.

Kommerskollegium äger därjämte, när särskilda skäl äro därtill, ålägga starkströmsanläggningens innehavare att på egen bekostnad låta besiktiga anläggningen genom annan fackman som kan godkännas av kollegium.

5 §.

Kommerskollegium eller tillsynsman äger meddela de föreskrifter som erfordras till förekommande av fara i följd av driften av starkströmsanläggning. Därvid må förordnas att anläggningen skall sättas ur drift, intill dess föreskriven anordning blivit vidtagen.

6 §.

Den som har att utöva tillsyn bör tillvägagå med varsamhet och tillse, att erforderligt skydd vid anläggningen vinnes med minsta olägenhet för ägaren eller innehavaren.

7 §.

Tillsynsman som besiktigar starkströmsanläggning skall på anfordran av anläggningens innehavare eller dennes ställföreträdare styrka sin behörighet.

8 §.

Har tillsynsman beslutat, att viss anordning skall vidtagas å starkströmsanläggning eller att anläggningen skall sättas ur drift intill dess sådan anordning vidtagits, skall han mot bevis tillställa anläggningens innehavare eller dennes ställföreträdare skriftligt meddelande därom; och äger tillsynsmannen, där så finnes nödigt, hos polismyndigheten i orten göra framställning om vidtagande av åtgärd som i anledning av beslutet må ankomma på polismyndigheten.

Finner tillsynsman, att anordning som blivit vidtagen å starkströmsanläggning icke överensstämmer med av kommerskollegium meddelade säkerhetsföreskrifter men likväl är fullt betryggande, äger han hos kollegium föreslå, att anordningen godkännes.

9 §.

Besvär över beslut av tillsynsman anföres, där ej annorlunda är stadgat, hos kommerskollegium.

Beslut att starkströmsanläggning skall sättas ur drift i avvaktan på viss åtgärd länder utan hinder av förd klagan till efterrättelse, intill dess annorledes förordnas.

8 kap. Om ansvar m. m.

1 §.

Underlåter någon att fullgöra honom i 3 kap. eller 4 kap. 3 § ålagd anmälnings- eller uppgiftsskyldighet,
 eller bryter någon mot bestämmelserna i 6 kap. 1 § första stycket eller 2 §, straffes med böter.

2 §.

Begagnar någon elektrisk anläggning utan att, i den mån så erfordras, hava erhållit drifttillstånd eller sådant medgivande som sägs i 7 kap. 2 § andra stycket eller utan att iakttaga i denna kungörelse eller av kommerskollegium eller tillsynsman meddelade säkerhetsföreskrifter, eller åsidosätter någon eljest vid sådan anläggnings utförande eller skötsel föreskrift som nyss sagts,

eller begagnar någon elektrisk ledning under vattentrafikled utan att enligt sjöfartsstyrelsens beslut dessförinnan hava utverkat förbud mot ankring i närheten av ledningen,

eller begagnar någon elektrisk anläggning som genom kommerskollegii eller tillsynsmans beslut försatts ur drift,

straffes med böter, om gärningen ej är belagd med straff i brottsbalken.

3 §.

Den som underlåter att uppsätta föreskrivna visare eller varningstavlor, ensmärken eller ensfyrary angående förekomsten av elektrisk ledning, straffes med böter, högst trehundra kronor.

4 §.

Underlåter innehavare av elektrisk ledning att iakttaga i denna kungörelse eller med stöd därav meddelade föreskrifter angående ledningens beskaffenhet och underhåll och uppkommer därav fara för skada å person eller egendom, äger länsstyrelsen förelägga den försumlige att inom viss tid fullgöra sin skyldighet vid äventyr att åtgärden eljest på hans bekostnad vidtages genom länsstyrelsens försorg.

Denna kungörelse träder i kraft den

Genom denna kungörelse upphävas kungörelserna den 14 januari 1944 med vissa bestämmelser rörande telegraf-, telefon- och andra svagströmsledningar, den 15 november 1957 om elektriska starkströmsanläggningar och den 21 november 1958 om elektrisk svagströmslednings anordnande i förhållande till starkströmsledning.

Förslag till
instruktion för statens elnämnd

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Statens elnämnd har till uppgift att biträda kommerskollegium vid handläggningen av ärenden som avses i 6 och 7 §§ ellagen ävensom att i kollegii ställe pröva och avgöra framställningar om reglering av pris och övriga villkor för leverans och överföring av elektrisk kraft, som av kollegium för ändamålet överlämnas till nämnden.

2 §.

Nämnden består av sju ledamöter samt suppleanter för dem till det antal Kungl. Maj:t bestämmer. Ledamöter och suppleanter förordnas av Kungl. Maj:t för viss tid, högst tre år.

Kungl. Maj:t utser en av ledamöterna att vid handläggningen av ärenden, som överlämnas till nämndens avgörande, vara nämndens ordförande.

Kommerskollegium förordnar sekreterare åt nämnden ävensom, i den mån så erfordras, särskilda experter.

3 §.

Då nämnden deltagar i kommerskollegium vid handläggningen av ärende som avses i 1 §, skall nämnden vara fulltalig. Därest vid sådan handläggning fattas beslut som strider mot närvarande nämndledamots åsikt, åligger det denne att låta till protokollet anteckna sin skiljaktiga mening.

4 §.

För handläggning av ärende, som av kommerskollegium överlämnats till nämndens avgörande, sammanträder nämnden efter kallelse av ordföranden på tid och ort vartill omständigheterna föranleda.

Gäller handläggningen fråga av större vikt, bör nämnden vara fulltalig. Ärende må icke slutligt avgöras utan att samtliga ledamöter eller suppleanter för dem deltaga i beslutet.

Beträffande jäv skall i tillämpliga delar gälla vad i rättegångsbalken stadgas om domarjäv. Om besluts fattande, då olika meningar yppa sig inom nämnden, skola rättegångsbalkens bestämmelser om omröstning i tvistemål i överrätt gälla i tillämpliga delar.

5 §.

Vid handläggning av ärende som sägs i 4 § skall nämnden i första hand söka åstadkomma frivillig uppgörelse mellan parterna. Nämnden har att i sådant syfte, innan vidare åtgärd vidtages, hänvisa parterna att underställa tvistefrågan Svenska elverksföreningens tariffkommission eller, om någon av parterna begär det, hänskjuta ärendet till särskilt förlikningsförfarande.

Särskilt förlikningsförfarande skall enligt nämndens bestämmande äga rum antingen inför nämndens ordförande eller den eller de andra ledamöter, som nämnden därtill utser, eller, om båda parterna begära det, inför en särskild förlikningskommission, bestående av en av nämnden inom eller utom sig utsedd ordförande och två ledamöter, utsedda en av innehavaren av den elektriska anläggning, varom fråga är, och den andra av motparten. Finnas å någondera sidan flera parter och kunna de ej enas om utseende av ledamot, skiljer nämnden mellan dem.

6 §.

Vid nämndens sammanträden enligt 4 § skall föras protokoll, angivande de ledamöter som närvarit, de ärenden som förekommit till behandling samt besluten. Protokollet justeras av ordföranden.

Förekommer skiljaktig mening, skall denna antecknas i protokollet.

Utgående expeditioner skola undertecknas av ordföranden och kontraheras av sekreteraren.

7 §.

I den mån så är erforderligt för fullgörande av nämndens verksamhet må enligt nämndens eller ordförandens bestämmande ledamöter, sekreterare och experter företaga resor inom landet.

8 §.

Ersättning åt nämndens ledamöter, sekreterare och experter samt ordförande i särskild förlikningskommission bestrides av allmänna medel enligt föreskrifter som Kungl. Maj:t meddelar.

Denna instruktion träder i kraft den

Förslag till

lag om ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 12 maj 1917 om expropriation¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, att 89, 90, 95, och 96 §§ samma lag skola upphöra att gälla och att rubriken före dessa paragrafer skall utgå ur lagen samt att under särskild rubrik som framgår av det följande skola införas sex nya paragrafer, betecknade såsom 114—119 §§, av nedan angivna innehåll.

1 §.

Fastighet, som — — — nu nämnts;
eller

19. för elektrisk anläggning, som är avsedd för produktion av elektrisk kraft annorledes än genom vattenkraft eller för överföring, distribution, omformning eller upplagring av elektrisk kraft, och som är till gagn för orten eller eljest av större betydelse ur allmän synpunkt, eller som utgöres av starkströmsledning med ändamål att i andra fall än nu sagts förse viss fastighet med elektrisk kraft, såframt intrånget av ledningen är ringa i jämförelse med nyttan därav.

Särskild rätt — — — är sagt.

16. Särskilda bestämmelser om expropriation för elektriska anläggningar

114 §.

I fråga om gata, annan allmän plats eller vattendrag inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, eller inom fastställt hamnområde må expropriation för elektrisk ledning ej avse egendoms avstående utan endast upplåtelse av nyttjanderätt eller servitutsrätt.

Menighet vare ej pliktig att utan synnerliga skäl upplåta i första stycket avsedd egendom för ändamål, varom sägs i 1 § första stycket 19.

Skall inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, starkströmsledning framdragas på mindre avstånd än etthundrafemtio meter från boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård, som tillhör fastighetens ägare, vare denne ej skyldig att avstå eller upplåta något utan så är att Konungen finner annan sträckning, som kan användas utan synnerlig olägenhet för anläggaren, medföra minst lika stort men som den föreslagna.

¹ Senaste lydelse se SFS 1964:823.

115 §.

Ansökan om expropriationsrätt för elektrisk anläggning skall åtföljas av teknisk beskrivning över det tillämnade företaget, karta utvisande föreslagna ledningssträckning och den mark, som erfordras för anläggningen, bestyrkta förteckningar på ägare och innehavare av de fastigheter, över vilka ledningen skall framdragas eller i vilkas mark den skall nedläggas eller som eljest behöver tagas i anspråk för anläggningen, samt uppgift om de överenskommelser, som blivit träffade, eller de hinder, som mött däremot.

Finnes ej ansökan böra omedelbart avslås, skall tillfälle att yttra sig beredas i 4 § tredje stycket angivna rättsägare, samt, då fråga är om starkströmsanläggning, vederbörande Konungens Befallningshavande ävensom kommuner och municipalsamhällen, som beröras av anläggningen.

116 §.

Har fastighetsägare förklarat sig villig att upplåta nyttjanderätt eller servitutsrätt för elektrisk anläggning och medför expropriationen därav allenast ringa men, vare Konungens tillstånd till expropriationen ej erforderligt. I sådant fall skall den utredning som eljest skolat ingivas till Konungen i stället förebringas hos expropriationsdomstolen.

117 §.

Hava vid upplåtelse av nyttjanderätt eller servitutsrätt parterna träffat överenskommelse om expropriationsersättningen äge, ändå att ej sådant fall, som avses i 59 § första stycket, är för handen och ej heller vad i andra stycket samma paragraf stadgas blivit iakttaget, domstolen meddela fastställelse å överenskommelsen, därest upplåtelsen medför ringa men och uppenbarligen icke rubbar säkerheten för fordringsägare som ej godkänt överenskommelsen.

Är den mark, till vilken nyttjanderätt eller servitutsrätt upplåtes, samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, meddele domstolen tillika på begäran av den exproprierande eller av ägare till någon av fastigheterna förordnande enligt 35 §.

118 §.

Har elektrisk ledning efter expropriation framdragits inom egendom, som avses i 114 § första stycket, och visar det sig att ledningen hindrar eller varaktigt försvårar egendomens användning för avsett ändamål eller där hindrar någon för samhället nödig anläggning eller utgör hinder för egendomens underhåll eller eljest för behövligen arbeten å egendomen eller är synnerligen vanprydande, skall ledningen på bekostnad av dess ägare ändras, flyttas eller borttagas, i den mån så erfordras för hindrets eller olägenhetens undanröjande.

Twist i fråga, som avses i första stycket, prövas av allmän domstol.

Upphör egendom att vara av den i 114 § första stycket angivna beskaffenhet, vare förut förvärvad rätt att hava ledning där framdragen ej längre gällande.

119 §.

Vill ägare av fastighet, där elektrisk ledning efter expropriation är framdragen, för undanröjande av därmed förenad olägenhet för fastigheten på egen bekostnad få ledningen ändrad eller flyttad, må Konungens Befallningshavande, i den mån så prövas skäligt med hänsyn till å ena sidan nämnda olägenhet och å andra sidan av ändringen eller flyttningen följande men för ledningen, giva fastighetsägaren rätt att, om erforderlig ändring eller flyttning ej inom viss, av Konungens Befallningshavande förelagd tid utföres av ledningens ägare, själv vidtaga sådan åtgärd; och vare fastighetsägaren skyldig att ersätta såväl uppkommande men för ledningen som ock, om han ej själv utfört ändringen eller flyttningen, kostnaden härför med belopp, som i händelse av twist bestämmes av allmän domstol.

Denna lag träder i kraft den

Äldre lag skall dock alltjämt tillämpas beträffande sådana elektriska ledningar som avsetts med expropriation i mål vari stämning utfärdats före den nya lagens ikraftträdande.

Förslag till

lag angående ändrad lydelse av 2 § 14:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Härigenom förordnas, att 2 § 14:o) lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

2 §.

14:o) mål om inmutning — — — — — sådan ledning;
mål om tillhandahållande av elektrisk kraft enligt 6 § ellagen samt om
reglering av prissättning och övriga villkor för sådant tillhandahållande;
mål om vägrat — — — — — andra personalstiftelser.

Denna lag träder i kraft den

¹ Senaste lydelse se SFS 1965: 749.

KAPITEL 1

Inledning

Historik

Elektriciteten utnyttjades praktiskt första gången när Morse år 1837 konstruerade den efter honom uppkallade elektriska telegrafen. Utvecklingen därefter har gått mycket snabbt, och det moderna samhället skulle icke kunna fungera utan elektricitet.

I Sverige byggdes den första telegraflinjen år 1853. Allt eftersom utvecklingen framskred ökade behovet av reglerande bestämmelser. Syftet med dessa var att dels underlätta framdragandet av elektriska ledningar, dels bereda skydd mot de vådor vissa sådana ledningar kunde medföra.

De första bestämmelserna i ämnet utfärdades i vårt land genom en av Kungl. Maj:t den 20 april 1883 meddelad kungörelse. Där stadgades, att på kronans mark eller inom område för allmän landsväg eller järnväg enskild person eller bolag icke fick upprätta telegraf-, telefon- eller likartad förbindelse (svagströmsförbindelse) utan Kungl. Maj:ts tillstånd. När tillstånd beviljades kunde därmed förenas särskilda bestämmelser.

Under de två sista decennierna av 1800-talet påbörjades en snabb utveckling av en annan sida av det elektriska området, nämligen starkströmstekniken, vilken i och med Edisons uppfinning år 1880 av glödlampan kunde tillämpas för praktiska behov. På 1890-talet började i vårt land framdragas de första starkströmsledningarna. Då fanns endast enstaka statliga författningar, som var tillämpliga på dessa ledningar. I förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov behandlades sålunda bland annat frågan om expropriation för utläggning av elektriska ledningstrådar. Vissa bestämmelser i 1884 års gruvstadga rörande för gruvdriften erforderliga mekaniska kraftledningar kunde också tillämpas på elektriska ledningar. Vidare ansågs den ovan nämnda kungörelsen den 20 april 1883 tillämplig även på starkströmsledningar.

Frågan om lagstiftningsåtgärder av mera allmän natur och i syfte att främja elektricitetens användning blev första gången föremål för de lagstiftande myndigheternas uppmärksamhet vid 1896 års riksdag. Med anledning av en inom andra kammaren väckt motion avlät riksdagen den 13 maj 1896 en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan att Kungl. Maj:t ville låta utreda, »huruvida och i så fall under vilka villkor och inskränkningar det kunde anses lämpligt och nyttigt, att den, som ville anlägga elektrisk

ledning för belysning eller kraftöverföring, berättigades att, även där godvillig uppgörelse icke kunde träffas, ej mindre draga sådan ledning över annans område utan även beredas säkerhet för ledningens ostörda framtida begagnande, samt, därest utredningen skulle därtill föranleda, för riksdagen framlägga förslag till erforderliga lagbestämmelser.»

Med anledning av denna skrivelse tillkallade Kungl. Maj:t år 1898 sakkunniga, den s. k. starkströmskommissionen, för att inom finansdepartementet biträda vid utarbetandet av förslag till bestämmelser rörande villkoren för anläggande och begagnande av elektriska ljus- och kraftledningar. I ett samma år avgivet utlåtande framhöll starkströmskommissionen behovet av till civillag hänförliga föreskrifter angående koncessionstvång, expropriationsrätt och fridlysning med avseende på dylika elektriska ledningar. Koncessionstvång förordades för »yttre» ledningar med över 250 volt spänning med hänsyn till deras allmänfarliga verkningar. Förslag till lag förelades 1900 års riksdag. Vid denna riksdag väcktes emellertid en motion om ändrade grunder för ifrågavarande lagstiftning, så att bland annat enskild person eller bolag skulle erhålla koncession endast för viss tid. Med anledning härav begärde riksdagen nytt förslag och ett sådant framlades genom proposition nr 9 för 1902 års riksdag. I propositionen anfördes farhågor för att en tidsbegränsad koncession skulle verka hämmande på elkraftens användande därigenom att tidsbegränsningen skulle komma att försvåra eller omöjliggöra anskaffandet av erforderligt kapital för dessa oftast dyrbara anläggningar. Det särskilda utskott som behandlade propositionen ansåg emellertid, att det allmänna intresset ej vederbörligen tillgodosågs därest icke koncessionen tidsbegränsades och utskottet förordade, att koncession skulle meddelas endast för viss bestämd tid eller högst femtio år. Första kammaren godkände utskottets förslag, medan andra kammaren röstade för en koncessionstid av trettio år. Kamrarna enades därefter om ett sammanjämningsförslag, enligt vilket koncessionstiden bestämdes till högst fyrtio år.

I enlighet med riksdagens beslut utfärdades lagen den 27 juni 1902 innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, i det följande benämnd 1902 års lag, vilken efter en del ändringar fortfarande är gällande.

1902 års lag innehöll i sitt ursprungliga skick regler om expropriation av mark erforderlig för framdragande av elektrisk ledning (1 §), om skyldighet att söka tillstånd för att utföra elektrisk anläggning med högre effektiv spänning än 250 volt (2 §) samt om förfarandet vid ansökan om expropriation eller tillstånd (3 §). Vidare behandlades i 4—12 §§ frågor om åtgärder mot och ersättning för skador orsakade genom inverkan av elektrisk ström, medan i 13 och 14 §§ upptogs vissa undantagsbestämmelser varjämte i 15 § Kungl. Maj:t bemyndigades att utfärda närmare föreskrifter angående elektriska anläggningars utförande och skötsel.

Efter det att 1902 års lag utfärdats har flera frågor på förevarande om-

råde varit föremål för statliga utredningar. Åtskilliga ändringar av lagen har också vidtagits. De viktigaste av utredningarna och ändringarna skall här i korthet beröras.

1907 års riksdag begärde utredning om, på vilket sätt betryggande garantier för kontraktsevenligt åtnjutande av elektrisk energi kunde genom lagstiftning eller eljest beredas avnämare av sådan energi. Den kommitté, kraftkommittén, som år 1911 med anledning därav tillsattes av Kungl. Maj:t, erhöll dessutom i uppdrag att utreda huruvida och på vad sätt priset på elektrisk kraft, som distribuerades till allmänheten, kunde regleras av offentlig myndighet. Kommittén avgav den 16 december 1914 ett omfattande betänkande med lagförslag, som efter bearbetning förelades 1920 års riksdag (prop. nr 298) och ledde till utfärdandet av bland annat lagen den 22 juni 1920 (nr 474) med vissa bestämmelser om registrering av elektriska anläggningar samt om rätt till elektrisk kraft m. m. Ifråga om prisreglering överlämnade kommittén en utredning, vilken ansågs ha givits vid handen, att prisregleringsbestämmelser icke erfordrades. Revision av 1902 års lag i vissa andra avseenden syntes kommittémajoriteten visserligen önskvärd men dessa frågor ansågs ligga utanför kommitténs uppdrag.

I anledning av motioner hemställde 1915 och 1917 års riksdagar om utredning angående åtgärder för främjande av landsbygdens elektrifiering. I viss del anförtroddes den begärda utredningen åt de redan i början av år 1915 inom civildepartementet tillkallade vattenfallssakkunniga. Av dem framlagda förslag ledde till inrättande av kraftledningslånefonden år 1918 och av vattenkraftslånefonden år 1919. I huvudsak lämnades emellertid utredningsuppdraget åt en särskild kommitté, elektrifieringskommittén, som år 1917 tillsattes inom jordbruksdepartementet. Kommittén avlämnade ett antal tekniska utredningar rörande planmässig elektrifiering av landsbygden inom olika län. Kommitténs utredningar föranledde dock icke några lagstiftningsåtgärder.

Efter framställningar från kommerskollegium och ett flertal enskilda sammanslutningar på elkraftområdet tillkallades år 1933 de s. k. sakkunniga för elektriska kontrollväsendet. Deras utredningsarbete redovisas i två tryckta betänkanden. Det första av dessa, angående behörighet att utföra elektriskt installationsarbete m. m. (SOU 1935: 53), innefattar bland annat förslag till tillägg till 1902 års lag såsom underlag för en reglering av entreprenörsväsendet och förslag till installatörskungörelse. Det andra, huvudbetänkandet, angående kontrollen över elektriska starkströmsanläggningar (SOU 1936: 27), innehåller förslag till ytterligare ändringar i 1902 års lag, till stadga om elektriska starkströmsanläggningar samt till omorganisation av tillsynsmyndigheten. Vid sidan av betänkandena framlade de sakkunniga förslag rörande kontroll av elektrisk materiel och till detaljerade säkerhetsföreskrifter för utförande, skötsel och drift av starkströmsanläggningar. I huvudbetänkandet framlagda förslag rörande koncessionsväsendet överar-

betades inom handelsdepartementet och ledde efter proposition (nr 137) till 1938 års riksdag till utfärdande samma år av lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ 1902 års lag. Härigenom infördes i lagen bestämmelse om prövning av koncessionsansökningar med hänsyn till behovet av anläggningen samt dess förenlighet med en planmässig elektrifiering. Vidare skedde en viss utvidgning av koncessionsskyldigheten beträffande högspänningsledningarna ävensom beträffande lågspänningsledningar för allmän distribution, och utsträcktes maximitiden för koncession för särskilda fall till sextio år. Härjämte infördes bestämmelser rörande statlig reglering av kraftpriserna.

Efter framställning från vattenfallsstyrelsen beslöt Kungl. Maj:t år 1936 utredning av frågan om rationellt utformande av rikets elektriska stamlinjenät. Uppdraget anförtroddes åt generaldirektören A. Granholm, som år 1937 överlämnade utredning i ämnet. Däri framhöll Granholm bl. a., att det för tryggande av den framtida rationella utvecklingen och tillgodogörandet av rikets stamlinjenät erfordrades, att Kungl. Maj:t kunde pröva ansökning om koncession för kraftledning även ur sådan synpunkt. Vid beviljande av koncession måste Kungl. Maj:t även kunna föreskriva villkor för att säkerställa, att ledningen nyttjades på ett rationellt sätt. Kungl. Maj:t borde ha fullt fri prövningsrätt också ifråga om förnyelse av koncession. Utredningen återropades i ovannämnda proposition (nr 137) till 1938 års riksdag angående ändringar i 2 och 3 §§ 1902 års lag.

Den 23 januari 1943 tillkallades sakkunniga, elkraftutredningen, för att utreda och framlägga förslag rörande möjligheterna att genom statens medverkan mera planmässigt än hittills trygga landets och särskilt den svenska landsbygdens försörjning med elektrisk kraft. Utredningens huvudbetänkande avgavs år 1954 (SOU 1954: 12). Utredningen fann att landets elkraftförsörjning i stort sett var välordnad men att vissa brister, särskilt med avseende å eldistributionen på landsbygden, förekom. Utredningen ansåg en omorganisation av distributionsverksamheten på landsbygden nödvändig, varvid skulle eftersträvas distributionsföretag av sådan storlek, att de hade förutsättningar att erbjuda en fullgod landsbygdsdistribution. Det förslag om ändring av 1902 års lag som framlades av utredningen berörde huvudsakligen frågor i anslutning till skyldigheten att söka tillstånd vid utförandet av starkströmsanläggning. På grundval av utredningens förslag beslöt 1957 års riksdag (prop. nr 161/1957) vissa ändringar i 1902 års lag. Bland annat infördes i lagen begreppen linje- och områdeskoncession. Vidare stadgades distributionsplikt för koncessionshavare samt gavs möjlighet att i vissa fall ändra gränserna för områdeskoncession och att helt eller delvis återkalla koncession, varjämte utvidgades skyldigheten för koncessionshavare att underkasta sig prisreglering.

Den 27 maj 1955 tillkallades sakkunniga för att utreda spörsmål i samband med skyddsåtgärder mot farlig induktion i teleledningar, de s. k. induktionsstörningssakkunniga. Vad som framkallat behovet av denna ut-

redning var huvudsakligen den utveckling kraftindustrin undergått efter tillkomsten av 1902 års lag, vilken utveckling genom möjligheterna till överföring av stora effekter över långa avstånd medförde risker för störande inverkan på andra elektriska anläggningar av helt annan art och omfattning än man tidigare haft att räkna med. De sakkunniga avgav i november 1956 ett stencilerat utlåtande med förslag. Genom beslut av 1958 års riksdag (prop. nr 153/1958) företogs med anledning härav viss ändring i skadeståndsreglerna i lagen varjämte infördes strängare regler angående skyldighet att vidtaga skyddsåtgärder för innehavare av starkströmsanläggning, i vilken vid enfasigt fel kunde uppkomma jordslutningsström av större styrka än femhundra ampere.

Gällande bestämmelser

Som nämnts är 1902 års lag med de ändringar som senare vidtagits fortfarande gällande rätt på området. En närmare redogörelse för lagens innehåll skall här lämnas.

Lagens 1 § inleds med bestämmelser om expropriation för elektrisk starkströmsanläggning. Enligt dessa skall, om för någon Ortsförseende med belysning eller drivkraft eller för dylikt ändamål eller för beredande av drivkraft åt sådan industriell anläggning, som finnes vara av större betydelse för det allmänna, Konungen prövat nödigt att fastighet, som tillhör annan än kronan, användes till station för alstrande av elektrisk kraft annorledes än medelst vattenkraft, till framdragande av elektrisk starkströmsledning eller eljest till elektrisk starkströmsanläggning, vad för ändamålet erfordras emot ersättning avstås eller upplåtas.

Nästa punkt behandlar det fall att det för viss fastighets förseende med belysning eller drivkraft erfordras att elektrisk starkströmsledning framdrages över annan fastighet, som ej tillhör kronan. I detta fall skall, ändå att ledningen ej är avsedd för anläggning av större betydelse för det allmänna, vad för ändamålet erfordras avstås eller upplåtas, såframt det intrång, som därav förorsakas, av Konungen prövas ringa i jämförelse med nyttan av ledningen.

Om fastighetsägare förklarar sig villig att upplåta nyttjanderätt eller servitutsrätt för elektrisk starkströmsledning och expropriationen därav endast medför ringa men, erfordras dock icke Konungens tillstånd till expropriationen.

Bestämmelser om expropriation för anläggning, som alstrar elektrisk kraft medelst vattenkraft återfinnes i vattenlagen. Motsvarande bestämmelser beträffande svagströmsledningar är upptagna i expropriationslagen.

I 1 § andra och tredje styckena 1902 års lag stadgas vissa inskränkningar i expropriationsrätten. Enligt första stycket medgives s. k. kommunalt veto, innebärande att menighet icke är pliktig att utan synnerliga skäl inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, eller inom hamnområde avstå eller upplåta gata, torg, allmän plats eller vattendrag. I tredje stycket stadgas att om starkströmsledningen skall inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, framdragas på mindre avstånd än etthundrafemtio meter från boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård, som tillhör fastighetens ägare, denne icke är skyldig avstå eller upplåta något,

om icke Konungen finner annan sträckning, som kan användas utan synnerlig olägenhet för anläggaren, medföra minst lika stort men som den föreslagna.

I fjärde stycket förekommer en hänvisning till expropriationslagens allmänna bestämmelser samt, beträffande starkströmsledningar, till i sagda lag meddelade särskilda bestämmelser om expropriation för elektriska svagströmsledningar.

2 § upptar bestämmelser om tillstånd (koncession) för elektrisk anläggning.

Enligt 2 § 1 mom. fordras för framdragande eller begagnande av elektrisk starkströmsledning tillstånd av Konungen eller den Konungen bemyndigar. Sådant tillstånd meddelas antingen som linjekoncession, när ledningen har en i huvudsak bestämd sträckning, eller som områdeskoncession för ledningsnät inom ett visst område. Konungen äger dock medgiva att vissa slag av ledningar eller ledningar inom vissa områden skall vara undantagna från skyldigheten att ha tillstånd.

Koncession må enligt 2 § 2 mom. icke meddelas med mindre anläggningen är dels behöflig, dels förenlig med en planmässig elektrifiering. Då fråga är om områdeskoncession för yrkesmässig distribution skall dessutom tillses att området utgör en lämplig enhet. Vid prövning av koncession för yrkesmässig distribution skall också beaktas sökandens lämplighet att utöva sådan verksamhet.

För överlåtelse av koncession fordras tillstånd av Konungen eller den Konungen bemyndigar.

Koncessionen skall enligt 2 § 3 mom. alltid meddelas för viss tid, högst fyrtio år. Föreligger särskilda skäl kan dock längre tid bestämmas, dock högst sextio år.

Vid meddelande av koncession skall göras förbehåll för allmän och enskild rätt samt föreskrivas de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som av säkerhetsskäl eller eljest finnes påkallade ur allmän synpunkt.

Med koncessionen följer också en del förpliktelser för koncessionshavaren. Sålunda är enligt 2 § 4 mom. innehavare av områdeskoncession för yrkesmässig distribution pliktig att, om ej särskilda skäl är till undantag, tillhandahålla ström åt envar, som inom området har behov därav för normalt förbrukningsändamål. Vidare är innehavare av linjekoncession pliktig att, om det är förenligt med koncessionens ändamål, leverera eller överföra ström åt dels innehavare av områdeskoncession, i den mån så erfordras för att denne skall kunna fullgöra de förpliktelser, som åligger honom enligt vad ovan sagts, dels ock eljest åt förbrukare vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna.

Gränserna för områdeskoncession må enligt 2 § 5 mom. ändras, om det erfordras för ändamålsenlig distribution och kan ske utan synnerlig olägenhet för koncessionshavaren.

Koncessionen kan också helt eller delvis återkallas. Förutsättning härför är enligt 2 § 6 mom. att koncessionshavaren i väsentlig mån åsidosatt antingen föreskrift, som givits vid meddelande av koncession, eller bestämmelserna i 4 mom. om distributionsskyldighet eller att han under tre år i följd ej haft ledningen eller ledningsnätet i bruk.

I 2 § 7 mom. föreskrives skyldighet för koncessionshavare att för åstadkommande av skäligen prissättning underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans eller överföring av ström. Framställning om prisreglering kan göras av den som nyttjar elektrisk ström från koncessionshavarens anläggning eller som önskar komma i åtnjutande därav. Prisregleringen verkställs av en av Kungl. Maj:t tillsatt nämnd med fem ledamöter, vilkas beslut icke kan överklagas, den s. k. statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström.

I 2 § 8 mom. ges möjlighet för Konungen eller den Konungen bemyndigar att, om särskilda skäl föreligger, förklara hinder ej möta mot framdragande av elektrisk starkströmsledning, redan innan erforderlig koncession meddelats. Om i ett

sådant fall ingiven koncessionsansökan ännu icke slutligt prövats när anläggningen är färdig att tagas i bruk, kan tillstånd meddelas till anläggningens nyttjande tillsvidare under tre år.

Straff i form av dagsböter stadgas i 2 § 9 mom. för den som olovligen nyttjar elektrisk starkströmsledning eller bryter mot föreskrift som givits vid meddelande av koncession. Är förseelsen särskilt belagd med straff enligt allmän strafflag, skall dock denna lag gälla.

I 3 § lämnas närmare föreskrifter om handläggningen av ansökan om expropriation och koncession samt uppgift på de handlingar som skola bifogas sådan ansökan.

4—12 §§ innehåller för starkströms- och svagströmsanläggningar gemensamma bestämmelser rörande åtgärder mot och ersättning för skada genom inverkan av elektrisk ström.

Enligt 4 § är innehavare av starkströmsanläggning med generator eller transformator ålagd strikt ersättningsansvar gentemot tredje man för skada som orsakas av ström från anläggningen. Sådant ansvar inträder dock icke, om skadan tillkommit genom händelse av högre hand eller orsakas av lågspänd ström som inom byggnad eller inhägnad gård tillförts förbrukningsanläggning för starkström. Har den skadelidande genom grov vårdslöshet själv vållat skadan, är jämlikt 7 § anläggningsinnehavaren fri från ersättningsskyldighet. Jämlikt sistnämnda paragraf inträder icke heller ersättningsskyldighet för skada å egendom, som föranletts av den skadelidandes uraktlåtenhet att fullgöra honom jämlikt åtagande eller av annan grund åliggande skyldigheter mot anläggningens ägare eller innehavare. Rätten till ersättning är dock i sistnämnda fall bibehållen, om vårdslöshet förekommit vid anläggningens utförande eller skötsel.

5 § upptager bestämmelser om skyldighet att vidta åtgärder för att förebygga skadeverkningar i förhållandet mellan två eller flera anläggningar. Skyldigheten bestämmes med hänsyn till anläggningens prioritetsställning, d. v. s. innehavaren av en yngre anläggning skall svara för det skydd som en äldre anläggning behöver till förekommande av skada eller störning. En utvidgad skyldighet i detta avseende föreligger emellertid för innehavare av starkströmsanläggning, i vilken vid enfasigt fel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än femhundra ampere. Denna är nämligen även pliktig att, så snart han vunnit kännedom om senare tillkommen anläggning för svagström eller för starkström med en spänning av högst sexhundra volt, vidta erforderliga åtgärder vid sin anläggning för att förebygga att denna genom inverkan på den andra anläggningen medelst induktion eller förhöjda markpotentialer vållar skada å person eller egendom eller annan störning än ljudstörning.

Om erforderligt skydd med bättre verkan eller till lägre kostnad kan erhållas genom åtgärd vid den anläggning, som är utsatt för inverkan, ankommer det enligt 5 § 2 mom. på dess innehavare att efter överenskommelse eller rättens förordnande utföra åtgärden. Innehavaren äger sedan att av den, som enligt huvudregeln varit skyldig vidta skyddsåtgärder, erhålla ersättning för nödvändiga utgifter. Härifrån skall dock avdrag göras med belopp motsvarande den båtnad, åtgärden inneburit för innehavarens anläggning genom minskning av utgifter för dess underhåll och drift eller annan stadigvarande förbättring av driften.

I 6 § ges regler om ersättning för skada å elektrisk anläggning. Ersättning utgår endast om vårdslöshet föreligger hos den skadevällande anläggningens innehavare eller vid anläggningens utförande eller skötsel.

I 8 § anges de grunder, enligt vilka ersättningsbelopp skall utdömas.

Har innehavare av elektrisk anläggning utgivit ersättning för skada som orsakats genom inverkan av en medelst induktion eller överledning eller eljest på ej

åsyftat sätt från annan anläggning inkommen ström, äger han enligt 9 § regressrätt mot denna anläggnings innehavare, om skadan vållats genom vårdslöshet vid sistnämnda anläggnings utförande eller skötsel. Regressrätt föreligger även mot den, som efter det elektrisk anläggnings utförande påbörjades utan innehavarens samtycke vidtagit åtgärd vilken i väsentlig mån ökat faran för skada genom strömmens inverkan.

Innehas en anläggning endast med nyttjanderätt, ansvarar jämlikt 10 § jämte innehavaren anläggningens ägare för skada genom strömmen. Ägaren svarar dock endast med anläggningen och vad därtill hör samt under nyttjanderätten inbegripes. Ägaren har regressrätt mot innehavaren för vad han utgivit i ersättning.

11 § upptar beträffande skadestånd enligt 4 eller 6 § en preskriptionsbestämmelse av innebörd, att talan om skadestånd måste väckas inom två år från det skadan inträffade. Försummas detta, är rätt till talan förlorad. För regressanspråk gäller dock den vanliga tioårspreskriptionen.

I 12 § finns ännu en regressbestämmelse. Här stadgas att vad elektrisk anläggningens ägare eller innehavare utgivit enligt 4—10 §§ äger han, där ej annat förordades av 9 §, söka åter av den som vållat skadan.

13 och 14 §§ innehåller särskilda undantag från reglerna om skadeståndsskyldighet. Utgöres den elektriska anläggningen av inrättning för befordran av gods eller är den avsedd för sådan inrättnings behov, skall enligt 13 § vad i lagen stadgats rörande ersättningsskyldighet för skada icke äga tillämpning i fråga om egendom, som blivit av inrättningens förvaltning eller betjäning mottagen för befordran. Enligt 14 § skall de i lagen givna bestämmelserna icke medföra skyldighet för ägare eller innehavare av elektrisk anläggning att utge ersättning då till följd av olycksfall i arbete sådana i anläggningens tjänst anställd arbetstagare, som avses i lagen om yrkesskadeförsäkring, blir dödad eller skadad.

15 § första stycket upptar bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter, som utöver vad lagen innehåller må erfordras med avseende på elektriska anläggningars utförande och skötsel.

I andra stycket samma paragraf bemyndigas Kungl. Maj:t jämväl att bestämma vilka villkor leverantör av elektrisk ström äger uppställa för beviljande av entreprenörsrätt i fråga om utförande, förändring eller reparation av elektriska anläggningar, anslutna eller avsedda att anslutas till leverantören tillhörig distributionsanläggning.

Lagen avslutas med två hänvisningar. I 16 § sägs att med avseende å vissa starkströmsanläggningar bestämmelser, utöver vad i 1902 års lag stadgas, meddelas i lagen om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar. Sistnämnda lag, som gavs den 12 juni 1942, avser anläggningar av väsentlig betydelse för kraftförsörjningen i riket och innehåller föreskrifter beträffande åtgärder till skydd mot skada genom luftanfall eller annan krigshandling eller sabotage.

I 17 § slutligen har upptagits bestämmelse av innehåll att 1902 års lag icke äger tillämpning beträffande åtgärder till förebyggande av störning i radiomotfagningsapparat utan att härutinnan skall gälla vad därom särskilt stadgas. Sådana stadganden har ännu icke givits.

Med stöd av i lagen givna bemyndiganden har Kungl. Maj:t utfärdat kompletterande bestämmelser i bl. a. kungörelsen den 15 november 1957 (nr 601) om elektriska starkströmsanläggningar (starkströmskungörelsen), kungörelsen den 21 november 1958 (nr 558) om elektrisk svagströmslednings anordnande i förhållande till starkströmsledning (svagströmskungörelsen) samt kungörelsen den 14 januari 1944 (nr 5) med vissa bestämmel-

ser rörande telegraf-, telefon- och andra svagströmsledningar. Starkströmskungörelsen är indelad i 14 kapitel, av vilka 1—3 och 11—14 kap. upptar allmänt gällande bestämmelser medan i 4—10 kap. meddelas särskilda regler i fråga om starkströmsledning inom område för allmän väg (4 kap.), inom område för vattentrafikled (5 kap.), inom område för järnväg (6 kap.), i förhållande till svagströmsledning (7 kap.), inom bebyggt område (8 kap.), vid flygplats (9 kap.) och inom område för kronoegendom (10 kap.).

Med stöd av Kungl. Maj:ts i starkströmskungörelsen givna bemyndigande har kommerskollegium utfärdat kungörelse med föreskrifter angående utförande och skötsel av elektriska starkströmsanläggningar, de s. k. kommerskollegii säkerhetsföreskrifter.

Genom Kungl. Maj:ts brev den 15 november 1957 har kommerskollegium bemyndigats att i allmänhet besluta om koncessioner och andra sådana tillstånd, som avses i 2 § 1902 års lag.

Direktiven för utredningen

I anförande till statsrådsprotokollet den 25 november 1960, i samband med utverkande av Kungl. Maj:ts bemyndigande för chefen för kommunikationsdepartementet att tillkalla sakkunniga med uppgift att verkställa nu förevarande översyn av lagstiftningen om elektriska anläggningar, yttrade departementschefen, statsrådet Skoglund, bland annat följande.

Den snabba utveckling, som efter tillkomsten av 1902 års lag ägt rum inom elektrotekniken, har lett till att lagen vid ett flertal tillfällen ändrats. Härigenom har lagen i viktiga avseenden fått ett väsentligt annat innehåll än det ursprungliga. Någon översyn av de rättsliga principer, som ligger till grund för lagen, har emellertid icke kommit till stånd. Det har vid sådant förhållande icke kunnat undvikas, att oklarhet i vissa hänseenden kommit att råda, huruvida de olika bestämmelserna i lagen är grundade på ensartade förutsättningar, och därmed också beträffande frågan, hur de rätteligen bör tillämpas.

Hithörande spørsmål har tidigare varit föremål för uppmärksamhet i samband med den lagstiftning, som genomfördes 1958 och som tillförde 1902 års lag en del nya bestämmelser om skydd mot och ansvarighet för skada genom avståndsverkan av elektrisk ström. I det anförande till statsrådsprotokollet, vari jag förordade ifrågavarande lagstiftning (prop. 1958: 153 s. 17; jfr prop. 1958: B 30), framhöll jag bl. a., att vissa skäl talade för en fullständig överarbetning av samtliga bestämmelser i lagen, att en sådan översyn emellertid skulle kräva åtskillig tid med hänsyn till de föreliggande rättsliga och tekniska frågornas invecklade beskaffenhet samt att man icke borde i avbidan på en dylik översyn dröja med det då aktuella förslaget. — I samband med förslagets granskning inför lagrådet framhöll tre lagrådsledamöter, att den begreppsbildning, som låg till grund för vissa bestämmelser i lagen, icke var otvetydig och att vid den aktuella revisionen av lagen vissa frågor torde få lämnas öppna och överlämnas att besvaras i rättstillämpningen. — Då lagstiftningsärendet behandlades vid 1958 års B-riksdag, förklarade sig tredje lagutskottet (L³U B 2), med instämmande i vad som därutinnan

anförts i en väckt motion, vilja understryka det angelägna i att en snar omarbetning av 1902 års lag kom till stånd. Även om lagen dittills icke i någon större utsträckning föranlett tvister, som bringats under domstols prövning, var det enligt utskottets mening likväl uppenbart, att lagen även efter den föreslagna partiella reformen icke tillfredsställde nuvarande behov av lagstiftning på detta viktiga område. Utskottet framhöll, att delade meningar t. o. m. rådde om vad som i lagen avsågs med elektrisk anläggning och att även begreppet förbrukningsanläggning var oklart till sin innebörd. Det i lagen brukade uttrycket inhägnad gård — varmed betecknades område, inom vilket undantag skulle gälla från huvudregeln rörande ansvarighet för skada genom ström från lågspänningsanläggning — syntes också vara mycket obestämt till sin innebörd. När det gällde fördelning av skadestånd vid vållande från den skadades egen sida kunde ifrågasättas, om 1902 års lag i sin nuvarande utformning medgav en fullt tillfredsställande ordning. Reglerna i lagen gav vidare enligt utskottet föga klarhet om när en elektrisk anläggning skulle anses ha blivit utförd tidigare än en annan anläggning eller när en redan befintlig anläggning genom ändring i anläggningens utförande skulle anses ha mist sin prioritetsställning i förhållande till annan anläggning. Även om det naturligtvis såsom hittills kunde överlämnas åt rättstillämpningen att bedöma hithörande och liknande frågor, ansåg utskottet spörsmålen intaga en så central plats i lagen, att lagstiftaren borde genom en mera klargörande utformning av bestämmelserna ge någon vägledning, hur olika praktiskt viktiga problem borde lösas. — Riksdagen, som antog de föreslagna ändringarna i 1902 års lag, anmälde sitt beslut i skrivelse den 25 juli 1958, nr B 72, och hänvisade därvid till vad utskottet anfört.

Nämnas må ock, att Landsbygdens elnämnd i skrivelse den 23 augusti 1957 och Svenska elverksföreningen i skrivelse den 18 juni 1959 hemställt om vissa detaljändringar i 1902 års lag, avseende sammansättningen av statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström.

Med hänsyn till vad här anförts om behovet av en reformering av 1902 års lag torde en utredning av frågan nu böra komma till stånd genom särskilda för ändamålet tillkallade sakkunniga inom kommunikationsdepartementet.

Vid översynen av 1902 års lag bör särskilt tillses att de i lagen behandlade skadeståndsrättsliga frågorna och de därmed sammanhängande prioritetsspörsmålen erhåller en tillfredsställande reglering. Även i övrigt bör vid utredningen beaktas de synpunkter, som kommit till uttryck i tredje lagutskottets förutnämnda utlåtande. De koncessions- och expropriationsrättsliga regler, som upptagits i lagen, torde visserligen i stort sett få betecknas som tillfredsställande, men de sakkunniga bör likväl vara oförhindrade att föreslå sådana ändringar även i dessa regler, som kan påkallas av ståndpunktstaganden på andra områden. Översynen bör avse jämväl de författningar, som innehåller tillämpningsföreskrifter till 1902 års lag eller andra bestämmelser i anslutning till denna. Det bör eftersträvas att om möjligt nedbringa antalet dylika författningar och att minska författningsmaterialets omfattning.

Vid utredningsarbetet bör erforderligt samråd äga rum med den inom justitiedepartementet verksamma utredningen angående vissa skadeståndsrättsliga frågor.

KAPITEL 2

Allmän motivering

Lagstiftningens innehåll och utformning

Av direktiven för utredningen framgår att gällande lagstiftning om elektriska anläggningar ger anledning till erinringar i åtskilliga avseenden. Att så är fallet torde väl icke vara ägnat att förvåna. Fastmera kan det synas anmärkningsvärt att inom ett område där utvecklingen gått så snabbt och medfört så stora förändringar för den allmänna hushållningen som inom elektroteknikens och elkraftsförsörjningens en för mer än 60 år sedan tillkommen lag överhuvudtaget kan vara funktionsduglig. Detta förhållande synes bero icke endast på de partiella ändringar lagen under årens lopp undergått utan jämväl på att den redan i sitt ursprungliga skick var en god och om teknisk framsynthet vittnande lagstiftningsprodukt.

Vid tillkomsten av 1902 års lag tilldrog sig de med elektriciteten förbundna riskerna ett särskilt intresse. Lagens ursprungliga bestämmelser om koncession hade därför i första hand till syfte att under det allmännas kontroll lägga framdragandet och begagnandet av de som farliga ansedda starkströmsledningarna. Även lagens bestämmelser om strikt skadeståndsansvar vittnar om den vikt lagstiftaren fäste vid att bereda allmänheten trygghet mot skada genom elektriska olycksfall. Det allmänna intresse att få inflytande över utvecklingen av landets elektrifiering kom icke till uttryck i lagen på annat sätt än att koncessionerna blev tidsbegränsade. En tidsbegränsning ansågs erforderlig framförallt med hänsyn till möjligheten att staten framdeles kunde vilja inlösa anläggningarna eller föreskriva ändrade villkor för rätten att nyttja dem.

Medan sålunda säkerhetssynpunkterna till en början var dominerande har utvecklingen medfört att det statliga intresset att sörja för en tillfredsställande elektrifiering mer och mer trätt i förgrunden. Elkraftförsörjningen har blivit en allt viktigare faktor i näringslivet och för höjning av den allmänna levnadsstandarden. Lagstiftningen på området berör sålunda frågor av stor samhällsekonomisk betydelse. Ett uttryck för statens intresse av att vid ledningsnätets utbyggnad allmänna elektrifieringssynpunkter beaktas är den år 1938 införda bestämmelsen att vid prövning av koncessionsansökan hänsyn skall tagas till ledningarnas behövlighet och planmässighet. Samtidigt härmed infördes prisregleringsinstitutet, ett principiellt betydelsefullt statligt ingripande i distributionsföretagens ekonomiska frihet.

Genom 1957 års lagstiftning har statens möjligheter att öva inflytande på elkraftförsörjningen vidgats ytterligare. I syfte att underlätta erforderlig rationalisering av eldistributionen på landsbygden infördes då bestämmelsen om distributionskyldighet samt om lämplighetsprövning av lokala distributionsområden och av utövande av yrkesmässig distribution, varjämte konsumenternas möjligheter att få elpriset reglerat utsträcktes att gälla även andra leveransvillkor än själva prissättningen samt gjordes oberoende av om distributionen sker genom enskilt, statligt eller kommunalt företag.

Med det innehåll lagstiftningen nu har kan huvudsyftet sägas vara att säkerställa en ändamålsenlig försörjning med elkraft för alla normala ändamål och på skäligena villkor. Koncessionsbestämmelserna har härvid avgörande betydelse. Om än, som framhålles i direktiven, gällande koncessions- och därmed sammanhängande expropriationsrättsliga regler är i stort sett tillfredsställande, kan med hänsyn till det sagda vid en allmän översyn av lagstiftningen nämnda regler inte utan omprövning överföras till en ny lag. I vissa hänseenden torde härvid ändringar i eller tillägg till de nuvarande bestämmelserna förtjäna att övervägas. Det gäller särskilt frågor om överlåtelse av koncessioner och koncessionerade anläggningar, om de med koncessionsinnehav förenade skyldigheterna samt om handläggningen av koncessionsärenden och därav härrörande spörsmål.

Vid sidan av koncessionsreglerna innehåller lagstiftningen bestämmelser i ett flertal viktiga avseenden. Bestämmelserna kan med hänsyn till syftet indelas i tre huvudgrupper. En grupp innefattar stadganden om skyldighet för innehavare av elektrisk anläggning att vidta skyddsåtgärder till förebyggande av skada på annan sådan anläggning. Ifrågavarande skyldighet liksom frågan om skadeansvar vid försummelse härutinnan är beroende bl. a. av tidpunkten, då anläggningen kan anses ha tillkommit. Som framhålles i direktiven ger bestämmelserna emellertid i en konfliktsituation ej någon vägledning om vilkendera av flera anläggningar som skall anses först tillkommen eller den inverkan på prioriteten som ändring i en anläggnings utförande för med sig. Ett klarläggande av dessa förhållanden påkallas.

En annan grupp av bestämmelser reglerar ansvarsskyldigheten för skada som genom inverkan av elektrisk ström orsakas tredje man. Som förut nämnts var dessa bestämmelser tidigare att anse som den kanske viktigaste delen av lagstiftningen. Den förtrogenhet med användningen av elektrisk kraft som numera allmänt vunnits och den allmänna kännedomen om de med denna användning förbundna riskerna kan väl anses ha bragt skadeståndsfrågan i ett annat läge än den hade vid tillkomsten av 1902 års lag. Utvecklingen har också lett till användning av för allmänheten mindre riskfylld elektrisk materiel samt till att de elektriska anläggningarna bl. a. av driftsäkerhetsskäl numera utföres så att faran för skada å person eller egendom

påtagligt minskat. Vissa skadeståndsrättsliga särregler torde dock alltjämt vara behövlige. Av direktiven för utredningen framgår att de begreppsbildningar, som ligger till grund för gällande bestämmelser på detta område inte i alla avseenden är tillfredsställande. I samband med omprövning av skadeståndsreglerna bör eftersträvas en sådan utformning av lagen att tvekan om bestämmelsernas rätta innebörd såvitt möjligt undvikas.

Slutligen finns det en grupp av bestämmelser, som visserligen inte upptagits i 1902 års lag utan meddelats i tillämpningsförfattningar till denna men som reglerar frågor av väsentlig betydelse i sammanhanget. De gäller förhållandet olika intressenter emellan vid framdragande eller ändring av elektrisk ledning inom område för allmän väg eller annan trafikled liksom också inom område som är föremål för planläggning enligt byggnadslagstiftningen. Lösningen av dessa frågor har i vissa avseenden gett anledning till delade meningar. En överbearbetning av lagstiftningen om elektriska anläggningar måste omfatta även nu nämnda bestämmelser.

En följd av de delvis ganska omfattande ändringar, som 1902 års lag under årens lopp blivit föremål för, har varit att den numera är tämligen svåröverskådlig. En redaktionell bearbetning är behövlige. Lagen tynges också av bestämmelser, som knappast har karaktär av civillag utan mera kan betraktas som tillämpningsföreskrifter. Å andra sidan finns i administrativa författningar om elektriska anläggningar stadganden av sådan natur att de hellre borde regleras i lag.

Ett av de första spörsmål, till vilket man måste taga ställning, blir alltså vilka bestämmelser som bör ingå i en ny lag om elektriska anläggningar. En av de frågor som härvid möter är huruvida stadgandena om expropriation i 1 § 1902 års lag rätteligen hör hemma här och icke snarare borde ha sin plats i 1917 års lag om expropriation. Det kan kanske sägas vara en praktisk lösning att frågorna om expropriation av mark för framdragande av elektriska starkströmsledningar och om koncession för sådana ledningar såsom nära sammanhörande behandlas i samma lag. Starka skäl talar dock för att de expropriationsrättsliga stadgandena överföres till expropriationslagen. Sålunda måste expropriationslagen ändå i flera hänseenden tillämpas. Detta sker nu genom en hänvisning dit i 1 § 1902 års lag. Vidare finns regler om expropriation för svagströmsledningar intagna direkt i expropriationslagen. Att i sistnämnda lag ha samlade även bestämmelser om expropriation för koncessionspliktiga ledningar synes vara en fördel. Den samtidige behandlingen av ärende angående expropriation för en starkströmsledning och av frågan om koncession för samma ledning behöver för den skull icke hindras. I en ny lag om elektriska anläggningar synes några bestämmelser om expropriation alltså icke böra medtagas. Erforderlige bestämmelser härutinnan föreslås skola överföras till expropriationslagen.

3 § 1902 års lag reglerar ansökningsförfarandet beträffande dels expropriation, dels koncession. Bestämmelserna är av administrativ natur och

behöver ej meddelas i lag. Utredningen föreslår att förfarandet vad gäller ansökan om koncession regleras i tillämpningskungörelse till lagen. I denna kungörelse bör därjämte upptagas samtliga de närmare bestämmelser, som i olika hänseenden bör i författningsform meddelas av Kungl. Maj:t angående tillämpningen av lagen. Nuvarande system enligt vilket bestämmelserna är uppdelade på ett flertal författningar försvårar överskådligheten. Vid den överarbetning av författningsbestämmelserna, som sålunda erfordras, torde åtskilliga av de nuvarande detaljföreskrifterna kunna utgå. Det bör kunna överlämnas åt kommerskollegium att meddela behövliga föreskrifter av nu åsyftat slag. Å andra sidan bör såsom förut anmärkts, vissa nu i tillämpningsförfattningarna upptagna spörsmål i stället beredas plats i den nya lagen. Åsyftade spörsmål gäller främst regleringen av enskildas rättsförhållanden genom bestämmelser sådana som de i starkströmskungörelsen upptagna angående fördelningen av kostnaderna olika intressenter emellan vid framdragande av elektriska ledningar inom område för allmän väg m. m.

Utredningen har övervägt huruvida några fördelar vore att vinna genom att sammanföra till en enda lag samtliga lagar som rör frågor om elektriska anläggningar. Förutom 1902 års lag avses här lagen den 22 juni 1920 med vissa bestämmelser om registrering av elektriska anläggningar samt om rätt till elektrisk kraft m. m. och lagen den 12 juni 1942 om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar. Sistnämnda båda lagar har emellertid synts utredningen behandla så speciella ämnen att de inte lämpligen bör medtagas i en lag med mera allmänna bestämmelser om elektriska anläggningar.

Med utgångspunkt från vad sålunda anförts har utredningen upprättat bl. a. dels *förslag till lag om elektriska anläggningar (ellag)*, dels *förslag till lag om ändring i expropriationslagen* dels ock *förslag till kungörelse med tillämpningsföreskrifter till ellagen*.

Innan utredningen ingår på detaljerna i författningsförslagen skall i det följande närmare redovisas de allmänna överväganden, på vilka förslagen i viktigare hänseenden bygger. Redovisningen sker under följande fyra huvudrubriker: koncessionsregler, skyddsåtgärder m. m., särskilda bestämmelser beträffande vissa områden, skadeståndsregler.

Koncessionsregler

Allmänna synpunkter

Begreppet koncession infördes i ellagstiftningen först år 1957. Ändringen var endast av formell art, eftersom tillstånd för framdragande av elektrisk starkströmsledning fordrats alltsedan lagstiftningens tillkomst. Den uppdelning i lagen som samtidigt skedde i dels linjekoncession (för ledning med i huvudsak bestämd sträckning), dels områdeskoncession (för ledningsnät inom visst område) hade däremot ett sakligt syfte, i det att de

olika koncessionsslagen genom 1957 års lagändring förbands med olika regler angående med koncessionsinnehavet förenade skyldigheter och möjligheterna att under löpande koncessionstid ändra koncessionens omfattning. Koncessionstidens längd berördes inte av 1957 års lagstiftning. Den normala koncessionsperioden är oförändrat 40 år. Ur statens synpunkt har tidsbegränsningen främst den betydelsen, att den möjliggör en omprövning av koncessionen med vissa mellanrum. Att sådan omprövning kan ske är av vikt med hänsyn till den fortgående utvecklingen och de ändringar som i olika avseenden kan inträda i de förhållanden som är bestämmande för elkraftförsörjningen. Tiden 40 år valdes vid tillkomsten av 1902 års lag med tanke på att omprövning inte borde ske förrän efter en normal konsolideringsperiod. De koncessioner som numera beviljas avser i allmänhet bibehållande av redan befintliga ledningar, vare sig dessa har samma innehavare som tidigare eller avses skola överlätas på annat företag. Det är tydligt att det reorganisationsarbete på elkraftförsörjningens område, som var ett av ändamålen med 1957 års lagstiftning skulle underlättas, om samtliga koncessioner upphört samtidigt. Nu försvåras arbetet av att koncessionstiderna för anläggningar, som lämpligen borde ur rationell synpunkt samordnas, utlöper på ofta mycket skilda tider. För att råda bot härpå har kommerskollegium i avvaktan på att planläggning skall kunna ske i ett större sammanhang efter tillkomsten av lagändringarna 1957 som regel förlängt utlöpande koncessioner endast för korta perioder, som utgår länsvis vid samma tidpunkt.

Även en ny ellagstiftning måste bygga på koncessionssystemet. Det är härvid angeläget att den koncessionsbeviljande myndigheten får sådana regler för sitt handlande och sådana befogenheter att en ändamålsenlig elkraftförsörjning kan säkerställas. Ehuru den utformning som reglerna om koncessionstidens längd fått i gällande lag haft ur rationaliseringssynpunkt mindre lyckliga följder, torde reglerna som sådana få anses välgrundade. Påtalade olägenheter av att koncessionerna utlöper vid olika tider för olika anläggningar är genom nyss nämnda, av kommerskollegium tillämpade praxis vid förlängning av utlöpande koncessioner på väg att övervinnas. Ellagstiftningsutredningen finner ej anledning att föreslå någon ändring i nuvarande bestämmelser om koncessionstid.

I andra hänseenden synes däremot finnas skäl att överväga vissa avsteg från de för närvarande gällande koncessionsreglerna. De regler utredningen närmast åsyftar rör dels möjligheterna till överlåtelse av koncession, dels koncessionsärendenas handläggning samt därmed sammanhängande prövning av frågor om kraftleverans, prissättning m. m.

Koncessionsöverlåtelser

Enligt 2 § 2 mom. tredje stycket 1902 års lag får koncession icke överlätas utan tillstånd av Konungen eller den Konungen bemyndigar. Denna

inskränkning i koncessionshavares möjligheter att överlåta sin koncession tillkom i samband med 1957 års lagändringar. Prövningen av fråga om tillstånd till överlåtelse skall enligt förarbetena (NJA II 1957 s. 295) avse den nye innehavarens lämplighet att utöva distributionsverksamhet. Där emot skall anläggningens behövlighet och planmässighet icke omprövas.

Enligt övergångsbestämmelserna gäller ifrågavarande stadgande emellertid icke beträffande koncessioner som beviljats före den 1 januari 1958. Detta innebär att sådana äldre koncessioner får överlåtas fritt. Förhållandet är uppenbarligen ur allmän synpunkt icke tillfredsställande. Eftersom överlåtelsen kan ske utan någon som helst kontroll ges det möjligheter även för en i och för sig olämplig spekulant att förvärva anläggningen. Förvärvet kan också ske till ett oskäligt högt pris. Då den nye innehavaren måste antagas vilja ha förräntning av det sålunda nedlagda kapitalet, kan överlåtelsen komma att få ej önskvärda återverkningar för elföretagets abonnenter genom höjda taxor.

Visserligen är det ur allmän rättssynpunkt icke tilltalande att, om koncession beviljats utan förbehåll med avseende å rätten för innehavaren att överlåta koncessionen på annan, sedermera genom ändrad lagstiftning beröva honom sådan rätt. Att en överlåtelse även då fråga är om äldre koncessioner för sin giltighet göres beroende av myndigheternas prövning synes emellertid inte böra möta allvarligare betänkligheter. Ett dylikt förfarande ligger i linje med koncessionssystemet som sådant. Det måste anses berättigat att koncessionsmyndigheten får möjlighet att tillse att icke genom överlåtelse den elförsörjning som avsetts med koncessionen äventyras eller försämras. Detta torde gälla även om, såsom ej sällan tidigare skett, koncessionen icke uttryckligen bundits till viss person eller visst företag utan beviljats sökande eller dennes rättsinnehavare. Enligt gällande lag får koncession ej meddelas med mindre anläggningen är behövlig och förenlig med en planmässig elektrifiering samt, då fråga är om yrkesmässig eldistribution, distributören finnes lämplig att utöva sådan verksamhet. Liknande bestämmelser bör upptagas i en ny lagstiftning. Det kan då inte vara rimligt att koncessionsinnehavaren skulle äga okontrollerat överlåta koncessionen, utan hänsynstagande till dessa synpunkter, helt efter eget gottfinnande. Det måste krävas att de principer som ligger till grund för prövningen av koncessionsansökan tillämpas också i fråga om överlåtelse av koncession.

Utredningen föreslår att de nuvarande överlåtelsereglerne kompletteras i två avseenden. Dels bör prövningen av en överlåtelses godtagbarhet omfatta ej blott den nye innehavarens lämplighet som yrkesutövare utan lämpligheten av överlåtelsen över huvud taget ur samma synpunkter som gäller för koncessionsprövningen. Dels bör skyldigheten att söka tillstånd för koncessionsöverlåtelse utsträckas att avse alla koncessioner, således oberoende av när koncessionen beviljades. Måhända kunde övervägas att

beträffande koncessioner som beviljats före den 1 januari 1958, då förbudet mot överlåtelse utan tillstånd infördes, tillämpa en något liberalare överlåtelseprövning än för koncessioner av senare datum, exempelvis så att överlåtelser av förstnämnda koncessioner alltid skulle tillåtas blott de ej är uppenbart olämpliga. Emellertid har utredningen stannat för att föreslå samma bestämmelser över hela linjen. Skall koncessionssystemet fylla sitt syfte är det angeläget ej blott att alla koncessionsöverlåtelser prövas utan också att prövningen i samtliga fall sker från enahanda utgångspunkter. Endast på detta sätt skapas möjligheter att säkra en ändamålsenlig kraftförsörjning.

En av de frågor som uppkommer vid överlåtelseprövningen gäller som förut antytts den avtalade köpeskillingens storlek. Frågan kan få betydelse för prissättningen på elkraft efter överlåtelsen. Genom sin befattning med koncessionsöverlåtelserna får koncessionsmyndigheten möjlighet att på olika sätt inverka på prisbildningen. En sådan möjlighet är att genom att vägra tillstånd till överlåtelse hindra att koncessionsinnehavaren härvid betingar sig ett oskäligt högt pris. En annan är att förbinda överlåtelsestillståndet med villkor angående det elpris som får uttagas av tillträdaren.

De överlåtelser som här avhandlats har varit frivilliga sådana. En elanläggning kan emellertid också överlåtas på grund av den tvångssituation som kan uppkomma för koncessionshavaren vid koncessionstidens utgång, eller om koncessionen återkallas eller gränserna för en områdeskoncession ändras. Risken är väl härvid ej att priset vid en överlåtelse blir för högt utan snarare tvärtom. Bristen på inlösningsbestämmelser för dylika fall har påtalats, då förslag till ändringar i ellagstiftningen tidigare diskuterats. Riksdagens tredje lagutskott anförde härom år 1957 (utl. nr 22) i huvudsak följande.

Utskottet vill peka på det problem som uppstår om koncession häves eller ny koncession vid koncessionstidens utgång inte beviljas eller gränserna för områdeskoncession jämlikt 2 § 5 mom. ändras. Ledningsnätet har nämligen då knappast något värde i den tidigare innehavarens hand och regler saknas helt angående till vilket värde nätet skall inlösas av ny koncessionshavare. I allmänhet torde väl frågan lösas genom överenskommelse mellan parterna. Utskottet finner det emellertid ingalunda i praktiken uteslutet att en överenskommelse kan komma att ske på vederbörande abonnenters eller det tidigare distributionsföretagets borgenärens bekostnad. Frågan bör därför enligt utskottets mening i fortsättningen följas med uppmärksamhet och närmare utredas, för den händelse faktiska svårigheter uppstår.

Ellagstiftningsutredningen har haft frågan om behovet av lagstadgat inlösningsförfarande under övervägande. Det är uppenbart inte tillfredsställande om en koncessionshavare, som på grund av koncessionsmyndighetens beslut nödgas avhända sig sin egendom, skall behöva göra detta till underpris. Problemet synes dock kunna i praktiken bemästras utan regler i lag. Då en koncession upphör eller ändras, innebär detta knappast att någon

koncessionerad anläggning i fortsättningen inte kommer att finnas på platsen. Innebörden torde i stället vara en omfördelning av koncessionsinnehavet. Koncessionsmyndigheten får härigenom möjlighet att liksom vid frivilliga överlåtelse utöva inflytande på det sätt, på vilket parterna löser sina ekonomiska mellanhavanden. Sålunda kan i samband med att ny koncessionshavare utses i ditillsvarandes ställe, skyldighet stadgas för den nye koncessionshavaren att inlösa den befintliga anläggningen. Härvid kan koncessionsmyndigheten också ange de grunder efter vilka inlösen skall ske. Vid bestämmandet av dessa grunder ges tillfälle att beakta såväl överlåtarens berättigade anspråk på skäligt vederlag som intresset av att icke genom alltför hög ersättning eller eljest olämpliga överlåtelsevillkor prissättningen på elkraften påverkas i icke önskvärd riktning.

Särskilda bestämmelser i ämnet finner utredningen alltså inte behövliga.

Koncessionsärendenas handläggning. Prisreglering m. m.

Gällande rätt. Handläggningen av de olika slag av ärenden som härrör ur ellagstiftningen, ankommer för närvarande på tre myndigheter: Kungl. Maj:t, kommerskollegium och statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström. De egentliga koncessionsärendena d. v. s. ärenden om meddelande eller återkallelse av koncession, om ändring i koncessionsvillkoren och om överlåtelse av koncession fördelas mellan Kungl. Maj:t och kommerskollegium enligt Kungl. brev den 15 november 1957 ang. bemyndigande för kommerskollegium att meddela vissa tillstånd beträffande elektriska starkströmsledning m. m. Följande koncessionsärenden har härvid förbehållits Kungl. Maj:ts avgörande: a) ärenden i vilka förekommer fråga om rätt till expropriation; b) ärenden i vilka föreligger tvist eller eljest uttalats olika meningar; c) ärenden där fråga är om ledningar med en spänning av minst 100 kilovolt mellan två ledare samt d) ärenden i vilka förekommer fråga om medgivande att framdraga ledning över ecklesiastisk mark eller över mark under förvaltning av Uppsala eller Lunds universitet, därest kommerskollegium och vederbörande stiftsnämnd eller universitet icke är ense.

I samtliga andra koncessionsärenden beslutar kommerskollegium. För övrigt ankommer det på kollegium att ombesörja utredning även i de ärenden som avgöres av Kungl. Maj:t.

Statens befattning med elektrifieringsfrågorna är emellertid ej begränsad till koncessionsprövningar. Som framgår av tidigare redogörelse har intresset av kontroll och inflytande från samhällets sida över elkraftförsörjningen föranlett ett flertal bestämmelser i reglerande syfte. Ett uttryck för detta intresse är stadgandet att innehavare av områdeskoncession för yrkesmässig distribution skall vara pliktig att, om ej särskilda skäl är till undantag, tillhandahålla ström åt envar som inom området har behov därav för normalt förbrukningsändamål. På motsvarande sätt åligger det innehavare av linjekoncession att leverera eller överföra ström åt innehavare av områdeskon-

cession ävensom åt annan förbrukare vars verksamhet är av större betydelse för det allmänna. Ett annat utslag av den statliga regleringsverksamheten på området är den för alla koncessionshavare stadgade skyldigheten att, på framställning av den som nyttjar ström från den koncessionerade anläggningen eller önskar komma i åtnjutande därav, underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för leverans eller överföring av strömmen.

Frågor om koncessionshavares skyldigheter enligt ovannämnda bestämmelser vad angår strömleveransen som sådan prövas enligt gällande regler av kommerskollegium. Frågor om prissättning och övriga leveransvillkor handläggs däremot av statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström.

Ordningen för prisregleringsärendenas handläggning har föranlett upprepade framställningar om ändrade bestämmelser. Innan redogörelse lämnas för dessa framställningar och de diskussioner som följt därav skall redogöras något närmare för det nuvarande prisregleringsinstitutets uppbyggnad och arbetsformer.

Som nämnts utgöres prisregleringsnämnden av fem av Kungl. Maj:t för viss tid förordnade ledamöter. Enligt föreskrift i lagen skall vid förordnandet tillses att såväl leverantörintressena som förbrukarintressena blir representerade. Förutsättning för att prisregleringsärende skall kunna upptagas är att en strömförbrukare gör framställning därom. Framställningen skall inges till kommerskollegium, som, därest framställningen ej finnes uppenbart ogrundad, har att överlämna den till nämndens prövning. Framställning om ändring i eller upphävande av beslutad prisreglering prövas i enahanda ordning.

Enligt bemyndigande i 1902 års lag har Kungl. Maj:t den 17 november 1939 (nr 807) utfärdat instruktion för prisregleringsnämnden. Enligt denna förordnar Kungl. Maj:t utom ledamöter i nämnden jämväl suppleanter för dem samt utser en ledamot att vara nämndens ordförande. Då framställning om prisreglering från kommerskollegium överlämnats till nämnden, åligger det nämnden i första hand att söka åstadkomma frivillig uppgörelse mellan parterna. Nämnden har därför att i sådant syfte, innan vidare åtgärd företas, hänvisa parterna att underställa tvistefrågan Svenska elverksföreningens tariffkommission. Kommer förlikning härvid icke till stånd, må prisreglering likväl icke ske, förrän möjligheterna att förlikningsvis i annan ordning bilägga tvisten blivit undersökta av nämnden. Om nämndens prövning av prisregleringsfråga gäller bl. a. att skäligheten av priset å viss strömleverans skall bedömas med hänsyn till de förhållanden under vilka strömmen i det särskilda fallet levereras.

Tariffkommissionen består av åtta ledamöter, vilka för en tid av högst tre år tillsättes av elverksföreningens styrelse. Denna utser även ordförande i kommissionen. Förlikningsärendena handlägges i regel av ordföranden ensam eller av ordföranden jämte två av ledamöterna.

I prisregleringsnämnden ingår för närvarande såsom leverantörsrepresentanter en ledamot med anknytning till enskilda och en med anknytning till

kommunala kraftföretag. Från konsumentensidan ingår en ledamot, som närmast företräder hantverket och småindustrin, samt en företrädare för jordbrukets föreningsrörelse. Ordförande i nämnden är en vattenrättsdomare.

Tariffkommissionen består i sin nuvarande sammansättning av tre konsulterande ingenjörer, chefen för ett kommunalt elverk, en representant för statens vattenfallsverk och två representanter för enskilda kraftföretag. En ledamotsplats är vakant.

Kostnaderna för prisregleringsnämndens verksamhet bestrides av allmänna medel. De är förhållandevis låga. För budgetåret 1965—66 har anslagits 14 000 kronor. Tariffkommissionens verksamhet bekostas helt av elverksföreningen.

Prisregleringsnämndens verksamhet fr. o. m. år 1939 har att döma av ärendenas antal varit av ganska blygsam omfattning. Under hela perioden från 1939 till den 1 maj 1966 har prisregleringsnämnden till tariffkommissionen överlämnat sammanlagt 254 ärenden. Under åren 1961—65 har i medeltal per år överlämnats 14 ärenden.

Framställningar om ändringar. I en till kommunikationsdepartementet ingiven skrivelse den 23 augusti 1957 hemställde Landsbygdens elnämnd om utredning av dels frågan om upphävande av stadgandet i instruktionen för prisregleringsnämnden att denna skall hänskjuta ärenden till förlikning inför tariffkommissionen, dels frågan om utrustning av prisregleringsnämnden med ytterligare teknisk expertis. Elnämnden anförde bl. a. att, så länge de statliga och kommunala taxorna var undantagna från prisregleringen, hänskjutande av tvistiga prisregleringsärenden från prisregleringsnämnden till förlikning inför tariffkommissionen var att betrakta som ett praktiskt tillvägagångssätt. Tariffkommissionen var nämligen sammansatt av experter huvudsakligen från statens vattenfallsverk och andra råkraftleverantörer. Sedan jämväl de statliga och kommunala kraftleveranserna från och med den 1 januari 1958 underkastats prisreglering, framstod emellertid detta tillvägagångssätt som mindre tillfredsställande ur rättvisesynpunkt. Förekommande tvistefrågor borde handläggas av experter, vilka icke var bundna vid visst partsintresse. Elnämnden ansåg därför dels att någon hänskjutning till tariffkommissionen icke skulle ske, dels att prisregleringsnämnden borde utrustas med sådan teknisk sakkunskap att bedömningen av förekommande tvistefrågor kunde i sin helhet äga rum inom nämnden.

Över framställningen avgavs infordrade yttranden av prisregleringsnämnden, kommerskollegium och statskontoret.

Prisregleringsnämnden, som förklarade sig ej kunna tillstyrka den begärda utredningen men inte ha något att erinra mot att få medinflytande på valet av ordförande i tariffkommissionen, anförde i huvudsak: Tariffkommissionen består icke av »en samling experter från huvudsakligen statens vattenfallsverk och andra råkraftleverantörer». Flertalet ledamöter stå obundna av leverantörsintresset och mot personvalet kan icke riktas någon anmärkning. Tariffkommissionen har i sitt

förlikningsarbete sökt beakta båda sidornas berättigade intressen. Kommissionen har på ett objektivt, tillförlitligt och ändamålsenligt sätt fullgjort sina uppgifter. Någon anledning att ur rättvisesynpunkt bedöma kommissionens handläggning på annat sätt sedan statliga och kommunala taxor underkastats prisreglering föreligger icke. Den nuvarande ordningen är sådan som avsågs vid lagstiftningens tillkomst 1938. Ett avsteg härifrån på sätt Landsbygdens elnämnd föreslagit är med hänsyn till den praktiska erfarenheten av kommissionens tidigare arbete och vad som kan förutsättas om det framtida arbetet icke av behovet påkallat. Ur principiell synpunkt kan det emellertid måhända för en konsument te sig som en belastning av tariffkommissionen att denna är tillsatt av kraftleverantörernas riksorganisation. Med hänsyn till konsumenterna skulle därför möjligen en viss fördelaktig psykologisk verkan vara att påräkna, därest förlikningsorganet helt frigjordes från anknytning till partsorganisation. Emellertid undersöker kommissionen endast möjligheterna till förlikning mellan parterna medan den rättsliga prövningen, om förlikningsförsöken misslyckas, ombesörjes av prisregleringsnämnden. Med beaktande av detta sista borde kommissionens arbete lättare kunna accepteras. En utväg att minska den misstro mot kommissionens arbete som ändå kan finnas hos konsumenterna kan vara att prisregleringsnämnden tillförsäkrades medinflytande på utseendet av kommissionens ordförande, vilken har det avgörande bestämmandet över kommissionens arbete. En sådan ändring skulle icke kräva någon utredning i ämnet. Att binda ett expertorgan till prisregleringsnämnden skulle medföra ökat arbete och ökade kostnader för nämnden och vidare skulle nämnden kunna komma att i viss mån känna sig bunden av sitt expertorgans ställningstagande.

En av prisregleringsnämndens ledamöter avstod från att rösta, medan en annan ledamot ansåg att ett fristående utrednings- och förmedlingsorgan för ärendenas opartiska prövning och avgörande skulle vara bättre än den gällande ordningen och röstade för sin del för att Landsbygdens elnämnds framställning om utredning skulle tillstyrkas.

Vid prisregleringsnämndens yttrande var fogade yttranden från *Svenska elverksföreningen* och *tariffkommissionen*. I dessa yttranden avstyrktes framställningen om utredning och betonades vikten av ett på frivillig grund baserat förlikningsförfarande. Det framhölls vidare att kommissionens arbete under de första 19 åren gått bra och icke utsatts för någon egentlig kritik, att det ur de allmännas synpunkt måste vara en fördel att tariffkommissionen utnyttjades i stället för att tillskapa en statlig organisation, som också skulle kunna få svårigheter att er hålla expertis på området, samt att prisregleringsnämnden borde stå helt obunden gentemot förlikningsorganet, vilket skulle försvåras om detta skulle bindas till prisregleringsnämnden.

Även *kommerskollegium* avstyrkte den begärda utredningen och anförde bl. a.:

Enligt kollegii uppfattning kan enbart det förhållandet att statliga och kommunala taxor numera blir underkastade prisreglering ej motivera att gällande ordning överges. Vidare anser kollegium att ej heller eljest något bärande skäl anförts härför. Såsom framgår av prisregleringsnämndens utlåtande i ärendet kan sålunda det av Landsbygdens elnämnd framförda påståendet att tariffkommissionen skulle utgöras av »en samling av experter från huvudsakligen statens vattenfallsverk och andra råkraftleverantörer» icke anses riktigt; tvärtom synes det kollegium som om flertalet av kommissionens ledamöter äro opartiska i förhållande till de frågor som behandlas i kommissionen. Över huvud finner kollegium prisregleringsnämndens utlåtande utvisa att den nuvarande ordningen i princip bör behållas. Lämpligt kan dock vara att kommissionens ordförande utses på annat sätt än för närvarande t. ex. under medverkan av statlig myndighet.

Statskontoret delade de synpunkter som framförts av prisregleringsnämnden och kommerskollegium och fann icke skäl föreligga för vidtagande av de av Landsbygdens elnämnd ifrågasatta åtgärderna.

Framställningen i fråga har efter remissförfarandet ej föranlett vidare åtgärd än att den överlämnats till ellagstiftningsutredningen för att beaktas vid dess arbete.

Till utredningen har också överlämnats en av *Svenska elverksföreningen* avlåten skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 juni 1959 med hemställan om sådan ändring i reglerna för prisregleringsnämndens sammansättning, att därigenom bereddtes möjlighet till en allsidig representation i nämnden av leverantör- och förbrukarintressena. I skrivelsen anföres:

Under perioden 1938—1957 hade ett åttiotal tariffregleringsärenden överlämnats från kommerskollegium till prisregleringsnämnden. I omkring sextio procent av dessa fall hade tariffkommissionen lyckats åstadkomma förlikning. De återstående fallen hade antingen förlikts inför prisregleringsnämnden eller avgjorts av denna. 1957 års ändring i koncessions- och prisregleringsbestämmelserna hade emellertid medfört en förhållandevis kraftig ökning av antalet klagomål. Ett ganska stort antal av dessa riktade sig mot statliga kraftleverantörer. Också mot vissa kommunala leverantörer hade klagomål förekommit. Den utvidgning av prisregleringsnämndens verksamhetsområde och uppgift, som den år 1957 antagna lagändringen medfört och som sålunda redan givit utslag i de därefter anförda klagomålen, motiverade en ändring av nämndens sammansättning. Eftersom krav på prisreglering numera kunde framställas mot alla koncessionerade kraftleverantörer, syntes det riktigt att i nämnden inginge företrädare för samtliga de tre huvudformer av kraftdistributionsföretag, som förekommer i landet, nämligen statliga, kommunala och enskilda. De kommunala och enskilda var redan företrädna i nämnden. Vad som i denna del erfordrades vore därför utseende av en representant för den statliga kraftverksrörelsen. Om leverantörsidan i nämnden sålunda utökades med en ledamot, borde för jämviktens bibehållande ytterligare en representant utses för förbrukarintressena. De stora abonnentgrupperna utgjordes för det första av bostäderna (ca 2,3 miljoner abonnenter), för det andra av jordbrukarna (ca 300 000 abonnenter), för det tredje av hantverks- och industriabonnenter (ca 400 000 abonnenter). Jordbruk och hantverk var redan representerade i nämnden och den ändring av abonnentrepresentationen, som skulle behöva företagas, var därför att utse antingen en representant för industrisidan eller en representant för bostadsabbonenterna. Samtliga hantverkare och jordbrukare var bostadsabbonenter, varför man måhända skulle kunna anse att bostadssidan redan var representerad. I så fall skulle den tillkommande tredje abonnentrepresentanten lämpligen böra föra de större industriernas talan i kraftprisfrågor.

Över elverksföreningens framställning inhämtades yttranden från prisregleringsnämnden, vattenfallsstyrelsen, kommerskollegium och Landsbygdens elnämnd.

Prisregleringsnämnden fann beaktansvärda skäl finnas för den ändring som elverksföreningen föreslagit. De tre jämbördiga leverantörerna, statliga, kommunala och enskilda kraftföretag borde ha var sin representant i prisregleringsnämnden, vilket torde medföra en motsvarande utökning på konsumentensidan i nämnden. Vissa skäl talade dock emot en utökning av nämnden. Den gällande organisationen av nämnden hade visat sig vara en praktisk och i övrigt tillfredsställande arbets-

form. En viss tungroddhet kunde befaras om antalet ledamöter ökades. En kompetent ersättare för den statliga representanten att tjänstgöra när ärenden rörande statliga taxor prövades kunde bli svår att finna utanför vattenfallsverket. Viss tvekan kunde även uppkomma vid bestämmandet av från vilken kategori den tredje konsumentrepresentanten i nämnden skulle utses. Från storindustrin, som dels ändå hade stora möjligheter att vid kraftuppgörelser tillvarataga sina intressen, dels ofta var direkt intresserad i kraftföretag, borde den nye ledamoten icke utses. Däremot kunde det vara lämpligt med en representant från den medelstora industrin som var väl förtrogen med de tariffproblem som förelåg vid engrosleveranserna. En under remissbehandlingen framkastad tanke att utökningen av nämndens ledamöter skulle ske medelst två opartiska representanter kunde förtjäna en närmare undersökning. — Prisregleringsnämnden föreslog att den väckta frågan skulle göras till föremål för utredning innan frågan upptogs till slutligt avgörande och att både leverantör- och konsumentensidan gavs tillfälle att tillföra utredningen sina synpunkter.

Vattenfallsstyrelsen anförde i huvudsak: Styrelsen hade tidigare ansett att erfarenheter borde avvaktas om hur prisregleringen fungerade efter de år 1957 vidtagna ändringarna i ellagen innan nya ändringar ägde rum. Utvecklingen sedan dess hade tytt på att prisregleringsmöjligheten kunde komma att utnyttjas inte endast som tidigare för reglering av individuella specialvillkor och särfall utan även för reglering av generell tillämpade normaltaxor och övriga normalvillkor. Behovet av en allsidigare representation i prisregleringsnämnden hade därför ökat. Styrelsen delade därför elverksföreningens uppfattning om lämpligheten av att nu vidga representationen i nämnden. Den nye leverantörsrepresentanten borde självklart komma från den statliga kraftverksrörelsen varvid borde tillses att suppleanten icke bleve jävig i frågor som berörde den statliga sektorn. Konsumentintresset borde representeras av en ledamot för var och en av de tre grupperna detaljdistribution på landsbygden, detaljdistribution i samhällen och engrosdistribution, vilket senare i stort sett avsåg de industriella förbrukarna. — Framställningen om utökning av antalet ledamöter i prisregleringsnämnden från fem till sju tillstyrktes alltså av vattenfallsstyrelsen.

Kommerskollegium hade icke något att erinra mot förslaget att även den statliga kraftverksrörelsen fick en representant i prisregleringsnämnden. Då även abonnenterna i så fall borde få en ytterligare representant tillstyrkte kollegium elverksföreningens framställning. Huruvida en förstärkning av abonnentsidan skulle komma bostadsabbonenterna eller den större industrin till godo var dock enligt kollegii mening tveksamt. Vissa skäl talade för att den betydande gruppen bostadsabbonenter borde få en egen representant eftersom den gruppens representation knappast kunde anses tillfredsställande därigenom att alla hantverkare och jordbrukare även var bostadsabbonenter. Däremot kunde ifrågasättas om icke hantverkets och industriens intressen väl kunde tillvaratagas av en för dem gemensam representant.

Landsbygdens elnämnd framhöll att endast råkraftföretagen och abonnenterna var representerade i prisregleringsnämnden men icke underleverantörer som kommunala företag och distributionsföreningar vilka kunde komma att beröras i prisregleringsärenden både som leverantörer och abonnenter. Eftersom en sammansättning av prisregleringsnämnden med representanter från alla berörda parter torde vara ogenomförbar, föreslog elnämnden att den gällande ordningen med två leverantörsrepresentanter och två konsumentrepresentanter skulle bibehållas men att tre jurister med domstolskompetens skulle ingå i prisregleringsnämnden i stället för en. Dessa tre skulle då kollegialt kunna väga sina synpunkter och därige-

nom kunna betrakta övriga representanters yttranden och ståndpunktstaganden som uttryck för partsintressena. Vidkommande elverksföreningens förslag att den tredje abonnentrepresentanten skulle tagas från den större industrin ansåg elnämnden att denna industri ofta var engagerad i kraftföretag och även i övrigt hade en sådan position att den kunde tillvarataga sina intressen på området. Storindustrin hade heller aldrig varit klagandepart i något prisregleringsärende enligt vad elnämnden erfarit. — Elnämnden kunde alltså icke biträda elverksföreningens förslag. En översyn av prisregleringsnämndens sammansättning och verksamhet var dock befogad, närmast utrednings- och förlikningsarbetet. Elnämnden förordade en förutsättningslös utredning i frågan.

Sedermera har avgivits framställningar i ämnet direkt till ellagstiftningsutredningen dels av Landsbygdens elnämnd den 28 januari 1962, dels av småindustrins eltaxeutredning den 10 april samma år. I båda framställningarna har kritik riktats mot det förhållandet att tariffkommissionen skall ombesörja förlikningsarbetet i prisregleringsfrågor samt förordas att prisregleringsnämnden förses med egna personella resurser som helt övertager tariffkommissionens nuvarande uppgifter åt nämnden. I elnämndens skrivelse föreslås alternativt anlåtande av ett fristående och oberoende förlikningsorgan med ledamöter utsedda av Kungl. Maj:t på förslag av de olika partsintressena.

Frågan om tariffkommissionens medverkan i prisregleringsärenden har även varit föremål för behandling i *riksdagen*.

I två likalydande motioner (I: 169 och II: 192) till 1958 års riksdag anfördes i huvudsak:

Vid tiden för prisregleringsnämndens inrättande fanns expertis på området nästan uteslutande inom kraftföretagens sammanslutningar, vilka också i övrigt gjorde sig gällande i diskussionen. De hävdade bl. a. att en officiell prisreglering skulle kunna få en störande och hämmande inverkan på arbetet med tariffutvecklingen, och att antalet fall där berättigade klagomål kunde anföras mot distributionstarifferna säkerligen var mycket få och i flertalet fall skulle kunna undanröjas genom ett förlikningsförfarande. Dessa uttalanden torde ha föranlett departementschefens ställningstagande i förlikningsfrågan. Om även elkonsumenterna haft kraftfulla intresseorgan skulle förlikningsorganet icke vara sammansatt av enbart kraftleverantörernas representanter. Denna uppfattning stöds av att prisregleringen infördes för att skydda elkonsumenterna mot oskälig prissättning på elektrisk ström. Förlikningsorganet, som formellt endast har att söka bilägga den uppkomna tvisten, har i verkligheten en mycket större betydelse därigenom att den verkställer utredningar och bedömer resultatet med stöd av sin egen eller rättare sagt elverksföreningens uppfattning rörande gängse praxis, samt att dessa utredningar och tariffkommissionens förlikningsförslag, i de fall förlikning icke kunnat åstadkommas, enligt kommissionens eget uttalande torde ha utgjort ett värdefullt utgångsmaterial för prisregleringsnämndens arbete. Elkonsumenterna har ofta ej heller tillgång till det material varav kommissionen använder sig. Sedan 1938 har också en avsevärd utveckling på eldistributionsområdet ägt rum. Elkraften har i allt större utsträckning tagits i anspråk och ofta har gjorts gällande att taxehöjningar varit oskäligen. Eftersom det numera finns en väl organiserad representation för i första hand landsbygdens elkonsumenter, Landsbygdens elnämnd, kan med fog ifrågasättas lämpligheten av att den förlikningskommission, som an-

litas av prisregleringsnämnden, ensidigt utses av den organisation som representerar kraftleverantörerna. — Motionärerna hemställde att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan huruvida antingen statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström borde förses med personella resurser, kompetenta att överta de uppgifter, som nu för nämndens räkning utföres av tariffkommissionen, eller att utomstående förlikningsorgan med ledamöter utsedda av Kungl. Maj:t på förslag av såväl kraftleverantörerna som elkonsumenterna bl. a. inom jordbruk, hantverk och småindustri borde anlitas i tvister rörande priser och övriga villkor för leverans och överföring av elektrisk ström.

Motionerna överlämnades till allmänna beredningsutskottet, som inhämtade yttranden av nedan angivna myndigheter och organisationer.

Kommerskollegium hänvisade till sitt yttrande över Landsbygdens elnämnds framställning och avstyrkte utredning.

Vattenfallsstyrelsen ansåg att tariffkommissionen fungerat tillfredsställande. I kommissionen fanns fristående sakkunskap och dessutom låge det i råkraftproducenternas primära intresse att eliminera tvistigheter och missnöjesanledningar inom sitt verksamhetsområde.

Prisregleringsnämnden hänvisade till sitt yttrande över elnämndens framställning och avstyrkte motionerna.

En ledamot deltog ej i beslutet medan en ledamot ansåg att ett från partsintressena helt fristående utrednings- och medlingsorgan var bättre för ärendenas opartiska prövning och avgörande, varför framställningen bort tillstyrkas.

Landsbygdens elnämnd hänvisade till sin skrivelse den 23 augusti 1957 och ansåg att det framstod som ett oeftergivligt krav att de organ, som handlade ifrågasvarande ärenden, hade en ur alla synpunkter allsidig och neutral sammansättning.

Svenska elverksföreningen avstyrkte motionerna och anförde bl. a.:

Riktpunkten för utvecklingen på tariffområdet hade alltid varit att konsumenterna skulle till så lågt pris som kostnadsförhållandena medgav erhålla möjlighet att på ett rationellt sätt utnyttja elkraften. Det var icke tillrådligt att prisregleringsnämnden utrustades med en förlikningsavdelning eftersom nämnden lätt skulle bli bunden av sitt eget utredningsorgan. Att tillskapa ett nämnden underställt organ av samma typ som nämnden måste medföra dubbelarbete. Att tillsätta ett separat utredningsorgan skulle ställa sig dyrbart och opraktiskt. Att anknyta det till vattenfallsverket, som självt vore leverantör, låte sig icke göra och kommerskollegium saknade erforderlig personal och resurser.

Vattenkraftföreningen anslöt sig till elverksföreningens yttrande.

Beredningsutskottet hemställde i sitt utlåtande (nr 9/1958) att motionerna inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd samt anförde:

Det har inom utskottet rått enighet om att konsumentintressena bör vara väl företrädda vid behandling av ärenden angående prissättningen på elektrisk ström. Av de över motionerna avgivna yttrandena framgår emellertid att man på många håll hyser betänkligheter mot ett genomförande av motionärernas förslag. Det skulle, har man menat, bl. a. medföra en stor administrativ apparat och ökade kostnader för statsverket, och man har icke känt sig övertygad om att de fördelar motionärerna tänkt sig, skulle vinnas. Utskottet kan, som ovan antytts, instämma i motionernas allmänna syfte att åstadkomma ett starkare medinflytande från konsumenternas sida vid avgörandet av frågor om priser på elektrisk ström. Utskottet har dock icke ansett sig kunna taga ståndpunkt till frågan, huruvida detta mål bäst kan nås på de av motionärerna anvisade vägarna eller om även andra möjligheter bör övervägas. Frågan om organisationen av statens prisregleringsnämnd för

elektrisk ström är genom den tidigare omnämnda framställningen från Landsbyg-
dens elnämnd nu föremål för prövning av Kungl. Maj:t. Utskottet finner därför i
första hand resultatet av denna prövning böra avvaktas.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Utredningen. Ellagstiftningens huvudsyfte är enligt vad tidigare anförts
att säkerställa en planmässig och ändamålsenlig elektrifiering. Detta syfte
främjas knappast genom den uppdelning av handläggningen av elektrifie-
ringsfrågorna som nu sker på olika myndigheter. Den samlade överblick och
den enhetlighet i tillämpningen, som är en förutsättning för ett gott resultat,
måste härigenom försvåras.

Den myndighet på vilken vilar det huvudsakliga ansvaret för utvecklingen
är kommerskollegium. Som framgår av redogörelsen är emellertid dess upp-
gifter och därmed dess möjligheter att leda utvecklingen begränsade i flera
avseenden. Vad först angår de egentliga koncessionsärendena verkställer
kommerskollegium visserligen alltid den utredning, som ligger till grund för
besluten. Beslutanderätten tillkommer däremot i åtskilliga fall inte kolle-
gium utan Kungl. Maj:t. Med hänsyn till å ena sidan det inflytande på av-
görandet som kommerskollegium genom sin befattning med ärendena i prak-
tiken får även i dessa fall samt å andra sidan den vägledning för kollegii
fortsatta handlande som Kungl. Maj:ts beslut innebär, torde ur synpunkten
av samordning och enhetlighet ej mycket vara att erinra mot den ifråga-
varande ordningen. Emellertid måste kommerskollegium anses i och för
sig kompetent att avgöra också de koncessionsärenden som förbehållits
Kungl. Maj:t. Genom att i större utsträckning än för närvarande överlämna
prövning av dessa ärenden åt kollegium skulle vinnas en ej oväsentlig för-
enkling och arbetsbesparing. Några betänkligheter ur rättssäkerhetssynpunkt
möter ej. Skulle riktigheten eller lämpligheten av det beslut, till vilket kom-
merskollegium kommer, i något fall ifrågasättas, står alltid möjligheten öp-
pen att få frågan besvärsvägen underställd Kungl. Maj:ts prövning. Kon-
cessionsärenden i vilka samtidigt är fråga om expropriation torde dock
alltjämt förbehållas Kungl. Maj:t. I expropriationsärendena är Kungl. Maj:t
jämlikt expropriationslagen ensam beslutande. Det kan då vara av praktiska
skäl lämpligt att också en koncession, som förutsätter expropriation, prövas
av Kungl. Maj:t. I övrigt synes — med ett mindre betydande undantag till
vilket utredningen återkommer under specialmotiveringen — beslutande-
rätten böra delegeras till kommerskollegium.

Vad gäller ärenden om leveransskyldighet och prisregleringsärenden torde
likaledes fördelas vinnas genom handläggning av en och samma myndighet.
Den nuvarande ordningen enligt vilken ärenden om leveransskyldighet prö-
vas av kommerskollegium medan ärenden om leveransvillkor prövas av pris-
regleringsnämnden kan i praktiken få egendomliga verkningar. Om sålunda
t. ex. ett eldistributionsföretag vägrar att tillhandahålla ström av det skälet

att kostnaderna för anläggningen skulle bli alltför höga, har motparten att först vända sig till kommerskollegium för att få klarlagt om leveransskyldighet föreligger. Kommerskollegii avgörande torde emellertid inte kunna träffas utan att den ekonomiska innebörden för distributionsföretaget av leveransskyldigheten blir utredd. Denna fråga åter är beroende av vilken ersättning, som strömleverantören kan betinga sig av abonnenten. För att få svar härpå måste abonnenten göra framställning till prisregleringsnämnden. Frånsett den omgång, som detta innebär, synes förfarandet inte lyckat. Leveransplikt och leveransvillkor är strängt taget olika sidor av samma problem. Det naturliga måste vara att båda frågorna prövas av samma myndighet.

Men ej blott leveransskyldighet och prisreglering äger samband. Dessa frågor är led i ett större sammanhang. De grundas båda på koncessionsplikten. Leveransskyldigheten såväl som prisregleringen tjänar att förverkliga de intentioner, som är förenade med koncessionen. Mest ändamålsenligt borde därför vara att den myndighet som har ansvaret för handläggningen av koncessionsärendena också svarar för handläggningen av ärenden om leveransskyldighet och leveransvillkor.

I sitt år 1954 avgivna betänkande föreslog elkraftutredningen inrättande av en särskild myndighet, statens elnämnd, för handhavandet av den elektriska koncessionsverksamheten och alla därmed sammanhängande ärenden, bl. a. även prisregleringsfrågor. Förslaget bifölls inte. Tanken bakom förslaget är riktig. Att inrätta en ny, särskild myndighet för dessa ärenden är dock varken nödvändigt eller lämpligt. Inte heller kan det ifrågakomma att utvidga prisregleringsnämndens verksamhet till att omfatta hela elektrifieringsområdet. Härför skulle krävas en väsentlig utbyggnad av nämndens organisation med motsvarande sönderbrytning av kommerskollegium som följd. En dylik åtgärd vore irrationell. Eftersom kommerskollegium för närvarande ej blott handlägger koncessionsärenden och ärenden rörande distributionsskyldigheten utan över huvud taget har att bevaka det allmännas intressen på det elektriska området måste det lämpligaste i stället vara att kollegium svarar även för prisregleringen. En sådan omläggning behöver ej innebära att prisregleringsnämnden blir överflödigt. Men den leder till att nämndens karaktär delvis förändras. I stället för att vara ett fristående organ måste nämnden inordnas under kommerskollegium. Arbetsuppgifterna blir i viss mån andra och verksamheten måste över huvud taget anpassas efter den nya ordningen.

Vad beträffar prisregleringsärendenas handläggning torde vissa ändringar i vad nu gäller motiveras även av andra skäl på sätt skall utvecklas i det följande.

Som nämnts i den inledningsvis givna historiska redogörelsen har frågan om reglering av priset för elektrisk kraft allt sedan år 1907 vid olika tillfällen varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Det har härvid ansetts vara förenat med betydande svårigheter att genomföra en generell pris-

reglering. Med hänsyn härtill och kanske även beroende på att det omedelbara behovet av en dylik reglering icke ansetts tillfullo klarlagt, har frågan gång efter annan ställts på framtiden. När de nuvarande bestämmelserna tillkom år 1938 synes avsikten icke heller ha varit att genomföra någon generell reglering. Elföretagens skyldighet att underkasta sig reglering av priset för tillhandahållande av elektrisk ström gjordes beroende av framställning av abonnent eller blivande abonnent. Och i prisregleringsnämndens instruktion inskrevs föreskrift om ett förlikningsförfarande, ett förfarande som ej låter sig väl förena med en generell reglering. Inte heller lagändringen år 1957, varigenom regleringen utvidgades till att omfatta icke endast priset utan alla villkor med vilka ett avtal om kraftleverans kan vara förbundet, syftade till en mera allmän reglering av eltaxorna. Men ändringen innebar en betydelsefull förstärkning av kraftförbrukarnas ställning, då även statliga och kommunala taxor kom att omfattas av regleringsskyldigheten.

De elektriska distributionsföretagen intar en obestridlig monopolställning gentemot flertalet kraftförbrukare. Om än det numera finns goda möjligheter att själv producera elkraft eller att ersätta elektriciteten med andra former av energi och de elektriska kraftproducenterna sålunda icke helt saknar konkurrens, kan detta dock gälla endast förhållandet mellan kraftproducenter och större förbrukare av elektrisk kraft, t. ex. industrier. För alla mindre förbrukare lärer sagda möjligheter som regel vara uteslutna. Tanken att samhället måste ha inflytande över elförsörjningen får numera anses vara allmänt accepterad. Regleringen av leveransvillkoren är härvid ett betydelsefullt instrument vid sidan av de direkta koncessionsbestämmelserna. Ellagstiftningsutredningen finner emellertid de erinringar, som riktats mot den nuvarande ordningen för handläggning av regleringsärendena vara i viss grad berättigade. Det är knappast förenligt med gängse uppfattning om opartisk handläggning av en tvistefråga att denna hänskjutes för förlikningsförhandling inför ett av ena parten tillsatt organ och att således tyngdpunkten i regleringsförfarandet förlägges dit. Hur opartiskt och skickligt ifrågavarande organ än må utföra sin uppgift torde det likväl icke kunna undgå att få sin verksamhet bedömd med misstro. Kritiken visar också att den nuvarande ordningen icke omfattas med odelat förtroende från konsumenternas sida. Detta är uppenbarligen ett icke önskvärt förhållande.

Tvistefrågor angående priser och andra villkor i samband med avtal om kraftleveranser kan vara av olika slag. Vissa tvister är individuella, d. v. s. de berör endast de tvistande parterna, medan andra gäller frågor av principiell eller eljest generell natur av betydelse även för utomstående. Om en enskild abonnent i en sådan fråga av allmänt intresse begär nämndens prövning, blir avgörandet, ehuru formellt bindande endast för parterna, i praktiken normerande också för övriga abonnenter. Att anlita ett förlikningsförfarande i dylika fall kan ej anses lämpligt. Det måste vara felaktigt att låta t. ex. taxorna för ett företags samtliga abonnenter bli beroende av vad

någon eller några av dem förlikningsvis kan ha gått med på utan att kanske övriga ens givits tillfälle att utveckla sina synpunkter på frågan. Ett förlikningsvägen åstadkommet resultat behöver icke vara liktydigt med ett riktigt och rättvist avgörande. Genom att nämnden ej torde vara befogad att gå utöver yrkandena i det aktuella ärendet försvåras vidare en ändamålsenlig reglering. Visserligen har den som utan att vara part i ärendet direkt eller indirekt beröres av nämndens beslut möjlighet att komma med egen framställning till nämnden och därvid göra sina intressen gällande. Det säger sig dock självt att detta är en opraktisk omgång och att de ryckvisa ändringar i priser och andra leveransvillkor, som kan följa härav, inte är lyckliga.

Mot bakgrunden av att det i landet finns omkring 1 500 eldistributionsföretag har de till prisregleringsnämnden hänskjutna ärendena varit fåtaliga. Detta tyder på att elföretagen allmänt håller skäligen taxor. Det bör dock ej förbises att prisregleringsinstitutet troligen är tämligen okänt för allmänheten. Den enskildes möjligheter att bedöma skäligheten av elpriser och andra villkor torde också vara begränsade.

Som nämnts har prisregleringsnämnden ej befogenhet att ingå i prövning av gällande leveransvillkor annat än efter framställning från någon som är eller önskar bli abonnent hos vederbörande företag. Möjlighet till kontroll ex officio föreligger alltså ej. Detta är en brist. Elkraftförsörjningen är i hög grad ett ekonomiskt spörsmål. Prissättning och leveransbestämmelser över huvud taget är ej blott en de enskilda abonnenternas angelägenhet. Det allmännas intresse av en tillfredsställande eldistribution inbegriper även dylika frågor. Närmast knyter sig intresset härvid till bestämmelser av generell betydelse. Visserligen utesluter inte gällande regler att en eldistributör underkastas t. ex. generell taxerevision. Åtskilliga ärenden av detta slag har behandlats av prisregleringsnämnden. Men det kräver alltid framställning från vederbörande abonnenter. Merendels torde anhängiggörandet av ärenden av detta slag föranledas av att någon intresseorganisation tagit sig an saken.

Att individuella tvister inte får upptagas annat än efter framställning av part förefaller befogat. Det kan också vara lämpligt att i dylika fall ärendet i första hand såvitt möjligt avgöres genom förlikning. En tvist av detta slag torde nämligen till sin natur kunna jämföras med ett allmänt rättegångsmål. Däremot ställer det sig annorlunda då det gäller tvistefrågor av generell betydelse. Här kommer det allmännas intresse in i bilden. Det är inte tillfredsställande att, om en översyn av ett företags leveransvillkor finnes påkallad ur allmänna elektrifieringssynpunkter, behöva för genomförande av den önskvärda regleringen lita till att någon av företagets abonnenter gör framställning i frågan.

Utredningen förordar enligt vad som anförts att handhavandet av prisregleringsärendena överflyttas till kommerskollegium. Vid utformningen av de nya bestämmelser som måste följa härav bör beaktas de synpunkter åt

vilka utredningen givit uttryck i det föregående. Kommerskollegii beslutanderätt utövas enligt gällande instruktion för kollegium av generaldirektören. Avgörandet föregås emellertid av föredragning och kollegial handläggning med skyldighet för närvarande att i händelse av avvikande mening anteckna denna till protokollet. Mot en dylik ordning, vilken är den inom ämbetsverk av detta slag allmänt gällande, torde i och för sig ej vara något att erinra. Den tillämpas redan nu såväl i koncessionsärenden som i de med prisregleringsärendena jämförliga ärendena om leveransplikt. Tanken bakom prisregleringsnämndens sammansättning eller att i avgörandet av de på nämnden ankommande ärendena bör medverka representanter för leverantör- och förbrukarintressena torde emellertid vara värd att beakta även efter ärendenas överflyttning till kommerskollegium, om också i något modifierad form. De skäl som kan åberopas för särskilda regler beträffande handläggningen av prisregleringsärenden talar för att samma regler bör tillämpas vad gäller leveransfrågor över huvud taget. Utredningen förordar att i ärenden angående koncessionshavares leveransplikt eller leveransvillkor den tekniska och ekonomiska sakkunskapen inom kommerskollegium kompletteras på så sätt att vid kollegii sida sättes en nämnd, uppbyggd efter i stort sett samma principer som den nuvarande prisregleringsnämnden. Den nya nämnden — förslagsvis betecknad *statens elnämnd* — föreslås skola bestå av sju ledamöter, varav en skall vara opartisk och de övriga representera till lika delar förbrukar- och leverantörintressena. Leverantörsidan synes böra företrädas av representanter för såväl enskilda som statliga och kommunala företag, medan förbrukarintresset bör tillgodoses genom representanter för de tre grupperna detaljbonneter på landsbygden, detaljbonneter i samhällen och industriella förbrukare.

Den föreslagna nämndens uppgift blir att biträda kommerskollegium i ärenden, varom här är fråga. Uppgiften blir till dels av rådgivande art. Såsom tidigare nämnts förekommer emellertid prisregleringsärenden som närmast påminner om vanliga rättegångsmål utan principiell eller eljest allmän räckvidd. Dylika individuella tvister bör även i fortsättningen lämpligen kunna handläggas i en ordning, liknande den som nu kommer till användning vid prisregleringsnämnden. För att möjliggöra detta bör kommerskollegium äga bemyndiga elnämnden att i kollegii ställe avgöra sådana prisregleringsärenden som kollegium ej finner anledning att självt handlägga. Utredningen förutsätter att denna delegationsrätt utan att särskild föreskrift därom meddelas kommer av praktiska skäl att utövas i största möjliga utsträckning, och att kommerskollegium i anslutning till vad i det föregående anförts som regel förbehåller sig avgörandet endast i ärenden av mera generell betydelse.

I ärenden, som sålunda skall avgöras av elnämnden, synes det lämpligt att liksom nu sker i prisregleringsnämnden söka i första hand åstadkomma en frivillig uppgörelse mellan parterna. Ett obligatoriskt förlikningsförfarande

torde alltså böra bibehållas. Vad gäller valet av förlikningsorgan kan flera lösningar övervägas. I och för sig vore det tänkbart att låta nämnden själv undersöka möjligheterna till förlikning ungefär på samma sätt som sker vid den förberedande handläggningen i vissa dispositiva tvistemål vid allmän underrätt. Detta skulle dock knappast ge utrymme för några mera aktiva förlikningsåtgärder. Tveksamhet kan för övrigt råda om lämpligheten av att nämnden själv framlägger förlikningsförslag. Om detta förkastas av parterna, kan ju nämnden vid sitt slutliga avgörande dock kanske känna sig bunden av förslaget. Det synes därför mest ändamålsenligt att i första hand anförtro förlikningsuppgiften åt ett fristående organ.

Elverksföreningens tariffkommission har i detta sammanhang — såsom tidigare anförts — mötts av kritik. Tariffkommissionens verksamhet har emellertid såvitt utredningen kunnat finna varit av stort värde. Härtill kommer att kommissionens arbete icke är förenat med några kostnader för det allmänna. Det synes därför angeläget att tillvarata de möjligheter till förlikning mellan parterna, som en hänskjutning till tariffkommissionen erbjuder. Skulle någon part föredraga ett förlikningsförfarande av annat slag, bör dock hänsyn tagas härtill. Alternativa tillvägagångssätt bör sålunda finnas. Utredningen föreslår befogenhet för elnämnden att antingen hänvisa parterna att underställa tvistefrågan tariffkommissionen eller, om någon av parterna begär det, hänskjuta ärendet till särskilt förlikningsförfarande. Sistnämnda förfarande bör kunna enligt nämndens bestämmande äga rum inför nämndens ordförande eller inför den eller de andra ledamöter som nämnden utser. Men förlikningsförfarandet bör även om parterna är ense därom kunna ordnas efter mönster av gällande allmänna bestämmelser om skiljemän genom tillsättande av en särskild förlikningskommission, bestående av en av nämnden utsedd ordförande samt två ledamöter, utsedda en av vardera parten.

Den nuvarande prisregleringsnämndens avgörande kan icke överklagas. Om såsom utredningen föreslår handläggningen av prisregleringsärendena anförtros kommerskollegium, kommer i de fall, då förlikning ej träffas, besvär över kollegii beslut i sådana ärenden att om ej annat stadgas få anföras i vanlig ordning och prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet. Med hänsyn till ärendenas natur synes det emellertid lämpligt att sådan överprövning åvilar regeringsrätten. Även beslut meddelade av elnämnden bör få överklagas i denna ordning.

Utöver tidigare omnämnda författningsförslag har i anslutning till vad här anförts uppgjorts dels *förslag till instruktion för statens elnämnd*, dels *förslag till ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt*.

Vid bifall till utredningens förslag bör stadgandet i 4 kap. 4 § tredje stycket vattenlagen, att framställning om prisreglering som där sägs skall ingivas till prisregleringsnämnden, utbytas mot föreskrift att sådan framställning skall ingivas till kommerskollegium.

Genomförandet av utredningens förslag i den del varom nu är fråga med-

för en ökning av kommerskollegii arbete. Emellertid har kollegium redan nu viss befattning med prisregleringsärenden. Förslaget innebär beträffande kanske flertalet sådana ärenden i praktiken endast en överflyttning från prisregleringsnämnden till den till kollegium knutna elnämnden. Skulle prisregleringsverksamheten i fortsättningen totalt sett ej få större omfattning än den hittills haft, torde den ökade belastningen för kommerskollegium bli tämligen måttlig. Kostnaderna för förlikningsmän, utsedda av parterna, torde böra bestridas av parterna själva. Det är vanskligt att bedöma vilken inverkan den föreslagna omläggningen kan få på kollegii anslagsbehov. Det torde knappast heller vara påkallat att söka för närvarande beräkna vilken kostnadsökning som kan föräntas. Det finns anledning antaga att de föreslagna åtgärderna, om de genomföres, kommer att ingå som led i en mera vittsyftande omorganisation av kommerskollegii verksamhet på det elektriska området, varom utredning pågår inom verket. Ellagstiftningsutredningen förutsätter att kollegium senare, då resultatet av berörda organisationsutredning kan överblickas, i ett sammanhang inkommer med de förslag till personella och ekonomiska förstärkningar, som visar sig behövliga.

Skyddsåtgärder m. m.

Gällande rätt och tidigare överväganden. Behovet av särskilda skyddsåtgärder till förebyggande av skada på annan elektrisk anläggning beaktades redan vid utfärdandet av 1902 års lag. I 5 § upptogs sålunda ett stadgande om skyldighet för innehavare av senare tillkommen anläggning att vidta förebyggande åtgärder om det visade sig att anläggningen genom inverkan på förut befintlig dylik anläggning medelst induktion eller annorledes vållade skada på denna eller hinder i dess drift. Stadgandet kvarstod oförändrat fram till år 1958. Induktionsstörningssakkunnigas förslag ledde då till vissa ändringar. Prioritetsprincipen bibehölls som huvudregel men en undantagsbestämmelse med strängare ansvar infördes i 5 § 1 mom. andra stycket för vissa anläggningar, som, på grund av att de drevs direktjordade eller med ringa strömbegränsning och vid mycket höga spänningar, utgjorde en särskilt stor risk för speciellt svagströms- och lågspänningsanläggningar. Den ökade kostnad som denna utvidgade ansvarighet åsamkade innehavaren ansågs skälig med hänsyn dels till de stora fördelar ur teknisk och ekonomisk synpunkt som den direktjordade driften medförde för denne, dels de betydande risker som andra anläggningar utsattes för. Lagrummet ändrades vidare så, att åtgärderna även skulle avse skydd för tredje man och inte endast, som tidigare, skydd för själva anläggningen. De nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 1959.

Ett viktigt spörsmål vid fastställande av ansvarigheten för skyddsåtgärder är betydelsen av att en anläggning ändras, t. ex. övergår till direktjordning, får en annan sträckning eller högre spänning. Frågan uppmärksammas

des vid behandlingen av 1958 års ändringar. Departementschefen gjorde därvid det uttalandet, att en ändring med avseende å utförandet av elektrisk anläggning icke borde påverka dess en gång vunna prioritetsställning i förhållande till övriga sådana anläggningar i andra fall än då ändringen avsåg en starkströmsanläggning och var så omfattande att ny koncession borde krävas. I sistberörda fall fick en annan anläggning än den ursprungliga anses ha kommit till stånd. Uttalandet föranleddes av ett förslag från lagrådets sida att med ny anläggning i detta sammanhang skulle jämföras ändrad anläggning. Som följd av departementschefens uttalande kom någon bestämmelse beträffande ändrade elektriska anläggningars prioritetsställning i förhållande till andra anläggningar inte att upptagas i lagen. Tredje lagutskottet fann i sitt utlåtande (nr B 2/1958) att frågan visserligen icke fått en helt klagörande lösning men att spørsmålet tillsvidare kunde överlåtas åt rättstillämpningen i avbidan på den översyn av 1902 års lag som utskottet förutsatte skulle komma till stånd.

Utredningen. Med hänsyn till de elektriska anläggningarnas farlighet är det naturligt att vissa krav i säkerhetshänseende måste ställas beträffande deras utförande och skötsel. Kraven bör i första hand utformas så att anläggningarna för tredje man, d. v. s. den stora allmänheten som måste leva med dessa anläggningar i sin närhet, blir så ofarliga som det ur teknisk-ekonomisk synpunkt rimligtvis är möjligt. Men vidare bör eftersträvas att en elektrisk anläggning dels icke åstadkommer skadlig effekt genom inverkan på annan elektrisk anläggning, dels själv icke är så känslig att sådan skadlig effekt uppkommer genom inverkan från annan anläggning.

De föreskrifter ur säkerhetssynpunkt som sålunda erfordras måste ta sikte på så olika situationer och göras så detaljerade att de inte lämpligen kan meddelas i form av lag. Som framgår av tidigare redogörelse ankommer utfärdandet av närmare dylika föreskrifter för närvarande på kommerskollegium i den mån de ej upptagits i av Kungl. Maj:t meddelade tillämpningsförfattningar till 1902 års lag. I lagen regleras endast förhållandet olika elektriska anläggningar emellan vad avser skyldigheten över huvud taget att vidta skyddsåtgärder. I övrigt innehåller lagen ej annan bestämmelse i förevarande hänseende än bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om vad som närmare skall gälla angående åtgärderna i fråga. Utredningen finner denna ordning böra tillämpas även i fortsättningen.

Behovet av bestämmelser som reglerar det inbördes förhållandet mellan olika anläggningar beträffande skyldigheter varom här är fråga aktualiseras endast när två eller flera anläggningar förekommer i sådan närhet av varandra att den ena kan öva menlig inverkan på den andra. Den minimistandard som normalt med hänsyn till tredje man bör krävas ev en elektrisk anläggning kan då visa sig otillräcklig och särskilda skyddsåtgärder kan bli behövliga. Härvid uppkommer frågan hur ansvaret att vidta dessa

åtgärder bör fördelas mellan innehavarna av de olika anläggningarna och vilka regler som bör gälla i fråga om bestridandet av de kostnader, som åtgärderna för med sig.

Den i nämnda hänseenden för närvarande tillämpade principen enligt vilken skyldigheterna med avseende å skyddsåtgärder som regel skall åvila innehavaren av den anläggning, som tillkommit senast, har gällt sedan tillkomsten av 1902 års lag och varit föremål för statsmakternas prövning så sent som vid 1958 års riksdag. Det kan visserligen diskuteras huruvida det förhållandet att en anläggning endast på grund av att den varit först på platsen skall få den privilegierade ställning som ifrågavarande prioritetsprincip medför. Utredningen har emellertid icke funnit anledning att föreslå någon ändring på denna punkt. De nu gällande reglerna — byggda på sagda princip med vissa undantag beträffande särskilt farliga anläggningar — har överförts till utredningens lagförslag med endast smärre justeringar. Till dessa återkommer utredningen under specialmotiveringen. Utredningen har emellertid funnit vissa kompletterande stadganden böra övervägas i anslutning till de diskussioner som förekommit i samband med att skyddsåtgärderna vid tidigare tillfällen varit föremål för prövning. Tilläggsbestämmelser föreslås sålunda dels beträffande tidpunkten, då en anläggning skall anses utförd, dels beträffande inverkan i förevarande hänseenden av att en anläggning ändras.

Prioritetsprincipen förutsätter att tidpunkten för en anläggnings tillkomst kan fastställas utan större svårigheter. I 1902 års lag finns ingen bestämmelse som ger ledning härvidlag. Förhållandet påtalades av tredje lagutskottet vid 1958 års riksdag under uttalande av önskvärdheten att genom en mera klaggörande utformning av bestämmelserna någon vägledning gavs hur problemet skulle lösas. Även utredningen finner sådant klaggörande behövt. Om än den brist som vidlåder nuvarande lagstiftning i det ifrågavarande avseendet inte torde ha medfört några större praktiska olägenheter synes det dock lämpligt att lagen innehåller vissa hållpunkter för bedömning av en ur flera synpunkter så viktig fråga som när en anläggning skall anses tillkommen.

Utredningen finner det naturligaste vara att en anläggnings tillkomst i första hand räknas från den dag, då den tages i bruk. Det är först då som skadeverkningar kan uppstå och som anläggningen alltså ur säkerhets-synpunkt kan få betydelse för annan anläggning. En undantagslös regel av nu angivna innebörd leder emellertid understundom till otillfredsställande resultat. Vissa anläggningar tar lång tid att färdigställa medan andra, mindre omfattande, kan byggas relativt snabbt. En anläggning, som planlagts och vars utförande kanske också påbörjats långt tidigare än en närbelägen annan anläggning, kan alltså enligt nämnda regel likväl med avseende å skyldigheten att vidta skyddsåtgärder bli satt i sämre läge än den senare. Denna sistnämnda kan komma att anses ha prioritet. För att om möjligt

undvika ett dylikt missförhållande bör införas ett anmälningsförfarande, enligt vilket den som ämnar utföra en elektrisk anläggning kan redan på tidigt stadium göra anmälan härom med påföljd att anläggningen såvitt angår den som mottagit dylik anmälan anses ha samma prioritet som om den tagits i bruk då anmälan gjordes.

Utredningen föreslår att bestämmelser av här angivet innehåll upptages i lagen. Bestämmelsernas närmare innebörd behandlas i detaljmotiveringen.

Även frågan om inverkan i prioritetshänseende av att en elektrisk anläggning ändras synes böra regleras i en ny lag om elektriska anläggningar. Det första spörsmål som härvid möter är om en ändring alls bör beaktas eller om den prioritet som en gång vunnits skall bestå så länge anläggningen är i bruk. Svaret torde icke kunna bli ett enkelt ja eller nej. Liksom det får anses uteslutet att varje liten ändring av anläggningen skulle medföra att den tidigare prioriteten förloras, lika uppenbart synes det vara, att prioriteten icke kan få behållas efter vilken genomgripande ändring som helst. Det är därför nödvändigt att på något sätt bestämma var på skalan ändringen skall få betydelse för anläggningens prioritet.

En första avgränsning torde lätt kunna ske. Om en ändring utföres så att ur säkerhetssynpunkt några ytterligare skyddsåtgärder icke påkallas, bör den kunna accepteras utan att anläggningens prioritet beröres. Ändringen kan emellertid också så påverka anläggningens farlighet i förhållande till annan anläggning, att de tidigare skyddsåtgärderna blir otillräckliga och ytterligare åtgärder alltså måste vidtagas. Är undantagsregeln i 5 § 1 mom. andra stycket 1902 års lag beträffande särskilt farliga anläggningar tillämplig, torde inga problem uppstå. De skyldigheter som åligger innehavaren av sådan anläggning i förhållande till i lagrummet angivna anläggningar av lägre farlighetsgrad påverkas ej av att ändring vidtages beträffande sistnämnda anläggningar, förutsatt att ändringen ej innebär att anläggningen byter karaktär. Är det i annat fall en yngre anläggning som ändras, inverkar ändringen icke på ansvaret gentemot en äldre anläggning. Ändras däremot en äldre anläggning, måste prioritetsfrågan i förhållande till en yngre anläggning lösas. Det kan i detta fall icke anses skäligt vare sig att den ändrade anläggningen helt förlorar sin prioritet och alltså får ansvaret för såväl de nytillkommande som de redan förut behövliga skyddsåtgärderna, eller att det ansvar för skyddsåtgärder, som den yngre anläggningens innehavare haft, ökar genom att den äldre anläggningen ändras. Det rimliga måste vara att den ändrade äldre anläggningen får ansvaret för de ytterligare skyddsåtgärder, som föranleds av ändringen, och den yngre anläggningen behåller ansvaret för de skyddsåtgärder, som tidigare var erforderliga.

Såvitt gäller mobila elektriska anläggningar — såsom transportabla elverk och transformatorer — bör beträffande ansvaret för skyddsåtgärder

tillämpas motsvarande synpunkter. Om en sådan anläggning flyttas från en plats till en annan, bör alltså med avseende å skyldigheten att vidta skyddsåtgärder anses som om genom flyttningen antingen tillkommit en helt ny anläggning eller också, om t. ex. den mobila anläggningen inmonteras i en förut bestående elektrisk anläggning, den sistnämnda anläggningen ändrats.

Utredningens förslag till lag om elektriska anläggningar har med avseende å betydelsen i prioritetshänseende av att en redan befintlig anläggning blir föremål för ändringar utformats i anslutning till vad sålunda anförts.

Särskilda bestämmelser beträffande vissa områden m. m.

Gällande rätt och tidigare överväganden. Det ligger i sakens natur att en elektrisk ledning ofta måste framdragas över område, där den senare visar sig bli till hinder för områdets användning. En ändring av områdets utformning eller utnyttjande kan nödvändiggöra förflyttning eller annan ändring av ledningen. Dylika ändringar kan bli olämpliga för ledningsinnehavaren och för denne medföra betydande kostnader. Ledningsinnehavarens skyldighet att vidta ifrågavarande åtgärder blir i första hand beroende av vad som härutinnan må ha avtalats mellan honom och markområdets innehavare i samband med att ledningsinnehavaren medgavs rätt att framdra sin ledning över området. Beträffande vissa områden, nämligen sådana som begagnas för kommunikationsändamål, har det emellertid befunnits nödvändigt att i de avseenden varom nu är fråga lagstiftningsvägen reglera förhållandet mellan ledningsinnehavaren och innehavaren av det område inom vilket ledningen framdragits. Såsom nedan vidare kommer att behandlas har det även beträffande ledningar inom bebyggda områden stadgats skyldighet för ledningsinnehavaren att vidta vissa ändringar av ledningen.

I 4 kap. 6 § 1957 års starkströmskungörelse stadgas beträffande *starkströmsledning, som framdragits inom område för allmän väg*, att om ledningen måste ändras i följd av att vägen igenlägges, förbättras eller så omlägges, att vägen, där ledningen berör denna, till någon del behålles inom sitt dittillsvarande område, ledningens innehavare skall på egen bekostnad vidta ändringen.

Samma stadgande fanns upptaget i tidigare gällande kungörelse av år 1916 (SFS 1916: 173) i dess lydelse enligt kungörelse av år 1936, som trädde i kraft den 1 juli sistnämnda år (SFS 1936: 153), ävensom i 1939 års starkströmskungörelse (SFS 1939: 200).

I detta sammanhang må erinras också om innehållet i 19 § lagen om allmänna vägar. I detta lagrum, som kan bli tillämpligt vid reglering av ersättningsfrågan mellan väghållare och ledningsinnehavare, stadgas bl. a., att för upplåtelse av mark till väg, så ock för annat intrång, som orsakas av vägens bebyggande eller begagnande, fastighetens ägare är berättigad till ersättning av väghållaren, där ej avtalats eller uppenbarligen förutsatts att

ersättning ej skall lämnas, samt att enahanda rätt till ersättning för intrång tillkommer innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt i avseende å fastigheten, som upplåtits innan marken togs i anspråk.

De sålunda gällande ersättningsreglerna beträffande ändring av kraftledning i samband med vägomläggning har senast varit föremål för behandling av 1961 års riksdag.

I två till riksdagen väckta likalydande motioner (I: 515 och II: 608) hemställdes att bestämmelserna angående kraftledningsägares skyldighet att bekosta ändring av kraftledning måtte ersättas med tillämpliga bestämmelser i allmänna väglagen. Motionärerna framhöll att de kostnader för ändring av kraftledning som ledningsinnehavaren på grund av bestämmelserna i starkströmskungörelsen är skyldig att vidkännas kunde bli mycket omfattande, åtminstone sett i förhållande till vederbörandes ekonomiska bärkraft. Detta gällde främst de fall, då ledningen löpte parallellt med vägen en längre sträcka och vore belägen inom vägområdet. Om vägen breddades, kunde ledningsägaren bli skyldig att bekosta flyttning av hela ledningen en lång sträcka, kanske kilometervis, vilket för en mindre distributionsförening kunde bli mycket betungande. Den omständigheten att skyldigheten vore beroende av tidpunkten för dom eller fastställelse av vägföretaget respektive koncession för ledningen hade enligt motionärerna vållat särskild irritation och gjort ifrågasvarande bestämmelser mer svårförståeliga. Motionärerna fann vidare bestämmelserna stå i viss strid med 19 § lagen om allmänna vägar och ifrågasatte om inte den speciella regleringen av ledningsägares skyldighet att bekosta ändring av ledning borde utgå och ersättas av väglagen. Enligt motionärerna borde, i de fall väghållare hade att bekosta ändring av ledning, hans skyldigheter gentemot ledningsägaren regleras efter väglagens principer. För ernående av likformighet på området och med hänsyn till dels omfattningen av vägomläggningar och vägbreddningar, dels att förhållandena nu vore helt annorlunda än när berörda skyldigheter för ledningsägare fastställdes, fann motionärerna en sådan ändring befogad.

Motionerna hänvisades till tredje lagutskottet, som inhämtade yttranden från kommerskollegium, vattenfallsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt Landsbygdens elnämnd.

Kommerskollegium anförde:

Enligt kollegii mening ansluter såväl 19 § väglagen som 4 kap. 6 § starkströmskungörelsen till gällande rättsgrundsatser. Inom svensk rätt har den s. k. prioritetprincipen godtagits och det har endast i undantagsfall förekommit att den frångåtts (se t. ex. 5 § 1902 års ellag). Mot denna bakgrund synes det kollegium naturligt att väghållaren får bekosta sådan ändring av framdragen starkströmsledning, som föranleds av att väghållaren för byggande eller ombyggnad av väg tager i anspråk mark, liggande utanför befintligt vägområde. Lika naturligt är att, om starkströmsledningen framdragits inom område för allmän väg, t. ex. utmed vägdiket, ledningens innehavare får bekosta de ändringar av ledningen som sedermera påkallas i samband med att vägen igenlägges, förbättras eller omlägges; innehavaren

borde vid framdragandet av ledningen haft klart för sig att han icke var först på platsen och att han ej rimligen kan göra anspråk på att väghållaren skall bekosta de åtgärder han måste vidtaga när väghållaren vill förfoga över marken för vägändamål. På grund av det anförda kan kollegium icke finna, att väglagens och starkströmskungörelsens bestämmelser strider mot varandra.

En annan sak är att det vid den praktiska tillämpningen av bestämmelserna för en ledningsinnehavare kan framstå som oskäligt att han kan bli tvingad att lägga ned stora kostnader t. ex. för en flyttning av ledningen på långa sträckor i samband med en vägbreddning. Ledningen har måhända under längre tid befunnit sig på vägens område, därvid denna omständighet fallit i glömska. Han har naturligen svårt att förstå det rimliga i att exempelvis ett angränsande distributionsföretag får ersättning i samband med samma vägbreddning, därför att detta företags ledningar råka befinna sig utanför vägområdet eller på den sida av vägen som icke beröres av breddningen.

En omarbetning av starkströmskungörelsen eller väglagen i syfte att genomföra en ordning, enligt vilken ledningsinnehavare alltid skulle kunna få ersättning av väghållaren för ändringskostnader, kan komma att leda till att väghållaren icke medger lednings framdragande över område för allmän väg under annan förutsättning än att väghållaren befrias från skyldighet att framdeles betala sådan kostnad. Ej heller läser en lagändring hindra Kungl. Maj:t såsom koncessionsmyndighet att som villkor för koncession uppställa att koncessionshavaren skall svara för kostnader av detta slag.

Sammanfattningsvis får kollegium som sin mening anför, att tillräckliga skäl för ett frångående av prioritetsprincipen här icke föreligger.

Vattenfallsstyrelsen framhöll att genom de vid skilda tillfällen utfärdade kungörelserna och övergångsbestämmelserna härtill icke kunnat undvikas, att oklarhet i vissa hänseenden kommit att råda angående vilka bestämmelser som för de olika anläggningarna vore gällande och även beträffande frågan hur bestämmelserna rätteligen borde tillämpas. Styrelsen anförde vidare:

Motionärerna har framhållit, att kostnaderna för kraftdistributörerna ofta blir betungande. Så är särskilt fallet beträffande omlägningskostnaderna vid genomfartsleder, där flyttning av kabelnät och gatubelysning ofta måste företagas. Med hänsyn till den allt snabbare expanderingen av vägnätet, ökade materialpriser och stigande arbetslöner växa kostnaderna för kraftleverantörerna för arbeten av dessa slag, och vattenfallsstyrelsen har liksom svenska elverksföreningen sedan åtskilliga år konstaterat, att kostnaderna för arbeten av dessa slag blivit alltmer betungande för kraftdistributörerna, något som i än högre grad kan gälla de mindre distributionsföretagen. En mera rättvis kostnadsfördelning emellan vägintresset och kraftintresset har därvid befunnits angelägen.

Genom att såsom motionärerna angivit tolknings- och tillämpningssvårigheter förefinnes och genom att olika bestämmelser gäller bl. a. beroende på tidpunkten för beslut om vägföretag resp. koncession för ledning, föreligger ett stort behov av översyn av dessa bestämmelser. Att såsom motionärerna föreslagit ersätta förefintliga specialbestämmelser genom en hänvisning till § 19 lagen om allmänna vägar torde icke vara tillfyllest för en varaktig lösning av dessa frågor.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 25 november 1960 har särskilda sakkunniga tillkallats för att verkställa översyn av lagstiftningen om elektriska anläggningar m. m., varvid enligt direktiven översynen jämväl skulle avse de författningar, som innehåller tillämpningsföreskrifter till 1902 års lag eller andra bestämmelser i anslutning till denna.

Vattenfallsstyrelsen förordar, att ifrågavarande bestämmelser bl. a. i kungörelsen om elektriska starkströmsanläggningar göres till föremål för översyn, lämpligen

av ovan angivna särskilt tillkallade sakkunniga, och förutsätter därvid, att kraft-intressenterna beredes tillfälle att inför de sakkunniga framlägga mera detaljerade synpunkter på de av motionärerna angivna frågorna.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anförde:

Ledningshavare är icke likställd med nyttjanderättshavare enligt 19 § väglagen. Anledningen torde vara den att det ansetts att ledningshavaren med sin vanligen stora ekonomiska bärkraft i de i starkströmskungörelsen angivna fallen skulle kunna bestrida kostnaderna för ledningens förändring. Kungörelsens bestämmelser har följaktligen tillämpats för alla fastställda vägföretag. För vägföretag, som jämlikt 15 § väglagen icke fastställts, har ledningshavaren jämställts med övriga nyttjanderättshavare varvid 19 § väglagen tillämpats.

Föreskrifterna i kungörelsen bereder ej någon svårighet för bestämmandet av vem det åligger att vid korsning av ledning med väg betala uppkommande kostnader för ändring av ledning. Med hänsyn till kommerskollegii föreskrifter, att högspänningsledning såvitt möjligt bör vara belägen på ett avstånd av minst ledningsstolpens höjd över marken från vägbanans kant, förekommer det mycket sällan att innehavare av högspänningsledning behöver betala kostnaderna för ändring av parallellt med vägen framdragen ledning. I vissa fall har det förekommit att en parallellt med nya vägen framdragen lågspänningsledning måste ändras och fördelningen av kostnaderna varit svårbedömlig på grund av att gamla vägen framgått i kurvor och krökar och dennas vägområde således gått ut och in i det nya vägområdet. I sådana fall har de totala kostnaderna fördelats mellan ledningshavaren och väghållaren efter den längd de båda vägområdena berör resp. icke berör varandra. Någon svårighet att fördela kostnaderna mellan ledningshavaren och väghållaren, eller att avgöra vem som skall betala kostnaderna, har icke uppstått och tvister härom av sådan storleksordning att de måste avgöras av domstol har icke förekommit.

På senare tid har det emellertid i allt större utsträckning förekommit, där kronan är väghållare, att städer, samhällen och elektriska föreningar såväl inom stadsplanlagt och byggnadsplanlagt område som i tätbebyggda samhällen i övrigt, med väghållarens tillstånd, framdragit gatu- eller vägbelysningsledningar. Dessa ledningar, som huvudsakligen tillkommit för främjande av trafiken, blir vanligen raserade vid vägens omläggning och eftersom gamla och nya vägområdena alltid berör varandra har ledningsägaren skyldighet att själv bekosta ändringen, vilket oftast blir betungande för ledningsägaren och i synnerhet för de föreningar, som bildats enbart med uppgift att åstadkomma vägbelysning genom samhälle.

Beträffande städer, som är väghållare, har i förarbetena till kungörelsen om väg- och gatuhållningen i vissa städer och stadsliknande samhällen den 27 maj 1960 (SFS 374/1960) uttalats den mening, att det sedan gammalt ansetts föreliggande rätt för stad eller samhälle att i gata inom stadsplanlagt område nedlägga ledningar av olika slag och att vid ändring av sådan ledning tillhörande väghållaren (staden) äldre rätt skall gälla. Härav följer att de städer som är väghållare och samtidigt ledningshavare för belysningsledningarna för gata får upptaga kostnaderna för ändringen av ledningen bland kostnaderna för vägföretaget till vilket statsbidrag utgår. De städer och samhällen som är väghållare åtnjuter således en fördel framför de städer och samhällen där kronan är väghållare, enbart av den anledningen att de samtidigt är såväl väghållare som ledningshavare.

Den nackdel som drabbar ägare av starkströmsledning för belysning av vägen där kronan är väghållare i förhållande till de städer, som är egna väghållare, torde kunna undanröjas genom ändring i kungörelsen den 15 nov. 1957 (SFS 601/1957) på så sätt att väghållare ålägges skyldighet att svara för kostnaderna för ändring av starkströmsledning, som framdragits för väg- eller gatubelysningsändamål.

Landsbygdens elnämnd yttrade:

Principiellt kan anföras, att kostnaden för en ledningsomläggning av förenämnt slag icke bör falla på väghållaren, om vägföretaget föregått sträckningen av elledningen. Vidare kan sägas, att det icke varit i väghållarens intresse att ledningarna dragits fram efter vägen. Att så skett kan ha föranletts av kostnadsbesparande skäl. Å andra sidan torde vara uppenbart, att innebörden av bestämmelsen i många fall kan bli synnerligen betungande för ledningsägaren, t. ex. vid flyttning av ledning en längre sträcka. För en mindre distributionsförening kan ett sådant fall komma att innebära en brydsam ekonomisk situation. Problemet skulle också kunna betraktas från den utgångspunkten att flyttning av en redan befintlig ledning icke innebär någon som helst vinning för ledningsinnehavaren. Uppmärksammas bör jämväl att vägföretaget i regel bekostas av allmänna medel eller i betydande utsträckning åtnjuter bidrag av allmänna medel.

Under återopande av det anförda biträder elnämnden motionärernas hemställan om en utredning.

I utlåtande över motionerna (nr 18/1961) anförde *tredje lagutskottet*:

Med hänsyn till avfattningen av kungörelserna av åren 1936, 1939 och 1957 jämte därtill utfärdade övergångsbestämmelser torde — såvitt annat ej framgår av koncessionen för ledningen — bestämmelsen i sistnämnda författning angående fördelning mellan väghållare och ledningsinnehavare av kostnad för ändring av kraftledning i samband med vägomläggning äga tillämpning beträffande alla vägföretag som fastställts fr. o. m. dagen för ikraftträdandet av 1936 års kungörelse, eller den 1 juli 1936.

Enligt utskottets mening synes denna bestämmelse böra tolkas så, att därest det ursprungliga vägföretaget fastställts först sedan koncession å ledningen meddelats, väghållaren under alla förhållanden har att svara för kostnad för ändring av ledningen till följd av vägens omläggning. Har däremot vägföretaget föregått ledningen, torde bestämmelsen i huvudsak innebära, att ledningsinnehavaren har att bära sådan kostnad till följd av vägens omläggning som hänför sig till ändring av ledningen inom den ursprungliga vägens område. (Här bortses från att i koncessionen annat kan ha föreskrivits.) Därest denna tolkning är riktig, innebär det, såsom även kommerskollegium hävdad, att den s. k. prioritetsprincipen är gällande på området.

Som framgår av den tidigare redogörelsen tillerkänner 19 § lagen om allmänna vägar innehavare av nyttjanderätt eller annan särskild rätt i avseende å fastighet, varifrån skett upplåtelse för allmän väg, viss rätt till ersättning, dock under förutsättning, bl. a., att denna rätt upplåtits innan marken togs i anspråk för vägen. Därest, som motionärerna förordar, detta stadgande skulle tillämpas i stället för bestämmelsen i 1957 års kungörelse skulle synbarligen ledningsinnehavaren härmed icke komma i en bättre ställning.

De före år 1936 gällande bestämmelserna blir att tillämpa allenast i fall då berörda vägföretag fastställts före den 1 juli 1936. Dessa bestämmelsers innebörd synes kunna lämna utrymme för olika tolkningar och även frågan om vilka bestämmelser som för olika fall skall gälla förefaller svåröverskådlig. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har emellertid framhållit, att avgöranden av denna art numera ytterst sällan kommer i fråga.

Ovan angivna tolkning av bestämmelsen i 1957 års kungörelse torde icke vara given. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande jämte för utskottet tillgängliga, av styrelsen utfärdade anvisningar för vägbyggnad kan tyda på att styrelsen i visst avseende har en annan mening om stadgandets innebörd. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och särskilt vattenfallsstyrelsens yttrande ger vid handen, att svårigheter även i övrigt möter vid bestämmelsens praktiska tillämpning. Att tidi-

gare bestämmelser, i den mån de blir att beakta, ger anledning till tolknings- och tillämpningssvårigheter har redan berörts. Härtill kommer, att en ändring av nu gällande regler kan synas påkallad i fråga om ledning för väg- och gatubelysning i enlighet med vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen påpekat.

Nu anförda förhållanden föranleder enligt utskottets mening, att bestämmelserna bör bli föremål för översyn. Härvid torde böra beaktas de särskilda synpunkter som i motionerna framförts rörande de mindre distributionsföretagens svårigheter att i vissa fall bära de med ledningsändringarna förenade kostnaderna. Vid bedömning av frågan huruvida nu gällande principer för fördelning av förevarande kostnader mellan väghållare och ledningshavare bör ändras, lär icke kunna bortses från de omständigheter kommerskollegium i sitt yttrande avslutningsvis framfört, innebärande att en ändring i enlighet med motionernas syfte i viss mån kan förfela sitt ändamål. Utskottet vill emellertid icke taga ställning i denna fråga förrän de synpunkter som kan göra sig gällande övervägts vid en allsidig utredning.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära en översyn av ifrågavarande bestämmelser. Riksdagen biföll denna hemställan.

Riksdagens skrivelse (nr 161/1961), motionerna och lagutskottets utlåtande har av Kungl. Maj:t överlämnats till ellagstiftningsutredningen för att tagas under övervägande vid fullgörande av utredningsuppdraget.

Såvitt gäller *svagströmsledningar, som framdragits inom område för allmän väg*, är vissa av de nu berörda frågorna reglerade i kungörelsen den 14 januari 1944 (nr 5) med vissa bestämmelser rörande telegraf-, telefon- och andra svagströmsledningar. I dess 6 § stadgas:

Erfordras för anläggning, omläggning, förbättring eller underhåll av allmän väg eller för undvikande av fara för trafiken å sådan väg flyttning av staten tillhörig svagströmsledning, har den myndighet under vars förvaltning ledningen står, att efter framställning av väghållaren föranstalta därom. Kostnad för flyttningen skall, såvitt avser väg som hålles av kronan, gäldas av den myndighet under vars förvaltning ledningen står. Är ledningen framdragen utanför vägens område, skall dock kostnaden bestridas av vederbörande vägförvaltning, såvida icke flyttningen föranledes av att stolpe eller kabel, som befinner sig inom vägens område, måste flyttas. — Uppkommer i anledning av flyttning av staten tillhörig ledning olika meningar mellan vederbörande myndigheter, skall frågan hänskjutas till Kungl. Maj:ts prövning. — Påkallar annan väghållare än kronan flyttning av staten tillhörig ledning inom område för allmän väg, skall den myndighet, under vars förvaltning ledningen står, söka träffa uppgörelse med väghållaren samt, om frågan förblir tvistig, inhämta Kungl. Maj:ts föreskrift, huruvida ersättningstalan skall anhängiggöras vid domstol.

Som framgår av stadgandet har det avseende endast på staten tillhöriga svagströmsledningar. Dyliga ledningar tillhöriga annan än staten är emellertid sällsynta.

Beträffande *starkströmsledningar inom järnvägsområde* stadgas i 6 kap. 3 § starkströmskungörelsen:

Erfordras att starkströmsledning inom område för järnväg ändras till följd av järnvägens elektrifiering eller anläggande av dubbelspår eller ökning av spårvidden, skall ledningens innehavare på egen bekostnad vidtaga ändringen. Härvid

gäller att till järnvägen hörande starkströmsledningar skall kunna förläggas högst nio och en halv meter över rälsens överkant och i övrigt så att, vid en spårvidd om högst 1,067 meter, för järnvägen lämnas fritt utrymme av fyra och en halv meter, räknat åt vardera sidan från mitten av närmaste spår och mätt vinkelrätt mot banans längdriktning; är spårvidden större, skall det fria utrymmet vara fem meter räknat på sätt nyss sagts. Stöd inom järnvägs område skall i övrigt uppsättas på plats som anvisas av banbefälet.

Vad i första stycket sägs skall i tillämpliga delar gälla jämväl då spår så om-läggas att järnvägen, där ledningen berör densamma, till någon del behålles inom sitt ditillsvarande område.

Jämväl annan ändring av ledning inom järnvägs område vilken av kommerskollegium efter samråd med järnvägens förvaltning kan finnas för järnvägen erforderlig, skall av ledningens innehavare på egen bekostnad ofördröjligen vidtagas.

Såvitt gäller *starkströmsledningar inom område för vattentrafikled* stadgas i 5 kap. 4 § starkströmskungörelsen skyldighet för ledningens innehavare att bekosta ändrad förläggning av ledningen om sådan erfordras till följd av ändring av trafikleden. — Vidare stadgas i samma kapitel 1 §, vari luftledning över vattentrafikled behandlas, att om trafikleden framdeles kommer att i avsevärd omfattning befaras av fartyg, som kräver större segelfri höjd än den framdragna ledningen medgiver, skall ledningens innehavare på egen bekostnad vidtaga sådan ändring av ledningen som kommerskollegium efter samråd med sjöfartsstyrelsen bestämmer.

Beträffande *starkströmsledningar inom planlagda områden* är vissa bestämmelser givna i 8 kap. starkströmskungörelsen. I nämnda kapitel 2 § föreskrives att om stadsplan eller byggnadsplan är eller blir fastställd för område, inom vilket med stöd av koncession framdragits luftledning för starkström, ledningens innehavare är pliktig vidta de ändringar av ledningen, däri inbegripet dess förläggande i marken, som kommerskollegium finner av säkerhetssynpunkt erforderliga med hänsyn till områdets bebyggande.

I 3 § samma kapitel stadgas att om stadsplan eller byggnadsplan fastställles för område, inom vilket luftledning för lågspänning och luftledning för svagström framdragits, lågspänningsledningens innehavare är pliktig att, i den mån tillsynsman som i 12 kap. 1 § sägs finner det erforderligt, ändra sin ledning för att ledningarna skall bli tillfredsställande anordnade ur säkerhetssynpunkt.

Beträffande *svagströmsledningar inom planlagda områden* har bestämmelser motsvarande de sist angivna meddelats i 11 § kungörelsen den 21 november 1959 (nr 558) om elektrisk svagströmslednings anordnande i förhållande till starkströmsledning.

Utredningen. Gemensamt för samtliga de bestämmelser rörande elektriska ledningar inom trafikleder och vissa andra områden för vilka nu redogjorts är att de icke endast ålägger ledningsinnehavaren skyldighet att vidta erforderlig ändring av ledning utan också förutsätter att ledningsinnehavaren själv skall stå för de därav föranledda kostnaderna.

Stadgandet i 4 kap. 6 § starkströmskungörelsen om ledning inom område för allmän väg bygger härvid på prioritetsprincipen. Det förutsättes alltså att området tagits i anspråk för väg redan då ledningen framdrogs. Vad åter angår ledning inom andra områden gäller ledningsinnehavarens skyldighet att vidta och bekosta ändring av ledningen utan hänsyn till tiden för ledningens eller trafikledens tillkomst.

Vad beträffar de allmänna principer, efter vilka förevarande spörsmål sålunda för närvarande blivit lösta, torde några vägande invändningar knappast kunna resas mot skyldigheten i och för sig för ledningsinnehavare att, då ändring av trafikleds område nödvändiggör detta, ändra sin ledning som framdragits inom området. Det allmänna kommunikationsintresset talar med styrka för att en sådan skyldighet bör föreligga. En annan och mera kontroversiell fråga är vem som skäligen bör svara för den till följd av ledningsändringen uppkomna kostnaden. Den ledningsinnehavaren enligt 4 kap. 6 § starkströmskungörelsen åvilande skyldigheten i detta hänseende torde emellertid med hänsyn till prioritetsprincipen avse endast kostnaderna för sådan med vägändringar sammanhängande ledningsändring, som erfordras inom redan befintligt vägområde, och alltså inte den ändring av ledningen som eventuellt kan föranledas därav att vägen erhåller ny sträckning och därvid kommer att beröra ledningen inom ett område där vägen tidigare ej gått fram. Å andra sidan innebär bestämmelsen att skyldighet i fråga föreligger även om ledningen är nedlagd som kabel i marken och även om den icke har några stolpar eller andra markanordningar inom vägområdet utan endast går fram i luften däröver.

Skyldigheten att svara för ändringskostnader kan uppenbarligen bli betungande för ledningsinnehavaren. I stort sett torde emellertid prioritetsprincipen leda till ett godtagbart resultat. Det synes rimligt att innehavare av en ledning, som framdragits inom ett redan existerande trafikleds område, själv får svara för kostnaden för sådan ändring av ledningen som framtvings av ombyggnad eller annan därmed jämförlig ändring av trafikleden inom detta område. En dylik regel kan knappast anses obillig, eftersom ledningsinnehavaren redan vid framdragandet av ledningen bör ha haft klart för sig både trafikledens existens och risken för att den skulle kunna komma att ändras. Den ledningsinnehavare som t. ex. drar fram sin ledning utefter en väg har uppenbarligen ej sällan vid byggandet stor nytta av att kunna placera stolpar, stag och andra sådana anordningar inom själva vägområdet. Även förläggning av en jordkabel inom ett vägområde, t. ex. i vägslänten, kan innebära fördelar för ledningsinnehavaren. Om i dylika fall vägen sedermera breddas, höjes eller sänkes, kan det under sådana förhållanden icke anses annat än skäligt att ledningsinnehavaren på egen bekostnad ombesörjer den ändring av ledningen som föranledes av vägens ändring.

Vad nu sagts gäller det fall där en ledning framdragits inom ett trafikleds område i dettas längdriktning. Däremot kan det förda resonemanget

icke utan vidare anses tillämpligt vid korsningar mellan ledning och trafikledsområde. I sistnämnda fall har ledningsinnehavaren icke kunnat undvika att passera genom trafikledens område och han har som regel icke haft någon särskild nytta av ledningens förläggning till området. Om i dylikt fall en vägändring nödvändiggör ändring av en ledning, som icke har några stolpar eller andra anordningar inom området, finnes ej samma fog för att ledningsinnehavaren skall svara för de med ledningsändringen förbundna kostnaderna. Föranleder exempelvis en breddning av vägen flyttning av utanför vägområdet befintliga stolpar, synes ledningsinnehavaren böra vara berättigad till ersättning härför. Detsamma torde gälla även om stolpar eller dylikt — inom eller utom vägen — icke behöver flyttas, men ändras på annat sätt, t. ex. som följd av att vägbanan höjes. På motsvarande sätt bör sådan ändring av jordkabel i korsning under vägbanan, som föranledes av höjning eller sänkning av denna, bekostas av väghållaren. Den nu angivna kostnadsfördelningen förutsätter att ledningens tidigare läge i vertikalplanet överensstämmer med gällande säkerhetsföreskrifter. Man torde emellertid kunna utgå från att så alltid är fallet.

Av utredningen sålunda förordade regler i fråga om skyldighet att bestrida med ledningsändringar förenade kostnader torde böra tillämpas ej blott beträffande starkströmsledningar utan också på svagströmsledningar. Någon anledning att i förevarande hänseende göra åtskillnad mellan olika slag av elektriska ledningar synes nämligen ej finnas. Ej heller kan det vara motiverat att ha olika regler för olika slag av trafikleder. Samma bestämmelser bör alltså gälla oavsett om den väg som beröres av ledningen är allmän eller icke. De bör också äga tillämpning på vattentrafikleder, järnvägar och spårvägar.

För de allmänna vägarnas del torde emellertid beträffande vissa ledningar behövas en särbestämmelse.

Såsom berörts vid redogörelsen för 1961 års riksdags behandling av där väckta frågor rörande ändring av 4 kap. 6 § starkströmskungörelsen föreslog väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sitt till tredje lagutskottet avgivna yttrande att väghållare beträffande allmän väg ålades skyldighet att svara för kostnader för ändring av starkströmsledning, som framdragits för väg- eller gatubelysningsändamål. Utredningen vill biträda detta förslag. I fall varom nu är fråga har ledningen med stolpar och andra anordningar tillkommit för att tillgodose vägtrafikens behov. Dylika belysningsanordningar kan, i likhet med andra fasta anordningar som avser att främja trafiksäkerheten, betraktas som normala tillbehör till vägen. Med hänsyn härtill synes väghållaren vara närmare än ledningsinnehavaren att bära de kostnader för ändring av ledningen som kan uppkomma i samband med en ändring av vägen. Såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i förenämnda yttrande anfört talar även vissa andra skäl för en sådan reglering av kostnadsfrågan. Undantag kan dock vara motiverade i sådana fall då ledningen framdragits

även för annat ändamål än för vägbelysningen. Ledningsinnehavaren bör då skäligen själv vidkännas en med hänsyn till föreliggande omständigheter bestämd del av flyttningskostnaden.

I anslutning till vad ovan anförts föreslår utredningen vidare att nu enligt 5 kap. 1 § andra punkten starkströmskungörelsen gällande regel om skyldighet för ledningsinnehavare att ändra sin ledning i anledning av att vattentrafikled befares av fartyg, som kräver större segelfri höjd än ledningen medger, utvidgas att avse alla elektriska ledningar samt att ledningsinnehavaren i sådant fall skall vara berättigad till ersättning för de av ändringen föranledda kostnaderna. Vem ersättningsskyldigheten skall åvila kan inte bestämmas generellt. Sådan bestämmelse synes ej heller behövas. Finnes ej någon villig att svara för kostnaderna, bortfaller ledningsinnehavarens ändringsskyldighet. Systemet torde i praktiken medföra att den som begär ändringen i allmänhet också betalar kostnaderna för dess genomförande. Betalningsskyldigheten kan sålunda komma att åvila den under vars förvaltning trafikleden står. Men det kan också tänkas att t. ex. ägaren av de fartyg, vilkas trafik är beroende av att ändringen kommer till stånd, åtar sig ansvaret för kostnaderna i fråga. Förfarandet torde överensstämja med det som sjöfartsstyrelsen för närvarande tillämpar ifråga om uttagande av kostnader för sjömätningar som utförs på begäran av annan än statlig myndighet.

Vad beträffar den ändringsskyldighet som jämlikt 8 kap. 2 och 3 §§ starkströmskungörelsen samt 11 § kungörelsen om elektrisk svagströmsledning anordnande i förhållande till starkströmsledning för närvarande åligger innehavare av elektrisk ledning inom stadsplane- eller byggnadsplanlagt område, är den helt grundad på säkerhetssynpunkter. Att innehavaren skall vara skyldig att ändra en framdragen ledning om det påkallas av säkerhetsskäl förefaller naturligt. Utredningen föreslår att samma skyldighet skall föreligga då av annat skäl det behövs att ledningen ändras för att planen skall kunna genomföras. Vad däremot angår frågan om kostnaden för sådana ledningsändringar synes den nuvarande ordningen, vilken torde innebära skyldighet för ledningsinnehavaren att också svara för de med ändringen förenade kostnaderna, icke vara invändningsfri. Skyldigheten är nu helt oberoende av tidpunkten på ledningens tillkomst i förhållande till bebyggelseplaneringen. Resultatet blir att — om t. ex. en byggnadsplan upprättas för ett område över vilket en större kraftledning tidigare framdragits — ledningsinnehavaren kan åsamkas avsevärda kostnader, som kanske kunde ha undvikits om ledningsinnehavaren då ledningen drogs haft kännedom om planen eller om denna fått en annan utformning. Det är ett rimligt krav att vid uppgörandet av stadsplaner och byggnadsplaner redan befintliga elektriska ledningar beaktas. Detta gäller särskilt de stora och dyrbara kraftledningarna. Bebyggelseplaneringen bör utföras så att den icke framtvingar en kanske mycket kostnadskrävande ändring eller flytt-

ning av redan framdragna ledningar. Icke minst nationalekonomiska skäl kan åberopas härför.

Då fråga är om ändring av elektrisk ledning till följd av att stadsplan eller byggnadsplan upprättas inom område, som beröres av ledningen och för vilket sådan plan inte förut finns, synes det enligt vad nu anförts rimligt att ändringskostnaderna ersättes av vederbörande kommun. På motsvarande sätt bör kommunen stå för ledningsändringar som föranledes av att, sedan en ledning framdragits inom ett planlagt område, planen ändras. Däremot bör, om en ledning framdrages inom ett redan planlagt område, ledningsinnehavaren få finna sig i att på sin bekostnad verkställa de ändringar av ledningen som kan vara påkallade då området sedermera bebygges i enlighet med planen. Vad sist sagts bör gälla även om stads- eller byggnadsplan ännu inte föreligger, då ledningen framdrages, men det vid denna tidpunkt finns region- eller generalplan, som antagits av vederbörande kommunala myndigheter och som ledningsinnehavaren alltså haft anledning att beakta, samt region- eller generalplanen i aktuella delar överensstämmer med den sedermera upprättade detaljplanen. Liksom i fråga om trafiklederna bör kostnadsfördelningen således grundas på prioritetsprincipen. Den ersättningsskyldighet som med tillämpning av denna princip kommer att åvila vederbörande kommun kan anses i viss mån jämförbar med den i 75 § byggnadslagen stadgade skyldigheten för stad att i vissa fall gottgöra markägare och nyttjanderättshavare för skada, som uppkommit till följd av stadsplans genomförande. Med hänsyn till innehållet i de föreslagna rättsregler, för vilka här redogjorts, torde de böra komma till uttryck i allmän lag och ej, såsom fallet är med nuvarande bestämmelser på området, meddelas endast i administrativ väg. Utredningen föreslår att de upptages under en särskild avdelning i den nya lagen om elektriska anläggningar.

Skadeståndsregler

Gällande rätt. De skadeståndsrättsliga stadgandena i 1902 års lag tar sikte på två olika grupper av skadeståndsfall. Den ena gruppen innefattar skada som genom inverkan av ström från elektrisk anläggning orsakas tredje man. Den andra avser skada eller driftstörning som genom ström från en elektrisk anläggning orsakas annan anläggning.

Vad angår *skada å tredje man* gäller enligt 4 § som huvudregel strikt ansvar för anläggningens innehavare.

En förutsättning är dock att anläggningen har egen generator eller transformator, som ej alstrar endast ofarlig ström. Härigenom har man velat begränsa ansvaret till sådana anläggningar där man — för att citera särskilda utskottet vid 1902 års riksdag — »kunde påräkna ekonomisk vederhäftighet». Undantag stadgas vidare för skada genom händelse av högre hand el-

ler som uppkommer inom byggnad eller inhägnad gård och som orsakats av ström som med en spänning av högst 250 volt tillförts förbrukningsanläggning för starkström. Med det senare undantaget har avsetts att från strikt ansvar befria innehavare av anläggningar med sådant läge att risken för skada för utomstående är ringa eller vilka som regel innehaves av personer hos vilka utkrävandet av ett strikt skadeståndsansvar ur sociala och ekonomiska synpunkter skulle framstå som olämpligt. Å andra sidan gäller emellertid den utvidgningen av det strikta ansvaret att om skada inträffat vid anläggning som icke har egen generator eller transformator svarar för skadan innehavaren av den anläggning varifrån den skadevållande strömmen tillförts den förstnämnda anläggningen. En anläggningsinnehavare kan alltså bli ansvarig även för skada, som drabbar tredje man vid en annan anläggning, över vilken han själv inte råder och på vars underhåll och skötsel han följaktligen inte har något inflytande.

För att i de fall då strikt skadeståndsansvar föreligger anläggningens innehavare skall undgå skadeståndsskyldighet fordras enligt 7 § att den som led skadan själv vållat den genom grov vårdslöshet eller genom att underlåta att fullgöra honom åliggande skyldigheter mot anläggningsinnehavaren eller ägaren.

Beträffande *skadegörelse elektriska anläggningar emellan* gäller enligt 6 § att innehavaren av den anläggning från vilken den skadegörande strömmen utgått, är skyldig att gälda skadestånd, om han underlåtit att vidta de skyddsåtgärder som ankommit på honom eller om eljest skadan eller störningen föranletts av vårdslöshet vid hans anläggnings utförande eller skötsel. Den andra anläggningens innehavare är å sin sida ersättningskyldig för skada eller driftstörning vid den anläggning, från vilken den inverkan strömmen utgått, om skadan eller hindret föranletts av vårdslöshet vid utförande eller skötsel av först omnämnda anläggning. Har vårdslöshet förekommit vid båda anläggningarnas utförande eller skötsel, skall skadeståndsskyldigheten innehavarna emellan fördelas efter beskaffenheten av de å omse sidor begångna felen.

Grundsatsen om vårdslöshet vid anläggningens utförande och skötsel som villkor för anläggningsinnehavarens ersättningskyldighet gentemot innehavare av annan anläggning har gällt alltsedan lagens tillkomst. I det särskilda utskottets utlåtande vid 1902 års riksdag (se NJA II 1904 s. 54) anfördes som motiv för denna skadeståndsregel endast att »elektriska anläggningar gentemot varandra ej böra kunna göra gällande så särskilt stränga anspråk som de, vilka mot desamma med fog kunna riktas». Vid flera tillfällen har emellertid fråga väckts om införande av strikt ansvar för starkströmsanläggningar gentemot svagströmsanläggningar. I det år 1938 till lagrådet remitterade förslaget om ändringar i 1902 års lag (prop. nr 137/1938) förordade chefen för handelsdepartementet bl. a. sådan ändring av 6 § att den skulle gälla allenast i förhållandet mellan starkströmsanläggningar. Förslaget innebar alltså att skada å svagströmsanläggning skulle

ersättas såsom skada å annan egendom, d. v. s. den skadegörande anläggningens innehavare skulle bli strikt ansvarig för sådan anläggningskada. Förslaget kritiserades emellertid av lagrådet som i sitt utlåtande framhöll, att en svagströmsanläggning med hänsyn till sin beskaffenhet och sin särskilda mottaglighet för skada genom den elektriska strömmens inverkan icke var helt jämförbar med annan egendom för vilken fara kunde uppkomma genom starkströmsanläggningen och att det var i riktig uppfattning härav som ifrågavarande stadgande tillkommit. Särskilt syntes enligt lagrådets mening tvekan kunna råda om det var lämpligt att svagströmsanläggningens innehavare skulle äga allmän och oinskränkt rätt till skadestånd även då — bortsett från grov vårdslöshet — skada uppkommit genom vållande å hans sida. Därigenom försvagades den anledning till aktsamhet vid anläggningens utförande och skötsel som dittills förelegat. Lagrådet uttalade vidare att förslagets ståndpunkt i viss mån stod i strid med den uppfattning som kommit till uttryck i lagens regler om vidtagande av skyddsåtgärder. Lagstiftaren hade där tydligen utgått ifrån att, då svagströmsanläggning utfördes i närheten av en redan befintlig starkströmsanläggning, den förra anläggningens innehavare i regel hade att själv vidta erforderliga anordningar till förebyggande av skada eller hinder i anläggningens drift genom induktion från starkströmsanläggningen. Slutligen förklarade lagrådet sig icke kunna tillstyrka att en dylik lagstiftningsåtgärd vidtogs anorledes än i samband med att lagens skadestandsregler gjordes till föremål för en allmännare översyn. — I anledning av vad lagrådet sålunda anfört avstod departementschefen från att framlägga förslaget till lagändring för riksdagen.

I samband med de ändringar av 1902 års lag som genomfördes år 1958 var frågan om strikt ansvar i förhållandet mellan starkströms- och svagströmsanläggningar ånyo föremål för överväganden. Induktionsstörningssakkunniga hade icke föreslagit någon ändring i huvudprincipen för skadestandsreglerna i 6 §. Telestyrelsen, järnvägsstyrelsen och Svenska järnvägsförbundet hade emellertid påyrkat en sådan ändring av reglerna i 6 § att en kraftanläggningens innehavare skulle åläggas strikt ansvar för skada, som trots vidtagna skyddsåtgärder uppkom på svagströmsanläggningen genom induktion från kraftanläggningen.

I propositionen nr 153/1958 berörde chefen för kommunikationsdepartementet denna fråga och uttalade därvid att vad lagrådet år 1938 anfört alltjämt torde äga giltighet. Departementschefen anmärkte att de stränga aktsamhetskrav som torde böra ställas på handhavandet av elektriska anläggningar medförde att skillnaden mellan strikt ansvar och ansvarighet grundad på vårdslöshet i realiteten icke blev så stor. Han ansåg sig därför icke kunna biträda telestyrelsens, järnvägsstyrelsens och Svenska järnvägsförbundets förslag.

Vid sidan av de skadestandsrättsliga bestämmelser i 1902 års lag som här berörts innehåller lagen särskilda *regressbestämmelser*. Vad innehava-

ren av en elektrisk anläggning nödgats utgiva i skadestånd äger han sålunda enligt 9 § första stycket söka åter av innehavaren av annan elektrisk anläggning under förutsättning att den skadegörande strömmen inkommit därifrån genom induktion, överledning eller eljest på ej åsyftat sätt och detta varit att tillskriva vårdslöshet vid den sistnämnda anläggningens utförande och skötsel. Har vårdslöshet förekommit vid båda anläggningarna, skall den slutliga ansvarigheten fördelas mellan anläggningarnas innehavare efter beskaffenheten av de å ömse sidor begångna felen. Ligger vårdslöshet ej någon sida till last, skall ersättningen slutligen fördelas som om båda anläggningarnas innehavare gemensamt vållat skadan, men i detta fall undantages från varje ansvarighet innehavare av svagströmsanläggning.

I vissa fall är regressrätten mera vidsträckt, nämligen dels enligt 9 § andra stycket gentemot den som, sedan utförandet av en anläggning påbörjats, utan samtycke av innehavaren vidtagit åtgärd vilken i väsentlig mån ökat skaderisken, dels enligt 12 § gentemot tredje man, som varit vållande till skadan.

Om innehavaren endast har nyttjanderätt till anläggningen är även anläggningens ägare jämlikt 10 § i begränsad omfattning skadeståndsskyldig. Ägaren har då regressrätt — förutom enligt de ovan angivna reglerna — jämväl mot innehavaren.

De elektriska olycksfallen. Antalet olycksfall som orsakats av ström från elektrisk anläggning är självfallet i väsentlig grad beroende av i vilken utsträckning elektriciteten kommer till användning i det dagliga livet. Riskerna för olycksfall ökar ju fler människor som får tillgång till elektrisk ström. Å andra sidan inverkar i gynnsam riktning på olycksfallsfrekvensen dels de allt bättre säkerhetsanordningarna vid anläggningarna, dels den ökade kännedomen såväl om de med anläggningarna förbundna riskerna som om rätta sättet för anläggningarnas skötsel och nyttjande.

En närmare redogörelse för elkraftsförsörjningens utveckling från 1900-talets början och fram till våra dagar återfinns i elkraftsutredningens betänkande (SOU 1954: 12 s. 81 ff.). Under de senaste fyra årtiondena har produktionen av elektrisk energi mer än tiofaldigats. Medan vid 1920-talets början produktionen av elkraft inom landet uppgick till omkring 3 miljarder kWh, uppgår den nu till cirka 50 miljarder kWh. Tillgänglig statistik visar emellertid att antalet av elektrisk ström orsakade olycksfall med *personskador* som följd trots produktionsökningen i stort sett hållit sig konstant sedan 1930-talet eller omkring 200 per år. Antalet dylika olyckor med dödlig utgång har i medeltal varit 30 per år. Av olycksfallen med dödlig utgång har det övervägande antalet orsakats av ström med högre spänning än 250 volt. Det förefaller dock som om på senare tid fördelningen av olycksfallen på olika spänning varit mera jämn. Icke oväntat visar olycksfallsstatistiken att en stor del av olycksfallen drabbar personer som i sin yrkesutövning har att arbeta med elektriska anläggningar. Omkring en tredjedel

av dödsfallen kan sålunda hänföras till denna persongrupp. Ett relativt stort antal olycksfall — omkring en fjärdedel av dödsfallen — har emellertid varit en följd av användning av felaktiga lampor och hushållsapparater.

Allvarligare olycksfall orsakade av ledningar med spänning av upp till 380 volt är förhållandevis få till antalet. Under åren 1945—1959 inträffade årligen i medeltal 5 dödsfall och 2 invaliditetsfall som följd av olyckor av detta slag. Ungefär hälften av dessa olycksfall skedde under sådana omständigheter att skadeståndsbestämmelserna i 1902 års lag icke ägde tillämpning. Svårare olycksfall i samband med nedfallna lågspänningsluftledningar är sällsynta. Under nyssnämnda tidsperiod inträffade endast sammanlagt 7 dödsolyckor under dylika omständigheter.

Rörande frekvensen av *egendomsskador* som orsakats av elektrisk ström föreligger inga säkra uppgifter. Vanligen är det här fråga om brandskador. Orsaken till dylika skador är ofta svår att fastställa och den elektriska strömmen kan ej sällan få skulden i brist på utredning. Anledning saknas dock till antagande att de av elektrisk ström orsakade egendomsskadornas antal skulle ha ökat relativt sett. Samma omständigheter som gynnsamt inverkat på personolycksfallens utveckling får antagas ha spelat in även här.

En inom Svenska elverksföreningen utarbetad sammanställning över olycksfall, orsakade av elektrisk ström under senare år är som *bilaga* fogad vid betänkandet.

Utredningen. Reglerna om strikt skadeståndsansvar för innehavare av elektrisk anläggning då genom inverkan av ström från anläggningen orsakas *skada å tredje man* härrör ur den vid tiden för tillkomsten av 1902 års lag rådande uppfattningen om de särskilda risker för allmänheten, som är förbundna med användningen av elektrisk kraft. I första hand synes man ha tänkt på faran för skada genom beröring med ledningar. På grundval av föreliggande statistiska uppgifter torde numera kunna sägas att farhågorna varit överdrivna. De olyckor som inträffat torde i de flesta fall vara att tillskriva någon form av oaktsamhet, antingen på anläggningsinnehavarens eller på den skadelidandes sida. Antalet allvarliga olyckor har varit förhållandevis litet. Det skulle därför måhända kunna ifrågasättas om det är motiverat att bibehålla reglerna om strikt skadeståndsansvar och om alltså icke de allmänna skadeståndsrättsliga reglerna med vållande som skadeståndsgrund kunde vara tillfyllest. Emellertid är det uppenbart att den elektriska strömmen i sig innefattar ett betydande mått av farlighet. Visserligen har säkerheten ökat genom att dels kraven stigit på de elektriska anläggningarnas utförande och skötsel, dels allmänhetens förtrogenhet med deras rätta handhavande vuxit. Den allt vanligare användningen av elektrisk kraft för olika ändamål och i olika sammanhang kan å andra sidan vara en anledning att ej minska det skadeståndsansvar som en anläggningsinne-

havare hittills haft. Det torde också med fog kunna göras gällande att det inte ligger något orimligt i att den som i likhet med innehavaren av en elektrisk anläggning bedriver en verksamhet, vilken enligt vad erfarenheten visar allt emellanåt ger upphov till olycksfall med mycket allvarliga skador, i första hand får stå risken för den skada som sålunda drabbar andra människor. Det synes vidare icke osannolikt att ett strikt skadeståndsansvar är ägnat att påverka anläggningsinnehavaren att sköta sin anläggning så att skada såvitt möjligt förebygges. Principen om det med innehavet av elektrisk anläggning förenade strikta skadeståndsansvaret har för övrigt nu funnits lagfäst under så lång tid att den torde ha blivit allmänt accepterad.

Om utredningen sålunda stannat för att föreslå bibehållande i princip av strikt skadeståndsansvar för innehavare av elektrisk anläggning, kan emellertid liksom enligt gällande rätt denna princip inte tillämpas undantagslöst. Först och främst bör fordras att fråga är om en i sig själv farlig anläggning, d. v. s. en starkströmsanläggning. Svagströmsanläggningar, som ej kan orsaka skada genom inverkan av ström om ej så är att strömmen inkommit i anläggningen från en starkströmsanläggning, bör på samma sätt som för närvarande hållas utanför det strikta ansvarets tillämpningsområde. Men även för starkströmsanläggningar bör i vissa fall göras undantag. Utredningen delar härutinnan till en början den uppfattning som kommit till uttryck i gällande rätt att innehavare av s. k. installations- eller förbrukningsanläggning för belysning eller andra normala kraftbehov i bostäder och liknande lokaler som regel icke bör vara ålagd strikt skadeståndsansvar. Vanligen tillföres strömmen sådana anläggningar med en spänning av högst 250, oftast 220—240 volt. En dylik installationsanläggning är, under förutsättning att den utförts i enlighet med gällande säkerhetsföreskrifter, praktiskt taget helt ofarlig vid normalt begagnande. Innehavaren — vanligen fastighetsägaren — måste för installationen anlita fackman med särskild behörighet och får alltså icke själv bestämma hur anläggningen skall utföras. Att under dylika omständigheter likväl ålägga honom strikt ansvar för anläggningen är inte tilltalande. Beträffande anläggningar av det slag varom nu är fråga kan det för övrigt uppstå tveksamhet om vem som skall anses som innehavare. Det kan vara fastighetsägaren, men i ett hyreshus kan det också vara de enskilda hyresgästerna.

Mot strikt skadeståndsansvar för varje innehavare av här avsedd anläggning för förbrukning av elektrisk energi talar även det vid utformningen av 1902 års lag åberopade förhållandet att det för att det strikta ansvaret skall vara av värde för den skadelidande kräves att den skadeståndsskyldige har ekonomiska möjligheter att betala. Flertalet elförbrukare torde sakna sådana resurser såvida de icke har någon form av försäkringsskydd. Ett strikt skadeståndsansvar för alla anläggningsinnehavare skulle alltså för att få åsyftad effekt behöva förenas med krav på en allmän obligatorisk ansvarsförsäkring för anläggningsinnehavarna.

Vill man låta det strikta ansvaret regelmässigt omfatta även skada genom ström från installationsanläggning, kunde en radikal lösning vara att generellt lägga ansvaret på innehavaren av den anläggning, varifrån strömmen distribueras. Eldistributören skulle alltså ha att svara både för sin egen anläggning och för alla de anläggningar och andra anordningar, vilka tillförs kraft från hans anläggning. Ansvarsskyldigheten kunde härvid omfatta all slags skada som vållats av elektrisk ström, men det vore också tänkbart att ansvaret begränsades till att gälla endast personskada. Ett skadeståndsansvar efter angivna linjer skulle visserligen medföra en ekonomisk belastning för eldistributören antingen denne skaffade sig en ansvarsförsäkring eller stod självrisk. I sista hand torde emellertid kostnaden drabba abonnenterna i form av höjning av eltaxorna.

Även om den skisserade lösningen kan förefalla tilltalande och praktisk, går den dock icke fri från vägande invändningar.

För att ett strikt skadeståndsansvar skall åläggas en eldistributör synes det till att börja med vara ett rimligt krav att denne har någorlunda goda möjligheter att avvärja föreliggande skaderisker. Så är fallet vid den egna anläggningen, men vid annans anläggning är dessa möjligheter som regel mycket begränsade. Särskilt gäller detta installationsanläggningarna. Även om det infördes rätt och skyldighet för eldistributören att verkställa periodiska kontrollinspektioner av dylika anläggningar, torde härigenom hans förutsättningar att vidta skadeförebyggande åtgärder inte ökas i högre grad. Det bleve t. ex. knappast möjligt hindra att en anläggningsinnehavare omedelbart efter en sådan inspektion utförde ett bristfälligt eller farligt installationsarbete. Det är vidare uppenbart att eldistributörens möjligheter att hindra folk att använda felaktiga elektriska apparater och liknande är synnerligen små.

Enbart den omständigheten att eldistributören tillhandahåller en vara, vilken i vissa situationer kan vara farlig, synes icke vara tillräcklig för att motivera ansvar för därav orsakad skada, varhelst denna inträffar. Den som tillverkar eller försäljer gifter, sprängämnen, skjutvapen och andra farligheter anses icke ansvarig för skada som därav kan uppkomma i andra fall än då fel eller försummelse kan läggas honom eller hans medhjälpare till last. Och även om eldistribution kan betecknas som farlig verksamhet, är den i vart fall ej farligare nu än den var när elkraften först kom till användning i landet. De erfarenheter som vunnits efter tillkomsten av 1902 års lag kan inte anses motivera en sådan utvidgning av eldistributörens skadeståndsansvar som den här diskuterade.

Att låta skadeståndsskyldigheten uppbäras allenast av hänsyn till den skadades intresse att erhålla ersättning synes icke heller tillfredsställande. Den som skadas av elström intar knappast någon särställning i jämförelse med den som skadas på annat sätt. I våra dagar är det sörjt för människors sociala välfärd i en helt annan utsträckning än som var fallet vid tillkomsten

av 1902 års lag. Det är ur denna synpunkt mindre befogat nu än det kunde ha varit för 60 år sedan med generell strikt ansvarsskyldighet.

Utredningen har på anförda skäl ansett sig inte kunna förorda ett generell skadeansvar av oförmått slag. Den allmänna regeln bör vara att envar anläggningsinnehavare bär ansvaret för sin anläggning.

De av utredningen åberopade synpunkterna torde vidare leda till att denna regel bör tillämpas oavsett spänningen i anläggningen. I stället för utvidgning av eldistributörens ansvarighet bör således en begränsning av denna i jämförelse med vad som gäller ske så tillvida att den som distribuerar elektrisk kraft i princip fritages från strikt ansvarsskyldighet för skada å tredje man vid annan anläggning än den egna även om spänningen i den distribuerade strömmen överstiger 250 volt. Motsvarande bör gälla andra kraftleverantörer liksom också kraftproducenterna. Ej heller bör den omständigheten att en eldistributör själv är innehavare av installationsanläggning, till vilken han distribuerar elektrisk kraft, medföra att han, om skada uppkommer genom ström från denna anläggning, svarar här för under andra förutsättningar än vilken som helst annan innehavare.

De vanliga installationsanläggningarna är som nämnts i allmänhet ej avsedda för ström med högre spänning än 250 volt, s. k. lågspänd ström. Ehuru också genom sådan ström kan orsakas svåra skador är dock otvivelaktigt den högspända strömmen farligast. Utredningen har med hänsyn härtill övervägt att över huvud taget begränsa den strikta ansvarigheten till att gälla endast skada genom ström med högre spänning än 250 volt. En omständighet som utredningen härvid tillmätt betydelse har varit, att en dylik gränsdragning skulle erbjuda avsevärda praktiska fördelar, inte minst ur lagtillämpningssynpunkt. Svårdefinierbara begreppsbildningar sådana som de nu i lagstiftningen använda begreppen »inhägnad gård» och »förbrukningsanläggning» skulle därigenom bli obehövlige. Emellertid skulle begränsningen innebära att det strikta skadeståndsansvaret kom att bortfalla även för anläggningar, som ehuru förande lågspänd ström likväl med hänsyn till utförande och läge kan vara förenade med lika stora olycksfallsrisker som högspänningsanläggningar. Ett dylikt resultat är ej tillfredsställande. Skall detta kunna undvikas torde det bli nödvändigt att på samma sätt som för närvarande sker låta ej blott spänningen utan också anläggningens ändamål och belägenhet öva inflytande på om strikt ansvarsskyldighet skall föreligga.

Installationsanläggningar för lågspänd ström är vanligen till hela sin sträckning förlagda inomhus. Risken för olycksfall är därvid liten. I vissa fall kan emellertid en sådan anläggning helt eller delvis vara belägen utomhus. Som exempel må nämnas en luftledning mellan en fastighets olika byggnader. En sådan ledning torde få anses betydligt farligare än installationsanläggningen i övrigt och ur skaderisksynpunkt vara fullt jämförlig med den eldistributören tillhöriga ledning varmed ström tillföres installa-

tionsanläggningen. Utredningen har ej funnit anledning till ändring i nuvarande regel enligt vilken vid skada genom lågspänd ström från ledning av sistberört slag skall tillämpas strikt ansvarsskyldighet. Men att i det exemplifierade fallet göra skillnad i ansvarshänseende mellan installationsanläggningen och distributionsanläggningen synes icke motiverat. Över huvud taget torde vara befogat att, i den del en elektrisk anläggning är förlagd utomhus, med hänsyn till de därav föranledda ökade olycksfallsriskerna tillämpa de skadeståndsrättsliga principer som är mest fördelaktiga för den skadelidande. Utredningen förordar sålunda att utan hänsyn till anläggningens syfte strikt ansvar skall gälla med avseende å skada genom ström från lågspänningsanläggning för den händelse skadan inträffar utomhus. Är anläggning, där skadan inträffar, avsedd för högspänd ström, bör innehavaren vara strikt ansvarig på samma sätt som nu oberoende av anläggningens förläggning.

Maskiner, apparater och andra till en starkströmsanläggning anslutna anordningar, vilka i och för sig icke kan inordnas under begreppet anläggning, kan självfallet vara lika farliga som anläggningen. För innehavare av sådan anordning bör därför gälla samma regler som för den anläggning till vilken anordningen är ansluten.

Emellertid kan skada genom elektrisk ström uppkomma även annorledes än vid starkströmsanläggningar eller därtill anslutna anordningar. Strömmen från en starkströmsanläggning kan exempelvis till följd av något tekniskt eller annat fel såsom induktion eller överledning inkomma i en teleledning eller ett metallstängsel och härigenom vålla skada för tredje man. Det torde vara rimligt att i dylikt fall innehavaren av den anläggning eller anordning, som orsakat den skadegörande strömmens förekomst, svarar för skadan under samma förutsättningar som om skadan inträffat vid själva anläggningen.

I enlighet med det anförda föreslår utredningen följande huvudregler: För skada som orsakats vid starkströmsanläggning eller därtill ansluten anordning svarar innehavaren av anläggningen eller anordningen. Uppkommer skadan inomhus och är anläggningen avsedd uteslutande för nyttjande av elektrisk kraft föreligger ansvar som nyss sagts allenast om spänningen där skadan inträffar samt, då skadan inträffar vid ansluten anordning, spänningen i anslutningspunkten är högre än 250 volt. Orsakas skada genom inverkan av elektrisk ström utan att någon enligt vad nu sagts är ansvarig härför och har starkströmsanläggning eller därtill ansluten anordning medverkat till förekomsten av strömmen genom överledning eller induktion eller eljest på ej åsyftat sätt, svarar för skadan innehavaren av denna anläggning eller anordning som om skadan inträffat vid den del av anläggningen där sådan medverkan skett.

Utredningens förslag innebär i förhållande till gällande rätt någon utvidgning av det strikta skadeståndsansvaret i det att även skada som inträff-

far inom »inhägnad gård» kommer att omfattas därav. Vidare medför förslaget en omfördelning av ansvaret så tillvida att eldistributörens ansvar begränsas till att avse den egna anläggningen. Han befrias alltså från det nuvarande ansvaret för skada vid annan tillhörig högspänd installationsanläggning samt vid annan tillhörig lågspänd sådan anläggning utanför byggnad och inhägnad gård. I stället blir innehavaren av den anläggning där skadan inträffar ansvarig i dessa fall.

En följd av förslaget blir bl. a. att för skada som orsakas av elektrisk ström från en i en bil monterad motorvärmare, vilken anslutits till en utomhus belägen kopplingsanordning, fordonsägaren — och inte som f. n. eldistributören — blir i första hand ansvarig. Det kan naturligtvis ifrågasättas om icke denna omfördelning av skadeståndsansvaret medför en försämring av den skadelidandes möjligheter att utfå skadestånd. Risken för att en eldistributör är ekonomiskt oförmögen att betala är kanske i allmänhet mindre än att en privatperson är det. Utredningen vill dock hålla före att det med stor sannolikhet i praktiken icke kommer att betyda så mycket. Vad angår motorfordonsägare, som enligt vad nyss anförts blir ansvariga för sina elektriska motorvärmare, torde det kunna antagas, att det ökade skadeståndsansvaret kommer att täckas genom ansvarsförsäkringar. De enskilda anläggningsinnehavare i övrigt på vilka skadeståndsansvaret överflyttas utgöres till största delen av ägare till fastigheter samt industrier och andra företag. De torde oftast redan nu skyddas genom ansvarsförsäkringar. Det kan förmodas att införande av ett ökat skadeståndsansvar för ifrågavarande anläggningsinnehavare kommer att medföra ökad benägenhet att ordna med ett tillfredsställande sådant skydd.

Enligt förslaget skall i princip varje anläggningsinnehavare svara för skada som ström från hans anläggning orsakar. För besvarande av ansvarsfrågan måste alltså kunna fastställas var en anläggning slutar och en annan börjar. Detta spörsmål kan stundom vara komplicerat. Ej sällan är nämligen elektriska anläggningar med skilda ägare eller innehavare anslutna till varandra på sådant sätt att det är svårt att avgöra vem ansvarsskyldigheten bör åvila då skada uppkommer genom ström från en vid anslutningsstället befintlig anläggningsdel. (Jfr NJA I 1956 s. 229.) Särskilt gäller detta vid olycksfall föranledda av ström från s. k. servisledningar, d. v. s. förbindelserna mellan en distributionsanläggning och abonnenternas installationsanläggningar.

En undersökning av ifrågavarande förhållanden hos ett antal större elkraftföretag i skilda delar av landet visar ett flertal variationer. Av intresse är härvid att äganderätt eller innehav inte alltid förenats med befogenhet att handha skötsel och underhåll av en servisledning. En dylik ledning kan utföras på olika sätt, antingen som luftledning — friledning eller hängkabel — eller som jordkabel. Det mest vanliga torde vara att luftledningen äges och underhålls av eldistributören på ledningssträckan fram till abonnen-

tens byggnad. En jordkabel däremot äges och underhålls ofta av eldistributören även till den del den är förlagd inom abonnentens byggnad, vanligen fram till den s. k. servissäkringen. Emellertid är det ingalunda ovanligt att eldistributören uttagit betalning av abonnenten för en servisleddning, varför äganderätten till denna måste anses tillkomma abonnenten, men att distributören samtidigt förbehållit sig ensamrätt att utföra underhåll och vidta andra åtgärder med avseende å ledningen. (Jfr nyssnämnda rättsfall.)

Problemet diskuterades i samband med 1958 års ändringar av 4 § 1902 års lag (L³U 1958: 7 s. 14 ff, 59 ff). Frågan gällde då närmast vad en förbrukningsanläggning — installationsanläggning — skulle anses omfatta. Av departementschefens uttalande vid lagrådsremissen framgår att han ansåg att i en förbrukningsanläggning som regel ingick ledningarna mellan abonnentens mätare och fram till anläggningens olika uttagningsställen. Det förutsattes därvid att elleverantören icke ägde någon bestämmanderätt beträffande dessa ledningar. Vad departementschefen sålunda uttalat föranledde emellertid invändningar från tredje lagutskottet. Utskottet erinrade om det ej ovanliga fall att eldistributören även var ägare till den byggnad där strömmen förbrukas, t. ex. ett större företag med eget elverk, varvid distributören hade bestämmanderätten ända fram till förbrukningspunkten. Det syntes därför utskottet som om det rent tekniska utförandet här borde tillmätas avgörande betydelse, så att förbrukningsanläggningen, oavsett vem som hade äganderätten, skulle anses börja vid mätare eller dylikt.

Även utredningen anser att det i och för sig vore önskvärt om gränsdragningen mellan olika anläggningar kunde göras med hänsyn till det tekniska utförandet. En sådan lösning möter emellertid svårigheter. Att såsom tredje lagutskottet föreslagit låta mätaren utgöra gränspunkten skulle i många fall icke vara lämpligt. Det må härutinnan erinras att t. ex. installationsanläggningen i ett större bostadshus ofta är utrustad med ett flertal mätare. Elmätarnas placering är vidare högst varierande. De kan finnas i de olika bostadslägenheterna eller vara centralt samlade på ett enda ställe. Det förekommer även — särskilt på landsbygden — att mätaren anbringas på någon ur avläsningssynpunkt lämplig plats utomhus. Slutligen kan det finnas anläggningar som helt saknar mätare.

En möjlighet kunde, vad angår gränsdragning mellan distributionsanläggning och installationsanläggning, vara att låta den servissäkring eller servissapparat, vilken normalt utgör servisleddningens ändpunkt i tekniskt avseende, bli bestämmande för var den ena anläggningen skall anses upphöra och den andra ta vid. Frågan gäller emellertid förhållandet icke endast mellan distributionsanläggningar och installationsanläggningar utan även mellan starkströmsanläggningar av annat slag, såsom anläggningar för produktion eller överföring av elektrisk kraft. Dessa senare anläggningar torde visserligen regelmässigt vara utrustade med särskilda anslutningsanordningar med samma funktion som servissäkringarna. Men dessa anord-

ningar är med hänsyn till storlek och konstruktion icke jämförbara med servissäkringarna eller servisapparaterna och kan inte anses på samma sätt användbara vid bestämmandet av en anläggnings omfattning.

Utredningen har därför övergivit tanken att bestämma omfattningen av en elektrisk anläggning enbart utifrån tekniska grunder. Det har också synts utredningen som om frågan kunde nöjaktigt lösas utan att anläggningens början eller slutpunkt generellt fixeras till någon viss teknisk detalj. Svårigheter med avseende å tillämpningen av lagstiftningen torde huvudsakligen uppstå i det förut berörda fallet att bestämmanderätten över en anläggning helt eller till någon del tillkommer ägaren eller innehavaren av en annan anläggning, till vilken den förstnämnda anläggningen är ansluten. I praktiken torde det närmast vara för denna situation som det är behövt med en särskild avgränsningsregel. Det riktiga synes härvid vara att om t. ex. ägaren till en överföringsanläggning i samband med avtal om leverans av elkraft till en distributionsanläggning förbehållit sig bestämmanderätten till någon del av denna, överföringsanläggningen anses omfatta även denna del. På motsvarande sätt bör oberoende av äganderätten eller innehavet en sådan del av installationsanläggning över vilken en eldistributör skaffat sig bestämmanderätt anses höra till distributionsanläggningen. Det anförda kan sammanfattas i ett stadgande av innehåll att, om anläggningsinnehavare i samband med avtal om leverans av elektrisk kraft förbehållit sig att utföra underhålls- eller ändringsarbeten med avseende å annan elektrisk anläggning eller anläggningsdel, denna skall anses höra till den förstnämnda innehavarens anläggning.

Den sålunda föreslagna regeln förutsätter att omfattningen av en anläggning i första hand bestäms av ägande- och nyttjanderättsförhållandena. Om en anläggning i olika delar har olika ägare eller innehavare, bör i överensstämmelse härmed varje sådan del anses som särskild anläggning. Å andra sidan är det emellertid naturligtvis ej något som hindrar att samme ägare har flera anläggningar. Ur teknisk synpunkt blir sålunda oberoende av äganderätten t. ex. ett kraftverk att anse som en särskild anläggning, en överföringsledning som en annan, ett distributionsnät som en tredje. Även om emellertid i dylikt fall anläggningarna är anslutna till varandra på sådant sätt att tveksamhet kan råda om var den ena anläggningen börjar och den andra slutar, torde detta endast sällan vålla bekymmer vid tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen, eftersom ägaren är densamme. Det vid 1958 års riksdag anförda exemplet att en installationsanläggning äges av elleverantören torde få anses tämligen ovanligt. Inträffar ett olycksfall vid servisledningen till en sådan anläggning får emellertid — med hänsyn till utredningens förslag beträffande ansvarsfördelningen — frågan om till vilken anläggning servisledningen hör betydelse endast om olyckan sker inomhus och skadan drabbar annan än anläggningsinnehavaren. Detta troligen ganska sällsynta fall bör kunna överlämnas åt rättstillämpningen.

Vad angår ansvaret för skada som genom ström från en elektrisk anläggning åsamkas annan sådan anläggning förutsätter dylikt *skadeståndsansvar olika anläggningar emellan* enligt nuvarande regler att culpa visas föreligga. Den ansvarighet som sålunda åvilar anläggningsinnehavarna kan betecknas som ett vidsträckt företagareansvar. Ansvaret omfattar såväl anläggningens utförande som personalens skötsel av anläggningen. Åtminstone då det gäller starkströmsanläggning, vars drift som regel innefattar betydande faromoment, är det berättigat att ställa stränga krav vid bedömandet av om anläggningen handhåfts med tillbörlig aktsamhet. Redan en i och för sig förklarlig underlåtenhet att utöva tillsyn eller att utan dröjsmål avhjälpa uppkomna fel på anläggningen torde då kunna anses som vårdslöshet och alltså grunda skadeståndsskyldighet för innehavaren.

Utredningen har inte funnit skäl att såvitt gäller förhållandet mellan två eller flera starkströmsanläggningar som alla för högspänd ström frångå principen om ett på culpa grundat skadeståndsansvar. Förekommande ersättningsanspråk bör i dessa fall utan olägenhet kunna regleras med tillämpning av allmänna skadeståndsrättsliga grundsatser. Om ström från en starkströmsanläggning skadar en svagströmsanläggning eller ström från en högspänningsanläggning vållar skada på en lågspänningsanläggning synes däremot ett annat betraktelsesätt vara motiverat.

Vad först beträffar förhållandet mellan starkströmsanläggning å ena samt svagströmsanläggning å andra sidan må erinras om att särskilt en högspänd starkströmsanläggning kan genom induktion eller annan avståndsverkan åstadkomma betydande skada och driftstörning för en svagströmsanläggning. I den mån svagströmsanläggningens innehavare — såsom är fallet om svagströmsanläggningen tillkommit senare än högspänningsanläggningen — har att själv genom särskilda anordningar skydda sin anläggning från dylik menlig inverkan men underlåter detta, är han givetvis att anse som åtminstone medvällande till den skada eller driftstörning som uppkommer. Men det torde också kunna förekomma fall, då en svagströmsanläggning skadas eller störes trots alla försiktighetsmått från innehavarens sida. Den situation vari den i och för sig ofarliga svagströmsanläggningens innehavare då befinner sig, är icke olik den som föreligger när tredje man åsamkas skada. I båda fallen kan det vara förenat med betydande svårigheter att styrka förhandenvaron av vårdslöshet hos innehavaren av högspänningsanläggningen. Utredningen har ovan föreslagit att det strikta ansvar för skada genom inverkan av elektrisk ström som för närvarande åvilar innehavare av starkströmsanläggning gentemot tredje man skall i allt väsentligt bibehållas. Det synes ej ligga något orimligt i att ansvarsskyldigheten blir densamma vid skada på svagströmsanläggning. De skäl mot införandet av dylikt ansvar som vid tidigare tillfällen framförts kan utredningen icke finna längre äga någon nämnvärd styrka. Påståendet att svagströmsanläggningarna skulle vara särskilt

känsliga för induktionsstörningar ägde måhända sin riktighet på den tid telefonledningarna allmänt var utförda som blankledningar. Dylika ledningar ersätts emellertid numera med kablar med ringa känslighet för störningar. Även övrig svagströmsmateriel undergår en utveckling mot allt högre standard. Antagandet att ett strikt skadeståndsansvar för innehavare av starkströmsanläggning i fall varom nu är fråga skulle minska intresset för innehavare av svagströmsanläggning att sköta denna med erforderlig omsorg förefaller, särskilt med hänsyn till den standard som praktiskt taget alla svagströmsanläggningar numera har, ganska verklighetsfrämmande. Det bör härvid också uppmärksammas att vid bifall till vad utredningen i det följande föreslår angående inverkan av medvållande från skadelidandes sida varje medvållande, som ej är ringa, skall kunna medföra jämkning av skadeståndet. Bristande omsorg i skötseln av en svagströmsanläggning kan med tillämpning härav få den konsekvensen att innehavaren, då anläggningen skadas, icke erhåller det skadestånd vartill han eljest varit berättigad. En dylik regel får antagas ha en positiv inverkan på anläggningsinnehavarens intresse av att sköta sin anläggning med erforderlig omsorg.

Beträffande förhållandet mellan å ena sidan en högspänningsanläggning och å andra sidan en lågspänningsanläggning torde risken för menlig inverkan genom induktion visserligen inte vara lika stor för sistnämnda slag av anläggningar som för svagströmsanläggningar. Om en högspänningsledning t. ex. faller ned på en lågspänningsledning är emellertid denna ofta lika utsatt för skadegörelse som en svagströmsanläggning eller annan egendom. Till lågspända anläggningar är vidare ej sällan anslutna annan tillhöriga anordningar, som kan allvarligt skadas om den utsättes för högspänd ström. Högspända anläggningar och därtill anslutna anordningar är mindre mottagliga för skada på detta sätt.

Utredningen förordar alltså att de regler, som fastställes att gälla i fråga om innehavares av starkströmsanläggning skadeståndsansvar mot tredje man, skall äga tillämpning också vid skada på svagströmsanläggning samt beträffande skada som genom ström från starkströmsanläggning, avsedd för högspänd ström, orsakas lågspänningsanläggning. Med anläggning bör i förevarande hänseende jämföras anslutna anordningar.

Enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler har *medvållande från skadelidandes sida* merendels den verkan att den skadelidande får vidkännas jämkning av utgående skadestånd. Har medvållandet varit höggradigt, kan i vissa fall rätten till skadestånd helt bortfalla.

Enligt 1902 års lag förekommer i fall av strikt ansvarsskyldighet ingen jämkning av ett skadestånd. Antingen utgår full ersättning eller ingen ersättning alls. Den skadeståndsskyldige kommer alltså, i händelse av medvållande från den skadelidandes sida som icke varit grovt, vid strikt ansvar

i sämre läge än då enligt allmänna regler skadeståndsansvar föreligger på grund av vållande. Å andra sidan går den skadelidande helt miste om ersättning, när han genom överträdelse av gällande föreskrifter eller annan grov vårdslöshet själv vållat skadan eller denna varit föranledd av hans uraktlåtenhet att fullgöra honom jämlikt åtagande eller av annan grund åliggande skyldigheter mot den elektriska anläggningens innehavare eller ägare.

De ifrågavarande reglerna är onekligen ganska osmidiga och kan icke alltid leda till ett skäligt resultat. Det har kunnat förmärkas en viss obenägenhet från domstolarnas sida att bedöma en skadelidandes medvållande som grovt. Önskemål har också framkommit om möjligheter till ett mera nyanserat avgörande.

Utredningen anser det rimligt att även vid strikt ansvar medvållande från den skadelidandes sida medför den jämkning av honom tillkommande skadestånd som efter omständigheterna i det särskilda fallet kan anses skälig. Frågan om medvållandes inverkan på skadeståndet bör alltså även i detta fall i princip bedömas efter den allmänna regel som återfinnes i 6 kap. 1 § andra punkten strafflagen. En modifiering till förmån för den skadelidande kan dock vara motiverad. Har sålunda medvållandet varit ringa, synes detta icke böra föranleda jämkning av skadeståndet. Med hänsyn till elektricitetens speciella farlighet kan nämligen även en ringa grad av oförsiktighet medverka till uppkomsten av en mycket allvarlig skada. Det är tänkbart att domstolarna även utan att detta direkt föreskrives skulle underlåta att vid olycksfall, orsakade av elektrisk ström, jämka ett skadestånd på grund av endast ringa medvållande. Emellertid har det syntts utredningen önskvärdt att i en ny lag om elektriska anläggningar, i likhet med vad som skett i atomansvarighetslagen, intages en uttrycklig bestämmelse av denna innebörd.

Det bör vara en självklar huvudregel att en anläggningsinnehavare, som till följd av bestämmelserna om strikt ansvar nödgats utgiva skadestånd, skall om annan bevisligen varit vållande till olyckan, äga *regressrätt* mot denne. Regressrättens omfattning bör i första hand bestämmas av allmänna skadeståndsrättsliga grundsatser. Med vållande avses således ett dolöst eller culpöst förfarande. Har skadan orsakats av ett barn eller av någon som är sinnessjuk eller därmed jämställd, torde i princip samma regressrätt gälla, även om man i dylika fall måhända icke kan tala om vållande i vedertagen mening. (Jfr Skadeståndskommitténs betänkande SOU 1963:33 s. 16 not 2.) Regressrätten gentemot nyssnämnda personkategorier inskränkes emellertid genom särskilda skadeståndsregler i 6 kap. 6 § strafflagen.

Den mot vilken regressanspråk riktas äger enligt allmänna rättsgrundsatser rätt till jämkning av sin ersättningskyldighet om det visas att

även den i första hand skadeståndsansvarige varit vållande. Blir sådant medvållande uppenbarast först sedan den skadelidande utfått sin ersättning, får jämkningskraven prövas i efterhand.

Ehuru enligt nyssnämnda huvudregel regressanspråket skall vara grundat på vållande av den mot vilken det riktas, bör i vissa fall — såsom för närvarande gäller — regressrätt föreligga även mot den som icke varit vållande. När skada uppkommer till följd av att en elektrisk ström från en högspänningsanläggning inkommit i en annan sådan anläggning genom överledning, induktion eller eljest på ej åsyftat sätt, kan omständigheterna stundom vara sådana att det inträffade — även om aktsamhetskravet ställes mycket högt — icke varit att tillskriva någon ovarsamhet vid anläggningarnas utförande och skötsel. I varje fall kan det stöta på svårigheter att bevisa hur därmed förhållit sig. Eftersom båda anläggningarna genom sin existens faktiskt medverkat till den uppkomna skadan synes det härvid skäligt att båda anläggningsinnehavarna deltaga i det slutliga gäldandet av skadeståndet. En sådan skyldighet, som således innebär en form av strikt andrahandsansvar, kan lagtekniskt konstrueras antingen så att den blir subsidiär, d. v. s. att den gäller endast för det fall att någon vållande — vare sig anläggningsinnehavare eller tredje man — icke finnes eller så att den gäller så snart vållande icke ligger någon av de i händelsen medverkande anläggningarnas innehavare till last. Utredningen har ansett anledning saknas att frångå nuvarande, med det senare alternativet överensstämmande regler i detta hänseende. Båda anläggningsinnehavarna har naturligtvis i förekommande fall möjlighet att med tillämpning av huvudregeln vända sig mot den tredje man som vållat skadan för att av denne utfå vad de utgivit.

KAPITEL 3

Detaljmotivering

Ellagen

Inledande bestämmelser

1 §.

Det i 1902 års lag använda begreppet »elektrisk anläggning» har under åren vunnit hävd. Någon på en gång uttömmande och för alla fall giltig definition av begreppet är svår att finna. Språkligt sett ligger i uttrycket anläggning att det skall vara något i egentlig mening »anlagt», alltså vanligen något uppbyggt och stationärt samt till omfattningen icke alltför obetydligt. Exempel på elektriska anläggningar i sådan mening är kraftverk, överförings- och distributionsledningar, transformatorstationer, telestationer, telestolplinjer och telekablar. Till elektriska anläggningar torde emellertid få räknas åtskilliga anordningar av annat slag, såsom elektriska lok, hamnkranar och mobila radiostationer. Å andra sidan är det uppenbart att under begreppet inte innefattas föremål av typen handverktyg, vanliga hushållsapparater och dylikt. Utredningen har avstått från att söka i lagtexten i vidare mån ange vad som skall förstås med elektrisk anläggning än att som sådan betecknats varje anläggning eller jämförlig annan anordning för produktion, upplagring, överföring, distribution eller nyttjande av elektricitet. Tveksamma fall får som hittills överlämnas åt rättstillämpningen.

Vad angår de i paragrafen angivna olika ändamål, som en elektrisk anläggning kan ha, torde dessa icke tarva någon närmare kommentar. Dock må anmärkas följande. Med »upplagring» av elektricitet avses sådan lagring som sker t. ex. i en kondensatoranläggning, men däremot givetvis icke magasinering av vattenmassor ovanför ett kraftverk. »Omformning» innefattar all förändring av elektrisk kraft ifråga om spänning, strömstyrka och frekvens. I »överföring» kan enligt allmänt språkbruk inläggas varje flyttning av elektrisk kraft från en punkt till en annan. Överföring skulle i enlighet därmed omfatta även s. k. detaljdistribution. I förslaget har emellertid avsikten varit att reservera överföringsbegreppet för transporter av större energimängder, alltså exempelvis från ett kraftverk till en kraftdistributör. Denna betydelse av begreppet torde vara den tekniskt vanliga. Med »distribution» av elektrisk kraft avses däremot den mera lokalt inriktade

verksamheten att fördela kraften till olika avnämare. Med »nyttjande» slutligen avses alla former av nyttiggörande såsom för belysning, drivkraft, värme, telekommunikation.

Som anförts i den allmänna motiveringen blir i första hand äganderätten eller innehavet bestämmande för omfattningen av en elektrisk anläggning, vilket emellertid ej utesluter att omfattningen också måste bedömas från tekniska utgångspunkter med hänsyn till anläggningens syfte så att t. ex. ett kraftverk, en överföringsledning och ett distributionsnät blir att anse som skilda anläggningar även om de är anslutna till varandra under samme ägare och innehavare. Det sagda torde följa av allmänna grundsatser och av anläggningsbegreppet som sådant samt ej nödvändiggöra stadgande i lag. Emellertid har utredningen för tillämpningen av bestämmelserna om skyldighet för anläggningsinnehavare att vidta skyddsåtgärder samt om skadeståndsansvar funnit särskilda avgränsningsregler böra meddelas i två avseenden. Det ena tar sikte på det fallet att, såsom kan förekomma, olika i en anläggning ingående delar har olika ägare eller innehavare. För dylikt fall bör gälla att varje sådan del vid tillämpningen av lagstiftningen betraktas som särskild anläggning. Även om detta kan anses ligga redan i huvudregeln om äganderätten och innehavet som i första hand bestämmande för vad en anläggning omfattar, synes det böra utsägas klart. Den andra avgränsningsregeln gäller det fall som närmare utvecklats i den allmänna motiveringen, att en anläggningsinnehavare i samband med avtal om distribution av elektrisk kraft till annan anläggning förbehållit sig att utföra förekommande underhålls- och ändringsarbeten å denna eller del av densamma. Den anläggning eller anläggningsdel, med avseende å vilken skett sådant förbehåll, skall då vid tillämpningen av lagen anses som tillhörande den förstnämnda anläggningen.

Stadganden av angivet innehåll har upptagits i andra och tredje styckena av förevarande paragraf.

I samband med 1958 års ändringar i 1902 års lag diskuterades frågan om till en elektrisk anläggning anslutna särskilda apparater och dylikt skulle anses som hörande till anläggningen. Härvid gjorde sig olika meningar gällande. Vid remissen till lagrådet av det lagförslag, som låg till grund för propositionen nr 153/1958 uttalade föredragande departementschefen att förbrukningsanläggning finge anses omfatta såväl sådana ledningar, över vilka strömleverantören ej hade bestämmanderätt, som även till dessa ledningar anslutna förbrukningsapparater såsom elspis, kylskåp, tvättmaskin, radiomottagningsapparat, lampor. Uttalandet föranledde erinran från tre av lagrådets fyra ledamöter. De anförde att det syntes ligga närmast till hands att omfattningen av en konsumtionsanläggning inte växlade alltefter de apparater som vid det ena eller andra tillfället var anslutna vid uttagningsställena eller efter äganderätten till sådana ap-

parater. Till anläggningen borde alltså i regel icke hänföras vanliga lösa förbrukningsapparater. Tillkoppling av sådana apparater innefattade med angiven utgångspunkt endast ett sätt att använda den elektriska anläggningen. De tre lagrådsledamöterna förordade, att frågorna vid den begränsade revisionen av lagen, som det då gällde, lämnades öppen. Med anledning härav förklarade departementschefen att det i avbidan på en allmän översyn av lagen, fick överlämnas åt rättstillämpningen att besvara vad som skulle förstås med förbrukningsanläggning.

Ellagstiftningsutredningen delar den inom lagrådet hävdade uppfattningen att elektriska apparater och andra bruksföremål, som mer eller mindre tillfälligt anslutes till en elektrisk anläggning, inte utan vidare därigenom kan betraktas som tillhörande anläggningen. Med den utformning av skadeståndsreglerna, som utredningen föreslår, blir emellertid frågan utan egentlig praktisk betydelse. Begreppet förbrukningsanläggning förekommer ej i utredningens lagförslag. I förslaget göres ej heller i princip någon skillnad i ansvarshänseende mellan innehavaren av en anläggning och innehavaren av en till anläggningen ansluten särskild anordning. Avgörande för ansvarsfrågan blir var någonstans som skada inträffar. Sker det vid t. ex. ett ledningsnät, svarar ledningens innehavare. Sker det vid något till ledningen anslutet bruksföremål, svarar innehavaren av detta. Med hänsyn till den föreslagna allmänna begränsningen av ansvarsskyldigheten vid skada inomhus genom elektrisk ström, som ej har högre spänning än 250 volt, torde frågan om ansvar för en till elektrisk anläggning ansluten särskild anordning för övrigt över huvud taget sällan aktualiseras.

2 §.

Elektriska anläggningar brukar indelas i två grupper, starkströmsanläggningar och svagströmsanläggningar. Med starkströmsanläggning avses därvid en elektrisk anläggning, som kan vara farlig för person eller egendom. Med svagströmsanläggning avses ofarlig anläggning. Indelningen blir av betydelse för frågan vilka bestämmelser som skall tillämpas. Samma bestämmelser kan nämligen uppenbarligen inte gälla för båda slagen av anläggningar. För starkströmsanläggningarnas del måste t. ex. krävas föreskrifter om skadeförebyggande åtgärder och om skadeståndsskyldighet, som inte är behövliga i fråga om svagströmsanläggningar. Utredningen har ansett indelningsgrunden böra på något sätt anges i lagen. Detta har skett genom stadgandet i förevarande paragraf. Föreskriften om farlighetsgraden som bestämmande för indelningen kompletteras av bestämmelser i 1 § förslaget till tillämpningskungörelse. Som framgår därav förutsättes att i tveksamt fall frågan om en anläggnings farlighet får avgöras av kommerskollegium.

Om koncession

3 §.

Paragrafen motsvarar 2 § 1 mom. 1902 års lag.

Liksom i gällande lag avses i förslaget att koncessionstvänet skall omfattas allenast ledningar. För exempelvis en transformatorstation erfordras sålunda icke koncession. Ur allmänna elektrifieringsynpunkter saknar dock detta förhållande betydelse. Genom sin prövning av koncessionsfrågan beträffande ledningen har koncessionsmyndigheten möjlighet att öva inflytande även på förekomsten av transformatorstationer.

Koncessionsplikten gäller i princip alla för överföring eller distribution avsedda starkströmsledning. Emellertid finnes för närvarande stadgade åtskilliga undantag. Utredningen föreslår i överensstämmelse med vad nu gäller att dylika undantag får meddelas av Kungl. Maj:t genom tillämpningsbestämmelser till lagen. Det förutsättes att härvid beaktas nödiga krav på säkerhet och ändamålsenlig elkraftförsörjning.

Såsom anförts i den allmänna motiveringen avses beslutanderätten i koncessionsärendena skola av Kungl. Maj:t som regel delegeras på kommerskollegium. Det har syntts utredningen lämpligt att kommerskollegii ställning som koncessionsmyndighet utsäges i lagen.

Begreppen områdeskoncession och linjekoncession har hämtats från 1902 års lag. De tillkom som tidigare nämnts i samband med 1957 års lagändringar. Utredningen föreslår att den nuvarande definitionen av begreppet områdeskoncession så omformuleras, att därav framgår ej blott att koncessionen gäller för visst område utan också att syftet med koncessionen är områdets försörjning med elektrisk kraft. Någon saklig ändring torde detta ej innebära.

4 §.

Denna paragraf motsvarar 2 § 2 mom. 1902 års lag.

I nyssnämnda lagrum stadgas, att koncession ej må meddelas med mindre anläggningen är behövlig och förenlig med en planmässig elektrifiering och, då fråga är om områdeskoncession för yrkesmässig distribution, området utgör en lämplig enhet. Mot dessa allmänna förutsättningar för koncession finnes väl i princip ej något att erinra. Det är emellertid uppenbart att i ett visst fall kan föreligga stort behov av tillgång till elektrisk kraft, fastän tillgodoseendet härav måhända icke är förenligt med en »planmässig» elektrifiering. Det kan t. ex. vara fråga om elektrifiering av en avsidig liggande by, på vars elproblem får läggas icke enbart rationella utan även sociala synpunkter. Det kan vidare vara fråga om kortvariga koncessioner i avvaktan på en lösning i ett större sammanhang av föreliggande elektrifieringsproblem. I förslaget har därför som en allmän förutsättning för koncession angivits i stället för anläggningens planmässighet att koncessionen skall vara förenlig med en ändamålsenlig försörjning med

elektrisk kraft. I kravet på ändamålsenlighet ligger att frågan måste bedömas icke endast ur sökandens utan också ur det allmännas synvinkel. Såväl ekonomiska som tekniska och organisatoriska synpunkter måste därvid beaktas. Det sålunda uppställda kravet torde som regel icke vara uppfyllt med mindre — såsom f. n. stadgas — anläggningen är behöfvlig. Det synes därför icke erforderligt att uttryckligen ange detta rekvisit.

Beträffande områdeskoncession har i förslaget bibehållits kravet att området skall utgöra en lämplig enhet. Vid en dylik lämplighetsbedömning bör beaktas att området får sådan omfattning att det har erforderlig ekonomisk bärkraft. Å andra sidan måste tillses att avgränsningen icke sker på sådant sätt att intilliggande koncessionsområden blir olämpliga. Arbete med indelning av landet i lämpliga koncessionsenheter pågår f. n. hos kommerskollegium.

Undantagsvis synes kunna ifrågakomma att meddela koncession även om de allmänna koncessionsförutsättningarna icke är förhanden. Enligt förslaget skall koncessionsmyndigheten äga ge avkall på de allmänna kraven om synnerliga skäl föranleder därtill. Utredningen förutsätter emellertid att uttrycket synnerliga skäl gives en mycket snäv tolkning och att alltså koncessionsbeslut enligt detta stadgande meddelas endast i sällsynta fall.

Enligt 2 § 2 mom. andra stycket 1902 års lag må koncession för yrkesmässig distribution meddelas endast den som finnes lämplig att utöva sådan verksamhet. Denna lämplighetsprövning infördes år 1957. Av förarbetena framgår icke klart vad som avsågs skola omfattas av begreppet yrkesmässig distribution. I första hand torde därmed ha åsyftats vad utredningen i 1 § betecknat som distribution, d. v. s. detaljfördelning av elektrisk kraft. Den i ledet mellan kraftproducent och detaljdistributör förekommande verksamhet som i utredningens förslag betecknats som överföring synes emellertid, då den bedrives yrkesmässigt, ge lika stor anledning till lämplighetsprövning som yrkesmässig distribution i nyss angiven bemärkelse. I förevarande paragrafs andra stycke har därför föreskriften om prövning av koncessionssökandes lämplighet utsträckts till att gälla även den som ägnar sig åt yrkesmässig överföring.

Som framhållits i den allmänna motiveringen följer av de principer på vilka koncessionssystemet bygger att beviljad koncession inte kan få fritt överlåtas av koncessionshavaren. Liksom i gällande lag (2 § 2 mom. tredje stycket) har i utredningsförslaget — förevarande paragrafs tredje stycke — stadgats förbud mot överlåtelse utan tillstånd av koncessionsmyndigheten. I överensstämmelse med vad som anförts i den allmänna motiveringen har tillståndsprövningen utvidgats att avse ej blott som nu den nya innehavarens lämplighet att bedriva ifrågavarande verksamhet utan lämpligheten av överlåtelsen över huvud taget ur samma synpunkter som de vilka ligger till grund för koncessionsprövningen. Koncessionsmyn-

digheten är därvid oförhindrad att pröva även vederlagets storlek och sådana därmed sammanhängande finansieringsfrågor, som kan få återverkningar för företagets elabonenter. Utredningen hänvisar till vad härom närmare anförts i det föregående.

5 §.

Första och andra styckena motsvarar 2 § 3 mom. 1902 års lag.

Det torde vara regel att i koncessionsbeslutet anges det ändamål för vilket koncessionen meddelats. Utredningen har ansett det böra i lagen uttryckligen stadgas att så skall förfaras. Klarhet om koncessionsändamålet har nämligen betydelse för bl. a. frågor om leverans- och överföringskyldighet enligt 6 § andra stycket.

I tredje stycket har upptagits en erinran om koncessionshavares skyldighet att iaktta ej blott sådana särskilda föreskrifter, som enligt andra stycket meddelas i samband med koncessionsbeslutet, utan även allmänt gällande bestämmelser om utförande och begagnande av elektriska anläggningar.

6 §.

Till förevarande paragraf har i huvudsakligen oförändrat skick överförts bestämmelserna om koncessionshavares skyldigheter enligt 2 § 4 mom. 1902 års lag.

Syftet med områdeskoncession är som förut erinrats merendels att tillförsäkra anläggningsinnehavaren ensamrätt till yrkesmässig distribution av elektrisk kraft inom området i fråga. Områdeskoncessionen kan dock också beviljas för annat ändamål, såsom för att sätta ett industriföretag i tillfälle att genom framdragning av ledningar inom visst område själv ordna elförsörjningen för sina där bosatta anställda. Den skyldighet som enligt gällande lag åligger koncessionshavare att tillhandahålla ström inom det koncessionerade området avser emellertid endast yrkesmässig distribution. Utredningen föreslår att denna begränsning borttages. För en ändamålsenlig elektrifiering kan det vara önskvärt att även annan innehavare av områdeskoncession än yrkesmässig distributör i princip svarar för tillgodoseendet av allt normalt kraftbehov inom det område, som koncessionen omfattar.

Första stycket av förevarande paragraf har utformats under beaktande av vad nu anförts. Omfattningen av ifrågavarande distributionskyldighet bestämmes ytterst av den totala tillgången på producerad elkraft. Det måste jämväl beaktas att kostnaderna för en ifrågasatt elektrifiering håller sig inom ekonomiskt rimliga gränser. Om kostnaderna blir onormalt höga, kan skyldigheten att elektrifiera en avlägset belägen fastighet i sista hand bli beroende av ekonomiskt stöd från det allmänna. Uppfattningen om vad som är att anse som normalt förbrukningsändamål kan växla från tid till annan beroende på den tekniska utvecklingen.

Distributionskyldigheten kan icke anses fullgjord med mindre den till-

handahållna elektriska kraften är av fullgod beskaffenhet. För konsumenten menliga spänningsvariationer torde därför i princip icke behöva tolereras. En viss variation är av tekniskt-ekonomiska skäl svår att undvika. Att fastställa bestämda spänningsgränser, utöver vilka avvikelse inte får ske, är knappast heller möjligt. Frågan har varit föremål för riksdagens övervägande senast år 1962 med anledning av två likalydande motioner (I: 9 och II: 20) i vilka hemställdes om utredning för utrönande av de högsta spänningsvariationer som kunde anses tolerabla. Motionerna överlämnades till tredje lagutskottet, som i avgivet utlåtande (nr 43) under hänvisning till en inom Svenska elektriska kommissionen pågående undersökning om förutsättningarna för reglering av frågor om nätens spänningsstabilitet fann ytterligare utredning i ämnet tillsvidare böra anstå. I övrigt gjordes i utlåtandet vissa uttalanden angående möjligheterna att inom ellagstiftningens ram komma till rätta med förhållandena, därvid bl. a. erinrades om möjligheten till prövning i det enskilda fallet av förhållandet mellan elkraftens kvalitet och dess pris. På hemställan av utskottet beslöt riksdagen (skr. nr 382) att såsom sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört. Ellagstiftningsutredningen, som enligt förordnande av Kungl. Maj:t den 7 december 1962 fått avskrift av riksdagens skrivelse samt utskottsutlåtandet överlämnade till sig, finner ej anledning till ytterligare uttalande. I sammanhanget må dock framhållas, att om spänningen i en distributionsledning tillåtes mera varaktigt stiga över 250 volt och därigenom orsakar skada vid en till ledningen ansluten, för lågspänning avsedd anordning, förhållandena i allmänhet torde kunna anses vara sådana, att distributören jämlikt allmänna skadeståndsregler blir ansvarig på grund av vållande.

Stadgandet i andra stycket överensstämmer i sak med vad som nu gäller. Koncessionshavares skyldighet att under de i lagrummet angivna förutsättningarna upplåta sina ledningar för transitering av elektrisk ström kvarstår alltså oförändrad. Skyldigheten att överföra kraft syftar till att trygga krafttillgången i distributionsledet. Frågan om priset på kraften och kostnaderna för överföringen blir att behandla enligt 7 §.

7 och 8 §§.

Frågan om skyldighet för koncessionshavare att underkasta sig reglering av pris och övriga leveransvillkor samt den ordning, i vilken dylik prisreglering skall ske, har behandlats i den allmänna motiveringen. De grundläggande bestämmelserna i ämnet har upptagits under förevarande paragrafer, som motsvarar 2 § 7 mom. 1902 års lag.

Enligt gällande bestämmelser omfattar prisregleringen endast koncessionshavare. Om någon, som inte är koncessionspliktig, tillhandahåller elkraft åt annan, faller han sålunda utanför kontrollsystemet.

Förhållandet kan få mindre tillfredsställande följder. Om ett industri-företag köper kraft från en koncessionspliktig elektrisk anläggning, blir

prisregleringsinstitutet tillämpligt på avtalet i fråga. Enligt 2 kap. 1 § starkströmskungörelsen erfordras emellertid inte koncession för starkströmsledning inom område för industrianläggning eller mellan delar av dylikt område, som skiljs åt endast av trafikled. Företaget kan sålunda okontrollerat vidareförsälja elkraften till annat företag inom området eller till där bosatta enskilda elkraftförbrukare. Inte heller behövs det koncession för starkströmsledning å eller inom byggnad eller inom inhägnat område. På motsvarande sätt som ett industriföretag kan således exempelvis en fastighetsägare avtala med en koncessionshavare om inköp av all för fastigheten behövlig elkraft och därefter i sin tur sälja den vidare till de olika lägenhetsinnehavarna utan att pris och andra villkor, som han därvid betingar sig, kan bli föremål för kontroll.

Två vägar finns att komma till rätta med missförhållanden som härigenom möjliggöres. En väg är att utvidga kravet på koncession till att omfatta även nu undantagna ledningar. En annan är att göra prisregleringsbestämmelserna tillämpliga ej blott på koncessionshavare utan också på den som från koncessionspliktig anläggning tillföres elektrisk kraft. Det förra förfarandet synes — särskilt i betraktande av att missbruk av koncessionsfriheten av det slag, som här åsyftas, får antagas vara tämligen sällsynta — innebära längre gående och mer komplicerade åtgärder än omständigheterna motiverar. Att den som i andra hand tillhandahåller elkraft, vilken då han förvärvade den var underkastad prisreglering, även själv blir skyldig finna sig i sådan reglering, är däremot både följdriktigt och lätt att omsätta i praktiken. Utredningen föreslår att sådan skyldighet införes. Stadgande av denna innebörd har intagits i andra punkten av 7 §.

Det kunde ifrågasättas att på samma sätt utsträcka prisregleringen till att omfatta även den som utan att vara koncessionspliktig själv producerar den elkraft han tillhandahåller. Det kan t. ex. tänkas att ett industriföretag inom området för sin anläggning driver ett elverk, från vilket kraft distribueras till andra elförbrukare inom området. Emellertid synes det mest förenligt med de grunder på vilka koncessionskravet vilar, att kraftleverans, som inte i något led förutsätter koncession, inte heller underkastas de särskilda villkor, som är förenade med koncessionsplikten.

Som utvecklats i den allmänna motiveringen har utredningen funnit en omläggning av prisregleringsverksamheten böra ske dels sålunda att handläggningen av ifrågavarande ärenden överflyttas från den nuvarande prisregleringsnämnden till kommerskollegium, dels i så måtto att regleringsfrågor skall till skillnad mot vad nu gäller kunna upptagas till prövning oberoende av om framställning göres därom. Prisregleringsnämnden föreslås i samband härmed skola utbytas mot en nämnd av i princip rådgivande karaktär — av utredningen kallad statens elnämnd — med uppgift att biträda kommerskollegium såväl i prisregleringsärenden som i ärenden avseende distributions- och överföringsskyldighet.

Den kommerskollegium tillagda befogenheten att ex officio pröva ett elföretags leveransvillkor syftar ej till en allmän reglering. En sådan torde för övrigt på grund av det stora antalet företag och de många olika typerna av eltaxor och andra bestämmelser möta praktiska svårigheter. Avsikten med rätten till ex officioprövning är att möjliggöra ingrepp om så i särskilt fall skulle befinnas behövt för att uppnå en tillfredsställande elkraftförsörjning, ehuru direkt yrkande om dylikt ingrepp inte gjorts. I 8 § första stycket har detta uttryckts genom stadgandet att ex officioprövning må ske om särskild anledning föreligger därtill. I övrigt förutsättes liksom nu att regleringsärendena aktualiseras genom framställning. Rätten att inkomma med sådan framställning föreslås emellertid utvidgad till att gälla ej blott som för närvarande endast abonnenter utan envar, som berörs av leveransbestämmelserna i fråga. Sålunda kan framställning om prisreglering göras även av t. ex. elleverantören.

Elnämndens sammansättning och uppgifter samt den ordning, som skall tillämpas beträffande handläggningen i kommerskollegium av ifrågavarande ärenden, har behandlats i den allmänna motiveringen. Enligt vad där anförts avses, till skillnad mot vad nu gäller, myndigheternas beslut i prisregleringsärenden få överklagas genom besvär till regeringsrätten. Närmare bestämmelser om elnämndens verksamhet har upptagits i förslag till instruktion för statens elnämnd, till vilket utredningen återkommer.

I 8 § tredje stycket har intagits en bestämmelse om att avtal stridande mot lagakraftägande beslut i ärende, som avses i samma paragraf, är utan verkan. Bestämmelsen ersätter motsvarande stadgande i 2 § 7 mom. fjärde stycket andra punkten 1902 års lag. Den föreslagna regeln går emellertid något längre då den — i motsats till det nyssnämnda stadgandet — avser icke endast prisregleringsbeslut utan även beslut rörande leveransskyldighet. Regeln gäller oavsett om avtalet ingåtts innan beslutet meddelats.

Ett en gång meddelat lagakraftvunnet beslut äger tillämpning intill dess det — efter framställning eller ex officio — ändras eller upphäves. Fråga härom prövas i samma ordning som det ursprungliga ärendet.

9 §.

Till denna paragraf har med redaktionell jämkning överförts bestämmelsen i 2 § 5 mom. 1902 års lag.

10 §.

Paragrafen motsvarar 2 § 6 mom. 1902 års lag. Prövningen av fråga om återkallelse av koncession ankommer enligt bemyndigande i Kungl. brev den 15 november 1957 generellt på kommerskollegium. Såsom förutsättningarna för återkallelse angivits i lagen synes det vara en onödig omgång att låta kommerskollegii befattning med dylika ärenden bero av särskilt bemyndigande av Kungl. Maj:t. Utredningen föreslår att kollegii befogenhet

i förevarande hänseende inskrives i lagen. Det kan anmärkas att jämlikt 2 § 14:o) regeringsrättslagen besvär över kollegii beslut skall prövas icke av Kungl. Maj:t i statsrådet utan av regeringsrätten.

11 §.

Förevarande paragraf motsvarar 2 § 8 mom. 1902 års lag. Enda avvikelsen är att på samma sätt som i 3 och 10 §§ lagförslaget och i överensstämmelse med vad nu de facto gäller kommerskollegium direkt angivits som den myndighet åt vilken Kungl. Maj:t må uppdraga att besluta i ifrågasvarande ärenden.

12 §.

De i 3 § 1902 års lag intagna bestämmelserna om koncessionsansökan och ansökan om förklaring och tillstånd, som avses i 2 § 8 mom. samma lag, har — såsom anförts i den allmänna motiveringen — ansetts böra få sin plats i tillämpningskungörelsen. I förevarande paragraf har därför Kungl. Maj:t lämnats bemyndigande att meddela föreskrifter i dessa avseenden.

Om skyddsåtgärder m. m.

13 §.

Första och andra styckena av förevarande paragraf ersätter 5 § 1 mom. 1902 års lag. Ehuru förslaget i viss mån givits en annan utformning än de gällande bestämmelserna avses ingen ändring i sak.

För att utmärka att skyldigheten med avseende å skyddsåtgärder inefattar åliggande såväl att tillse att åtgärderna kommer till stånd som att stå för de med åtgärderna förenade kostnaderna har det i gällande lag använda uttrycket »vidtaga» erforderliga åtgärder utbytt mot »svara för» åtgärderna i fråga. Skall enligt 16 § åtgärderna utföras vid annan anläggning än den egna, får i detta ansvar anses ingå jämväl skyldighet att göra den andra anläggningens innehavare uppmärksam på det föreliggande skyddsbehovet samt — även om denne anläggningsinnehavare önskar själv ombesörja åtgärderna — lämna all den hjälp härvid som kan behövas för att de skall kunna utföras på bästa sätt. Av förarbetena till nuvarande bestämmelser framgår, att skyddsåtgärderna med avseende å skyddsanordningar för närvarande även omfattar ansvar för anordningarnas vidmakthållande och skötsel. Någon ändring härutinnan åsyftas inte.

Tredje stycket, som behandlar ljudstörningar och signalstörningar, har ej någon motsvarighet i 1902 års lag. Orsaken till det i detta stycke föreslagna stadgandet är att under senare år tillkommit en ny typ av stark-

strömsanläggningar med en i förhållande till normala dylika anläggningar väsentligt högre störningsverkan på tele- och signalanläggningar. Dessa störande anläggningar, vilka i framtiden torde installeras i ökad utsträckning, utgöres av bl. a. sådana, som innefattar större omriktareutrustningar för högspänd likströmsöverföring och för industrier som fordrar likström av stor styrka.

Anläggningar av detta slag medför att växelströmmen och växelspänningen kommer att innehålla tonfrekventa komponenter av stor styrka och varaktighet, vilka kan ge upphov till väsentliga störningar i närbelägna tele- och signalanläggningar. Motsvarande förhållanden gäller på likströmssidan.

Ifrågavarande störningsverkan kan genom olika åtgärder på den störande anläggningen, såsom förkabling, insättande av filterkretsar, balansering etc., elimineras eller minskas men då vanligen till priset av en mycket hög kostnad eller teknisk komplikation. I normalfallet kan störningsverkan till betydligt lägre kostnad eller komplikation elimineras genom åtgärder på den störda sidan.

Det synes skäligt att vid starkströmsanläggningar av åsyftat slag, vilka har en störningsverkan som betydligt överstiger vad som kan anses vara normalt, prioriteten brytes så att starkströmsanläggningens innehavare åläggas att svara för kostnad för erforderliga avstörningsåtgärder även om den störda tele- eller signalanläggningen tillkommit senare och även om åtgärderna regelmässigt bör av ekonomiskt-praktiska skäl vidtagas inte på den störande utan på den störda anläggningen.

En parallell härtill kan anses utgöra sådana fall när en tele- eller signalanläggning icke är utförd enligt i dag vedertagen teknisk standard så att den blir särskilt störningskänslig redan i relation till normala starkströmsanläggningar. I detta fall bekostas enligt vedertagen praxis avstörningsåtgärder av den störda sidan även om den störande anläggningen tillkommit senare.

Det kan också nämnas att vid elektrifieringen av det svenska järnvägsnätet mycket kostsamma åtgärder vidtagits för att förebygga störningar icke enbart i befintliga utan också i framtida svagströmsledningar.

Av tekniska och ekonomiska skäl torde i de flesta fall inte kunna krävas ett absolut skydd mot menlig inverkan från en elektrisk anläggning. En viss minimistandard måste alltid fordras utan hänsyn till anläggningens prioritet. När det i förevarande paragraf talas om »erforderliga» åtgärder, avses därmed liksom enligt nuvarande lag sådana ytterligare åtgärder som rimligen kan begäras. I samband med 1958 års lagändringar anmärkte lagrådet att lagtexten ej innehöll någon antydning om att åtgärder, som i och för sig skulle vara erforderliga, finge underlåtas av tekniska och ekonomiska hänsyn, vilket emellertid enligt motiven var avsikten. Riksdagens tredje lagutskott förklarade sig dela lagrådets

betänkligheter mot att denna begränsning av skyldigheten inte framgick av lagens formulering. Emellertid ansåg lagutskottet sig kunna godtaga stadgandet i det skick det förelåg, då det härvidlag i huvudsak överensstämde med förutvarande lag och skyldighetens omfattning var avsedd att som dittills regleras genom närmare, i administrativ ordning meddelade föreskrifter.

Även om skyddsåtgärdernas omfattning och beskaffenhet på angivet sätt för olika fall regleras genom tillämpningsbestämmelser kan det naturligtvis dock inträffa att de berörda anläggningsinnehavarna har skilda meningar om vad sålunda erfordras. Den som vill få en dylik tvist sliten har för närvarande att anhängiggöra talan vid allmän domstol. Det är naturligt och lämpligt att, i händelse av tvist om vilken av två eller flera anläggningsinnehavare som det åligger att svara för eventuella skyddsåtgärder, frågan härom prövas domstolsvägen. Däremot synes det opraktiskt att hänskjuta till domstol avgörandet av huruvida särskilda åtgärder över huvud taget erfordras och vilka anordningar som för sådant fall bör vidtagas. Frågor om skyddsåtgärder rör närmast rent tekniska problem och, såsom nyss antytts, tillämpningen av gällande säkerhetsbestämmelser. Meddelandet av dylika bestämmelser förutsättes skola liksom för närvarande i främsta rummet ankomma på kommerskollegium. Det har därför syntts utredningen ändamålsenligt att kommerskollegium får behörighet också att avgöra tvistefrågor som nu sagts. En bestämmelse härom har intagits i förevarande paragrafs tredje stycke. Behörigheten avses omfatta även avvägningsspörsmål av det slag, som behandlats i 16 § första stycket första punkten. På kommerskollegium beror alltså såväl att avgöra behovet av skyddsåtgärder och dessas omfattning som att i händelse av tvist bestämma vid vilken anläggning en skyddsåtgärd skall utföras. Över kollegii beslut får klagan i vanlig ordning föras genom administrativa besvär.

Tvister av sistberört slag torde i praktiken bli sällsynta. De flesta fall vari intressemötsättningar kan uppkomma torde avse teleledningar och högspända kraftledningar. För biläggande av dylika tvister finns ett på frivillighetens väg tillkommet särskilt organ — telestörningsnämnden — med representanter för telestyrelsen och statens järnvägar samt för centrala driftledningen, omfattande kraftföretag som äger starkströmsledningar för 110—130 kilovolt eller högre spänning. Nämndens uppgift är att som ett sakkunnigt rådgivande organ medverka till ur tekniska och ekonomiska synpunkter rimliga lösningar av problem som gäller menlig inverkan av de högspända kraftledningarna på telenäten. Enligt vad utredningen inhämtat har erfarenheterna av nämndens verksamhet varit goda.

14 §.

Lagrummet har utformats i överensstämmelse med de synpunkter som angivits i den allmänna motiveringen.

Om av två anläggningar den äldre — som enligt huvudregeln i 13 §

första stycket äger prioritet — ändras så att den blir farligare än tidigare för den andra anläggningen, åligger det sålunda den ändrade anläggningens innehavare att svara för de skyddsåtgärder som kan bli erforderliga för att eliminera den ökade farligheten. För skyddsåtgärder, som redan före ändringen varit erforderliga, skall däremot den andra anläggningens innehavare fortfarande svara.

Undantag från vad nu sagts följer av 13 § andra stycket. Ändras en svagströmsanläggning eller en starkströmsanläggning med högst 600 volts spänning så att ökad risk uppkommer för menlig inverkan från sådan särskilt farlig högspänningsanläggning, som avses i sistnämnda lagrum, har den ifrågavarande högspänningsanläggningens innehavare att svara för även de skyddsåtgärder som ändringen kan motivera. Skyldigheten inträder givetvis först sedan anläggningsinnehavaren vunnit kännedom om ändringen.

När en anläggning ändras så att behov av ytterligare skyddsåtgärder uppstår, kan detta behov ibland medföra att de dessförinnan nyttjade skyddsanordningarna måste bytas ut mot andra och för de ändrade förhållandena mera ändamålsenliga sådana. Om det i ett dylikt fall åligger annan anläggningsinnehavare att svara för de nya skyddsåtgärderna än den som haft att svara för de tidigare, kan vissa spörsmål rörande kostnadsfördelningen uppkomma. Det synes härvid rimligt att, om de tidigare använda skyddsanordningarna är i fullgott skick, anskaffningskostnaden för de nya anordningarna i sin helhet bäres av den anläggningsinnehavare som enligt vad ovan sagts har att svara för åtgärderna. Är åter de äldre skyddsanordningarna på grund av ålder eller förslitning i allt fall i behov av utbyte, synes den sistnämnda anläggningsinnehavaren icke böra betala mer än skillnaden mellan å ena sidan kostnaden för de nya anordningarna och å andra sidan kostnaden för anskaffning av anordningar av den beskaffenhet som hittills använts. Motsvarande torde gälla beträffande kostnaderna för skyddsanordningarnas framtida underhåll.

15 §.

I enlighet med vad som anförts i den allmänna motiveringen föreslås i förevarande paragraf som huvudregel att en elektrisk anläggning skall anses tillkommen vid den tidpunkt då den tagits i bruk. Denna tidpunkt bör vara förhållandevis lätt att få dokumenterad. Vad beträffar koncessionerade anläggningar gäller att de inte får tagas i bruk, förrän vederbörligt drifttillstånd meddelats (jfr 7 kap. 2 § förslaget till tillämpningskungörelse).

Som framhållits i den allmänna motiveringen kan det emellertid för större anläggningar ställa sig ofördelaktigt om tidpunkten för anläggningens tillkomst skall räknas först från det anläggningen står färdig att användas. Vid sidan av huvudregeln har därför föreslagits ett anmälningsförfarande,

varigenom möjliggöres en tidigareläggning av den tidpunkt då en anläggning skall anses tillkommen. I förevarande paragraf stadgas sålunda att om innehavaren redan före anläggningens tagande i bruk anmält sin avsikt att utföra anläggningen, skall denna gentemot envar, som mottagit sådan anmälan, anses ha tillkommit vid den tidpunkt då anmälan mottogs. Som förutsättning härför gäller dock att anläggningen tages i bruk senast fem år efter anmälan emottagande. Den som ämnar bygga en elektrisk anläggning får på detta sätt möjlighet att redan under planläggningen bedöma hur anläggningen lämpligast skall utföras med avseende å behovet av skyddsåtgärder gentemot andra anläggningar. Anmälningsförfarandet kan emellertid vara till nytta även för den som mottager anmälan, eftersom denne därigenom sättes i stånd att ordna sin verksamhet inom det aktuella området under hänsynstagande till den blivande anläggningen.

Mot det föreslagna anmälningsförfarandet skulle möjligen kunna invändas att det kan missbrukas. Även den som har endast högst preliminära planer eller kanske inga planer alls på att framdraga en elektrisk ledning inom ett visst område skulle kunna begagna sig av förfarandet och därigenom t. ex. få andra elektriska företag att avstå från av dem planerade utbyggnader inom samma område eller att anpassa sin verksamhet efter förhållanden som sedan aldrig inträder. Risken för ett dylikt missbruk torde dock vara ringa. Anmälningsförfarandet blir av särskilt värde endast för anläggningar, som kräver lång planerings- och byggnadstid. Dylika anläggningar utföres företrädesvis av statliga verk som televerket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk samt sådana andra företag, vilkas verksamhet kan antagas skötas på ett ansvarskännande sätt. Det kan vidare anmärkas, att åtminstone grövre missbruk torde kunna medföra skadeståndsskyldighet.

Närmare bestämmelser om hur anmälan skall ske har utredningen ej ansett behövliga. Den som vill begagna sig av anmälningsförfarandet torde i eget intresse skaffa sig bevis om att anmälan skett samt om tidpunkten härför. Så kan enkelt ske exempelvis genom anmälan översändande i rekommenderat brev med mottagningsbevis.

Då det i det föregående talats om tidpunkten för en anläggnings tillkomst har åsyftats anläggningen i sin helhet. En anläggning kan emellertid även byggas ut efterhand och man får då anledning att räkna med skilda tillkomsttider för olika delar av samma anläggning. Det riktiga torde vara att i dylika fall varje sådan del av anläggningen skall i fråga om skyldighet att vidta skyddsåtgärder anses som en särskild anläggning. Stadgande av detta innehåll har upptagits i andra stycket av paragrafen. En anläggning, som ursprungligen tillkommit före en annan och alltså icke varit skyldig att svara för några skyddsåtgärder i förhållande till denna, kan således likväl ådra sig dylik skyldighet, såvitt gäller en nytillkommen del av anläggningen, exempelvis på en viss ledningssträcka.

16 §.

Bestämmelserna i förevarande paragraf motsvarar, med avvikelser som framgår av det följande, stadgandena i 5 § 2 mom. 1902 års lag.

I paragrafens första stycke har inskrivits den i och för sig självklara regeln att skyddsåtgärder bör utföras på sådant sätt att erforderligt skydd erhålles till lägsta kostnad. Härav torde — utan särskilt stadgande — följa att åtgärderna kan förläggas ej endast till den anläggning, vars störande inverkan det gäller att förebygga, utan också till anläggning, som skall skyddas. Även annan förläggning är tänkbar. Vid tvist om vilka anordningar som bör vidtagas samt var de bör utföras avses enligt 13 § tredje stycket beslutanderätten skola ankomma på kommerskollegium i stället för, såsom nu, allmän domstol. Utredningen hänvisar till vad härom anförts vid sistnämnda paragraf. Tvist angående vem skyldigheten att vidta åtgärderna i fråga samt att gälda därmed förenade kostnader ur prioritetssynpunkt åvilar blir däremot, om överenskommelse ej kan träffas, liksom för närvarande domstolssak. Skall skyddsanordningar utföras vid annan anläggning än den vars innehavare enligt 13 och 14 §§ har att svara för dem, torde det av praktiska skäl böra ankomma på den förstnämnda anläggningens innehavare att — mot ersättning — ombesörja utförandet — liksom också därefter anordningarnas vidmakthållande — såvida inte annat överenskommes.

Enligt uttalande av departementschefen i samband med 1958 års lagändringar åligger det enligt gällande rätt den primärt ansvarige anläggningssinnehavaren att svara för skada som inträffar som följd av bristande skyddsåtgärder under tiden fram till dess genom överenskommelse eller dom skyldigheten att utföra åtgärderna övergått på annan. Med utredningens förslag blir läget annorlunda. Har det genom överenskommelse mellan anläggningssinnehavarna eller beslut av kommerskollegium bestämts att vissa skyddsanordningar skall utföras vid anläggning, som innehaves av annan än den enligt 13 eller 14 §§ ansvarige, torde ansvaret för skada, som efter det överenskommelse träffats eller beslutet meddelats orsakas av att skyddsanordningarna ej blivit utförda, böra i princip åvila innehavaren av den anläggning, där bristen sålunda föreligger. En dylik ordning kan ej anses innefatta oskäligen krav på anläggningssinnehavaren i fråga, eftersom klarhet om erforderliga skyddsåtgärder torde vinnas i god tid innan den anläggning, av vars tillkomst åtgärderna motiveras, står färdig att tagas i bruk och således innan någon skada kan uppkomma. För de med åtgärderna förenade kostnaderna blir enligt andra stycket av förevarande paragraf anläggningssinnehavaren i det avsedda fallet berättigad till ersättning i samma utsträckning som för närvarande.

Enligt 13 § andra och tredje styckena åligger det innehavare av vissa särskilt farliga eller störande högspänningsanläggningar att svara för erforderliga skyddsåtgärder gentemot annan anläggning även för det fall att

denna tillkommit senare. Med hänsyn till den belastning, som detta vidgade ansvar innebär för ifrågavarande högspänningsanläggningar, är det berättigat kräva att den, som avser att utföra en elektrisk anläggning i sådan närhet av befintlig högspänningsanläggning av det slag varom här är fråga att särskilda skyddsåtgärder kan bli aktuella, efter förmåga verkar för att kostnaderna för dessa åtgärder hållas nere. Ej sällan torde åtskilligt kunna vinnas härutinnan genom att planläggningen och andra förberedelsearbeten beträffande den nya anläggningen sker i samråd med innehavaren av högspänningsanläggningen. En något ändrad placering av den nya anläggningen kan kanske rent av i ett visst fall göra särskilda skyddsåtgärder överflödiga. Om innehavaren av den nya anläggningen vid utförandet av denna visar försummelse i de hänseenden som nu sagts och detta föranleder att kostnaderna för erforderliga skyddsåtgärder blir väsentligt högre än nödvändigt, bör det skäligen åligga honom att svara för mellanskillnaden. Stadgande av här angiven innebörd har upptagits i tredje stycket av förevarande paragraf. Genom kravet på att fördyringen skall vara väsentlig har avsetts att göra ifrågavarande föreskrift tillämplig allenast på den som mera allvarligt åsidosätter vad som i förevarande avseende skäligen kan fordras.

17 §.

Paragrafen motsvarar 15 § 1902 års lag. Innehållet är i stort sett detsamma. Vissa ändringar har dock vidtagits. Sålunda har nuvarande bemyndigande för Kungl. Maj:t med avseende å närmare föreskrifter om utförande och skötsel av elektriska anläggningar utvidgats att gälla även anordningar, avsedda att anslutas till sådan anläggning. Vidare har Kungl. Maj:t medgivits delegeringsrätt med avseende å föreskrifter om tillåtna villkor för beviljande av entreprenörsrätt. Nu gällande begränsning i rätten att meddela sådana föreskrifter till »anläggningar, anslutna eller avsedda att anslutas till leverantören tillhörig distributionsanläggning» har såsom obehövligen borttagits.

18 §.

Till paragrafens första stycke har överförts den i 16 § 1902 års lag intagna erinran om 1942 års lag om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar.

Paragrafens andra stycke motsvarar 17 § 1902 års lag. Utredningen har i särskilt betänkande framlagt förslag till lagstiftning om åtgärder mot störning av radiotrafik. Lagstiftningens huvudgrunder har upptagits i ett förslag till radiostörningslag. I nu förevarande lagrum har förutsatts att sagda lag utfärdas senast samtidigt med den nya lagen om elektriska anläggningar.

Om anordnande av elektrisk anläggning inom vissa områden

19 §.

Denna paragraf är avsedd att ersätta de nuvarande bestämmelserna i 4 kap. 6 §, 5 kap. 4 § och 6 kap. 3 § 1957 års starkströmskungörelse samt 6 § första stycket 1944 års kungörelse med vissa bestämmelser rörande telegraf-, telefon- och andra svagströmsledningar. För sagda bestämmelser har tidigare redogjorts.

Då i paragrafen talas om elektrisk ledning som framdragits inom en trafikleds område, innebär detta att ifrågavarande område redan vid ledningens framdragande hörde till trafikleden. Den skyldighet som i paragrafen stadgats för ledningsinnehavare att vid ändring av trafikleden ändra sin ledning avser alltså endast de delar av ledningen, som är förlagda inom trafikledens dittillsvarande område. Ett påpekande härom synes måhända överflödigt, men må motiveras med att högsta domstolen i ett rättsfall år 1928 (NJA I 1928 s. 128) givit en motsvarande bestämmelse i 1916 års starkströmskungörelse en tolkning innebärande att en ledningsinnehavare, vars ledning på ett ställe framdragits inom ett vägområde, vore skyldig att i anledning av vägomläggning på egen bekostnad ändra ledningen på ett annat ställe, som icke tidigare berörts av vägen och som till och med låg på avsevärt avstånd från den gamla vägen. Rättsfallet föranledde författningsändring 1936, varigenom bestämmelsen fick en avfattning, överensstämmande med den som återfinns i 1957 års kungörelse. Tillämpningen synes som följd härav ha ändrats (se NJA I 1941 s. 220).

Vad som skall anses omfattas av trafikleds område har ansetts icke böra regleras i denna lag. Beträffande vissa trafikleder finns i andra författningar bestämmelser härom. Sålunda stadgas i 2 § 1943 års lag om allmänna vägar att till väg hör vägbana och de områden därinvid, som stadigvarande tarvas för vägbanans bestånd och underhåll, såsom slänt, bankett, dike och upplagsplats, ävensom trumma, skyddsvärn, vägmärke och annan för vägens bestånd och brukande utförd anordning. En motsvarande bestämmelse återfinns i 2 § 1939 års lag om enskilda vägar. Vad som hör till järnvägsområde torde i de flesta fall icke bereda några svårigheter att utreda. Järnvägens ägare innehar som regel den för järnvägsdriften behövliga marken med äganderätt. Omfattningen av järnvägens område torde därför i allmänhet framgå av fångeshandlingarna. (Jfr 4 § förordningen den 15 oktober 1880 angående lagfart m. m. av järnväg.) Vanskligare kan det vara att bestämma vad som skall anses höra till spårvägs- eller vattentrafikleds område. Har i dessa senare fall trafikleden föregåtts av expropriation, torde dock erforderliga upplysningar kunna hämtas ur expropriationshandlingarna.

Såsom framhållits under den allmänna motiveringen torde vid fördel-

ningen av kostnaden för sådana ändringar, varom här är fråga, en tillämpning av prioritetsprincipen ge ett i stort sett rimligt resultat. Ledningsägaren bör alltså som regel vara skyldig att i här avsedda fall ändra sin ledning på egen bekostnad. Bestämmelsen härom har intagits i förevarande paragrafs andra stycke. Undantag från sagda regel har stadgats i nästföljande två paragrafer.

20 §.

Denna paragraf behandlar kostnadsfördelningsfrågan vid ändring av ledning för väg- och gatubelysningsändamål. Såsom anförts under den allmänna motiveringen talar starka skäl för att innehavare av dylik ledning blir gottgjord för kostnader, som åsamkas honom i anledning av ändring av den väg för vars belysning ledningen tillkommit. Det bör anmärkas att bestämmelsen har avseende å endast allmänna vägar. För de enskilda vägarnas del har något behov av en legal kostnadsreglering icke ansetts föreligga. Detsamma gäller beträffande övriga slag av trafikleder som avses i 19 §.

Den i paragrafens andra punkt angivna inskränkningen av ledningsägarens rätt till kostnadsersättning avser bl. a. sådana ingalunda sällsynta fall där belysningsanordningar anbringats å stolparna för en lågspänningsledning, som visserligen framdragits utefter vägen men vars syfte i första hand varit vanlig eldistribution. Att ledningsägaren i dylikt fall vid t. ex. en flyttning av ledningen skulle vara berättigad till full ersättning endast av det skäl att stolparna varit försedda med belysningsanordningar kan icke anses skäligt. En rimligare lösning synes vara att ge ledningsinnehavaren en ersättning motsvarande blott vad som av hela kostnaden kan anses belöpa på ändringar av belysningsanordningarna.

Beträffande kostnadsersättningens omfattning gäller att ledningsägaren enligt förevarande paragraf är berättigad till ersättning för sådana utgifter som föranletts av de ändringar och andra åtgärder med avseende å ledningen, vilka varit nödvändiga för att vägändringen skolat kunna genomföras. Det innebär t. ex. att en ledningsägare vid en vägbreddning blir berättigad till ersättning för utflyttning av ledningen till den nya vägkanten. Om vägen däremot omlägges så att den på en viss sträcka får ett helt nytt läge och ledningen icke hindrar en dylik vägändring, föreligger icke någon rätt till ersättning även om i sådant fall ledningsägaren flyttar sin belysningsledning så att denna kan bli till nytta för den nya vägen. I detta fall har ju ledningsändringen icke framtvingsats av vägändringen utan skett frivilligt. Situationen synes då likartad med den som föreligger om en väg indrages. (Jfr 25 § lagen om allmänna vägar.) Icke heller i sistnämnda fall lär ledningsägaren vara berättigad till någon ersättning av väghållaren. Önskar väghållaren erhålla vägbelysning på vägen även i dess

nya sträckning, får frågan bli beroende på särskild överenskommelse härom.

Det må vidare anmärkas att ledningsägaren tillkommande ersättning avser allenast direkta utgifter för ändringar av ledningen. Den förmögenhetsskada som kan uppkomma därigenom att tidigare använd belysningsmateriel icke längre kan utnyttjas för avsett ändamål blir sålunda icke ersättningsgill.

21 §.

I överensstämmelse med det i den allmänna motiveringen förda resonemanget har i förevarande paragraf upptagits särskilda regler angående kostnadsfördelning vid korsning mellan elektrisk ledning och trafikleds-område. Till skillnad från 20 § avser förevarande paragraf samtliga i 19 § angivna slag av trafikleder.

Enligt vad förut närmare utvecklats har utredningen funnit en lämplig lösning av ifrågavarande problem vara att det visserligen bör åligga ledningsinnehavaren att ombesörja erforderliga ändringsarbeten men att kostnadsfördelningen regleras så att trafikledens innehavare blir skyldig att gottgöra ledningsinnehavaren dennes kostnader för ändringarna i samtliga korsningsfall med undantag för sådana där för ledningen är anbragta stolpar, stag eller andra dylika anordningar inom trafikledens område och vägändringen nödvändiggör flyttning av dessa anordningar. Beträffande sistnämnda kostnader blir alltså huvudregeln i 19 § andra stycket tillämplig. Trafikleden kommer med denna fördelning att bära kostnaderna för t. ex. höjning eller sänkning av elektrisk ledning inom trafikledens område genom förlängning av en inom området placerad stolpe utan att samtidigt flyttning av denna nödvändiggöres eller genom djupare förläggning av en jordkabel. Reglerna ansluter sig till vad som för närvarande tillämpas mellan televerket samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen enligt anvisningar meddelade av televerket den 8 juni 1944.

22 §.

Till denna paragraf har överförts den för närvarande i 5 kap. 1 § första stycket andra punkten starkströmskungörelsen meddelade bestämmelsen om skyldighet för innehavare av starkströmsledning, som framdragits över vattentrafikled, att vidta de ändringar av ledningen som föranledes av att vattentrafikleden framdeles kommer att i avsevärd utsträckning befaras av fartyg som kräver större segelfri höjd än ledningen medger. I två avseenden har bestämmelsen dock ändrats. Dels har ändringsskyldigheten utsträckts till att gälla samtliga elektriska ledningar, alltså även svagströmsledningar, dels har den gjorts beroende av att ledningsägaren erhåller ersättning för ändringskostnaden.

Att ifrågavarande ändringsskyldighet bör omfatta även svagströms-

ledning synes motiverat av att en dylik ledning kan utgöra samma hinder för sjöfarten som en starkströmsledning. Bestämmelsen torde dock få mindre betydelse för svagströmsledningarnas del, eftersom dessa vid passage över åtminstone mera vidsträckta vattendrag oftast utföres som i vattnet nedlagda kablar.

För utredningens ställningstagande i ersättningsfrågan har varit vägledande i stort sett samma synpunkter som föranlett att enligt 21 § rätt till ersättning med vissa undantag tillerkänts ledningsinnehavare då ledning, som korsar en trafikled, måste ändras av hänsyn till denna. Av skäl som anförts i den allmänna motiveringen har det i förevarande lagrum lämnats öppet vem som skall svara för ersättningen. Lagrummen har avfattats så att ändringsskyldigheten blir beroende av att annan än ledningens innehavare — likgiltigt vem — bestrider ändringskostnaderna.

23 §.

Stadgande, motsvarande det i förevarande paragraf meddelade, finns för närvarande i 4 kap. 5 § starkströmskungörelsen, såvitt angår starkströmsledning inom område för allmän väg. Stadgandet föreslås nu utsträckt att gälla även svagströmsledningar och beträffande alla de slag av trafikleder som anges i 19 §. För att ledningsägaren skall vara skyldig att utge ersättning som här avses förutsättes liksom enligt sistnämnda paragraf att ledningen framdragits inom ett redan existerande trafikledsområde. Någon ersättningsgill kostnadsökning för trafikledens underhåll torde knappast bli aktuell i andra fall än där ledningsstolpar eller liknande anordningar inkräktar på själva trafikledsområdet.

Enligt 6 kap. 6 § starkströmskungörelsen åligger det innehavare av starkströmsledning inom järnvägs område att ersätta den kostnad och skada som kan komma att tillskyndas järnvägsföretaget genom ledningens framdragande, begagnande eller underhåll. Skyldighet att, om ej annat överenskommits, svara för dylik skada torde ej blott i fråga om järnväg utan också i förhållande till andra trafikföretag följa av allmänna rättsregler. Särskilt stadgande härom synes därför ej vara behövt.

24 §.

Vissa ledningsarbeten inom trafikleds område kan menligt inverka på trafiksäkerheten. Det måste därför anses vara motiverat att den för trafikledens skick ansvarige — dess innehavare — beredes möjlighet att verka för att dylika arbeten utföres på ett ur trafiksäkerhetssynpunkt tillfredsställande sätt. Beträffande järnvägar finns i 6 kap. 5 § starkströmskungörelsen en bestämmelse av innehåll att om järnvägsförvaltningen så finner nödigt skall sådana arbeten för framdragande, ändring eller underhåll av starkströmsledning inom järnvägens område som kan inverka på säkerheten för järnvägens trafikerande, på ledningsinnehava-

rens bekostnad utföras genom förvaltningens försorg. Vidare stadgas beträffande svagströmsledning i 5 § 1. 1944 års kungörelse att arbete för framdragande eller underhåll av svagströmsledning inom område för järnväg, som upplåtits för allmän trafik, eller för spårväg, som genom koncession ställts under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kontroll, skall utföras genom järnvägs- eller spårvägsförvaltningens försorg, om vederbörande förvaltning finner detta nödigt.

Motsvarande bestämmelser har i förevarande paragraf utsträckts att gälla samtliga slag av trafikleder som avses i 19 §.

Stadgandet avser alla slag av arbeten, såväl nyanläggningar och ändringar som underhåll. Sin största praktiska betydelse har det emellertid i fråga om sådana arbetsmoment som medför direkt ingrepp på trafikleden, såsom schaktning, sprängning, kabel- och annan ledningsdragnings- eller över trafikerade delar av ledens område. Vad gäller andra ledningsarbeten, vars utförande förutsätter speciell sakkunskap och behörighet, torde dessa som regel lämpligare utföras genom ledningsinnehavarens försorg. Trafikledens innehavare bör dock vara obetaget att, oaktat han icke tager befattning med de rent elektriska arbetena, även beträffande dem ge ledningsinnehavaren anvisningar syftande till att trygga trafiksäkerheten. Dylika anvisningar kan exempelvis gälla tiden för arbetets utförande.

Vad angår kostnaden för arbeten, som trafikledens innehavare utför enligt förevarande paragraf, bör ledningsinnehavaren i princip vara ersättningsskyldig härför. Undantag bör gälla endast för de fall, då fråga är om sådan ledningsinnehavaren påtvingad ändring som avses i 19—22 §§ och som enligt där meddelade bestämmelser skall bekostas av annan.

25 §.

Förevarande paragraf ersätter de bestämmelser i 8 kap. 2 och 3 §§ starkströmskungörelsen samt 11 § svagströmskungörelsen, för vilka tidigare redogjorts. De synpunkter som ligger till grund för innehållet i paragrafen framgår av den allmänna motiveringen.

26 §.

Enligt 19—25 §§ blir innehavare av elektrisk ledning skyldig att ändra eller flytta ledningen då detta föranledes av hänsyn till allmänna kommunikationsintressen. En ledning kan emellertid i vissa andra fall komma att för den fastighet över vilken den dragits medföra olägenheter som ej förutsetts. Det kan inträffa att, sedan en fastighet upplåtits för framdragande av ledningen, förhållandena — t. ex. med avseende å fastighetens brukande — undergått sådan ändring att olägenheterna för fastigheten av ledningen blir andra och större än vad som kunnat beräknas. Visserligen kan ledningsinnehavaren då åberopa sig på sin rätt enligt den en

gång skedda upplåtelsen, men om olägenheten för fastighetsägaren är betydande samtidigt som den ändring eller flyttning av ledningen som kan avhjälpa olägenheten icke medför allvarligt men för ledningsinnehavaren, synes det icke oskäligen att åtgärden vidtages. En analog flyttningsskyldighet åligger servitutshavare enligt 5 § servitutslagen. (Jfr jordabalksutredningens förslag till jordabalk 16:20.)

Frågan är för det fall, att ledningen framdragits efter expropriation, reglerad genom stadgande i 96 § expropriationslagen. Stadgandet avser svagströmsledningar men är jämlikt 1 § sista stycket 1902 års lag tillämpligt även på starkströmsledningar. Enligt första stycket andra punkten av förstnämnda paragraf gäller att om ledningen på grund av ändrade förhållanden medför betydande olägenhet för fastigheten, ledningens ägare är pliktig att på sin bekostnad ändra eller flytta ledningen i den mån sådant erfordras för olägenhetens undanröjande och kan ske utan synnerligt men för ledningen.

Utredningen föreslår att liknande ändrings- och flyttningsskyldighet stadgas beträffande ledningar som framdragits i annan ordning än efter expropriation. Skyldigheten synes dock böra göras beroende av att ledningsinnehavaren gottgöres för kostnad och skada som åtgärden orsakar honom. En dylik ersättningsregel synes praktiskt lättare att tillämpa än att — vilket vore i och för sig möjligt och torde förutsättas enligt expropriationslagens stadgande i ämnet — vid den reglering av ersättningsfrågorna, som sker i samband med upplåtelsen av nyttjanderätten till marken, bestämma ersättningen till markägaren under hänsynstagande till den belastning för ledningsinnehavaren, som ändrings- och flyttningsskyldigheten innebär. Om i enlighet med utredningens förslag sådan skyldighet stadgas i ellagen, synes bestämmelserna böra ges generell giltighet och sålunda gälla oavsett formen för markupplåtelsen. Även markupplåtelse genom expropriation bör alltså inbegripas. Stadgandet i 96 § första stycket andra punkten expropriationslagen bör som följd härav utgå. Utredningen återkommer härtill vid behandlingen av förslaget till ändringar i sistnämnda lag.

Om skada genom inverkan av elektrisk ström

27 §.

Förevarande paragraf innehåller de grundläggande bestämmelserna om förstahandsansvaret för skada som uppkommer genom inverkan av elektrisk ström.

Såsom anförts under den allmänna motiveringen föreslår utredningen att principen om anläggningsinnehavarens strikta skadeståndsansvar skall fortfarande gälla. Genom att förslaget utgår ifrån att varje anläggningsinnehavare därvid har att svara endast för sin egen anläggning, innebär

förslaget som nämnts en viss omfördelning av skadeståndsansvaret i jämförelse med nuvarande lag. Bland de strikt ansvariga anläggningsinnehavarna kommer sålunda att återfinnas även innehavare av vissa installationsanläggningar m. fl.

I paragrafens första stycke anges som huvudregel, att om skada orsakas genom inverkan av ström från elektrisk anläggning skall för skadan svara innehavaren av den starkströmsanläggning eller därtill anslutna anordning, varifrån strömmen närmast kommit. Strömmen behöver alltså inte ha alstrats där, utan ansvaret åvilar oberoende härav alltid i första hand innehavaren av den anläggning eller anslutna anordning, invid vilken skadan inträffat. Innehavaren har därvid att svara även för skada som orsakas av ström, som på ej åsyftat sätt — t. ex. genom överledning eller induktion — tillförts anläggningen eller anordningen. I dylikt fall föreligger emellertid enligt 30 § regressrätt mot innehavaren av den anläggning eller anordning som sålunda medverkat till förekomsten av strömmen.

En begränsning av det strikta skadeståndsansvaret har i överensstämmelse med vad som angivits i den allmänna motiveringen stadgats beträffande vissa fall av skada genom elektrisk ström inomhus. Förutsättning härvid är att den anläggning, som den skadegörande strömmen närmast kommer från, är avsedd uteslutande för *nyttjande* av elektrisk kraft, d. v. s. anläggningen skall vara att hänföra till s. k. förbruknings- eller installationsanläggning. Vidare kräves att anläggningen i den del där skadan inträffar är avsedd för ström med spänning av högst 250 volt eller, om skadan inträffar vid någon till anläggningen ansluten anordning, att anslutningsspänningen är den nu angivna. Dyliga lågspänningsanläggningar är vanligen i sin helhet belägna inomhus. Det förekommer dock att ledningar tillhörande installationsanläggningar framdrages exempelvis mellan olika byggnader på samma fastighet. För skada som inträffar vid en dylik utomhusledning blir innehavaren strikt skadeansvarig. Skälen härtill har utveckats under den allmänna motiveringen.

Begreppet »inomhus» torde böra ges en mera begränsad omfattning än den i 1902 års lag använda begreppsbildningen »inom byggnad». En byggnad kan — åtminstone enligt byggnadslagstiftningen — utgöras icke endast av hus i vanlig bemärkelse utan även av olika andra byggnadskonstruktioner, t. ex. ett sådant skärmtak på stolpar, som användes för vissa parkeringsplatser. Med »inomhus» avses att uttrycka att det ifrågasvarande utrymmet skall vara helt avskilt från omgivningen, således medelst både väggar och tak.

Anläggningar, vilka normalt har högre spänning än 250 volt, blir enligt förslaget alltid förenade med strikt ansvar. Detsamma gäller anordningar som anslutits vid dylik spänning. Däremot saknar det i förevarande sammanhang betydelse om strömmen, såsom är fallet t. ex. i en televisionsapparat, i någon del av anordningen upptransformeras till högre spän-

ning än nyss sagts. Har åter exempelvis till en lågspänd installationsanläggning anslutits en flyttbar transformator, från vilken uttages högspänd ström, blir såväl transformatorn som anordning vilken i sin tur anslutits till transformatorn förenad med strikt ansvar.

Paragrafens andra stycke reglerar skadeståndsskyldigheten i ett specialfall. Det är här fråga uteslutande om skada, som orsakats av ström i icke avsedda banor t. ex. genom överledning eller induktion. Om dylik ström förekommer i en starkströmsanläggning och ger upphov till skada för tredje man vid anläggningen, föreligger regelmässigt skadeståndsskyldighet för anläggningsinnehavaren enligt första stycket. Likaledes medför den allmänna regeln i första stycket att om någon skadas vid t. ex. en teleledning eller annan svagströmsanläggning genom inverkan av elektrisk ström, som inkommit i denna från en starkströmsanläggning, innehavaren av den sistnämnda anläggningen blir strikt ansvarsskyldig för skadan. På grund av undantagsstadgandet i andra punkten av första stycket föreligger i där angivna fall sådant skadeansvar dock inte om skadan inträffar inomhus. Stadgandet i andra stycket tar sikte på dylika fall. Om ej avsedd ström genom t. ex. överledning eller induktion från en starkströmsanläggning eller därtill ansluten anordning kommer in i en inomhusanläggning och där vållar skada, saknas anledning att behandla den anläggning eller anordning som sålunda, låt vara oavsiktligt, givit upphov till den skadevällande strömmen, på annat sätt än om skadan inträffat direkt vid anläggningen eller anordningen i fråga. Innehavaren av denna anläggning eller anordning hör med andra ord svara för skadan under samma förutsättningar som om den inträffat på det ställe där överledningen eller induktionen skett.

28 §.

Bestämmelserna i 6 § 1902 års lag om elektriska anläggningars skadeansvar gentemot varandra bygger på den i skadeståndsrätten i allmänhet vedertagna principen om vårdslöshet som grund för skadeståndsskyldighet samt om jämkning av skadeståndet då vårdslöshet även ligger den skadelidande till last. Enligt vad som anförts i den allmänna motiveringen föreslår utredningen att denna princip alltjämt skall tillämpas vid skada på högspänningsanläggning. Då detta om ej annat sägs följer av allmänna rättsgrundsatser har något uttryckligt stadgande härom inte syntts vara behövt. Beträffande åter skada som genom ström från starkströmsanläggning orsakas annan elektrisk anläggning än högspänningsanläggning avses skola gälla samma regler som vid skada på tredje man eller i allmänhet strikt ansvarsskyldighet. Bestämmelserna i 27 § blir alltså i detta fall tillämpliga. Med hänsyn till den generella avfattning, som givits lagrummet i fråga, har ett undantagsstadgande för skada å högspänningsanläggning upptagits under a) i förevarande paragraf.

Stadgandet under b) motsvarar 13 § 1902 års lag. Det synes lämpligt

att skada vid befordran av gods liksom nu regleras uteslutande enligt fraktavtalets bestämmelser. Någon ändring härutinnan har alltså ej föreslagits.

Det under c) föreslagna stadgandet ersätter undantagsbestämmelsen i 4 § andra stycket 1902 års lag för skada tillkommen genom »händelse av högre hand». Med detta från sjölagen hämtade uttryck avsåg 1902 års lagstiftare »övermäktiga naturkrafter, vilkas verkningar ej kunnat på förhand beräknas eller överskådas, såsom orkaner av för vårt land sällspord styrka, jordbävningar eller åskslag av oberäknelig intensitet». Med naturhändelser som nu nämnts synes kunna jämföras den förstörelse med åtföljande olycksfallsrisker som kan orsakas genom krigshandlingar. Utredningen har därför utvidgat ifrågavarande undantagsbestämmelse att avse även på dylikt sätt uppkommen skada. Det för nutida språkbruk något främmande uttrycket »händelse av högre hand» har utbytts mot »naturkatastrof eller jämförlig händelse».

I 14 § 1902 års lag har undantag från skadeståndsreglerna stadgats också beträffande personskada som drabbar i anläggningsinnehavarens tjänst anställd arbetstagare. Av förarbetena framgår att motivet till detta stadgande var att man ville undvika att en arbetsgivare i ett och samma fall skulle bli skyldig att utge ersättning enligt två olika lagar. Vid denna tid gällde nämligen 1901 års lag om ersättning för skada i följd av olycksfall i arbete, enligt vilken lag arbetsgivaren var ersättningskyldig gentemot arbetstagaren. Sedermera har emellertid denna ersättningskyldighet ersatts av skyldighet för arbetsgivaren att hålla sina anställda försäkrade och ersättning för uppkomna yrkesskador utbetalas alltså av en försäkringsinrättning. Det ursprungliga motivet till ifrågavarande undantagsbestämmelse föreligger därför icke längre. De ersättningar som utgår enligt gällande lag om yrkesskadeförsäkring är i olika avseenden maximerade. Ideell skada ersättes icke. Någon sådan begränsning förekommer inte enligt 1902 års lag och föreslås ej heller av utredningen. Lagen om yrkesskadeförsäkring gäller vidare icke alla arbetstagare. De nuvarande reglerna kan också i övrigt få mindre lyckade följder. Om sålunda t. ex. två montörer, av vilka den ene är anställd hos anläggningens innehavare och den andre i en installationsfirma som anlitas av anläggningens innehavaren, under utförande av samma arbete drabbas av skada, blir olika ersättningsregler tillämpliga. Den hos anläggningens innehavaren anställda montören omfattas ej av skadeståndsbestämmelserna i 1902 års lag, medan den andre — som dock även han är yrkesskadeförsäkrad — får sin skada reglerad i den enligt dessa bestämmelser gällande ordningen.

Det synes utredningen riktigast att anläggningens innehavarnas strikta skadeståndsansvar i princip gäller till förmån för alla skadelidande, oavsett om de är anställda vid anläggningen. Från utgående skadestånd får sedan enligt allmänna rättsgrundsatser avräknas sådana ersättningar som

skadelidande erhåller på grund av exempelvis yrkesskadeförsäkringslagen. I utredningens lagförslag har därför icke medtagits någon undantagsbestämmelse motsvarande 14 § 1902 års lag.

29 §.

Förevarande lagrum ersätter 8 § 1902 års lag. Av stadgandet följer att skadestånd i anledning av kroppsskada skall utgå efter de i 6 kap. 2 § strafflagen angivna grunderna. Ersättningsgilla skadeståndsposter är sålunda: läkarvårdskostnader och andra direkta utgifter, sveda och värk, lyte och stadigvarande men samt förlorad arbetsförtjänst ävensom livränta till vissa efterlevande. Såsom under den allmänna motiveringen anförts skall även den i 6 kap. 1 § andra punkten strafflagen givna regeln om jämkning av skadeståndet på grund av den skadelidandes medvållande tillämpas, med den inskränkningen likväl att ringa medvållande icke skall föranleda jämkning.

30 §.

I förevarande paragraf meddelas bestämmelser om regressrätt elektriska anläggningar emellan i överensstämmelse med vad som föreslagits i sådant avseende i den allmänna motiveringen.

Bestämmelserna i första stycket ansluter sig i sak till de enligt 9 § 1902 års lag gällande reglerna. Regressrätt som här avses aktualiseras av att någon jämlikt 27 § första stycket nödgas utge ersättning för skada som vid hans anläggning eller anordning vållats tredje man av ström som tillförts anläggningen eller anordningen på ej åsyftat sätt, t. ex. genom överledning eller induktion. Innehavaren äger för sådant fall söka åter den utgivna ersättningen av innehavaren av den anläggning eller anordning, som medverkat till förekomsten av den skadegörande strömmen. Har även den anläggning eller anordning där skadan inträffat medverkat till skadan, får jämkning ske.

Andra stycket tar uteslutande sikte på det i 27 § andra stycket avsedda fallet d. v. s. att någon enligt 27 § första stycket skadeståndsskyldig inte finns samt att ansvaret på grund härav drabbar innehavare av annan anläggning eller anordning än sådan vid vilken skadan inträffat. Flera ansvariga kan i detta fall förekomma. Den skadelidande kan då vända sig mot vem han vill av dem. Oberoende av hur han förfar härvid bör emellertid samtliga ansvarsskyldiga sinsemellan delta i gäldande av skadeståndet. Fördelningen får ske efter skälighetsprövning med hänsyn tagen till graden av varje anläggnings eller anordnings medverkan.

31 §.

Förevarande paragraf motsvarar 10 § 1902 års lag. I överensstämmelse med de principer på vilka lagförslaget bygger har bestämmelserna i sist-

nämnda lagrum utvidgats att gälla ej blott elektriska anläggningar utan också sådana anslutna anordningar.

32 §.

Innehållet i denna paragraf motsvarar den i 12 § 1902 års lag intagna huvudregeln att den som vållat en skada, för vilken någon annan på grund av lagens bestämmelser om strikt skadeståndsansvar nödgats utge ersättning, är skyldig att slutligen svara för skadeståndet.

Hänvisningen till allmän lag i paragrafen avser för närvarande bestämmelserna i 6 kap. 1, 5 och 6 §§ strafflagen.

33 §.

Paragrafen motsvarar 11 § 1902 års lag.

I samband med 1958 års ändringar av 1902 års lag övervägdes att även för regressanspråk stadga kortare preskriptionstid än den allmänna tioårsregeln. Ett i lagrådsremissen framlagt förslag om att ifrågavarande preskriptionstid skulle bestämmas till ett år från det skadeståndet guldits eller, om den skadeståndsskyldige genom dom förpliktats utge skadestånd, från det domen vann laga kraft, återtogs emellertid av departementschefen sedan lagrådet förklarat sig anse att något större praktiskt behov av en kort preskriptionstid i förevarande fall icke syntes föreligga. (NJA II 1958 s. 372.) Med hänsyn till det ställningstagande till frågan som sålunda ganska nyligen skett har utredningen ej ansett det finnas tillräckliga skäl att i detta sammanhang föreslå någon ändring.

34 §.

Motsvarande ansvarsbestämmelse återfinns i 2 § 9 mom. 1902 års lag.

Övergångsbestämmelser

Med ikraftträdandet av den nya lagen upphör 1902 års lag i sin helhet att gälla. Sålunda upphävs även de nuvarande bestämmelserna av expropriationsrättslig natur, vilka saknar motsvarighet i utredningens ellagsförslag. Emellertid förutsättes att den ändring av expropriationslagen, som utredningen föreslår och varigenom till expropriationslagen överföres de bestämmelser som nu avses, träder i kraft samtidigt som nya ellagen. Bestämmelserna om ansökningsförfarande i 1902 års lag har, som tidigare nämnts, överförts till tillämpningskungörelsen.

Göres den nya lagen tillämplig på alla elektriska anläggningar, oavsett när de tillkommit, vinnes den fördelen att samma bestämmelser blir gällande överallt. Emellertid skulle därigenom innehavare av äldre anläggningar komma att i vissa hänseenden underkastas strängare föreskrifter än som tidigare gällt. Beträffande anläggningar till vilka tillstånd meddelats

före lagens ikraftträdande torde därför mer eller mindre vittgående undantag bli nödvändiga.

Något hinder mot att låta de flesta bestämmelserna i lagförslaget i tillämpliga delar gälla även äldre elektriska anläggningar torde icke föreligga. Tvekan lär inte råda om att de inledande bestämmelserna i 1 och 2 §§ kan tillämpas generellt. Detsamma gäller koncessionsbestämmelserna i 4 § första och andra styckena samt 5, 8, 10, 11 och 12 §§. Bestämmelsen i 10 § om återkallelse av koncession gjordes redan när den ursprungligen infördes år 1957 tillämplig även på äldre anläggningar. Vidare torde bestämmelserna i 13—16 §§ om skyddsåtgärder samt stadgandena i 17 och 18 §§ böra gälla även äldre anläggningar. Stadgandena i 27—34 §§ om skadestånd, regressrätt, preskription och ansvar bör också tillämpas på alla anläggningar. Utan att detta särskilt stadgas följer av allmänna rättsregler att de nya skadeståndsbestämmelserna emellertid ej får tillämpning på skada som uppkommit före lagens ikraftträdande.

I 3 § stadgas förbud mot utförande och begagnande av där angivna anläggningar utan vederbörligt tillstånd, från vilken bestämmelse Kungl. Maj:t dock äger medgiva undantag. Förbudet mot »begagnande» infördes genom 1957 års lagändring. Därvid undantogs anläggning för vilken tillstånd meddelats eller som eljest i laga ordning utförts före ändringens ikraftträdande den 1 januari 1958. Emellertid blir naturligtvis alla tillstånd som lämnats enligt äldre lag fortfarande gällande och begagnandet av dessa anläggningar berörs alltså icke av 3 § så länge tillståndet gäller. Vidare har i förslaget till tillämpningsförfattning upptagits i sak samma undantagsbestämmelser som för närvarande gäller, varför anläggningar, som enligt dessa fått utföras och begagnas utan tillstånd, även enligt de nya bestämmelserna har samma rättigheter. Tillräcklig hänsyn till äldre anläggningar torde härigenom ha tagits, varför 3 § i övrigt torde kunna tillämpas generellt.

Genom 1957 års lagändring infördes även bestämmelser motsvarande stadgandena i 4 § tredje stycket och 9 § om förbud mot överlåtelse av koncession utan tillstånd, respektive skyldighet att under vissa förhållanden underkasta sig ändring av gränserna för områdeskoncession. Frågan om retroaktiv tillämpning av stadgandet om koncessionsöverlåtelser har behandlats i den allmänna motiveringen. På skäl som där anförts har någon undantagsregel för äldre anläggningar beträffande sådana överlåtelser inte ansetts böra meddelas. I huvudsak samma skäl talar för att också skyldigheten för innehavare av områdeskoncession att finna sig i vissa gränsjusteringar blir generellt gällande.

I samband med att genom 1957 års lagändring stadgandet i 2 § 4 mom. 1902 års lag om leveransplikt för koncessionshavare infördes, föreskrevs genom övergångsbestämmelse att stadgandet skulle äga tillämpning jämväl

med avseende å tillstånd som meddelats enligt äldre lag, i den mån sådant tillstånd innehöll skyldighet för innehavaren att underkasta sig dylik leveransplikt. I motiveringen till lagförslaget framhöll föredragande departementschefen, att alla då gällande tillstånd var förbundna med villkor att innehavaren skulle vara skyldig att iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft som kunde bli i laga ordning meddelade. Han uttalade vidare att detta villkor fick anses innefatta åligganden för vederbörande att ställa sig till efter rättelse en bestämmelse om distributionsskyldighet.

Stadgande, motsvarande 2 § 4 mom. 1902 års lag, finns i 6 § utredningsförslaget. Även i den nya lagen torde alltså behövas en övergångsbestämmelse för äldre anläggningar. Emellertid har innebörden av övergångsbestämmelsen, sådan den år 1957 formulerades, i praktiken föranlett viss tvekan. Till en början har sålunda ifrågasatts huruvida äldre koncessioner varit bundna av den nya bestämmelsen för den händelse icke förbehåll vid koncessionens meddelande direkt gjorts att innehavaren skulle vara skyldig att underkasta sig distributionsskyldighet. En sådan tolkning synes utredningen uppenbart för snäv. Även ett mera obestämt förbehåll om skyldighet för innehavaren att underkasta sig framtida reglering angående leverans av elektrisk kraft bör vara tillfyllest för att ifrågavarande bestämmelse skall bli tillämplig. Till undvikande av ovisshet i detta avseende torde övergångsbestämmelsen böra ges en mera allmän avfattning än den fick år 1957.

Tvekan har vidare uppstått huruvida vid bestämmande av den leveransskyldighet, som gäller för innehavare av äldre anläggningar, stadgandena om områdeskoncession eller om linjekoncession skall tillämpas. Ifrågavarande två koncessionsbegrepp infördes som tidigare nämnts i lagstiftningen först genom 1957 års ändringar. Dessförinnan — fr. o. m. 1/7 1939 — stadgades i 2 § 1 mom., att den som ville utföra elektrisk starkströmsledning med spänning överstigande 250 volt skulle söka vederbörligt tillstånd och i 2 § 2 mom. att tillstånd fordrades då någon ville i anslutning till viss generator eller transformatorstation eller inom visst område utföra elektrisk starkströmsledning med högst 250 volts spänning, om ledningen avsåg distribution av ström till fastigheter med olika ägare. Uttryckena områdes- och linjekoncession användes alltså icke och vid koncessionernas beviljande gjordes ej samma åtskillnad mellan de olika typerna som efter lagändringen. Tillstånd enligt 2 § 1 mom. avsåg emellertid alltid rätt att framdraga en till hela sin sträckning bestämd ledning. Sådant tillstånd motsvarar alltså den nuvarande linjekoncessionen. Även tillstånd enligt 2 § 2 mom. gavs väl närmast i form av linjekoncession. Avsikten med anläggningen i detta fall var dock vad som efter lagändringen innefattas under begreppet områdeskoncession. Med hänsyn till avfattningen av

övergångsbestämmelsen har det gjorts gällande att i sistnämnda fall koncessionshavaren icke skulle vara underkastad distributionsskyldighet eftersom han icke formellt erhållit områdeskoncession, vilket enligt lagen var förutsättning för distributionsskyldighet. Däremot skulle han ha den för innehavaren av linjekoncessionen stadgade leverans- och överföringsskyldigheten, vilken ju likväl i detta fall saknar praktisk betydelse.

Utredningen finner en dylik tillämpning av ifrågavarande bestämmelser mindre tillfredsställande. Den torde knappast heller ha varit avsedd. Jfr härutinnan elkraftutredningens betänkande — SOU 1954:12 — s. 28 och 50. Övervägande skäl synes tala för att den som med stöd av äldre tillstånd yrkesmässigt distribuerar elektrisk kraft inom ett visst område, vilket lämpligen bör få sin kraftförsörjning från tillståndshavarens ledningsnät, anses i fråga om de med tillståndet förbundna skyldigheterna som innehavare av områdeskoncession oaktat detta uttryck inte användes då tillståndet meddelades. Avser tillståndet icke sådan distribution som nu sagts bör det i motsvarande situation anses som linjekoncession.

Punkt 3 i övergångsbestämmelserna har avfattats i överensstämmelse med vad sålunda anförts.

Under punkt 4 har gjorts undantag för innehavare av äldre anläggningar beträffande prisregleringsskyldigheten. Bestämmelserna om prisreglering tillkom som tidigare nämnts år 1938 och trädde i kraft den 1 juli 1939. Vid införandet gjordes den inskränkningen att bestämmelserna icke skulle äga tillämpning på anläggning till vilken tillstånd meddelats enligt äldre lag med mindre därvid gjorts förbehåll om skyldighet för innehavaren att ställa sig till efterrättelse de allmänna bestämmelser om leverans av elektrisk kraft som framdeles kunde bli fastställda. Utredningen föreslår sådan inskränkning beträffande tillämpningen av 7 § förslaget att samma förhållande fortfarande kommer att gälla.

Viss tveksamhet kan kanske råda när det gäller tillämpning på äldre anläggningar, trafikleder m. m. av bestämmelserna i 19—26 §§. I dessa paragrafer har förslagits en kostnadsfördelning beträffande ändringar av elektrisk anläggning som i vissa avseenden är gynnsammare för anläggningsinnehavaren än den nu tillämpade. Bestämmelserna berör huvudsakligen stat och kommun såsom i allmänhet innehavare av trafikleder samt ansvariga för stads- och byggnadsplaneverksamheten. Ur praktisk synpunkt innebär det uppenbarligen en betydande lättnad att kunna tillämpa enhetliga regler i alla situationer som här avses i stället för att som för närvarande nödgas tillämpa någon av de många äldre bestämmelser som, beroende på olika omständigheter, kan äga tillämpning i det särskilda fallet. Med hänsyn till vad nu sagts och till att de föreslagna bestämmelserna synes leda till en skäligare kostnadsfördelning än de gällande, föreslår utredningen att särskilda övergångsbestämmelser inte meddelas.

Tillämpningskungörelsen

Tillämpningskungörelsen är avsedd att utfärdas av Kungl. Maj:t med stöd av i ellagen meddelade bemyndiganden. Den ersätter såväl nuvarande starkströmskungörelsen som nuvarande svagströmskungörelsen ävensom 1944 års kungörelse med vissa bestämmelser rörande telegraf-, telefon- och andra svagströmsledning. Såsom ovan berörts föreslås vidare att till tillämpningskungörelsen överföres vissa detaljbestämmelser om koncessionsansökningar med mera som f. n. återfinns i 1902 års lag. Å andra sidan har i tillämpningskungörelsen icke medtagits alla de bestämmelser, som innehålls i förutnämnda specialförfattningar. Bestämmelserna i 10 kap. starkströmskungörelsen om starkströmsledning inom område för kronoegendom syftar uteslutande till att reglera ledningsinnehavares förhållande till staten i dennas egenskap av markägare. Stadganden av denna innebörd har syntts inte behöva beredas plats i en allmän tillämpningskungörelse utan kunna meddelas i särskild ordning. De har därför ej medtagits. Andra ur specialförfattningarna utmönstrade bestämmelser har antingen ansetts obehövliga eller bedömts vara av beskaffenhet att kunna intagas i kommerskollegii säkerhetsföreskrifter.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 §.

De i paragrafen givna definitionerna har f. n. sina motsvarigheter i 1 kap. 1 § starkströmskungörelsen och 1 § svagströmskungörelsen. Från sistnämnda paragraf har även hämtats bestämmelsen om att kommerskollegium äger avgöra huruvida en viss anläggning är att hänföra till starkströmsanläggning eller svagströmsanläggning. En bestämmelse av detta innehåll synes behövlig på grund av omöjligheten att med utgångspunkt från anläggningarnas tekniska egenskaper ge en under alla förhållanden gällande bestämning av i vilka avseenden det ena slaget av anläggningar skiljer sig från det andra. En anläggnings farlighetsgrad beror sålunda inte endast på spänningen, strömstyrkan och frekvensen utan även på den miljö i vilken anläggningen är belägen. Samma anläggning kan t. ex. vara avsevärt farligare i en fuktig lokal än i en torr.

2 §.

Ifrågavarande undantagsbestämmelser har oförändrade överförts från 1 kap. 3 § starkströmskungörelsen och 2 § svagströmskungörelsen.

3 §.

I förevarande paragraf bemyndigas kommerskollegium att meddela närmare föreskrifter rörande elektriska anläggningars utförande och skötsel. F. n. äger kommerskollegium meddela dylika föreskrifter allenast såvitt gäller starkströmsanläggningar (2 § starkströmskungörelsen). Utredningen

har emellertid ansett att praktiska fördelar vore att vinna om all tillsyns- verksamhet på det elektriska området kunde koncentreras till en och samma myndighet. Det förutsättes att kommerskollegium, då fråga är om särskilda föreskrifter rörande svagströmsanläggningar, samråder med den myndighet — i de flesta fall telestyrelsen — under vilken ärenden rörande sistnämnda slag av anläggningar normalt hör.

2 kap. Om koncession m. m.

I detta kapitel lämnas vissa detaljföreskrifter rörande koncessionsansökan samt den formella handläggningen av koncessionsärenden. Därjämte stadgas vissa undantag från koncessionsplikten. Slutligen bemyndigas kommerskollegium att besluta i koncessionsärenden.

1 §.

Innehållet i denna paragraf är nytt. Utredningen har ansett ändamålsenligt att ifrågavarande ansökan inges till kommerskollegium även i sådana fall då det slutliga avgörandet ankommer på Kungl. Maj:t. Det är nämligen avsett att kommerskollegium i dessa senare fall likväl skall handha den förberedande handläggningen av ärendet.

2—6 §§.

Bestämmelserna i dessa paragrafer motsvarar i allt väsentligt 3 § 1—5 mom. 1902 års lag.

I 2 § c) har tillagts en föreskrift av innehåll att ansökan om linjekoncession skall innehålla uppgift huruvida expropriation är erforderlig. Sådan uppgift behövs med hänsyn till att koncessionsansökan i dylikt fall enligt 8 § andra stycket är förbehållen Kungl. Maj:ts prövning.

En nyhet i förhållande till gällande rätt är vidare föreskriften i 4 § att kommerskollegium skall ombesörja koncessionsärendenas förberedande handläggning samt att kollegium, då ärendet är förbehållet Kungl. Maj:ts avgörande, skall överlämna handlingarna med eget yttrande till Kungl. Maj:t. Vad sålunda föreskrivits torde överensstämma med gällande praxis.

I 6 § andra stycket har upptagits föreskrifter för det fall att ansökan göres om godkännande av överlåtelse av koncession enligt 4 § tredje stycket ellagen. Motivet till stadgandet om prövning av koncessionsöverlåtelse är såsom förut anförts att man vill förhindra överlåtelser som ur allmänna koncessionssynpunkter framstår som olämpliga. Den prövande myndigheten måste därför ha tillgång till icke endast själva överlåtelseavtalet utan även annat material som kan vara ägnat att belysa överlåtelsens verkningar ur ekonomiska och driftstekniska synpunkter. Den utredning som sökanden i sådant hänseende önskar åberopa bör lämpligen åtfölja ansökningen.

7 §.

Ifrågavarande bestämmelser motsvarar med undantag för punkt e) helt 2 kap. 1 § starkströmskungörelsen.

Under punkt e) i sistnämnda paragraf har från koncessionsplikten undantagits sådan ledning för starkström med högst 600 volts spänning som ägare eller brukare av jordbruksfastighet framdrager för att tillgodose fastighetens behov och för vilken icke redan enligt stadgandet under punkt a) samma paragraf koncession ej erfordras. Såsom nuvarande stadgande utformats medger det en tolkning innebärande att en jordbrukare utan koncession äger framdraga en starkströmsledning med nämnda spänning även över andra fastigheter än den egna och praktiskt taget så långt som den använda spänningen medger, om blott ledningen avser att tillgodose den egna fastighetens behov. En så vidsträckt koncessionsfrihet torde emellertid icke ha varit åsyftad. Den bör vara begränsad till ledning inom den egna fastigheten. Undantag härifrån bör dock av praktiska skäl medges för det fall att olika delar av samma fastighet skiljes åt allenast av trafikled. Koncession bör alltså icke krävas för den till sin omfattning vanligen ganska obetydliga ledningen över trafikleden. Däremot måste ledningsägaren givetvis inhämta erforderligt tillstånd av trafikledens innehavare.

8 §.

Såsom anförts i inledningskapitlet har kommerskollegium genom Kungl. brev den 15 november 1957 bemyndigats att i viss omfattning pröva och avgöra ärenden rörande koncession och andra därmed sammanhängande frågor. Utredningen har funnit det ändamålsenligt att ifrågavarande bemyndigande överflyttas till ellagens tillämpningskungörelse.

Under den allmänna motiveringen har närmare utvecklats skälen för en utvidgning av kommerskollegii befogenheter. Utredningens förslag härutinnan innebär praktiskt taget att endast sådana ärenden om koncession eller om förklaring eller tillstånd enligt 11 § ellagen, i vilka fråga förekommer om rätt till expropriation, blir förbehållna Kungl. Maj:ts prövning. Det har syntts lämpligt att därjämte — i överensstämmelse med vad som nu gäller enligt ovannämnda brev den 15 november 1957 — till Kungl. Maj:t hänskjutes kontroversiella ärenden om framdragning av ledningar över ecklesiastisk mark eller mark under förvaltning av Uppsala eller Lunds universitet. Dylika ärenden torde emellertid sällan förekomma.

3 kap. Om anmälan m. m.

1 §.

Med undantag av stadgandet i andra stycket överensstämmer denna paragraf helt med 3 kap. 1 § starkströmskungörelsen.

Enligt andra stycket skall anmälningsskyldighet föreligga även i det fall då innehavare av områdeskoncession ändrar en redan befintlig högspänningsanläggning inom området. En sådan ändring kan ej sällan vara lika omfattande och betydelsefull som en nybyggnad. Det kan t. ex. vara fråga om ändring av spänning eller strömart. Mera oväsentliga ändringar, som kan förekomma t. ex. i samband med utbyte av försliten materiel, synes

dock icke kräva anmälningsskyldighet. Det förutsättes att kommerskollegium med stöd av tredje stycket kommer att meddela närmare anvisningar härutinnan.

2 §.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 3 § starkströmskungörelsen. Endast vissa redaktionella ändringar har vidtagits.

3 §.

I 3 kap. 4 § starkströmskungörelsen stadgas skyldighet för den som ämnar framdraga starkströmsledning att anmäla detta hos innehavare av redan befintlig elektrisk ledning för samråd om lämpliga skyddsåtgärder. Sådan anmälan skall ske i följande tre fall:

a) då den nya ledningen skall förläggas i luften så att den korsar annan elektrisk ledning eller eljest framdragas i luften så nära dylik ledning att, om stolpe eller annat stöd faller eller ledare lossnar eller brister i endera ledningen, den andra ledningen kan skadas eller starkström kan överledas från någondera ledningen till den andra;

b) då friledning för starkström med spänning av minst 40 000 volt skall framdragas så att den korsar i jorden förlagd svagströmsledning;

c) då den nya ledningen skall utföras för en spänning av högst 600 volt och ledningens innehavare har skälig anledning räkna med att hans ledning kan komma att utsättas för farlig inverkan genom induktion eller förhöjda markpotentialer från ledning ingående i starkströmsanläggning, i vilken vid enfasigt fel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än 500 ampere, eller att hans ledning kan komma att utsättas för farlig inverkan genom influens från ledning för starkström med högre spänning än 100 000 volt.

I samma paragraf stadgas vidare motsvarande anmälningsskyldighet för innehavare av sådan starkströmsledning vars drift skall ändras så att ledningen blir väsentligt farligare än förut för annan elektrisk ledning.

3 § svagströmskungörelsen innehåller bestämmelser om anmälningsskyldighet för den som ämnar framdraga svagströmsledning i närheten av starkströmsledning. Bestämmelserna är praktiskt taget likalydande med de som finns i 3 kap. 4 § a)—c) starkströmskungörelsen.

Enligt 3 kap. 5 § starkströmskungörelsen medges undantag från anmälningsskyldigheten i vissa fall. Sålunda erfordras icke anmälan enligt 4 § a) samma kungörelse då luftledning för lågspänning skall dragas under redan befintlig luftledning för svagström och därvid förses med skyddstråd. Motsvarande gäller enligt 4 § a) svagströmskungörelsen då luftledning för svagström drages över luftledning för lågspänning.

I 4 § b) och c) svagströmskungörelsen anges ytterligare två undantag från ifrågavarande anmälningsskyldighet, nämligen dels då svagströmsled-

ning skall framdragas under starkströmsledning och uppläggas på stolpar för redan befintlig svagströmsledning, såvida för denna utförd skyddsanordning icke behöver ändras för att skydda jämväl de nya ledningstrådarna, dels då svagströmsledning för tillgodoseende av järnvägs eller spårvägs behov skall framdragas i jorden inom järnvägens eller spårvägens område.

Jämlikt 3 kap. 4 § sista stycket starkströmskungörelsen och 4 § sista stycket svagströmskungörelsen äger kommerskollegium medgiva undantag från den i samma författningar stadgade anmälningsskyldigheten.

Det får anses vara en mer eller mindre självklar åtgärd att den som ämnar framdraga en elektrisk ledning meddelar detta till innehavare av i grannskapet redan befintliga ledningar för samråd om eventuella skyddsåtgärder. En allmänt hållen föreskrift härom torde ha sin plats i tillämpningskungörelsen. Däremot synes det icke erforderligt att i denna meddela detaljerade anvisningar om i vilka olika situationer ifrågavarande anmälningsskyldighet föreligger. De närmare föreskrifter som kan anses behövliga härför bör kunna meddelas av kommerskollegium. Såsom ovan anförts har kommerskollegium redan i gällande författningar anförtrotts uppgiften att ge dispens från föreskriven anmälningsskyldighet.

Förevarande paragraf har utformats i enlighet med nu anförda synpunkter.

4 §.

I denna paragraf har upptagits de föreskrifter om anmälan av inträffade olycksfall som för närvarande återfinns i 3 kap. 2 § starkströmskungörelsen.

4 kap. Om elektrisk ledning inom vissa områden

I detta kapitel, som anknyter till 19—25 §§ ellagen, har upptagits vissa av de bestämmelser som f. n. återfinns i 4—6 samt 8 och 9 kap. starkströmskungörelsen och 1944 års kungörelse med vissa bestämmelser rörande telegraf-, telefon- och andra svagströmsledningar.

1 §.

Stadgandet ersätter 4 kap. 1 § starkströmskungörelsen. Hänvisningen till lagen om allmänna vägar gäller dess 40 §, som äger tillämpning på alla elektriska ledningar, således även svagströmsledningar.

2 §.

Beträffande svagströmsledningar finns f. n. vissa motsvarande bestämmelser i 1 § 1944 års kungörelse. Det är där fråga om ledningar å kronans mark samt inom område för enskild järnväg, som upplåtits för allmän trafik, och för spårväg, som genom koncession ställts under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kontroll. Framställning om tillstånd, varom nu är fråga,

skall prövas beträffande kronans mark av den myndighet, under vars förvaltning marken står, och beträffande enskild järnväg och spårväg av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Såvitt gäller framdragande av ledning inom område för vattentrafikled finns f. n. inga särskilda författningsföreskrifter.

Utredningen har i förevarande paragraf upptagit gemensamma föreskrifter om tillstånd för framdragande av elektriska ledningar — såväl svagströmsledningar som starkströmsledningar — inom området för vattentrafikled, för staten tillhörig järnväg, för enskild järnväg, som blivit upplåten för allmän trafik, samt för spårväg, som genom koncession ställts under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kontroll. Bestämmelser, som kan finnas behövlige angående tillstånd för framdragande av elektrisk ledning över kronomark — motsvarande de härutinnan i 1944 års kungörelse intagna — torde få meddelas i särskild ordning. De tillståndsgivande myndigheterna har angivits i andra stycket. Då sjöfartsstyrelsen redan nu jämlikt 5 kap. starkströmskungörelsen tar viss befattning med ärenden som rör framdragande av elektriska ledningar inom område för vattentrafikled, har det syntts lämpligt att detta verk anförtros uppgiften att meddela tillstånd såvitt angår trafikleder av detta slag.

Stadgandet i paragrafens tredje stycke har överförts från 1 § tredje stycket 1944 års kungörelse.

3 §.

Förevarande paragraf motsvarar i sak de bestämmelser i ämnet som f. n. finns i 5 kap. 3 § och 6 kap. 4 § starkströmskungörelsen samt 5 § 1. och 3. 1944 års kungörelse.

4 §.

Stadgandet i denna paragraf har hämtats från starkströmskungörelsens 4 kap. 4 §, som dock avser endast förhållandet mellan å ena sidan starkströmsledning, å andra sidan allmän väg. De skäl som motiverar skyldighet för ledningsinnehavare att sörja för att fara eller hinder för den allmänna trafiken icke uppkommer synes emellertid ha samma styrka oavsett om ledningen avser starkström eller svagström och oberoende av om fråga är om allmän väg eller annan i 19 § ellagen angiven trafikled. Skyldigheten har därför i förslaget utvidgats till att gälla dels alla elektriska ledningar — alltså även svagströmsledningar — dels ej endast allmän utan även annan till farväg nyttjad väg samt vattentrafikled, järnväg och spårväg. Stadgandet avser icke endast anordningar till skydd för de med den elektriska strömmen förbundna skaderiskerna utan även anordningar för att undvika andra olycksfallsrisker, såsom ras, fall, trafik hinder och liknande. Det syftar således till att inskräpa ett mera allmänt aktsamhetskrav såvitt gäller anordnande av elektriska ledningar inom trafikerade områden. Av allmänna

skadeståndsrättsliga regler torde följa att ledningsinnehavaren, om han försummar vad som åligger honom härutinnan, kan ådraga sig skadeståndsansvar.

5 §.

Denna paragraf motsvaras i sak av 9 kap. 1 § starkströmskungörelsen. I nämnda författningsrum meddelade detaljbestämmelser har emellertid icke medtagits. Erfoderliga närmare föreskrifter torde få meddelas av kommerskollegium efter samråd med berörda myndigheter.

6 §.

Motsvarande stadgande om ankringsförbud återfinns i 5 kap. 2 § sista stycket starkströmskungörelsen. Enligt förslaget skall dylikt förbud kunna föranledas ej blott av starkströmsledning utan också av svagströmsledning.

7 §.

I denna paragraf meddelas de bemyndiganden, varom stadgas i 22 och 25 §§ ellagen.

5 kap. Om starkströms- och svagströmsledningars anordnande i förhållande till varandra

1 §.

För svagströmsledningarnas del finns i 12 § andra stycket svagströmskungörelsen en bestämmelse motsvarande den nu föreslagna. Enahanda skyldighet att ställa sig till efterrättelse anvisningar av vederbörande tillsynsman, som gäller beträffande svagströmsledningar, föreslås skola åvila innehavare av starkströmsledning.

2 §.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 3 § första stycket starkströmskungörelsen. Detaljbestämmelserna i sistnämnda lagrum förutsättes bli överförda till kommerskollegii säkerhetsföreskrifter.

3 §.

Motsvarande stadgande finns i 10 § svagströmskungörelsen.

4 §.

Denna bestämmelse motsvarar 7 kap. 2 § starkströmskungörelsen och 7 § svagströmskungörelsen.

6 kap. Driftbestämmelser

Kapitlets båda paragrafer motsvarar 11 kap. 2 och 3 §§ starkströmskungörelsen.

Bestämmelsen i 11 kap. 1 § starkströmskungörelsen om förbud mot användning av vissa lågspänningsnät torde numera kunna anses obehövlig. Denna liksom till densamma hörande ansvarsbestämmelse i 14 kap. 1 § starkströmskungörelsen har därför icke medtagits i utredningens förslag.

7 kap. Om tillsyn över starkströmsanläggning

Bestämmelserna i detta kapitel överensstämmer med bestämmelserna i 12 kap. starkströmskungörelsen.

8 kap. Om ansvar m. m.

De i detta kapitel upptagna ansvarsbestämmelserna har sina motsvarigheter i 14 kap. 1—3 §§ starkströmskungörelsen och 14 § svagströmskungörelsen. Såsom ovan anförts har den i 11 kap. 1 § starkströmskungörelsen hänförliga ansvarsbestämmelsen i 14 kap. 1 § samma kungörelse icke medtagits i förslaget. I övrigt har ansvarsbestämmelserna undergått endast smärre redaktionella ändringar.

Bestämmelsen i 4 § har hämtats från 7 § 1944 års kungörelse. Enligt sistnämnda författningsrum äger länsstyrelse ingripa mot ägare av svagströmsledning om denne underlåter att iakttaga gällande föreskrifter angående ledningens beskaffenhet och underhåll och om därigenom fara uppstår för trafiken. Länsstyrelsen kan då förelägga den försumlige att inom viss tid fullgöra sin skyldighet vid äventyr att åtgärder eljest vidtages på hans bekostnad genom länsstyrelsens försorg.

I förslaget har länsstyrelsen rätt till ingripande mot en försumlig innehavare av elektrisk ledning utvidgats till att avse även starkströmsledning och den är icke längre begränsad till fall då försummelsen förorsakat trafikfara. Det förutsättes dock att ledningsinnehavarens underlåtenhet att iakttaga gällande bestämmelser angående ledningens beskaffenhet och underhåll medfört fara för olycksfall. Föreläggande varom nu är fråga bör således icke meddelas exempelvis i fall som avses i 7 kap. 8 § andra stycket.

Instruktionen för statens elnämnd

1 §.

Såsom anförts under den allmänna motiveringen skall elnämndens uppgift vara att biträda kommerskollegium vid dess handläggning av ärenden rörande sådan leveransskyldighet och prisreglering, som avses i 6 och 7 §§ ellagen. I den mån nämndens medverkan avses vara av endast rådgivande art kan den ordnas på det sätt att kommerskollegium antingen håller överläggningar med nämnden eller inhämtar dess mening genom att låta den avge skriftliga utlåtanden.

Emellertid avses nämnden också skola självständigt pröva och avgöra vissa ärenden. Omfattningen av denna del av nämndens verksamhet är formellt beroende av i vad mån kommerskollegium finner lämpligt att delegera sin beslutanderätt. Utredningen har emellertid, såsom tidigare nämnts, utgått ifrån att alla prisregleringsärenden som är att hänföra till individuella tvister mellan abonnent och eldistributör och som icke är av mera allmän räckvidd på detta sätt överlämnas till nämndens prövning och avgörande.

2 §.

Såsom förut anförts har utredningen avsett att av nämndens sju ledamöter en skall vara opartisk och de övriga representera till lika delar förbrukar- och leverantörintressena. Leverantörsidan bör lämpligen företrädas av representanter för såväl enskilda som statliga och kommunala företag, medan förbrukarintresset synes böra tillgodoses genom representanter för de tre grupperna detaljabbonnenter på landsbygden, detaljabbonnenter i samhällen och industriella förbrukare. För varje ledamot bör finnas minst en ersättare.

Vid handläggning av ärenden som kommerskollegium överlämnat till nämndens avgörande liksom också då nämnden eljest sammanträder för sig har nämnden behov av en ordförande, som leder dess arbete. Det synes lämpligt att den opartiske ledamoten av Kungl. Maj:t förordnas att vara sådan ordförande samt att samme ledamots ersättare förordnas att tjänstgöra som ersättare för ordföranden.

För administrativa göromål inom nämnden behövs en sekreterare. Dennes arbetsuppgifter torde dock icke bli mera omfattande än att de kan utföras som bisyssla. Sekreteraren synes få förordnas av kommerskollegium.

Det bör även ankomma på kommerskollegium att, då så finnes erforderligt, på framställning av nämnden förordna särskilda experter att biträda nämnden i dess arbete. Behov av experthjälp kan yppa sig såväl då nödig sakkunskap icke är tillräckligt företrädd i nämnden som då ett ärende förleder ett så vidlyftigt utredningsarbete att det icke lämpligen kan utföras av ledamöterna.

3 §.

Då nämnden fullgör sin uppgift som rådgivande organ åt kommerskollegium, är det givetvis av vikt att de olika intressen som nämndledamöterna representerar blir företrädda på avsett sätt. Detta förutsätter att nämndens samtliga ledamöter eller deras suppleanter deltaga i handläggningen.

Vid samråd mellan kommerskollegium och nämnden bör en var av nämndledamöterna ge sin mening tillkänna. Det är sålunda i detta fall icke avsett att nämnden som sådan skall avge något eget utlåtande. För att inskräpa de enskilda ledamöternas personliga ansvar för de råd, som i förevarande sammanhang ges den beslutande myndigheten, föreslår utredningen att, om kommerskollegium efter överläggning med nämnden fattar ett beslut

som strider mot i handläggningen deltagande nämndledamots åsikt, det skall åligga denne att låta till protokollet anteckna sin skiljaktiga mening. Att så sker synes även ha den fördelen att, om talan mot beslutet fullföljes, nämndledamöternas uppfattning i saken bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

4 §.

Då nämnden självständigt handlägger av kommerskollegium överlämnat prisregleringsärende, bör verksamheten i stort sett kunna ordnas efter mönster av den nuvarande prisregleringsnämnden.

Liksom nämnden skall vara fulltalig då den enligt 3 § fullgör uppgiften som rådgivare, bör den vara fulltalig då den själv avgör ett ärende. Även vid handläggning som icke är förenad med slutligt avgörande är det givetvis önskvärt att samtliga ledamöter delta. Undantag härifrån kan dock vara befogat i vissa fall. Det bör sålunda kunna överlåtas på ordföranden att ensam eller efter samråd med några av ledamöterna vidtaga förberedande åtgärder, såsom att infordra yttranden, göra framställning om experthjälp och liknande. Gäller det frågor av större vikt, bör nämnden även härvid vara fulltalig. Även om i annat fall icke alla ledamöterna deltagar i handläggningen, kan det ej sällan vara lämpligt att de deltagande till lika delar representerar förbrukar- och leverantörintressena.

Vid skiljaktiga meningar inom nämnden bör omröstning anordnas efter samma regler som gäller vid omröstning i tvistemål i överrätt. Dessa regler återfinns i 16 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken. I enlighet härmed blir förfarandet följande. Som nämndens beslut gäller den mening som omfattats av mer än hälften av ledamöterna. Yppas flera än två meningar och är det fråga om penningar eller annat som utgör viss myckenhet (t. ex. prisfrågor), skall rösterna för den större myckenheten sammanläggas med rösterna för den närmast mindre och, om det erfordras, sammanläggningen fortsätta efter samma grund till dess någon mening fått majoritet. Angår omröstningen annat spörsmål än nu sagts, skall den mening gälla som erhållit de flesta rösterna eller vid lika röstetal den mening till vilken ordföranden avslutit sig.

Också i fråga om jäv torde rättegångsbalkens bestämmelser böra ges motsvarande tillämpning. Så har skett i gällande instruktion för prisregleringsnämnden.

5 §.

Handläggningen av ärende som överlämnats till nämndens prövning och avgörande avses enligt vad som anförts i den allmänna motiveringen regelmässigt skola — liksom fallet är med prisregleringsärenden enligt gällande bestämmelser — inledas med ett förlikningsförfarande. Beslut härom är att hänföra till sådana förberedande åtgärder i vilka icke samtliga ledamöter

behöver deltaga. Om förlikningsförfarandet får åsyftad verkan och frivillig uppgörelse mellan parterna träffas, blir ingen annan åtgärd behövlig än en anmälan härom till nämnden, varefter denna avskriver ärendet från vidare handläggning. Kan förlikning ej åstadkommas, får nämnden uppta ärendet till avgörande genom beslut.

Beträffande själva förlikningsförfarandet förutsättes att detta såsom för närvarande skall kunna handhas av Elverksföreningens tariffkommission. Om part begär det, skall saken emellertid hänskjutas till förlikning i särskild ordning.

Om tvistefrågan underställes tariffkommissionen, belastas icke parterna med några kostnader. Detsamma gäller om ärendet hänskjutes till förlikningsförfarande inför nämndens ordförande eller någon eller några av nämndens andra ledamöter. Tillsättes däremot en särskild förlikningskommission — vilket enligt förslaget kan ske endast om båda parter begär det — avses en var part få stå för kostnaden för den av honom utsedde förlikningsmannen. Ordföranden bekostas emellertid av allmänna medel. Stadgande härom har upptagits under 8 §.

6 §.

Paragrafen överensstämmer med 5 § instruktionen för prisregleringsnämnden för elektrisk ström.

7 §.

Enligt 7 § instruktionen för prisregleringsnämnden för elektrisk ström må ledamöterna i den mån så provas erforderligt för fullgörande av nämndens verksamhet företaga resor inom landet. Dylika resor kan emellertid vara erforderliga även för nämndens sekreterare och experter, och med hänsyn härtill föreslås för elnämndens del en utvidgning av rätten att företaga resor. Rätten i fråga bör i varje fall bero på tillstånd av nämnden eller ordföranden.

8 §.

I likhet med vad som f. n. gäller beträffande prisregleringsnämnden bör ersättning åt ledamöter, sekreterare och experter i elnämnden bestridas av allmänna medel. Som nämnts under 5 § bör i samma ordning utgå ersättning åt ordföranden i sådan särskild förlikningskommission, varom stadgas i sagda paragraf.

Instruktionen för statens elnämnd är avsedd att träda i kraft samtidigt som ellagen. Från samma tidpunkt upphör statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström. Som framgår av punkt 5 i övergångsbestämmelserna till el-

lagen har prisregleringsnämnden att till kommerskollegium för fortsatt handläggning enligt den nya lagen överlämna sådana till nämnden inkomna ärenden, som vid ikraftträdandet ännu inte hunnit avgöras.

Expropriationslagen

Som anförts under den allmänna motiveringen förordar utredningen att samtliga expropriationsrättsliga bestämmelser i 1902 års lag överföres till expropriationslagen. Detta föranleder dels den ändringen i 1 § sistnämnda lag, att under en ny punkt — nr 19 — anges de ändamål för vilka expropriation för starkströmsanläggning må medges, dels att de för närvarande under avdelning 6 i expropriationslagen, rubriken Särskilda bestämmelser om expropriation för elektriska svagströmsledning, intagna 89, 90, 95 och 96 §§ upphäves — 91—94 §§ har tidigare upphävts (SFS 1949: 663) — samt att i stället sist i lagen som ny avdelning, nr 16, upptages sex nya paragrafer, betecknade 114—119 §§ och innehållande bestämmelser om såväl svagströms- som starkströmsanläggningar.

1 §.

Stadgandet i punkt 19 är avsett att ersätta 1 § första stycket 1902 års lag. Någon ändring i sak åsyftas inte. Beträffande uttrycken överföring, distribution, omformning och upplagring av elektrisk kraft hänvisas till vad därom anförts i motiven till 1 § ellagen.

6. Särskilda bestämmelser om expropriation för elektriska anläggningar

Såsom tidigare sagts avses specialbestämmelserna i denna avdelning skola gälla alla slag av elektriska anläggningar, för vilka rätt till expropriation kan medges enligt 1 §.

114 §.

I förevarande paragraf upptages vissa redan nu gällande begränsningar av möjligheten att erhålla expropriationsrätt för elektriska anläggningar.

Beträffande paragrafens första stycke må anmärkas att förslaget innebär en saklig ändring så till vida att det i motsats till gällande lag (90 §) tillåter att expropriation för svagströmsanläggning må avse upplåtelse ej blott av nyttjanderätt utan även av servitutsrätt. Härigenom vinnes överensstämmelse med vad som redan nu gäller beträffande starkströmsledning enligt 1 § sista stycket 1902 års lag. I praktiken torde denna ändring emellertid icke betyda så mycket. Som regel torde för svagströmsanläggningarnas del — åtminstone då fråga är om vanliga telefonledningar — icke erfordras annat än nyttjanderätt till den mark varå ledningsstolparna uppföres eller i vilken ledningen som kabel nedlägges. Det må för övrigt erinras om, att eftersom nyttjanderätt genom expropriation kan förvärfvas för all framtid

(jfr NJA II 1941 s. 526 och där givna litteraturhänvisningar), en servitutsrätt knappast innebär någon större belastning för den därav berörda fastigheten än en nyttjanderätt.

Paragrafens andra stycke motsvarar 1 § andra stycket 1902 års lag. Förslaget innebär att den nuvarande rätten till s. k. kommunalt veto mot framdragning av elektriska ledningar inom område för gata, annan allmän plats m. m. bibehålles. Inom utredningen har diskuterats de följder som tillämpningen av detta stadgande kan få på elkraftförsörjningen. I och för sig är väl stadgandet motiverat. Det har emellertid på sina håll av kommunerna tagits till anledning att av vederbörande elföretag för upplåtelse av marken fordra en ersättning, som icke blott innefattar gottgörelse för nyttjanderätten som sådan utan i realiteten utgör en extra inkomst för kommunen. Följden kan i dylika fall bli att företaget för att erhålla en företagsekonomiskt motiverad vinst måste höja sina taxor med motsvarande belopp. I de fall taxehöjningen uteslutande berör inom kommunen skattepliktiga personer och företag, får detta endast samma ekonomiska resultat som om kommunerna själva handhade eldistributionen. Om elleverantören är ett större företag med ett även utanför kommunen utbrett distributionsnät, kan däremot den högre taxan på ett oskäligt sätt drabba abonnenter utanför den ifrågavarande kommunen.

En sådan utveckling är inte tillfredställande. Möjlighet att motverka att genom överflyttning av kostnader mellan olika abonnentgrupper på antytt sätt vissa abonnenter oskäligt belastas föreligger emellertid genom prisregleringsinstitutet. Det måste ligga i linje med syftet med detta institut att vid bedömningen av den prissättning som ett elföretag tillämpar inte ovillkorligen tillgodoräkna företaget varje utgift, som företaget haft, oberoende av utgiftens beskaffenhet. Särskilda åtgärder för kontroll av förfaranden av det slag varom här är fråga har utredningen ansett sig icke böra föreslå.

Sista stycket i förevarande paragraf motsvarar 1 § tredje stycket 1902 års lag. Företagna ändringar är endast av redaktionell art.

115 §.

I förevarande paragraf ges vissa föreskrifter rörande ansökningsförfarandet vid expropriation för elektriska anläggningar.

De här givna föreskrifterna överensstämmer i allt väsentligt med 3 § 1 mom. 1902 års lag och nuvarande 89 § expropriationslagen. Det må dock anmärkas att i förslaget har utlämnats den i 3 § 1 mom. 1902 års lag meddelade föreskriften om att den tekniska beskrivning, som skall åtfölja ansökningen, skall innehålla kostnadsförslag. Man torde nämligen utan vidare kunna utgå ifrån att i de troligen ganska få fall då uppgift om beräknad kostnad kan vara av någon betydelse vid prövningen av en framställning om expropriation uppgift härom kommer att intagas i själva ansökan. Erfarenheten visar för övrigt att en på ett tidigt stadium beräknad anlägg-

ningskostnad ej sällan måste överskridas. Upplysning i kostnadsfrågan i det skede av en anläggnings tillblivelse då expropriation begäres är därför avganska begränsat värde.

Paragrafens andra stycke överensstämmer i sak med 3 § 3 mom. 1902 års lag. Där föreskrivna remissförfarande har utsträckts att gälla även för expropriationsansökan avseende svagströmsanläggningar, med den begränsningen likväl att för dylikt fall inte ansetts nödvändigt med obligatorisk remiss till länsstyrelsen, kommun eller municipalsamhälle. Anläggningar av detta slag torde för det mesta avse telefonledningar.

116 §.

Till denna paragraf har överförts de i nuvarande 89 § andra stycket expropriationslagen och 1 § första stycket sista punkten 1902 års lag meddelade bestämmelserna om s. k. proformaexpropriation. Endast redaktionella ändringar har vidtagits.

117 §.

Paragrafen motsvarar nuvarande 95 §. I likhet med vad utredningen föreslagit beträffande 114 § har ifrågavarande bestämmelser utvidgats till att avse även upplåtelse av servitutsrätt för svagströmsanläggningar.

118 och 119 §§.

Stadgandena i 118 § överensstämmer i sak med för närvarande enligt 96 § första stycket första och tredje punkterna samt sista stycket gällande bestämmelser. Den väsentligaste redaktionella ändring som vidtagits är att exemplifieringen i nuvarande 96 § första stycket av olika för samhället nödiga anläggningar utelämnats såsom obehövlig.

Nuvarande bestämmelser i 96 § första stycket andra punkten ersättes enligt utredningens förslag av stadgandet i 26 § ellagen. Genom detta stadgande införes nämligen en allmän skyldighet för ledningsinnehavare, motsvarande den som nu enligt 96 § expropriationslagen gäller för expropriationsfallen, att under vissa förutsättningar flytta ledning, som framdragits över annans fastighet, om den till följd av ändrade förhållanden förorsakar olägenhet för denna.

Stadgandet i 119 § motsvarar nuvarande 96 § andra stycket.

Övergångsbestämmelsen

Ändringarna i expropriationslagen avses skola träda i kraft samtidigt med ellagen.

Enligt förslaget kommer bl. a. nuvarande 96 § att upphöra att gälla. Den ersättes dels av förslagens 118 och 119 §§, dels av 26 § ellagsförslaget. Stadgandet i nuvarande 96 § första stycket andra punkten expropriations-

lagen om skyldighet för ledningsägare att själv vidkännas kostnad för ledningsändring, som i fastighetsägarens intresse vidtages på grund av ändrade förhållanden, saknar emellertid motsvarighet i utredningens förslag. Enligt 26 § ellagsförslaget förutsattes i stället att ledningsägaren i fall varom här är fråga får ersättning såväl för kostnaden som skada. Förslaget är alltså i detta avseende ur markägarsynpunkt mindre fördelaktigt än gällande lag. Då man icke kan bortse ifrån att i expropriationsmål som anhängiggjorts enligt nuvarande bestämmelser hänsyn tagits till ledningsägarens i 96 § föreskrivna skyldigheter, synes ändringsförslaget inte böra tillämpas på ledningar, beträffande vilka stämning utfärdats innan de nya bestämmelserna trätt i kraft.

Regeringsrättslagen

Över kommerskollegii eller statens prisregleringsnämnds beslut om pris-sättning eller andra leveransvillkor enligt 2 § 7 mom. 1902 års lag får enligt fjärde stycket samma moment talan inte föras. Över beslut, som kommerskollegium eljest meddelar med stöd av 1902 års lag eller enligt i lagen givet bemyndigande, får besvär i allmänhet föras i administrativ ordning hos Kungl. Maj:t i statsrådet. Enda undantaget gäller mål om återkallelse av koncession å elektrisk ledning, där besvären i stället jämlikt 2 § 14:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt upptages och prövas av denna domstol.

I samband med den föreslagna omläggningen av prisregleringsinstitutet förordar utredningen, att även de s. k. prisregleringsärendena — 7 § ellagen — skall kunna bli föremål för överprövning. Denna bör ankomma på regeringsrätten. Utredningen föreslår i detta sammanhang sådan ändring i vad nu gäller, att besvär i mål om skyldighet för koncessionshavare att tillhandahålla elektrisk kraft — 6 § ellagen — likaledes skall tillhöra regeringsrättens upptagande och avgörande.

Förslagen föranleder tillägg till uppräknningen i 2 § 14:o) regeringsrättslagen av de besvärsmål som regeringsrätten har att ta befattning med.

KAPITEL 4

Sammanfattning

Utredningens förslag till ny lagstiftning om elektriska anläggningar bygger i väsentliga avseenden på gällande rätt. Åtskilliga ändringar har dock vidtagits. Dessa är dels av saklig natur, dels redaktionella. I sistnämnda hänseende företer det förslag till lag om elektriska anläggningar (ellag) som avses skola ersätta 1902 års lag i ämnet bl. a. den avvikelser från denna, att några expropriationsrättsliga bestämmelser icke medtagits. I den mån sådana erfordras föreslås de skola införas i 1917 års lag om expropriation. De ha där samlats under en särskild avdelning, i vilken upptagits också de nuvarande bestämmelserna i expropriationslagen om elektriska svagströmsledning. Vidare föreslås erforderliga stadganden av övervägande administrativ karaktär skola sammanföras i en särskild tillämpningskungörelse, avsedd att ersätta de olika följdförfattningar som finns till 1902 års lag, i främsta rummet 1957 års starkströmskungörelse och 1958 års svagströmskungörelse. Till tillämpningskungörelsen har också överförts vissa bestämmelser, som för närvarande återfinns i lagen, men som syntes lämpligen kunna meddelas i administrativ väg. Å andra sidan har vissa av de i nuvarande följdförfattningar intagna bestämmelserna ansetts röra spörsmål av beskaffenhet att böra behandlas direkt i ellagen. I den mån närmare föreskrifter erfordras förutsättes sådana skola meddelas av kommerskollegium med stöd av i lagen givna bemyndiganden.

Ellagen avses skola äga tillämpning å alla slag av elektriska anläggningar, således både starkströms- och svagströmsanläggningar. I lagen ges grundläggande bestämmelser om koncession, koncessionshavares leverans- och överföringsskyldighet, prisreglering, skyddsåtgärder till förebyggande av skada och störning olika anläggningar emellan, anläggningsinnehavares skyldighet att ändra sin anläggning i anledning av ändring av trafikleder m. m. samt anläggningsinnehavares skadeståndsansvar och därmed sammanhängande frågor.

Koncessionsbestämmelserna överensstämmer i stort med vad nu gäller. Huvudregeln är alltså att koncession fordras för utförande och begagnande av starkströmsledning. Från denna koncessionsplikt stadgas i tillämpningskungörelsen undantag i samma omfattning som f. n. Koncessionsmyndighet är liksom nu Kungl. Maj:t samt, enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande, kommerskollegium. Utredningen har ansett dylikt bemyndigande kunna ges i

sådan utsträckning att huvudsakligen endast koncessionsärenden, i vilka samtidigt är fråga om expropriation, förbehålles Kungl. Maj:ts prövning.

Begreppen områdeskoncession och linjekoncession bibehålles i sak oförändrade. I huvudsaklig överensstämmelse med hittillsvarande regler skall koncession ej kunna utan synnerliga skäl meddelas med mindre anläggningen är förenlig med en ändamålsenlig försörjning med elektrisk kraft, varjämte — då fråga är om yrkesmässig överföring eller distribution — fordras att vederbörande prövas lämplig att utöva verksamheten.

Överlåtelse av koncession skall liksom nu kräva tillstånd av koncessionsmyndigheten. Enligt förslaget skall en förutsättning för sådant tillstånd vara att överlåtelsen finnes kunna godtagas ur samma synpunkter som gäller vid meddelande av koncession. Detta innebär en skärpning i förhållande till nuvarande praxis så tillvida att f. n. prövningen vid koncessionsöverlåtelse omfattar endast den nye innehavarens lämplighet för verksamheten.

Den leveransskyldighet som enligt gällande rätt åligger koncessionshavare har, såvitt angår innehavare av områdeskoncession, utsträckts att — till skillnad mot vad nu stadgas — avse även det fall att koncessionen meddelats för annat ändamål än yrkesmässig distribution. Beträffande prövningen av ärenden rörande skyldighet att tillhandahålla elektrisk kraft och den näraliggande frågan om reglering av pris och övriga villkor i samband med sådant tillhandahållande föreslår utredningen en omläggning i vissa hänseenden av vad nu gäller. Enligt 1902 års lag handlägges ärenden om leveransskyldighet av kommerskollegium men däremot prisregleringsärenden av en särskild myndighet, statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström. Över kommerskollegii beslut kan besvär anföras hos Kungl. Maj:t i statsrådet, medan nämndens beslut icke får överklagas. Utredningen föreslår att verksamheten skall såväl beträffande leveransskyldighet som i fråga om leveransvillkor handhavas av kommerskollegium. Befogenhet att ingripa i prisreglerande syfte avses skola föreligga ej blott, som för närvarande, efter direkt framställning av abonnent utan även, om förhållandena skulle påkalla det, ex officio. Prisregleringsnämnden skall upphöra, men i dess ställe inrättas en statens elnämnd med i stort sett samma sammansättning som prisregleringsnämnden och med uppgift att biträda kommerskollegium vid handläggningen av ärenden av ifrågavarande slag. Kommerskollegium avses kunna bemyndiga elnämnden att självständigt pröva och avgöra vissa prisregleringsärenden, nämligen sådana som härrör ur individuella tvister mellan abonnent och eldistributör och som inte har principiell betydelse eller eljest är av allmän räckvidd. Elnämnden får alltså i dessa fall motsvarande ställning som den nuvarande prisregleringsnämnden. I övrigt blir nämndens uppgift av rådgivande art.

Den förlikningsprocedur, som enligt gällande bestämmelser skall föregå slutligt beslut i prisregleringsärende bibehålles i de ärenden som avgöres

av elnämnden. Förlikningsförfarandet ges emellertid enligt förslaget en något annorlunda utformning. Bl. a. föreslås möjlighet för parterna att själva utse förlikningsmän. — Såväl kommerskollegii beslut om leveransskyldighet som kollegii eller elnämndens beslut om priser och andra leveransvillkor skall kunna överklagas. Besvärsinstans avses i båda fallen skola vara regeringsrätten.

I fråga om skyldighet för anläggningsinnehavare att vidtaga skyddsåtgärder för att förhindra skada eller störning till följd av menlig inverkan olika anläggningar emellan föreslår utredningen samma huvudregel som den nuvarande eller att den senast tillkomna anläggningens innehavare har att svara för dylika åtgärder. Två undantag från denna prioritetsprincip skall emellertid gälla. Det ena avser det fall, varom stadgas i 5 § 1 mom. andra stycket 1902 års lag, vilket lagrum föreskriver skyldighet för innehavare av särskilt farlig högspänningsanläggning att, så snart han vunnit kännedom om senare tillkommen svagströmsanläggning eller starkströmsanläggning med spänning om högst 600 volt, vidtaga erforderliga åtgärder vid sin anläggning för att förebygga skada eller annan störning än ljudstörning genom inverkan på den andra anläggningen medelst induktion eller förhöjda markpotentialer. Det andra undantaget från prioritetsprincipen är nytt. Det gäller sådana starkströmsanläggningar, som under normal drift kan i annan elektrisk anläggning orsaka ljud- eller signalstörning som väsentligt överstiger vad som kan anses normalt för en trefasanläggning med samma effekt som den störande anläggningen. Beträffande innehavare av störande anläggning av detta slag föreslås skyldighet att gentemot svagströmsanläggning eller starkströmsanläggning med spänning om högst 600 volt oavsett tillkomstdatum svara för erforderliga störningsförebyggande åtgärder. Stadgandet tar främst sikte på högspända likströmsanläggningar, som genom tonfrekventa komponenter av stor styrka kan föranleda väsentliga störningar i närbelägna tele- och signalanläggningar.

Om en anläggning ändras i fråga om utförande och drift så att ökad risk för skada eller störning uppkommer eller om anläggningen flyttas, skall enligt förslaget beträffande skyldigheten att svara för skyddsåtgärder, som föranledes av ändringen eller flyttningen, så anses som om en ny anläggning tillkommit.

Vad angår den för tillämpningen av prioritetsprincipen viktiga frågan när en anläggning skall anses ha tillkommit föreslås som huvudregel att avgörande härvidlag skall vara den tidpunkt då anläggningen tagits i bruk. För större anläggningar, som kräver ett långvarigt planerings- och byggnadsarbete, skulle emellertid en undantagslös sådan regel leda till otillfredsställande resultat. Regeln har därför kompletterats med ett anmälning förfarande av innebörd att om någon anmäler sin avsikt att utföra en elektrisk anläggning, denna skall gentemot den som mottagit anmälan anses som tillkommen redan vid den tidpunkt, då anmälan mottogs, under förutsättning likväl att anläggningen tages i bruk senast fem år därefter.

Kostnaden för erforderliga skyddsåtgärder skall i allmänhet bestridas av den som här ansvarar för att åtgärderna kommer till stånd. För att inte i de fall, då en anläggningshavare har att svara för skyddsåtgärder även gentemot innehavare av senare tillkommen anläggning, denne genom bristande planläggning vid utförandet eller annan försummelse skall kunna föranleda att kostnaden för åtgärderna blir onödigt höga, föreslås merkostnaden i dylika fall skola betalas av den försumlige anläggningsinnehavaren.

I förslaget till ellag har, med vissa jämkningar och tillägg, upptagits åtskilliga bestämmelser, som nu återfinns i följdförfattningarna till 1902 års lag och som avser att reglera det inbördes förhållandet mellan elektriska ledningar och trafikleder, särskilt i ekonomiskt hänseende. I huvudsaklig överensstämmelse med vad nu gäller föreslår utredningen att här — liksom i förhållandet olika elektriska ledningar emellan — den s. k. prioritetsprincipen skall som regel följas. Detta innebär, att innehavare av elektrisk ledning, som framdragits inom området för en redan existerande trafikled, skall vara skyldig att vid omläggning av trafikleden på egen bekostnad vidtaga de ändringar och andra åtgärder beträffande ledningen som erfordras för att omläggningen av trafikleden skall kunna genomföras. Från denna regel medger förslaget dock vissa undantag. Om ledningen framdragits för vägbelysning, skall således väghållaren vara skyldig att helt eller delvis svara för kostnaden för ledningsändringen. Och gäller det korsning mellan ledning och trafikled skall likaledes trafikledens innehavare svara för ändringskostnader som vägomläggningen kan komma att orsaka ledningsinnehavaren, utom för det fall att kostnaderna är att hänföra till flyttning av stolpe, stag eller liknande anordningar, som varit placerade inom trafikledens område.

Beträffande vattentrafikleder har upptagits den från starkströmskungörelsen hämtade bestämmelsen om skyldighet för innehavare av elektrisk ledning, som framdragits inom sådan trafikled, att ändra ledningen om leden kommer att befaras av fartyg som kräver större segelfri höjd än ledningen medger. En förutsättning skall emellertid vara att ledningsinnehavaren får ersättning för ändringskostnaderna.

Också beträffande skyldighet att vidtaga ändring av elektriska ledningar inom område för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan föreslås prioritetsprincipen skola ligga till grund. Ledningsinnehavaren skall alltid vara pliktig att vidtaga de ändringar, som behövs för att planen skall kunna genomföras. Men kostnadsfördelningen blir beroende av tidpunkten för ledningarnas utförande. Sålunda skall kostnaden för ändring av en ledning åvila dennas innehavare om stadsplanen eller byggnadsplanen antagits före ledningens framdragande eller om planen i de delar den berör ledningen överensstämmer med regionplan eller generalplan, som antagits före framdragandet. I annat fall däremot skall kostnaden bestridas av kommunen.

En elektrisk ledning som framdragits över annan tillhörig fastighet kan ibland föranleda så betydande olägenheter för fastigheten att det blir ange-

läget att kunna få till stånd en ändring eller flyttning av ledningen även mot ledningsinnehavarens vilja. Möjlighet härtill föreligger f. n. enligt 96 § expropriationslagen. Detta lagrum gäller emellertid endast ledning som framdragits efter expropriation. Utredningen föreslår att berörda bestämmelse ersättes av ett allmänt stadgande, gällande oberoende av om ledningen framdragits efter expropriation eller efter frivillig upplåtelse. En förutsättning för att skyldighet i förevarande avseende skall kunna åläggas ledningsinnehavaren skall dock härvid vara att han av fastighetsägaren får ersättning för kostnad och skada som ändringen eller flyttningen orsakar honom.

Vad beträffar de skadeståndsrättsliga problemen innebär utredningsförslaget i flera hänseenden avvikelser från nuvarande regler. Principen om strikt ansvar för innehavare av elektrisk starkströmsanläggning såvitt gäller skada genom inverkan av ström från anläggningen bibehålles. En omläggning av ansvarsskyldigheten föreslås emellertid så tillvida att — till skillnad mot vad nu gäller — envar anläggningsinnehavare skall även om anläggningen ej har egen generator eller transformator svara för skada av ström från sin anläggning. Med anläggningsinnehavare jämställs härvid i princip innehavare av till anläggningen anslutna särskilda anordningar. Vissa undantag från detta strikta ansvar har — på motsvarande sätt som för närvarande — ansetts nödvändiga. Undantagen har begränsats att liksom nu gälla lågspänningsanläggningar. Förslaget utgår från den hittillsvarande principen att s. k. installationsanläggningar för belysning och annat normalt kraftbehov i bostäder och jämförliga lokaler icke bör vara förenade med strikt skadeståndsansvar. En viss utvidgning av ansvarsskyldigheten för dylika anläggningar har dock ansetts motiverad, nämligen såvitt angår utomhus belägna elektriska ledningar eller därtill anslutna anordningar. I samband med dessa ändringar har lagtexten formellt omarbetats, därvid bl. a. utmönstrats sådana nu förekommande till innebörden något oklara begreppsbildningar som »inhägnad gård» och »förbrukningsanläggning».

Sammanfattningsvis innebär utredningens förslag i skadeavseende följande. För skada genom inverkan av elektrisk ström svarar innehavaren av den starkströmsanläggning eller därtill anslutna anordning, från vilken strömmen närmast kommit. Sådant skadeansvar föreligger dock ej om skadan orsakas inomhus och anläggningen är avsedd uteslutande för nyttjande av elektrisk kraft — d. v. s. är vad i dagligt tal brukar kallas en installationsanläggning — samt spänningen där skadan inträffar eller, om skadan inträffar vid ansluten anordning, spänningen i anslutningspunkten normalt inte är högre än 250 volt. Ifrågavarande regler hänför sig till skada av normalt förekommande ström i anläggningen. Emellertid kan genom t. ex. överledning eller induktion också förekomma ström av annat slag. Skulle dylik icke-normal ström förekomma i lågspänningsanläggning som nyss nämnts och där ge anledning till skada, föreslås strikt ansvarighet för denna skola åvila innehavaren av den starkströmsanläggning som

varit upphovet till förekomsten av den skadevällande strömmen. Har skadevällande ström inkommit i en svagströmsanläggning eller i t. ex. ett metallstängsel, inträder dylikt skadeansvar för starkströmsanläggningens innehavare redan enligt huvudregeln.

De föreslagna skadeståndsreglerna är avsedda att gälla ej blott vid skada å tredje man utan också vid skada på svagströmsanläggning samt skada som genom ström från högspänningsanläggning orsakas lågspänningsanläggning. Förslaget innebär härutinnan en utvidgning av det strikta skadeståndsansvaret i förhållande till gällande rätt, enligt vilken för ansvarsskyldighet elektriska anläggningar emellan fordras att vårdslöshet förekommit vid den skadevällande anläggningen.

Utgående ersättning skall bestämmas enligt allmänna skadeståndsrettsliga grunder. Medvällande från den skadelidande skall alltså beaktas och kunna föranleda jämkning av skadeståndet. Det förutsättes emellertid att ringa medvällande icke skall medföra sådan jämkning. De föreslagna reglerna avviker från de nuvarande såtillvida att enligt gällande lag full ersättning skall utgå, om inte den skadelidande gjort sig skyldig till grov vårdslöshet. Är detta fallet, blir däremot för närvarande innehavaren av den anläggning, varifrån den skadevällande strömmen utgått, helt fri från ansvar.

Liksom enligt gällande lag skall den som utgivit skadestånd på grund av lagens stadgande äga regressrätt mot innehavare av annan elektrisk anläggning, som medverkat till skadan.

Särskilt yttrande av herr Månsson

Distribution av elektrisk energi till ett flertal abonnenter förutsätter i regel möjlighet för distributören att draga fram kraftledningar över annans mark. Oftast kan detta ske på grundval av frivilliga överenskommelser mellan markägarna och ledningsägaren men i nödfall måste expropriation tillgripas. Sak samma gäller om det är fråga om överföring av en bestämd kraftkvantitet en viss sträcka.

Dylik utnyttjande av annans egendom måste givetvis förutsätta officiellt tillstånd av något slag och likaså kontroll av att tillståndet användes på ett sätt, som är tillfredsställande såväl för berörda parter som ur allmän synpunkt. I praktiken har dessa förhållanden medfört att en koncession av statlig myndighet tilldelas den som önskar distribuera eller överföra elektrisk energi och vidare att vissa villkor för distributionen eller överföringen officiellt uppställas för efterlevnad.

Enligt nu gällande ellag utdelas koncessioner av kommerskollegium, eller i vissa fall av Kungl. Maj:t, för sådana anläggningar, som kan anses för- enliga med en rationell elektrifiering. Vidare har ställts upp distributions- och överföringsvillkor, som bl. a. innebär viss leveransskyldighet, dvs skyldighet att inom ett distributionsområde tillhandahålla var och en för normala ändamål önskade kvantiteter elektrisk energi, ävensom att den som innehar områdeskoncession är skyldig att underkasta de priser och övriga villkor, som gäller för leveransen av elektrisk energi, kontroll genom statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström. För denna nämnd finns särskild instruktion utarbetad.

Framställning om prisreglering skall ingivas till kommerskollegium, som om framställningen ej finnes vara uppenbart ogrundad har att överlämna den till prisregleringsnämnden för prövning och eventuellt beslut om korrigering av tariffer och andra leveransbestämmelser. Över kommerskollegii eller nämndens beslut må klagan icke föras och eventuella avtal, stridande mot nämndens beslut, anges i lagen vara utan verkan.

Ytterligare ett par huvudpunkter i de nu gällande bestämmelserna bör framhållas. Den ena är begränsningen av klagorätten att gälla enbart nuvarande eller ifrågasatta kraftabonnemang hos koncessionerad distributör, den andra att prövningen av pris och övriga leveransbestämmelser självständigt handhas av den statliga regleringsnämnden.

De förslag om revision av 1902 års lag i här berörda avseenden, som framlagts av ellagstiftningsutredningens majoritet, innebär väsentliga änd-

ringar i fråga om dessa huvudpunkter och rent allmänt en skärpt övervakning av kraftförsörjningen.

Det bör här inledningsvis konstateras, att distributionen av elektrisk energi redan nu är starkt kringgärdad av bestämmelser av olika slag, vilka griper in i verksamhetens tekniska, administrativa och ekonomiska förhållanden även i detaljspörsmål. Detta är i och för sig icke ägnat att befrämja teknisk utveckling, låga kostnader och allmän expansion men är å andra sidan ofta nödvändigt för att tillgodose tredje mans säkerhet till liv och egendom, för att kompensera de praktiska svårigheterna att förena rationell struktur av distributionssystemet med fri konkurrens och för att tillgodose det allmännas kontrollerande intressen i olika hänseenden.

Speciellt anmärkningsvärd är den förefintliga kontrollen med avseende på prissättning och andra leveransvillkor. Bakgrunden är bl. a. det ansvar gentemot konsumenterna som staten påtagit sig genom koncessionsgivningen och än mera genom distributionsplikten, vilken utan kontroll av de ekonomiska villkoren skulle kunna bli fiktiv.

Motiv saknas dock för en generell priskontroll inom just eldistributionen. En sådan kontroll borde för övrigt, om den eftersträvats, ha förlagts till det för sådana ändamål förefintliga statliga priskontrollorganet. Prisutvecklingen för elektrisk energi har varit mycket förmånlig för konsumenterna även räknat i nominella värden och har successivt gått mot allt större enhetlighet. Vinstmarginalerna är i allmänhet små, anspråken på kapitalmarknaden jämförelsevis begränsade och konsumenternas inflytande — genom stat och kommuner samt genom egna aktie- och andelsinnehav — exceptionellt stort.

Då en skärpning av lagstiftningen i detta avseende nu ifrågasättes, trots att några påtagliga olägenheter med nuvarande ordning icke påvisats, så har jag ansett mig kunna acceptera detta såtillvida, att det må vara rimligt och i vissa fall praktiskt fördelaktigt att klagorätt i dessa hänseenden mera allmänt tillförsäkras den vars rätt beröres — förutom konsumenter exempelvis intresseorganisationer eller elkraftdistributörer — och vidare att den som är undantagen från koncessionsplikt ändå kan underkastas kontroll av priser och leveransförhållanden. Även möjligheten för kommerskollegium såsom koncessionsmyndighet att utan anmälan från direkt berörd intressent påkalla prövning har jag ehuru med tvekan accepterat, varvid förutsatts, att denna möjlighet tillämpas restriktivt.

Även om en avsevärd ökning av kontrollmöjligheterna sålunda accepteras synes det mig stötande att lagstiftningsvägen ge ett ämbetsverk, kommerskollegium, icke blott rätt att på eget initiativ påkalla skälighetsprövning utan även rätt att självt genomföra denna prövning och besluta i ärendet. Några bärande skäl för en sådan maktkoncentration med åklagar- och domarfunktion i ett organ har enligt min mening icke förebragts. Möjlighet att hos regeringsrätten överklaga fattade beslut, vilket i princip är tillfredsstäl-

lande, har visserligen ryckts in i författningen men torde, kanske främst på grund av att det sakliga vägandet av motsatta åsikter kommer att ske först inför denna myndighet, medföra både stor omgång och anhopning av ärenden.

Den enda motivering som anförts för ett överlåtande av hela kontrollen åt kommerskollegium är att det av praktiska skäl ansetts bekvämast att övervakningen av distributionsskyldigheten, vilken åvilar kommerskollegium, förenas med kontroll av pris och leveransvillkor. Antalet fall rörande distributionsskyldighet, som ej sällan är betingade av gränsförhållanden mellan olika distributionsområden, synes dock hittills ha varit starkt begränsat och torde ej heller öka när den pågående rationaliseringen av eldistributionen genom skapandet av färre och effektivare distributionsorgan slutförts.

Det bör även påpekas, att kommerskollegium redan nu har omfattande och maktpåliggande arbetsuppgifter inom det elektriska området. Överinseendet och kontrollen på säkerhetsområdet är en mycket stor arbetsuppgift liksom huvudansvaret för koncessionsväsendet och därmed för eldistributionens organisatoriska rationalisering. Senast i samband med behandlingen av elkraftutredningens betänkande och ellagens ändringar åren 1957—1958 utökades kollegii uppgifter och befogenheter väsentligt. Uppenbarligen har dock kommerskollegium icke erhållit de resurser, som med hänsyn härtill varit erforderliga, vilket bland flera större olägenheter även medfört, att samarbetet med eldistributörerna icke utvecklats på önskvärt sätt. Det kan därför icke förordas, att ytterligare arbetsuppgifter och beslutsfunktioner på det elektriska området koncentreras till kollegium.

Det synes mig även vara helt felaktigt, att ellagstiftningsutredningen nu framlägger förslag till radikala ändringar av prisregleringsförfarandet, innebärande att detta överföres till kommerskollegium, utan att samtidigt lämna några som helst anvisningar angående den tänkta tillämpningen av de nya bestämmelserna inom detta ämbetsverks ram. Det sistnämnda har i stället helt överlåtits till en inom kollegium bedriven utredning, över vars arbete ellagstiftningsutredningen saknar inflytande och om vars intentioner och ställningstaganden — i detta avseende liksom i andra gemensamma frågor — ellagstiftningsutredningens ledamöter icke, och naturligtvis långt mindre branschens organisationer, informerats.

Jag kan sålunda icke helt biträda de framlagda utredningsförslagen i vad avser 6—8 §§ och tillhörande motivering utan hävdar att regleringen av pris och leveransvillkor för tillhandahållandet av elektrisk energi bör självständigt handhas av en nämnd med opartisk ledning och lika antal representanter från konsument- och leverantörssidorna. Antalet överklaganden och belastningen genom dem av berörda instanser, bland dem främst regeringsrätten, torde här bli begränsat, då den grundläggande

prövningen av alla regleringsärenden sker i närvaro och under medverkan av representanter för berörda intressegrupper.

Följande förslag till omformulering av utredningens lagtext framlägges.

Förslaget till ellag

6 §.

Innehavare av — — — — — normalt förbrukningsändamål.

Innehavare av — — — — — allmän synpunkt.

Frågor som avses i denna paragraf prövas och avgöras av kommerskollegium på framställning av den vars rätt därav beröres eller då särskild anledning eljest föreligger.

7 §.

För att förpliktelser som avses i 6 § skall fullgöras på skäliga villkor är koncessionshavare skyldig att underkasta sig reglering av prissättning och övriga betingelser angående tillhandahållande av elektrisk kraft. Enahanda skyldighet åligger den som utan att innehava koncession tillhandahåller elektrisk kraft, vilken han mottagit från koncessionspliktig anläggning.

8 §.

Frågor som avses i 7 § och som väcks genom framställning till kommerskollegium, av den vars rätt därav beröres, eller som kollegium av särskild anledning själv finner böra undersökas skall av kollegium för prövning och avgörande överlämnas till statens elnämnd, bestående av sju av Konungen för viss tid förordnade ledamöter. Vid förordnandet skall tillses, att såväl förbrukarintressen som leverantörsintressen bliva representerade.

Avtal stridande mot lagakraftgående beslut i ärende som avses i denna paragraf vare utan verkan.

Närmare föreskrifter angående statens elnämnd meddelas av Konungen.

Förslaget till instruktion för statens elnämnd

1 §.

Statens elnämnd har till uppgift att pröva och avgöra frågor, som enligt 8 § ellagen av kommerskollegium överlämnas till nämnden.

3 §

utgår.

Olycksfall, orsakade av elektrisk ström

En sammanställning utarbetad inom Svenska elverksföreningen
på basis av material från kommerskollegium.

Enligt starkströmskungörelsen (SFS 1957:601) 3 kap. 2 § skall anmälan om varje olycksfall av elektrisk art, som inträffar vid en anläggning för produktion, överföring eller distribution av elektrisk energi, ingivas till kommerskollegium av innehavaren av anläggningen. Statistiskt grundmaterial av denna art finns samlat för tiden från början av 1920-talet, även om det till sammansättning och uppställning delvis är ganska heterogent.

Den gradvis skeende övergången till allt högre överförings- och distributions-spänningar, ökningen av antalet personer med tillgång till elektricitet från ca 85 % av befolkningen i början av 1940-talet till numera praktiskt taget 100 % samt icke minst den mycket kraftiga ökningen av den totala konsumtionen av elenergi i landet från 4 430 miljoner kWh 1930 till 42 165 miljoner kWh 1965 har tid efter annan motiverat statistiska analyser av den elektriska olycksfallsfrekvensen. Dylika undersökningar gällande 30-årsperioden 1930—1959 visar, att antalet olycksfall trots den ökade användningen av elektrisk kraft varit ganska konstant. Detta torde sammanhånga med förbättrad undervisning och kontroll av dem som sysslar med elanläggningar, i första hand elinstallatörer, skärpta installationsföreskrifter samt ej minst den materielkontroll ur säkerhetssynpunkt, som introducerades 1935 och som avser alla typer av elektrisk materiel för vanliga installationer.

Den aktuella situationen framgår av *tabell 1*, som visar hur personolycksfallen under åren 1960—1964 fördelar sig på dödsfall, invaliditetsfall och fall med övergående skador för tre olika persongrupper, nämligen elektriker under yrkesutövning, andra personer under yrkesutövning med undantag för hem och hushåll samt personer ej hänförliga till de båda förstnämnda grupperna. I samtliga typer av skadefall har fördelning skett på hög- och lågspänning. Totala antalet dödsfall per år har för grupp 1 varierat mellan 5 och 11, för grupp 2 mellan 7 och 13 och för grupp 3 mellan 6 och 9.

För att ge en närmare uppfattning om skadornas art, omfattning m. m. redovisas i *tabell 2* en analys av skadorna under år 1962. Nämnda år inträffade 171 fall med övergående skador. Av dessa föranledde 9 fall mer än 90 sjukdagar (i genomsnitt 165 dagar). 3 var direkta elskador, 2 liknande skador i kombination med indirekta skador, såsom fall eller störtning, och 4 fall med brännskador eller bländning av ljusbåge. 40 fall föranledde 31—90 sjukdagar (i genomsnitt 52 dagar), därav 23 direkta elskador, 2 direkta elskador i kombination med störtning m. m. och 15 bränn- eller bländningsskador. 78 fall hade 8—30 sjukdagar (i genomsnitt 16 dagar), varav 25 direkta elskador, 8 liknande skador i kombination med indirekta skador och 45 bränn- eller bländningsskador. 35 fall hade 1—7 sjukdagar, varav direkta elskador 20, liknande skador i kombination med indirekta skador 3, samt bränn- eller bländning 12. Härutöver redovisas 3 fall av direkta elskador utan sjukdagar samt 6 fall utan närmare uppgifter om sjukdagar.

I *tabell 3* anges för alla användarkategorier totala antalet elolycksfall vid lågspänning i abonnentanläggningar åren 1960—1964, uppdelade på inomhus- och utomhusfall. Inom parentes har angivits inträffade dödsfall. En analys av dödsfallen redovisas i anslutning till tabellen.

Tabell 1 Elektriska personolycksfall åren 1960—1964

(hsp = högspänningsanläggning; lsp = lågspänningsanläggning)

Skadade personer samt skador- nas omfattning	1960			1961			1962			1963			1964			
	hsp	lsp	totalt	hsp	lsp	totalt	hsp	lsp	totalt	hsp	lsp	totalt	hsp	lsp	totalt	
													spec. fall			
1. Yrkesverksamma elektriker																
Dödsfall	6	4	10	9	2	11	2	4	6	5	0	5	0	4	3	7
Skadade (invaliditetsfall)	3	4	7	3	3	6	2	1	3	1	2	3	0	0	2	2
Skadade (övergående skador)	34	54	88	46	71	117	40	67	107	32	62	94	0	48 ¹	54	102
Summa	43	62	105	58	76	134	44	72	116	38	64	102	0	52 ¹	59	111
2. Andra personer under yrkesutövning (ej hem och hushåll)																
Dödsfall	4	9	13	4	3	7	4	7	11	0	7	7	0	7	2	9
Skadade (invaliditetsfall)	0	1	1	3	3	6	1	0	1	1	1	2	1	1	1	3
Skadade (övergående skador)	28	55	83	21	50 ²	71	12	45 ²	57	14	49	63	2	11	28	41
Summa	32	65	97	28	56 ²	84	17	52 ²	69	15	57	72	3	19	31	53
3. Personer, ej hänförliga till 1 och 2																
Dödsfall	2	5	7	3	3	6	3	3	6	3	6	9	0	1	8	9
Skadade (invaliditetsfall)	1	1	2	0	0	0	0	1	1	1	1	2	0	1	0	1
Skadade (övergående skador)	3	8	11	0	10	10	2	5	7	3	17	20	0	2	12	14
Summa	6	14	20	3	13	16	5	9	14	7	24	31	0	4	20	24
Totalt	81	141	222	89	145 ²	234	66	133 ²	199	60	145	205	3	75 ¹	110	188

¹ Ännu oklart huruvida fyra av fallen kommer att leda till invaliditet.² Inklusive specialfall.

Tabell 2 Analys av elektriska personolycksfall år 1962

	Skadornas art och omfattning			Antal sjukdagar, genomsnitt	Den skadades				
	Direkta elskador	Dito i kombination med indirekta skador	Brännskador eller bländning av ljusbåge		Ålder		Verksamhet		
					< 15 år	> 15 år	Hem, hus-håll	Övrigt	
<i>Totalt antal</i>	199								
<i>Med dödlig utgång</i> ..	23				1	22	3	20	
<i>Invaliditetsfall</i>									
> 65 % invaliditet	1			653		1	1		
30—65 % »	3	1		443		3		3	
< 30% »	1			225		1		1	
<i>Övriga (övergående skador)</i>									
>90 sjukdagar	9	3	2	4	165	1	8	9	
31—90 »	40	23	2	15	52	1	39	40	
8—30 »	78	25	8	45	16	1 ¹	77	77	
1—7 »	35	20	3	12	4		35	35	
0 »	3	3					3	1	
<i>Uppgift saknas</i>	6	2	1	1		2 ³	4	2 ³	4
(Därav statisk elektricitet 1 och mekanisk skada 1)									

¹ Samma fall, trasig skarvsladd till dammsugare.

² Skadad gruppledning resp. söndrig golvlampa av järn.

³ Samma fall. I ena fallet hade barnet skruvat isär ett skarvuttag och fått spänning från de blottade ledningsändarna. I andra fallet hade en elmontör förväxlat fas och nolla vid omläggning av huvudledning så att handtaget på ett skyddsjordat frysskåp blivit spänningssatt. Barnet tog med ena handen i handtaget och med andra handen i en vedspis, fick ström genom kroppen men inga brännskador.

Tabell 3 Personolycksfall vid lågspänning i abonnentanläggningar åren 1960—1964

(Siffror inom parentes anger dödsfall)

År	Inomhus	Utomhus	Totalt
1960	83 (11)	32 (4)	115 (15)
1961	87 (3)	24 (3)	111 (6)
1962	80 (6)	16 (4)	96 (10)
1963	61 (7)	28 (6)	89 (13)
1964	54 (9)	17 (2)	71 (11)
Totalt 1960—1964	365 (36)	117 (19)	482 (55)

Analys av dödsfallen 1960-64

I varje redovisat fall har angivits den orsaksgrupp till vilken det förts av kommerskollegium.

1960

INOMHUS

Industri

1. Lsp-ställverk 380 V fri nollpunkt. Elektriker 33 år. *Ovarsamhet.*
2. El-borrmaskin ej S-märkt, felaktig anslutning, ej skyddsjordad, ej godkänd sladd. Lärling 16 år. *Olämplig anordning.*

Byggnads- och anläggningsarbete

3. Handsågmaskin ej skyddsjordad. Snickare 39 år. *Olämplig anordning.*
4. Kontaktskena till travers. Grovarbetare 28 år. Brott mot givna föreskrifter angående arbetets utförande. *Ovarsamhet.*

Lantbruk, skogsbruk

5. Trasig handlampa. Vagnbod. Gosse 15 år. *Olämplig anordning.*

Hem och hushåll

6. Tvättstuga. Borrmaskin med isolationsfel. Ej skyddsjordad. Flicka 14 år. *Olämplig anordning.*
7. Matkällare. Bordsfläkt ej S-märkt. Isolationsfel. På grund av felaktig anslutning ej skyddsjordad. Kvinna 50 år. *Olämplig anordning.*
8. Kök. Gosse 2 år. Klättrat upp på diskbänk och satt en skruvmejsel i ett vägg-uttag. *Nyfikenhet, lek.*
9. Vardagsrum. Flicka 3,5 år. Klippt med sax i lampsladd. *Nyfikenhet, lek.*
10. Garage. Borrmaskin. Fas- och skyddsledare förväxlade i stickproppen. Åkeri-ägare 35 år. *Olämplig anordning.*
11. Vindsutrymme i villa. Två SP-rör gått isär och skadat isoleringen på en fasledare. Byggnadslärling (son i huset) 18 år. *Tillfälligt fel.*

UTOMHUS

Byggnads- och anläggningsarbete

1. Byggnadsplats. Kabel till pumpmotor ihopsatt av fem sladdar med skarvdon. I en stickpropp var fas- och skyddsledare förväxlade. Förman 28 år. *Olämplig anordning.*

Inomgårdsledningar

2. Elmontör 54 år. Klippte spänningsförande friledning trots varning. Störtade till marken. Svåra skador som ledde till döden efter lång sjukhusvistelse. *Ovarsamhet.*
3. Elektriker 49 år. Komplettering till trefas. Berörde samtidigt spänningsförande fas och nolla och störtade till marken. Skallskada. *Ovarsamhet.*
4. Byggnadsarbetare 38 år. Ommålning av egen villa utomhus. Kom från byggnadsställningen i kontakt med två fasledare. *Ovarsamhet.*

1961

INOMHUS

Industri

1. Kontaktledningar för travers. Fabriksarbetare 20 år gick utan skor upp på en stege för att ta ned manöverkättingarna, halkade och föll mot kontaktledningarna. *Ovarsamhet.*

Hem och hushåll

2. Servicemontör 37 år undersökte fel i elspis i kök utan att bryta spänningen. Kom i kontakt med spänningsförande del i spisen. *Ovarsamhet.*
3. Ingenjör, ej fackkunnig, 34 år stod utan skor på diskbänk i kök för att koppla en dosa men glömt att bryta spänningen. Vid arbetet fick han ström genom kroppen. *Svår ovarsamhet.*

UTOMHUS

Byggnads- och anläggningsarbete

4. Förrådsman 37 år skulle koppla ihop stickpropp och skarvuttag i ledning till länsypump. Stickproppen var skyddsjordad men uttaget var inte skyddsjordat (endast 3-ledare RDV). Uttaget var spänningssatt på grund av fel. Fick ström genom kroppen. *Olämplig anordning.*
5. Byggnadstornkran. Isolationsfel i skarvsladd. Lärning 17 år avled på grund av ström genom kroppen. *Tillfälligt fel.*

Övrigt

6. Flicka 12 år fick foten under en oisolerad järntråd som en person E. använde som matarledning till en hemmagjord maskletare. När flickan skulle ta bort tråden med handen fick hon ström genom kroppen. Fastnade, föll omkull, avled omedelbart. E. dömdes för vållande till annans död, allmänfarlig vårdslöshet samt överträdelse av installationskungörelsens stadgande till en månads fängelse villkorligt. *Olämplig anordning.*

1962

INOMHUS

Byggnads- och anläggningsarbete

1. Byggnadsarbetare 40 år fick ström genom kroppen, föll i en vattensamling och drunknade. Orsaken var en felaktigt utförd skarvning av RDVT-kabel (hopvridna ledare, isolerade med band, varvid man skiftat fas- och nolledare). Oklart vem som utfört skarven. *Ovarsamhet.*
2. Rörarbetare 52 år fick ström genom kroppen när han tillsammans med annan person rullade en vv-beredare över en på ett vått betonggolvtäckande spänningsförande FK-ledning. Beredaren skadade isoleringen och blev spänningsförande. *Ovarsamhet.*

Hem och hushåll

3. Snickare 22 år avled i badkaret då han fick ström genom kroppen via duschslangen, som blivit spänningssatt via en felaktig armatur och B-rörssystemet i byggnaden. *Tillfälligt fel.*
4. Lantbrukare W. 55 år död i betongkammare för gårdens hydroforanläggning. W. hade sannolikt glömt att bryta strömmen innan han gick ned till hydroforanläggningen där tryckströmbrytaren var felaktig och måste manövreras för hand. *Ovarsamhet.*
5. Lantbrukare 40 år. Hemmagjord handlampa med metallamphållare med låg skyddsring. Lamphållaren spänningsförande på grund av fel i densamma. *Olämplig anordning.*

Övrigt

6. Yngling 17 år. Elchock på grund av felaktigt ansluten (ej skyddsjordad) bormaskin, som var behäftad med isolationsfel. *Olämplig anordning.*

UTOMHUS

Byggnads- och anläggningsarbete

7. Grovarbetare A. 38 år gjort ingrepp (skiftat fas och skyddsledare i stället för två faser) för att ändra en pumphotors rotationsriktning. Ström genom kroppen vid hopsättning av skarvuttag och stickpropp. *Svår ovarsamhet.*
8. Spårkran. Fabrikör 50 år död vid reparation. Ström genom kroppen på grund av att kranens belysning var olämpligt kopplad. *Olämplig anordning.*

Övrigt

9. Grävmaskinist J. 32 år. Felaktigt utförd skarvning av kabel till vedkap. Vid hopsättning av uttag och stickpropp fick J. ström genom kroppen. *Ovarsamhet.*
10. Lantbrukare K. 37 år, ordförande i kommunalfullmäktige, hade skarvat sladdar genom hopvridning av ledarna. K. hade härvid förväxlat fas och skyddsledare. Fick ström genom kroppen och föll framstupa i en vattengrop. *Svår ovarsamhet.*

1963

INOMHUS

Hem och hushåll

1. Lärarinnan O. 64 år död i vardagsrum. Ström genom kroppen på grund av fel i golvlampa av metall. Strömmen gick till jord via vattenradiator som O. hållit på att dammtorka och samtidigt flyttat på golvlampan. *Tillfälligt fel.*
2. Fru K. 54 år. Ström genom kroppen från felaktigt ansluten tvättmaskin (isolationsfel i stickproppen så maskinens hölje spänningsatts). *Olämplig anordning.*
3. Gosse 2,5 år hade med ena handen nått spänningsförande del i lamphållare (där modern tidigare skruvat ur lampan) och med andra handen tagit i ett värmelement (vattenradiator). *Nyfikenhet, lek.*
4. Ingenjör, ej fackkunnig, 29 år. Ström genom kroppen vid undersökning av lampa ovan diskbänk. Bröt ej spänningen till lampan. Stod med bara armbågar mot diskbänken och råkade vidröra spänningsförande del i lampan. *Ovarsamhet.*

Lantbruk, skogsbruk

5. Ekonomibyggnad med endast provisoriska sladdar för elinstallationen. Anslutningen var gjord till en lamphållarpropp i kostallet. Sladden hade stickpropp i båda ändar. Gårdsägaren P. hade sannolikt fattat om lamphållarproppens sockel och fått ström genom kroppen på grund av golvet ledande förmåga. *Olämplig anordning.*

Övrigt

6. Byggmästare B. 45 år skulle spika fast en mässingslist över en skarv i en lino-leummatta och gjorde hål i listen med elhandbormaskin. Fick ström genom kroppen från bormaskinen vars stickpropp var felkopplad. *Olämplig anordning.*
7. Elektrisk bormaskin med felkopplad skarvsladd. Montör 41 år fick ström genom kroppen i verkstad i källaren. *Svår ovarsamhet.*

UTOMHUS

Industri

8. Svetsare 24 år. Ström genom kroppen på grund av felaktigt utförd anslutning av stickpropp till sladd för speciell värmeplatta. *Olämplig anordning.*

Byggnads- och anläggningsarbete

9. Svetsare H. 23 år. Ström genom kroppen på grund av av H. själv utförd felaktig skarvning av sladdar till svetstransformator. *Svår ovarsamhet.*
10. Grovarbetare 55 år. Ström genom kroppen på grund av dels dåligt utförd anslutning av ledning till stickpropp så att denna stundom var spänningsförande dels ock att motoruttagets skyddsledare aldrig anslutits till systemnollan. *Olämplig anordning.*

Övrigt

11. Entreprenör B. 31 år. Ström genom kroppen vid vattning av gräsmatta med vatten från en älv. B. var barfota. Gräset vid stranden var vått. Pumpmotorn var ej skyddsjordad då av de tre skarvsladdarna två var endast 2-ledare. Anslutning skedde till takarmatur på verandan till B:s sommarstuga. Överledning hade uppstått till motorns hölje. *Svår ovarsamhet.*
12. Förste postiljon A. 38 år. Ström genom kroppen vid uppsättning av nätstaket varvid en elektrisk handborrmaskin användes. Borrmaskinen var gammal och ej S-märkt samt behäftad med isolationsfel. Skarvsladdarna bestod av endast 2-ledare. *Olämplig anordning.*
13. Tivoliarbetare B. 31 år. Ström genom kroppen vid anslutning av amatörmässig och ej föreskriftsenlig installation i barserveringstält. *Olämplig anordning.*

1964

INOMHUS

Industri

1. Elektriker L. 22 år, bränd av ljusbåge vid anslutning av kabel i central. L. avled efter 103 dagars sjukhusvistelse. *Ovarsamhet.*
2. Ingenjör H. 38 år, ej fackkunnig. Ström genom kroppen vid provning av ett av H. konstruerat verktyg. *Okunnighet.*

Hem och hushåll

3. Kommunalarbetare J. 48 år. Ström genom kroppen från en S-märkt men ej Fi-märkt och ej skyddsjordad elektrisk handborrmaskin i köket. I sladdens stickpropp hade en skruv lossnat och åstadkommit förbindning mellan fas- och skyddsledare, varigenom maskinstommen spänningsatts. *Ovarsamhet.*
4. Gosse 10 år. Ström genom kroppen från bordstake av metall med en led som skadat sladden och spänningsatt staken. Gossens bara fötter låg an mot höljet till ett frysskåp. *Tillfälligt fel.*
5. Fru S. 57 år. Ström genom kroppen vid dammtorkning med våt trasa av värmelement (vattenradiator). Fru S:s andra hand samt ansiktet vilade mot en golvstake av metall, vilken spänningsatts genom att sladden skadats vid en led på staken. *Tillfälligt fel.*
6. Fru L. 55 år. Ström genom kroppen från en med mässingslamphållare försedd handlampa utan skyddsglas. Genom fel i anslutningen av ledningen till lamp-

hållaren hade denna blivit spänningsförande. Olyckan skedde i ett hönshus, vars cementgolv var belagt med fuktig halm och hönsspilling. Fru L. hade trätofflor som var våta av snö. *Olämplig anordning.*

7. Flicka 7 år. Ström genom kroppen från en golvlampa av metall. Lampsladden var skadad varigenom lampan blivit spänningsförande. Flickan, som var barfota, hade med ena foten stått på lampans fotplatta och med ena eller båda händerna berört ett värmeledningselement. *Tillfälligt fel.*
8. Fru L. 51 år. Ström genom kroppen från en värmedyna som hon bar på ryggen när hon stod upp från sängen. Värmedynan var tillverkad 1938 och ej S-märkt. En tråd från en kopplingsledning hade brustit och trängt genom höljet, varvid fru L. sannolikt fått en stöt, fallit omkull och kommit i beröring med ett värmelement. *Olämplig anordning.*

Övrigt

9. Fru T. 66 år. Ström genom kroppen från en hemmagjord kycklingmoder, som blivit spänningsförande genom isolationsfel, och till hönshusets jordgolv. *Svår ovarsamhet.*

UTOMHUS

Byggnads- och anläggningsarbete

10. Byggnadssnickare P. 43 år. Ström genom kroppen från en elektrisk handsåg som blivit spänningsförande genom att i en skarvkontakt skyddsledaren bränts av och kommit emot fasledaren. Olyckan skedde vid arbete med byggande av gjutformar. *Tillfälligt fel.*

Lantbruk, skogsbruk

11. Lantbrukare K. 36 år. Ström genom kroppen från en felaktigt ansluten RDV-kabel till en pumpmotor. K. hade anslutit en röd fasledare i en fast gruppledning till RDV-kabelns röda ledare, som var skyddsledare, varigenom skarvuttaget på RDV-kabeln blivit spänningsförande. K. återfanns efter en halvtimme liggande på en cementplatta vid gödselstaden.

hållaren hade denna blivit spänningstänad. Ölyskan strödes i ett låsning, var
cementgolv var beaktat med fuktiga lämn och föreskrifvade. För I. hade tillförlit
som var värd av den. Ölyskan var värdig.

7. Fickas 7 är. Ström genom kroppen från en följande av metall. Lampsladden
var skedd värdigens fuktiga blivit spänningstänad. I fuktiga, som var värdig,
hade med en följande tillförlit och följande följande och med den både lämnade
berört ett värdigens följande. Tillförlit var.

8. För I. 51 är. Ström genom kroppen från en värdigens som den har följande
när den stod upp från sängen. Värdigens var tillförlit 1975 och av 2-1975.
En tråd från en följande hade blivit och följande genom följande, som till
för I. som till följande och följande i följande och följande till följande.
Ölyskan. Ölyskan var värdig.

Ölyskan

9. För I. 58 är. Ström genom kroppen från en följande följande följande, som
blivit spänningstänad genom följande följande, och till följande följande, som
följande.

UTOMHETS

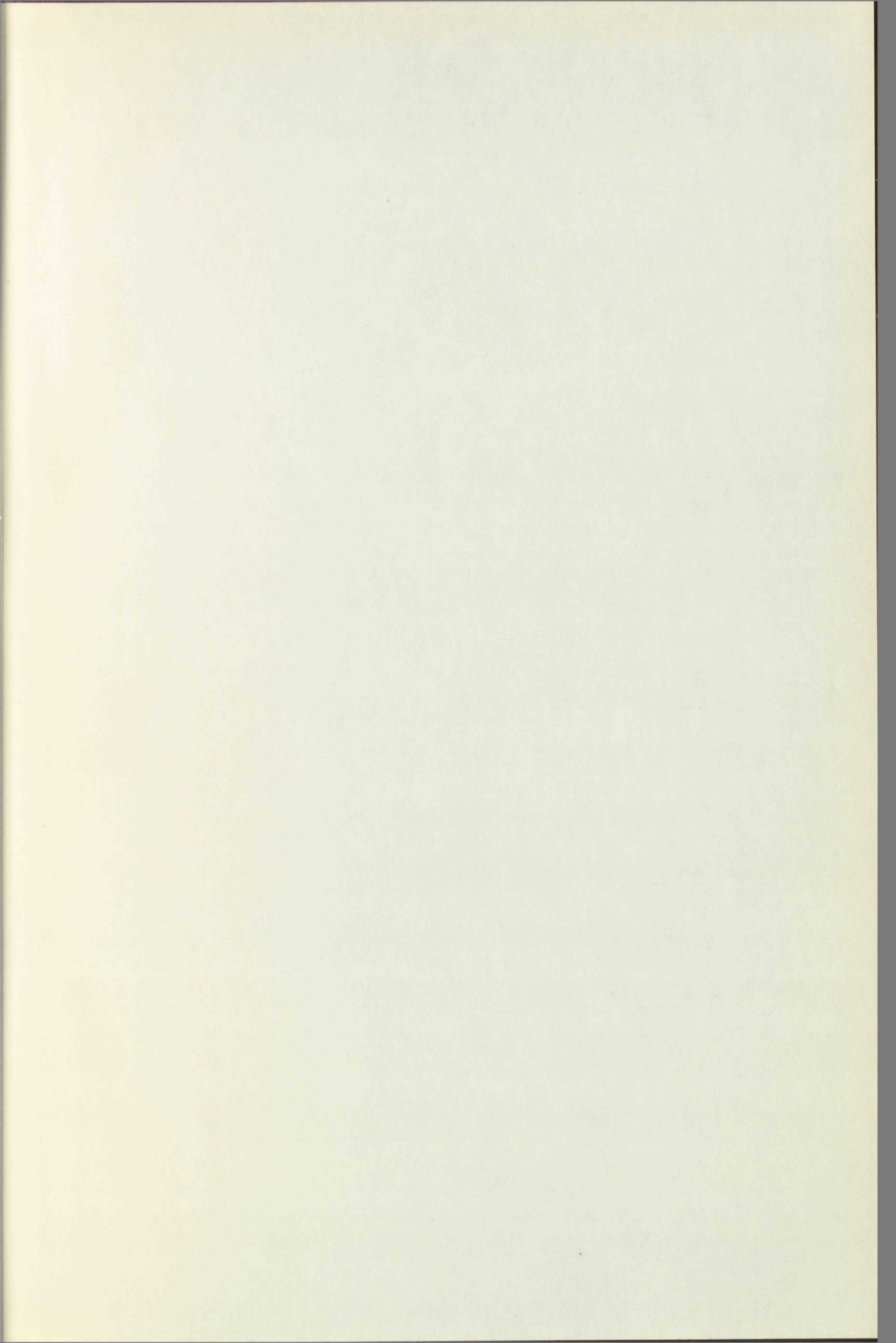
Följande och följande följande

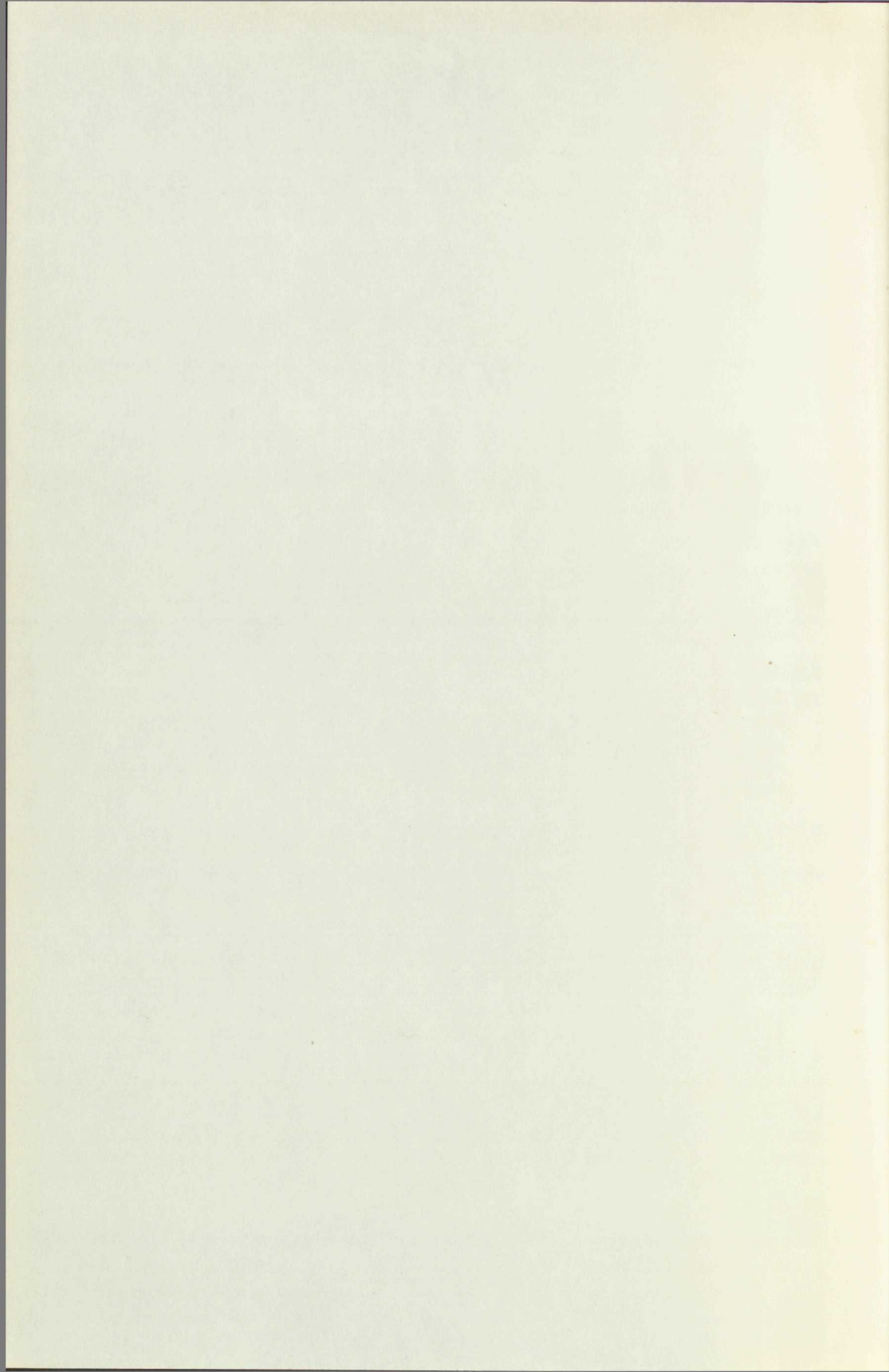
10. Följande följande. För I. 58 är. Ström genom kroppen från en följande följande
som blivit spänningstänad genom ett i en följande följande följande följande
av och följande följande följande. Ölyskan strödes i följande med följande av
följande. Tillförlit var.

Följande följande

11. I följande följande. För I. 58 är. Ström genom kroppen från en följande följande följande
Kabel till en följande följande följande följande följande följande följande följande
ning till följande följande följande följande, som var följande följande följande följande
utlagat på följande följande följande följande följande följande följande följande
följande följande på en följande följande följande följande följande följande följande följande

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1966

1. La Cooperation internordique.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1966

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Lagberedningen. 1. Utsökningsrätt IV. [7] 2. Utsökningsrätt V. [38]
Hyreslagstiftningssakkunniga. 1. Ny Hyreslagstiftning. [14] 2. Undersökning angående hyressplittingen. [15]
Arbetspromemorier i författningsfrågan. [17]
Decentralisering av naturalisationsärenden m. m. [20]
1963 års markvärdekommitté. 1. Markfrågan I. [23] 2. Markfrågan II. Bilagor. [24]
Atomansvarighet III. [29]
Vägfraktavtalet I. [36]

Utrikesdepartementet

Internationellt fredsforskningsinstitut i Sverige. [5]

Försvarsdepartementet

Tygförvaltningens centrala organisation. [11]
Strategi i väst och öst. [18]
Skeppsholmens framtida användning. [27]
Militärsjukvården. [35]

Socialdepartementet

Förenklad statsbidragsgivning till hälso- och sjukvården. [6]
Omsorger om psykiskt utvecklingshämjade. [9]
Läkemedelsförmänen. [28]
Kommunerna och ungdomen. [32]
De statliga undervisningssjukhusens organisation. [37]

Kommunikationsdepartementet

Friluftslivet i Sverige. Del III. Anläggningar för det rörliga friluftslivet m. m. [33]
Luftfartsverkets ekonomi och organisation. [34]

Finansdepartementet

1965 års långtidsutredning 1. Svensk ekonomi 1966—1970. [1] 2. Export och import 1966—1970. Bilaga 1. [2] 3. Tillgången på arbetskraft 1960—1980. Bilaga 2. [8] 4. Handelns arbetskrafts- och investeringsbehov fram till 1970. Bilaga 3. [10] 5. Utvecklings-tendenser inom undervisning, hälso- och sjukvård samt socialvård 1966—1970. Bilaga 6. [13]
Ny myntserie. [4]
Ny folkbokföringsförordning m. m. [16]
Statliga betänkanden 1961—1965. [19]
Oljebranschen. [21]

Ecklesiastikdepartementet

Yrkesutbildningen. [3]

Jordbruksdepartementet

Renbetesmarkerna. [12]
Bostadsarrande m. m. [26]
1960 års jordbruksutredning. 1. Den framtida jordbrukspolitiken. A. [30] 2. Den framtida jordbrukspolitiken. B. [31]

Handelsdepartementet

Ellagstiftningsutredningen. 1. Lagstiftning mot radiostörningar. [22] 2. Lagstiftning om elektriska anläggningar. [39]
Sällskapsresor. [25]

